mihail bulgakov

«Scris în perioada 1922—1924, romanul **Garda albă** poate fi considerat prima operă majoră a lui Bulgakov, fapt confirmat și de cuvintele acestuia la terminarea lui: „Țin la acest roman mai mult decît la oricare din lucrările mele". Acțiunea romanului prezintă desfășurarea evenimentelor pe parcursul a cîtorva luni din istoria crîncenă a Kievului (decembrie 1918—începutul lui februarie 1919), evenimente la care Bulgakov fusese martor și participant: fuga din 14 decembrie 1918 a „marelui hatman al Ucrainei", P. P. Scoropadski, marionetă a trupelor germane de ocupație, trecerea devastatoare timp de 47 de zile a trupelor lui Petliura și apariția Armatei Roșii. [...]. La Bulgakov adevărul Revoluției este confirmat nu prin prezentarea făuritorilor ei ci din unghiul opus, al adversarilor, din care unii conștientizează treptat ineficiența idealului lor, infirmat de istorie.»

ANA-MARIA BREZULEANU

Vol. I-II Lei 15

editura minerva

1304

mihail bulgakov

mihail bulgakov

garda albă

**

Ilustrația copertei : *Vasile Socoliuc*

mihail bulgakov

garda albă

ROMAN

★★

TRADUCERE DE ALEXANDRU CALAÏS

PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC DE ANA-MARIA BREZULEANU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1988

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

PARTEA A TREIA

(continuare)

13

„Cling" auzi pentru ultima oară Turbin, ieşind în fugă, pe uşa de serviciu, din magazinul lui *madame* Anjou, cea care dispăruse cine ştie unde, învăluită în aburul ameţitor al unui parfum voluptos. Sunase clopoţelul de la intrare. Cineva pătrunsese în magazin. Poate unul din partea aceasta a baricadei, un om rătăcit, rămas în urma celorlalţi, ca şi însuşi Turbin, poate, dimpotrivă, nişte străini, din cei care năvăliseră în Oraş. Oricum, era cu neputinţă să mai revină în magazin. Ar fi fost un eroism cu totul lipsit de sens.

Treptele lunecoase îl purtară pe Turbin afară, în curte. Ajuns acolo, auzi un schimb de focuri răsunînd foarte aproape, dinspre strada care cobora direct spre Kreşciatik, ba, poate, chiar de lîngă clădirea muzeului. Tot atunci, îşi dădu seama că pierduse prea mult timp stînd să mediteze în mijlocul magazinului aceluia întunecos, şi că Malîşev avusese perfectă dreptate sfătuindu-l să se grăbească. Inima îi bătea plină de nelinişte.

Încercă să se orienteze. Cutia galbenă, lungă şi nesfîrşit de înaltă a clădirii care o adăpostise pe *madame* Anjou dădea într-o curte uriaşă, iar aceasta îşi prelungea hotarele pînă la un zid jos, care o despărţea de clădirile vecine ale direcţiei căilor ferate. Turbin îşi miji ochii, privi în jur, pe urmă traversă deşertul curţii şi o porni direct

spre zidul despărțitor. Aici dădu peste o portiță care, spre mirarea lui, se dovedi a nu fi zăvorîtă. O deschise și se pomeni în curtea de alături a direcției. Găurile tîmpe ale clădirii se căscară hidos la el, și înțelese pe dată că direcția rămăsese pustie. Pășind peste pardoseala de asfalt a gangului plin de ecouri, care străpungea clădirea, Turbin ieși în stradă. Pe turla clădirii din față un orologiu străvechi arăta orele patru fix. Începuse, abia simțit, să pogoare amurgul. Strada era cu desăvîrșire pustie. Mînat de o presimțire, Turbin zvîrli în jur o privire posomorîtă și o porni nu în sus, ci la vale, unde, în mijlocul unui scuar pricăjit, își înălța trupul masiv, pudrat de zăpadă, scînteietoarea Poartă de aur. Doar un singur trecător cu un palton negru pe el și cu o mutră speriată trecu în fugă pe lîngă Turbin și pieri numaidecît din vedere.

Străzile pustii creează îndeobște o impresie sinistră, iar acum îl mai încerca undeva în furca pieptului și gheara unei întunecoase presimțiri. Schimonosindu-se spre a-și învinge nehotărîrea — oricum, trebuia să plece, doar n-avea să zboare pe sus pînă acasă — Turbin își ridică gulerul mantalei și porni înainte.

Abia în clipa aceea pricepu ce anume contribuise la înfiorarea ce l-a cuprins: tunurile amuțiseră fără veste. În ultimele două săptămîni vuiseră fără încetare de pretutindeni. Acum cerul se îmbrăcase în liniște. În schimb, dinspre orașul de jos, ba chiar și dinspre Kreșciatik, veneau de-a rostogolul răsunătoare averse de împușcături. Auzindu-le, Turbin ar fi trebuit să se îndepărteze în grabă de Poarta de aur, cotind în stînga, pe o ulicioară, iar de acolo, furișat pe lîngă catedrala Sfînta Sofia, ar fi izbutit tot atît de bine să-și croiască drum, dintr-o ulicioară într-alta, pînă acasă, la povîrnișul Alexeevski. Dacă Turbin ar fi procedat astfel, viața i-ar fi luat și ea o cu totul altă întorsătură. Dar iată că Turbin a procedat într-alt fel. Se știe doar că există pe lume o forță care te împinge

uneori să arunci cîte o privire de pe un vîrf de munte jos, în hău... Te atrage fiorul... prăpastia. Un sentiment asemănător îl atrase și pe Turbin spre clădirea muzeului. Simți nevoia să vadă negreșit, măcar de departe, ce anume se întîmplă acolo. Și în loc să dea colțul, mai făcu zece pași înainte și se pomeni în strada Vladimirskaia. În aceeași clipă, inima îi bătu alarma, iar glasul lui Malîșev îi șuieră distinct la ureche: „Fugi!" Turbin își întoarse capul și privi în dreapta, spre muzeu. Nu văzu decît o parte din zidul alb, sus, bolțile posomorîte, pe urmă niște siluete mici și negre care se agitau în depărtare... altceva nu mai izbuti să vadă.

De dincolo însă, dinspre depărtatul Kreșciatik, care se și învelise în aburul zilei geroase, urcau spre el, înșirați de-a latul străzii, o sumedenie de mogîldețe cenușii, purtînd mantale lungi, soldățești. Se apropiaseră mult, nu-l mai despărțeau de ei nici treizeci de pași. Oricine și-ar fi dat seama că aleargă de multă vreme și că dau semne de oboseală. Nu ochii, ci o tresărire instinctivă a inimii îi strigă lui Turbin că sînt de-ai lui Petliura.

„Te-ai ars?" rosti foarte clar, în furca pieptului, glasul lui Malîșev.

Îndată după aceea, un număr de secunde i se rostogoliră în afara conștiinței și nu mai știu nicicînd ce anume făcuse în acel răstimp. Își reveni abia după ce coti pe Vladimirskaia, unde, cu capul vîrît între umeri, își simți picioarele ducîndu-l cu iuțeală tot mai departe de blestematul colț al străzii, Proreznaia, unde se afla bomboneria „Marchiza".

„Haide, haide, haide, încă puțin... încă puțin..." i se zbătu sîngele în tîmple.

Încă un pic de tăcere de-ar mai fi în spate! Ori el să se preschimbe într-o lamă de cuțit și să intre cu totul în zidul de alături! Haide!... Tăcerea însă luă sfîrșit și o întrerupse ceea ce era cu totul de neînlăturat.

— Stai ! țipă o voce răgușită drept în spatele înghețat al lui Turbin.

„S-a zis“, i se frînse ceva în furca pieptului.

— Stai ! repetă cu gravitate vocea.

Turbin aruncă o privire înapoi, ba în clipa următoare se și opri locului, căci îi fulgeră prin minte o idee năstrușnică, să se dea drept un cetățean pașnic. Îmi văd, adică, de treburile mele... Vă rog să mă lăsați în pace... Cel care îl urmărea ajunsese acum numai la vreo cincisprezece pași depărtare și își ducea grăbit arma la umăr. Îndată ce medicul se întoarse spre el, în ochii urmăritorului se ivi o adîncă uimire și lui Turbin i se păru că vede niște ochi oblici de mongol. Un altul țîșni de după colț și își smuci închizătorul armei. Pe chipul celui dintîi uimirea se preschimbă într-o bucurie sinistră, de neînțeles.

— Ho ! strigă el. Ia te uită, Petro : aista-i ofițer ! În clipa aceea păru un vînător căruia, cu totul pe neașteptate i-a sărit înainte un iepure.

„Ce s-spune ? Cum de-a aflat ?“ izbi un ciocan în creierul lui Turbin.

Arma celui de-al doilea se făcu toată o gaură întunecoasă și mică, doar cît un bănuț. Apoi Turbin simți că el însuși se preschimbă într-o săgeată, că pornește în zbor de-a lungul străzii Vladimirskaia, și că numai pîslarii cei grei pe care îi poartă în picioare îi vor aduce pieirea. De sus și din urmă, văzduhul șuieră și se sparse : z-bang...

— Stai ! St... Pune mîna pe el ! O altă împușcătură. Pune gheara pe ofițer ! ! urlă și răzbubui toată Vladimirskaia. În urma lui puștile trosniră cu veselie încă de două ori, sfîșiind văzduhul.

Ajunge ca un om să fie pus pe fugă cu focuri de armă, spre a se preschimba fulgerător într-un lup înțelept : într-adevăr, în cazurile cu adevărat dificile, locul unei minți de obicei atît de slabe și nevolnice îl ia înțeleptul instinct

de fiară hăituită. Ajuns în goană la colțul străzii Malo-Provalnaia, Turbin se răsuci ca un lup și zări gaura cea neagră din spatele său îmbrăcîndu-se cu o flacără perfect rotundă, palidă. Gonind cu o și mai mare iuțeală, coti pe Malo-Provalnaia. N-avea de unde să știe că, în felul acesta, își va schimba la repezeală, pentru a doua oră, desfășurarea de pînă atunci a vieții.

Instinctul : mă fugăresc cu stăruință și încăpățînare, nu se vor lăsa păgubași, mă vor ajunge din urmă, iar ajungîndu-mă, firește că mă vor ucide. Mă vor ucide, pentru că am luat-o la fugă, pentru că n-am nici un act în buzunar, pentru că port un pistol și o manta cenușie ; mă vor ucide, pentru că, fugind, o dată mai poți avea noroc, a doua oară de asemenea, dar a treia oară tot te vor nimeri. Chiar așa : a treia oară. Asta se știe din totdeauna. Va să zică, s-a sfîrșit, încă o clipă, două, și pîslarii îmi vor aduce moartea. Faptul e de neînlăturat. Înțelegînd aceasta, groaza îl săgetă prin tot trupul, apoi, zvîrlindu-i-se la picioare, sări afară. Dar tot prin picioare îi pătrunse în trup, ca o apă înghețată furia și, în goana lui, țîșni ca o apă clocotită prin gura deschisă vîntului. Gonind, își rostogolea ochii acum de-a dreptul ca un lup hăituit. Două siluete cenușii, apoi o a treia țîșniră de după colț, dinspre Vladimirskaia, și tustrele fulgerară zvîcnit, cu flăcări scurte. Turbin își încetini goana și, schimonosit, dezvelindu-și colții, trase în cei din spate, fără să ochească, de trei ori la rînd. Pe urmă o lua iar la fugă, desluși ca prin ceață o umbră neagră, ușoară, ce se frînse chiar lîngă zidul de alături, în dreptul unui burlan de tablă și deodată simți că cineva îl smucește brutal, cu un clește de lemn, undeva aproape de subțioara stîngă, din care cauză trupul începe să-i alerge într-un fel ciudat, strîmb, povîrnit, cu umărul înainte. Întorcîndu-se, slobozi fără grabă încă trei focuri, dar, după cea de-a șasea împușcătură, își reținu mîna cu severitate.

„Al șaptelea e pentru mine. Elena cea roșcată și Nikolka... S-a sfîrșit. Ăștia m-ar tortura. Mi-ar scrijeli epoleți pe umerii goi. Al șaptelea e pentru mine."

Alergînd cu umărul înainte, avu o senzație stranie : pistolul îi trăgea în jos brațul drept, dar și-l simți din ce în ce mai greu pe cel stîng. De fapt, era cazul să sfîrșească goana. Și așa nu mai avea destul aer să-l tragă în piept. Nu mai era nimic de făcut.

Izbuti totuși să ajungă la un pasaj frînt în zig-zag, care părea una dintre cele mai singuratice străzi din lume. Se azvîrli după colț și, pentru o clipă, două, se simți ușurat. De aci încolo, nu mai era nici o speranță : în față un grilaj de netrecut, dincolo o poartă uriașă, ferecată și ea, mai încolo... Își aminti un cîntecel vesel, prostesc : „Țin-te tare, măi cumetre, haide, lasă-te la fund".

Și atunci o văzu pe ea. O văzu chiar în acea clipă de miracol, în peretele negru, crescut cu mușchi, care punea stavilă între el și ornamentul aerian al pomilor din grădina de alături. Femeia intrase pe jumătate în peretele acela și, întinzîndu-și brațele ca într-o melodramă, zvîrlind lumină din ochii înspăimîntați, enormi, strigă :

— Ofițerule ! Aici ! Aici...

Turbin lunecă în pîslarii săi peste zăpadă, își căscă gura ca pe o rană sfîșiată, peste care se abătu un aer fierbinte, alergă sfîrșit de puteri spre brațele salvatoare și, urmîndu-le, năvăli prin deschizătura strîmtă a portiței tăiate în peretele negru, de lemn. Îndată, totul luă o altă înfățișare. Împinsă de mîinile femeii în negru, portița se lipi de perete și zăvorul se închise cu un trosnet sec. Ochii femeii se aflară chiar lîngă ai lui Turbin. I se păru că deslușește în ei hotărîre, sete de acțiune și întunecime.

— Fuga după mine, suflă în șoaptă femeia, se întoarse și porni iute de-a lungul unei cărări înguste, de cărămidă. Turbin alergă și el, însă foarte încet, în urma ei. În stînga se întrezăriră niște magazii vechi, și femeia se furișă

printre ele. În dreapta se desfășura o grădină de basm, în terase. Chiar în față, se înălță un gărduț scund. Femeia trecu printr-o a doua portiță, iar Turbin, gîfîind, veni în urma ei. Ea trînti poarta și, preț de o clipă, el îi zări pulpa zveltă, prinsă într-un ciorap negru, apoi rochia îi flutură din nou și picioarele o duseră parcă plutind, în sus, pe o scară cu trepte mici, tot de cărămidă. Cu auzul încordat, Turbin desluși freamătul străzii lăsate în urmă și pașii urmăritorilor, undeva, dincolo, de lumea în care el gonea prin grădini învelite în zăpadă. Iată-i... Iată că au ajuns la colț și îl caută. „Ea m-ar putea salva... m-ar putea salva... gîndi Turbin, dar nu cred să mai pot rezista eu... inima..." Deodată, chiar lîngă ultimele trepte ale scării, căzu în genunchiul stîng și în mîna stîngă. Totul în jur i se roti ușor pe dinainte. Femeia se aplecă și îl săltă de brațul drept.

— Încă... încă puțin ! strigă. Cu mîna stîngă tremurătoare deschise a treia portiță, joasă, îl trase după ea pe Turbin, care se poticnea într-una, și fugi pe o alee îngustă. „Un labirint... parcă-i anume făcut", gîndi iar, tulbure, medicul, și se pomeni într-o altă grădină albă, dar de data aceasta, undeva sus, cu totul departe de strada cea blestemată : Malo-Provalnaia. Își dădea seama că femeia îl trage după ea, își simțea brațul stîng fierbinte, tot restul trupului rece, iar inima ca de gheață, abia îi mai tresălta în piept. „M-ar putea salva, dar iată că-mi vine sfîrșitul... nu mă mai țin picioarele..." Zări niște tufe de liliac acoperite cu zăpadă neatinsă, feciorelnică, o ușă, o marchiză veche, cu geamurile astupate și ele de zăpadă. Mai auzi și un zvon de chei. Femeia sta tot timpul lîngă el, în dreapta, și Turbin, încordîndu-și ultimele puteri, se trase în urma ei, ca un fir, pe ușa marchizei. Apoi, printr-un al doilea clinchet de chei, pătrunse undeva, într-un

întuneric unde îl învălui o mireasmă nedeslușită de locuință veche. Sus, licări o luminiță tulbure, gălbuie, dușumeaua se scufundă sub picioarele lui, alunecă în stînga... Petece de lumină verde, cu margini de flacără, îi zburară pe dinaintea ochilor, și, cufundat în beznă, inima i se potoli...

*

Într-o lumină tulbure, aducătoare de neliniște, un șir de ținte lucioase, aurii. Pe gît i se revarsă o răceală înviorătoare, aducînd mereu mai mult aer, și numai în brațul stîng rămîne o fierbințeală apăsătoare, umedă, străină de restul trupului. „Să știi că de acolo pornește totul. Sînt rănit." Turbin își dădu seama că stă culcat pe dușumea, cu capul proptit într-un obiect tare și colțuros. Țintele aurii din față se înșiră pe marginea unui cufăr. Și e un frig că-ți încleștează gîtlejul ; alături e ea : îi dă să bea apă și-l stropește pe obraz.

— Te rog, rosti undeva, deasupra capului, o voce slabă, joasă, te rog să bei un pic. Ți-ai revenit ? Ce să fac acum ?

Turbin sorbi cu zgomot apa rece ca gheața și auzi paharul zăngănindu-i între dinți. Văzu acum de foarte aproape zulufii mici, blonzi, și ochii ei din cale-afară de negri. Femeia, care se lăsase jos, lîngă el, așeză paharul pe dușumea și, prinzîndu-l ușurel pe după umeri, încercă să-l salte puțin cîte puțin.

„Oare îmi bate inima sau nu ? gîndi el. Parcă mi-e mai bine... poate că n-am pierdut prea mult sînge... trebuie să mă țin tare." Într-adevăr, mai bătea, dar deși haotic, înnădind un fir subțire, fără sfîrșit. Turbin îngăimă cu glas stins :

— Ba nu. Scoteți-mi hainele, tăiați-le, dar legați-mă imediat, foarte strîns...

Încercînd să-l înțeleagă, își deschise ochii mari, înțelese, sări îndată în picioare, fugi spre șifonier și trase de acolo o mulțime de pînzeturi.

Turbin gîndi, mușcîndu-și buzele : „Of, nu se văd pete pe jos, cred că din fericire n-am sîngerat decît puțin", apoi, răsucindu-se, izbuti să scape cu ajutorul ei de povara mantalei și se așeză, încercînd să nu ia seama la amețeala care-l cuprinsese din nou. Femeia începu să-i scoată vestonul.

— O foarfecă, spuse Turbin.

Îi venea greu să vorbească, n-avea aer îndeajuns. Ea dispăru fluturîndu-și faldurile negre de mătase și, încă de la ușă, își scoase în grabă căciulița și blănița. Reveni, se lăsă din nou jos și, înfigînd tot mai sus, tot mai chinuitor foarfeca în mîneca cea puhavă, îmbibată de sînge, o despică, slobozindu-i brațul rănit. Cu cămașa, treaba merse mai repede. Toată mîneca stîngă mustea de sînge. Însîngerată era și partea din afară a cămășii. Deodată, se auzi picurînd pe dușumea.

— Sfîșiați-o fără teamă.

Cămașa căzu fîșii, iar Turbin, alb la față, cu torsul galben și gol, mînjit cu sînge, voind să trăiască și nelăsîndu-se doborît din nou de amețeală, strînse din dinți, își scutură cu mîna dreaptă umărul stîng și spuse printre dinți :

— 'Țumesc lui 'mnezeu... osu-i întreg... Rupeți o fașă, poate un bandaj...

— Am dincolo unul, strigă ea încet, cu bucurie. Dispăru, reveni îndată cu un pachet și-i rupse învelitoarea, adăogînd : Și nu-i nimeni acasă... nimeni... Sînt singură...

Se lăsă iar lîngă el. Turbin își văzu rana. Era o gaură mică în partea de sus a antebrațului, acolo unde acesta se lipește de trup. Din rană curgea o șuviță subțire de sînge.

— A traversat braţul ?... întrebă cu glas întretăiat, foarte laconic, încercînd instinctiv să-şi păstreze suflul vieţii.

— Da, răspunse ea înfricoşată.

— Legaţi mai strîns... aici, sus... mă puteţi salva.

Îl cuprinse o durere nebănuită ; cercuri de flacără verde, împletindu-se, pătrunzînd unul într-altul, jucară prin vestibul. Turbin îşi muşcă buza de jos.

Ea înfăşură temeinic fîşia de pînză, el o ajută, ţinînd de bandaj cu dinţii şi cu mîna dreaptă, astfel că braţul îi fu legat strîns, mai sus de rană. Şi îndată sîngele încetă să mai curgă...

*

Femeia se apucă să-l mute din vestibul cam în felul următor : el se aşeză în genunchi, îşi petrecu braţul drept pe după umerii ei şi, ajutat de dînsa, se ridică în picioare ; apoi, cu pas nesigur, cuprins de un tremur mărunt, se lăsă condus, ea ajutîndu-l din răsputeri să nu-şi piardă echilibrul. În jur nu văzu decît nişte umbre pătrunse de scrumul amurgului plutind într-o încăpere joasă, bătrînească. Aşezîndu-l pe ceva moale şi parcă plin de praf, ea făcu să ţîşnească în dreptul lui licărul unei lămpiţe acoperite cu o broboadă vişinie. Desluşi atunci nişte ornamente palide alergînd peste catifea, marginea unei redingote cu revere largi într-o ramă veche, agăţată de perete şi, tot acolo, un epolet verde-auriu. Cu braţele întinse spre Turbin, gîfîind încă din pricina emoţiei şi a efortului făcut, ea îl întrebă :

— Am nişte coniac... Poate că ţi-ar prinde bine ?... Puţin coniac ?...

Îi răspunse :

— Neapărat...

Şi se prăvăli în cotul drept.

Coniacul păru într-adevăr să-l mai întremeze, cel puţin îl făcu să simtă că nu va muri şi că durerea care continua să-i roadă şi să-i spintece umărul va putea fi cumva îndurată. Stînd tot astfel în genunchi, femeia îi înfăşură în bandaje tot braţul, pe urmă se lăsă mai jos, la picioare şi-l descălţă de pîslari. Trecu în altă odaie şi-i aduse de-acolo o pernă şi un chimono lung, înfăţişînd nişte flori nemaivăzute şi pătruns de o mireasmă dulceagă, veche.

— Culcă-te, îi spuse.

Se culcă supus, ea îi acoperi umerii cu halatul, peste halat azvîrli un pled în carouri şi rămase locului, lîngă canapeaua îngustă, privindu-l drept în ochi.

El spuse :

— Eşti... eşti o femeie minunată. Şi, după o pauză : Mai stau puţin să prind puteri, după aceea mă scol şi mă duc acasă... Să nu te superi că mai rămîn.

Inima îi era strînsă de teamă şi disperare : „Ce-o fi cu Elena ? Doamne, Dumnezeule... Şi Nikolka ! Pentru ce a trebuit să moară Nikolka ? Fără îndoială că l-au ucis..."

Ea făcu un gest spre ferestruica acoperită de un stor cu ciucuri. Şi atunci, auzi în depărtare, totuşi foarte desluşit, nişte focuri răzleţe de armă.

— Te vor împuşca imediat, poţi să fii sigur, îi spuse.

— În cazul acesta... mi-e teamă să nu-ţi fac un rău. Te pomeneşti că vor veni aici... pistolul... sînge mult... acolo pe manta... şi îşi umezi buzele uscate. Sîngele pe care îl pierduse şi coniacul băut îi dădeau o uşoară ameţeală. Pe chipul femeii se citi din nou teamă. Păru îngîndurată.

— Nu, spuse deodată, cu hotărîre, nu, dacă şi-ar fi dat seama unde am intrat, acum s-ar fi aflat aici. E un labirint acolo, că te pierzi într-o clipă. Am trecut prin trei grădini. Dar curăţenie trebuie să fac numaidecît.

Auzi plescăitul apei, foşnetul rochiei de mătase, bufnituri scurte prin şifoniere...

Reveni, ţinînd de mîner, cu două degete, browningul, de parcă ar fi fost încins la foc, şi-l întrebă :

— E încărcat ?

Turbin îşi scoase braţul sănătos de sub pled, pipăi piedica şi-i răspunse :

— De umblat, poţi să umbli cu el, numai să-l ţii de mîner.

Veni din nou şi-i spuse, uşor jenată :

— Pentru cazul cînd totuşi ne-ar vizita... trebuie să-ţi scoţi şi pantalonii... Ai să stai culcat, iar eu am să le spun că eşti soţul meu şi că te-ai îmbolnăvit...

Strîmbîndu-se şi încreţindu-şi fruntea, începu să-şi descheie nasturii. Ea se apropie cu hotărîre, se aşeză în genunchi şi, trăgînd de manşete pe sub pătură, luă pantalonii şi plecă din nou. Lipsi mai multă vreme. În acest răstimp, el dădu cu ochii de o arcadă. De fapt, locuinţa era formată din două odăiţe. Tavanul era atît de scund, încît un om mai voinic, înălţîndu-se pe vîrfuri, ar fi putut uşor să-l atingă cu mîna. Dincolo de arcadă era întuneric, totuşi se zărea licărind marginea lăcuită a unui pian vechi, mai luceau nişte obiecte nedeslușite şi, pare-se, florile unui ficus. Dincoace, mereu acelaşi epolet, verde-auriu, în rama lui agăţată pe perete...

Doamne, cît de vechi sînt toate !... Nu-şi mai lua privirea de la epoletul din ramă. Luminase cîndva atît de paşnic lumînarea asta din sfeşnic... Fusese pace. Acum pacea a fost ucisă. Anii nu se vor mai întoarce nicicînd. Mai sînt şi dincolo cîteva ferestre mici, joase, şi în faţă mai e o fereastră. Ce căsuţă ciudată ! Şi-ntr-însa doar această făptură, singură... Cine-o fi ? I-a salvat viaţa... Pacea nu mai există... De afară se aud mereu împuşcături...

*

Intră în odaie cu un vraf de lemne în braţe şi le dădu drumul cu zgomot pe duşumea, în colţ, lîngă sobă.

— Ce faci ? Pentru ce ? o întrebă iritat.

— Oricum, trebuia să fac focul, îi răspunse, şi un zîmbet şters îi lunecă prin ochi. Mă pricep la treaba asta...

— Vino, o rugă încet Turbin. Încă nu ţi-am mulţumit pentru tot... ce ai făcut... Nici nu sînt în măsură... Îşi întinse braţul, îi prinse degetele, ea veni supusă mai aproape şi atunci îi sărută de două ori mîna firavă. Chipul ei se luminà ca şi cînd ar fi lunecat de pe el o umbră de nelinişte, iar ochii i se părură de o frumuseţe fără seamăn.

— Dacă n-ai fi fost dumneata, continuă Turbin, m-ar fi ucis fără doar şi poate.

— Desigur, îi răspunse, desigur... Aşa, ai ucis dumneata pe unul din ei...

Turbin îşi înălţă capul.

— Eu ? Am ucis ? întrebă, simţind cum din nou îl cuprinde slăbiciunea şi ameţeala.

— Îhî. Dădu din cap şi îl privi cu teamă şi curiozitate. Vai, ce spaimă am tras... erau să mă împuşte şi pe mine. Se înfioră...

— Cum l-am ucis ?

— Uite aşa... Ei au ieşit în fugă de după colţ, dumneata ai tras cu pistolul şi unul din ei s-a prăbuşit... Eşti un om curajos... Am crezut că leşin de frică... Alergai cîţiva paşi, trăgeai... şi iar o luai la fugă... Eşti căpitan ?

— De ce ţi-ai închipuit că sînt ofiţer ? De ce mi-ai strigat : „ofiţerule ?“

Ochii îi străluciră :

— Cum să nu-mi închipui, dacă porţi cocardă la căciulă ? Pentru ce să bravezi în felul acesta ?

— Cocarda ? Ah, Doamne... să ştii că eu... eu... Îşi aminti clopoţelul de la uşă... oglinda cea prăfuită... Am dat jos totul... dar de cocardă am uitat !... Nu sînt ofiţer, con-

tinuă, sînt medic militar. Mă numesc Alexei Vasilievici Turbin... Îmi dai voie să te întreb cine ești dumneata ?

— Sînt Iulia Alexandrovna Reiss.

— De ce ești singură ?

Îi răspunse cu o oarecare încordare a glasului, ferindu-și ochii :

— Soțul meu lipsește din oraș. E plecat. Și mama la fel. Sînt singură... După o clipă de tăcere, adăugă : Aici e frig... Brr... Îndată am să fac focul.

*

Flăcările se înteţiră în sobă mistuind lemnele, și odată cu ele se înteţi și o mistuitoare durere de cap. Rana amuțise, totul se concentra acum în cap. Durerea porni din tîmpla stîngă, apoi se revărsă spre creștet și spre ceafă. O vinișoară chircită deasupra sprîncenei stîngi împrăștia în toate părțile cercuri de durere grea, cumplită. Reiss stătea în genunchi dinaintea sobei și scormonea cu vătraiul în foc. Chinuit, aci închizînd, aci deschizînd ochii, Turbin o văzu cu capul dat pe spate, ferindu-l de dogoarea focului cu brațu-i alb ; părul de o culoare cu totul nedefinită, cenușiu sau poate auriu, răspîndea reflexele focului ; sprîncenele — de culoarea cărbunelui, iar ochii — negri. Nu te puteai dumiri dacă profilul acesta imperfect, cu nasul puțin coroiat, era frumos. Nu puteai desluși ce tăinuiesc ochii aceștia. Spaimă, neliniște, ori poate vreun viciu... Da, un viciu.

Cînd stă așa, și para focului se plimbă pe chipul ei, pare superbă, atrăgătoare. Salvatoarea lui...

*

În noaptea aceea, după ce fierbințeala sobei se topise cu totul și începuse o altă fierbințeală în cap și în brațul rănit, cineva se pornise, ceasuri de-a rîndul, să-i înfigă în creștet un piron încins, înroșit în foc, și să-i sfărîme

cu el creierul. „Am febră, își spunea sec, în minte, Turbin, pe urmă repeta cu stăruință : Dimineața trebuie să mă scol și să plec acasă..." Pironul îi sfărîma creierul și în cele din urmă izbuti să-i sfărîme și gîndul la Elena, la Nikolka, la casă, la Petliura. Acum totul îi deveni indiferent. Peturra... Peturra... Nu-i mai rămase decît o dorință : să înceteze durerea.

În bezna acelei nopți veni Reiss, călcînd fără zgomot cu niște pantofi moi, îmblăniți, și se așeză lîngă el ; pe urmă, petrecîndu-și brațul pe după umerii ei și simțind cum îl cuprinde slăbiciunea, Turbin măsură din nou, încet, odăile mici, întunecoase. Înainte de aceasta, ea se hotărî și-i spuse :

— Dacă poți, scoală-te. De mine să nu ții seamă deloc. Am să te sprijin. Pe urmă te culci... Dar dacă nu poți...

Îi răspunse :

— Ba nu, am să pot... numai să mă ajuți...

Îl duse pînă la ușa mică a căsuței aceleia misterioase, și tot astfel îl aduse înapoi. Cu dinții clănțănindu-i din pricina febrei și simțind că durerea de cap s-a îndurat, în sfîrșit, să-l mai lase, Turbin se culcă și spuse :

— Îți jur că n-am să uit niciodată ceea ce faci pentru mine... Hai, du-te și culcă-te...

— Nu mai vorbi. Iar eu am să te mîngîi pe frunte.

Apoi toată durerea aceea surdă și cîinoasă i se scurse din cap, îi trecu din tîmple în mîinile ei mîngîitoare, și de acolo, prin tot trupul ei, în dușumeaua acoperită de covorul prăfuit. Acolo își găsi sfîrșitul. În locul durerii, i se revărsă în trup o fierbințeală grețoasă, dar potolită, egală. Brațul îi amorțise și i se făcuse greu, durat parcă din metal ; de aceea nu și-l mai mișcă, ci își coborî peste ochi pleoapele și se lăsă în voia fierbințelii. N-ar fi putut spune cît timp a stat astfel, nemișcat : poate cinci minute, poate ore întregi. În orice caz, i se păru că poate sta astfel, învelit în flăcări, și o veșnicie. Cînd își deschise ochii,

încet, să n-o tulbure pe cea de lîngă el, văzu aceeași imagine: becul umbrit de broboada roșie continua să reverse pașnic o lumină slabă, egală, iar chipul femeii era și acum în preajmă-i, neclintit, de veghe. Umflîndu-și tristă, copilărește buzele, privea pe fereastră. Prin ceața febrei Turbin făcu o mișcare spre dînsa.

— Apleacă-te, îi spuse. Glasul îi devenise cu totul sec, înalt, aproape neauzit. Ea se întoarse, ochii i se încordară speriați, adîncindu-și umbrele. Turbin își ridică brațul drept, o trase spre el și o sărută pe buze. I se păru că atinsese ceva rece și dulce. Femeia nu fu mirată de fapta lui. Doar îi privi chipul cu luare-aminte. Pe urmă spuse:

— Vai, ce febră ai! Ce-i de făcut? Ar trebui să chemăm un doctor. Dar cum?

— Nu trebuie, îi răspunse încet Turbin, nu-i nevoie de doctor. Mîine am să mă scol și am să mă duc acasă.

— Mi-e așa teamă, șopti ea, să nu ți se facă mai rău. Cum am să te pot ajuta? Oare nu mai sîngerezi? Îi atinse cu o mișcare ușoară brațul bandajat.

— Nu, să nu-ți fie teamă, n-o să mi se întîmple nimic. Du-te și te culcă.

— Nu mă duc, răspunse și-i mîngîie mîna. Ai febră mare, repetă ea.

Nu se putu reține, o îmbrățișă din nou și o trase spre el. Nu i se împotrivi. O trase tot mai mult, pînă ce ea se aplecă de tot și se culcă lîngă dînsul. Prin fierbințeala bolii, simți căldura trupului ei, o căldură vie, limpede.

— Stai liniștit, odihnește-te, îi șopti ea, iar eu am să te mîngîi pe frunte.

Se întinse alături, și el îi simți genunchii atingîndu-l. Începu să-și plimbe mîna peste fruntea lui, de la tîmple în sus. Se simți atît de bine, încît nu se mai gîndi decît la un singur lucru: să nu adoarmă.

Totuși adormi. Somnul îi fu lung, netulburat și odihnitor. Cînd se trezi, își dădu seama că plutește într-o barcă pe un rîu fierbinte, că durerile i-au dispărut cu totul și că afară, dincolo de fereastră, noaptea se face mereu mai palidă. Nu numai în casă, dar și în Oraș, în întreaga lume domnea o liniște desăvîrșită. O lumină subțire, albăstruie se cernea printre stinghiile storurilor. Încălzită acum, cu chipul trist, femeia dormea lîngă Turbin. Și îndată adormi și el.

*

Dimineața, pe la orele nouă, o birjă, trecînd întîmplător pe strada Malo-Provalnaia, se opri să ia doi pasageri: un bărbat foarte palid, în haine negre civile, și o femeie. Femeia, susținîndu-l cu grijă pe cel care o prinsese de braț, îl aduse curînd la povîrnișul Alexeevski. Aici nu se zărea nici o mișcare. Numai în dreptul casei cu Nr. 13 mai stătea o birjă, din care abia se dăduse jos un vizitator ciudat, în mîini cu o legătură, cu o valiză și o colivie.

14

Veniră cu toții. Nici unul nu plecase pe drumul cel făr' de întoarcere și chiar în seara următoare se adunară din nou.

„El e", o săgetă pe Aniuta prin piept, iar inima îi săltă ca și pasărea lui Lariosik. Intrînd în curtea Turbinilor, cineva bătu cu băgare de seamă în geamul bucătăriei. Aniuta își lipi obrazul de geam și desluși chipul celui care ciocănise. E el, dar unde i-o fi mustața?... E el!... Aniuta își netezi cu amîndouă mîinile părul negru, răvășit, deschise ușa ce da în tindă, apoi pe cea din tindă care da în curtea cu nămeți și, în aceeași clipă Mîșlaevski se află foarte aproape de ea. Un palton studențesc cu guler de miel, un chipiu... mustața i-a pierit de pe obraz... Dar ochii, pînă și în semiîntunericul din tindă, i se văd aceiași. Cel drept în irizări verzui, ca o piatră scumpă de Ural, cel stîng,

negru, sclipitor... E el, numai că pare mai scund ca altădată...

Cu mîna care începuse să-i tremure, Aniuta puse cîrligul, imaginea curții se șterse, dar tot atunci pieri și lumina ce se cernea dinspre bucătărie, căci paltonul lui Mîșlaevski o învălui îndată, iar glasul cel atît de cunoscut îi șopti la ureche :

— Bună ziua, Aniutocika... Ai să răcești... Nu-i nimeni la bucătărie, dincolo ?...

— Nu-i nimeni, rosti Aniuta tot în șoaptă, fără să-și dea seama ce spune. „Mă sărută, ce dulci îi sînt buzele, gîndi cu o voluptoasă amărăciune, apoi se pomeni șoptind : Viktor Viktorovici... lasă-mă... Elena...

— Ce are a face Elena ? șopti mustrător glasul cel cu mireasmă de colonie și de tutun, ce tot spui, Aniutocika...

— Viktor Viktorovici, lasă-mă că țip, pe Dumnezeul meu că țip, spuse cu patimă Aniuta și-l prinse pe gît pe Mîșlaevski, știi că ni s-a întîmplat o nenorocire ? Alexei Vasilievici a fost rănit...

Inelele șarpelui se desfăcură.

— Cum a fost rănit ? Dar Nikol ?

— Nikol e bine, sănătos, l-au rănit numai pe Alexei Vasilievici.

Dunga de lumină de la bucătărie, mai multe uși, una după alta...

În sufragerie, zărindu-l pe Mîșlaevski, Elena începu să plîngă și spuse :

— Vitka, trăiești !... Slavă Domnului... Dar la noi... Suspină și făcu un gest spre dormitorul lui Turbin. Are patruzeci de grade... e o rană păcătoasă...

— Maică Precistă, făcu Mîșlaevski dîndu-și chipiul pe ceafă, cum de l-a lovit năpasta ?

Se întoarse spre silueta care se aplecase asupra sticlelor și cutiilor lucioase, răspîndite pe masă.

— Nu vă supărați, sînteți doctorul ?

— Din păcate, nu sînt, îi răspunse o voce tristă și cenușie, nu sînt doctorul. Dați-mi voie să mă prezint : sînt Larion Surjanski.

*

Salonul. Ușa care dă în vestibul e închisă și peste ea sînt trase portierele, pentru ca zgomotul și glasurile să nu pătrundă pînă la Turbin. Din dormitorul lui au ieșit adineaori și au plecat cu trăsura un ins cu țăcălie și ochelari de aur, un altul, mai tînăr, cu obrajii bărbieriți, și, în sfîrșit, un al treilea, bătrîn și înțelept, purtînd o blană groasă și o căciulă scumpă, profesor universitar, cîndva unul din dascălii lui Turbin. Elena îi conduse la ușă, iar chipul i se făcu de piatră. Pînă atunci vorbiseră mereu despre tifos și, iată, au cobit cu toții...

— Pe lîngă rană, mai are și tifos exantematic...

Coloana de mercur a urcat la patruzeci. Și mereu același geamăt : „Iulia"... Prin micul dormitor plutește o arșiță sîngerie. E liniște. Nu răsună decît un murmur stins despre o scară cu trepte de cărămidă și despre un clopoțel care tot suna : „cling !"

*

— Să trăiți, pane, luminăția-voastră, spuse Mîșlaevski într-o șoaptă veninoasă și se propti mai bine în picioare. Șervinski, roșu-vînăt la obraz, își juca ochii în cap. Purta un costum negru cusut impecabil, cămașa, de calitate superioară, papionul la fel, iar în picioare pantofi de lac. „Actor la opera lui Kramskoi." Legitimația respectivă se afla în buzunarul de la piept. „Di ci ați lepădat, bre, epoleții ?", continuă Mîșlaevski. „Pe Vladimirskaia flutură steaguri rusești... Două divizii de senegalezi au și debarcat, o dată cu cartiruitorii sîrbi, în portul Odesa... Plecați, domnilor ofițeri, în Ucraina și formați unități"... mama voastră astăzi și mîine !...

— Te rog să mă lași în pace, spuse Șervinski. Parcă eu sînt de vină ?... Ce legătură am eu cu ceea ce s-a în-

tîmplat ?... Cît p-aci să mă împuşte şi pe mine. Am plecat ultimul de la comandament, chiar la amiază, cînd în Pecersk au şi apărut puşcaşii inamici.

— Eşti un erou, făcu Mîşlaevski, sper însă că excelenţa-sa comandantul suprem a avut timp să plece mai devreme. Aşijderea şi luminăţia-sa panul hatman... mama lui... Îmi place să cred că e în afară de orice pericol. Patria are nevoie de vieţile dumnealor. Apropo, n-ai putea să-mi spui cam pe unde se află cu toţii la ora asta ?

— La ce-ţi mai foloseşte ?

— Uite lă ce. Mîşlaevski îşi lovi cu pumnul sting mîna dreaptă făcută căuş. Dacă aş da de excelenţa asta, împreună cu luminăţia-sa, l-aş lua pe unul de piciorul sting, pe celălalt de cel drept, i-aş întoarce cu capul în jos şi i-aş buşi pe amîndoi de caldarîm pînă ce m-aş sătura. Cît despre haita voastră de la comandament, ar trebui înecată şi ea în cea dintîi latrină...

Şervinski se învineţi :

— Ştii, ar trebui totuşi să-ţi alegi expresiile, spuse, să fii mai cuviincios... Află că prinţul i-a lăsat în voia soartei şi pe cei de la comandament. N-au plecat cu el decît cei doi aghiotanţi. De toţi ceilalţi puţin i-a păsat.

— Dar tu ştii, ripostă Mîşlaevski, ştii tu, oare, că în clădirea muzeului se mai află şi acum o mie de oameni de-ai noştri nemîncaţi, doar cu mitralierele lîngă ei ?... Petliura îi poate nimici acolo ca pe nişte pisoi... Ştii tu cum a fost ucis colonelul Nai ?... Unde mai poţi găsi un altul ca el ?...

— Te rog foarte mult să încetezi !... strigă Şervinski, acum supărat de-a binelea. Ce fel de ton e ăsta ?... Doar sînt ofiţer ca şi tine !...

— Sfîrşiţi odată, domnilor, se vîrî Caracudă între Şervinski şi Mîşlaevski, e o discuţie cu totul fără noimă. Într-adevăr, ce ai cu omul ?... Să lăsăm astea, că tot nu putem rezolva nimic...

— Tăceţi, tăceţi, şopti cu amărăciune Nikolka. Că se aude pînă la el în odaie.

Mîşlaevski se ruşină şi îşi frecă, încurcat, palmele :

— Bine, nu te mai necăji, baritonule. Am zis şi eu aşa... Doar mă-nţelegi...

— E destul de ciudat că...

— Staţi, domnilor, mai încet... Nikolka ciuli urechile şi arătă cu piciorul spre duşumea. Tăcură cu toţii, ascultînd. De jos, din apartamentul lui Vasilisa răsuna zvon de glasuri. Se auzi înăbuşit rîsul vesel, parcă un pic isteric al lui Vasilisa. Ca şi cînd i-ar fi răspuns ceva, slobozi şi Vanda un strigăt voios şi răsunător. Pe urmă se lăsă linişte, dar îndată bombăniră alte glasuri în surdină.

— La asta nu m-aş fi aşteptat, spuse uimit Nikolka. Lui Vasilisa i-au venit oaspeţi... Oaspeţi ! Şi încă într-o zi ca asta. Să ştiţi că se apropie sfîrşitul lumii.

— Aşa e. Vasilisa ăsta al vostru e o figură, întări Mîşlaevski.

*

Faptele se petrecură către miezul nopţii, cînd, după injecţia cu morfină, Turbin adormi, iar Elena se instală într-un fotoliu, la patul său. În salon avu loc un consiliu de război.

Hotărîră să rămînă cu toţii peste noapte la Turbini. În primul rînd, n-are nici un rost să umbli noaptea tîrziu prin oraş, chiar fiind cu toate actele în regulă. În al doilea rînd, e bine şi pentru Elena : una, alta... îi mai poţi da o mînă de ajutor. Dar lucrul cel mai important în asemenea împrejurări e să nu stai acasă, ci altundeva, să-ţi vizitezi prietenii, spre exemplu. Mai ales că acasă tot n-ai ce face. Or, ducîndu-te în vizită, poţi înnădi şi un wint de toată splendoarea.

— Ştii să joci ? îl întrebă Mîşlaevski pe Lariosik.

Lariosik roşi, se ruşină, pe urmă dădu totul în vileag... Că ştie să joace wint, deşi cam prost... Numai să nu fie

bruftuluit, cum i s-a întîmplat o dată la Jitomir, cu nişte inspectori financiari... Că în viaţa lui s-a petrecut o tragedie, dar că aici, la Elena Vasilievna, simte că se va restabili sufleteşte, pentru că Elena Vasilievna este un om excepţional, căminul lor e atît de cald şi de primitor, storurile crem de la ferestre, mai ales, sînt o adevărată încîntare, căci datorită lor te simţi cu totul izolat de lumea din afară... Or, această lume... cred că sînteţi şi dumneavoastră de acord, este murdară, sîngeroasă şi complet lipsită de sens.

— Dumneata, permite-mi să te întreb, compui versuri? îl întrebă Mîşlaevski, privindu-l cu luare-aminte.

— Într-adevăr, scriu, răspunse modest, îmbujorîndu-se, Lariosik.

— M-da... Scuză-mă că te-am întrerupt... Aşadar, spuneai că viaţa-i lipsită de sens...

— Da, total lipsită de sens. Şi sufletele noastre sfîşiate caută linişte tocmai la adăpostul unor asemenea storuri crem...

— Ei, domnul meu, dacă-i vorba de linişte, nu ştiu cum o fi pe la dumneata, la Jitomir, dar aici, în Oraş, nu prea cred s-o poţi găsi... Adă, mă, nişte votcă şi udă peria, că faci praf. Luminări aveţi? Admirabil. Aşadar, domnule, vei fi al cincilea la joc... Jocul în cinci este plăcut ca o dimineaţă pe o păşune...

— Mai ales că Nikolka joacă precum un cioban, observă Caracudă.

— Ce tot umbli cu vorbe, Fedea. Ia spune-mi, cine a pierdut data trecută, cînd am jucat colo, la gura sobei? Chiar mătăluţă ai făcut „renoncé"... Atunci de ce cleveteşti?

— Au dos albastru cărţile astea, ca şi drapelele lui Petliura...

— Ba să stai numai cu storuri dintr-astea la ferestre... Nu ştiu de ce o fi rîzînd lumea pe seama poeţilor...

— Să mă ferească Dumnezeu... De ce îmi interpretezi astfel întrebarea? Eu n-am nimic împotriva poeţilor. Numai că, într-adevăr, versuri nu prea citesc...

— Şi nici un fel de alte cărţi, în afara regulamentului de artilerie şi a primelor cincisprezece pagini din dreptul roman... Cînd a trecut de cea de-a şaisprezecea, a izbucnit războiul şi s-a lăsat păgubaş...

— Minte, nu asculta ce-ţi spune... Numele dumitale e Larion Ivanovici?

Lariosik îi lămuri că de fapt îl cheamă Larion Larionovici şi că îi este atît de simpatic cercul celor din jurul său, despre care nici măcar nu se poate spune că-i un cerc, pentru că e o adevărată familie, încît ar dori să i se spună fără prea multe fasoane chiar pe nume, adică Larion... Fireşte, dacă e toată lumea de acord.

— Pare un băiat simpatic, îi şopti Caracudă, cel reţinut în aprecieri, lui Şervinski.

— O fi... o să ne cunoaştem mai bine... N-am nimic împotrivă... Numai că ăsta minte: spre exemplu, am citit *Război şi pace*. Asta zic şi eu carte. Am citit-o pînă la sfîrşit şi chiar cu multă plăcere. Dar de ce, crezi? Pentru că n-a scris-o un cretin oarecare, ci un ofiţer de artilerie. Ţi-a venit zecele? Joci împreună cu mine... Caracudă e partenerul lui Şervinski... Nikolka, dă-i drumul.

— Numai că vă rog foarte mult să nu mă certaţi, spuse cu o stranie nervozitate Lariosik.

— Ei, asta-i bună. Ce crezi, domnule, că sîntem niscaiva papuaşi? Se vede că pe la voi, la Jitomir, perceptorii sînt daţi dracului, de te-au înfricoşat în halul ăsta... Noi avem sobrietate, domnul meu.

— Vai de mine, poţi să fii foarte liniştit, îi spuse la rîndul lui Şervinski, trăgîndu-şi scaunul mai aproape.

— Două de pică... M-da... era un scriitor dumnealui, contele Lev Nikolaievici Tolstoi, locotenent de artilerie... Păcat că s-a lăsat de armată... Pas... Putea să ajungă general... De fapt, dacă stai să te gîndeşti, era moşier... De

plictiseală chiar că poți să te apuci și de romane... iarna tot n-ai ce face... Dacă ai moșie, treaba e simplă. Fără atu...

— Trei de tobă, făcu sfios Lariosik.

— Pas, răspunse Caracudă.

— Ai văzut ? Joci foarte bine. Trebuie să te lăudăm, nicidecum să-ți facem muzică. Ei, dacă ai trei de tobă, să spun și eu : patru de pică. Aș sta și eu cu plăcere la o moșie...

— Patru de tobă, ii suflă Nikolka lui Lariosik, uitîndu-i-se în cărți..

— Patru ? Atunci, pas...

— Pas.

În lumina tremurătoare a lumînărilor, învăluit în fum de țigară, Lariosik, emoționat, ceru carte. Mîșlaevski aruncă fiecăruia cîte una, ca pe niște cartușe.

— Unul mic de pică, ceru, pe urmă îl lăudă din nou pe Lariosik : bravo.

Cărțile zburau din mîinile lui Mîșlaevski ca niște frunze de arțar. Șervinski le așeza în ordine. Caracudă, atunci cînd nu-i venea carte, le trîntea cu zgomot de masă. Lariosik le scotea, oftînd, una după alta, ca pe niște legitimații.

— „Tăticu și mămica". am mai auzit despre figura asta, spuse la un moment dat Caracudă.

În clipa următoare însă, Mîșlaevski se învinețí la obraz, își azvîrli cărțile și, holbîndu-se fioros la Lariosik, urlă:

— Cine dracu te-a pus să-mi iei dama ? Larion !?...

— La mai mare. Ho-ho-ho, se bucură, feroce, Caracudă. Minus una.

Un vacarm asurzitor izbucni în jurul mesei cu postav verde, și flăcările lumînărilor se legănară. Nikolka, sîsîind și agitîndu-și brațele, fugi să închidă ușile și să tragă draperii.

— Am crezut că Feodor Nikolaevici are un popă, făcu, pălind, Lariosik.

— Cum poți să crezi una ca asta ?... Mîșlaevski încerca să nu țipe, dar, în felul acesta, îi scăpa din gîtlej un guierat subțire, care îl făcea să pară și mai fioros, cum poți să crezi, cînd ți-a picat chiar ție și mi l-ai dat cu mîna ta ? Cum ? Păi, asta-i curată porcărie — Mîșlaevski se răsucea către fiecare dintre cei de față — păi, asta-i o... Vezi, Doamne, dumnealui caută liniște. Ce părere aveți ? Dar să stai acuma cu minus una, asta se cheamă liniște ? Doar fiecare joc se notează ! E cazul să-ți pui capul la contribuție, onorabile, aici nu te-ai așezat să scrii versuri !

— Stai, stai. Poate Caracudă...

— Care „poate" ? Nici un „poate". E numai o mare gogomănie. Iartă-mă, nenișorule, poate că la Jitomir o fi jucînd lumea în felul ăsta, dar să știi de la mine că-i o porcărie cum nu s-a mai văzut !... Nu te supăra... Pușkin sau Lermontov au scris și ei versuri, dar te asigur că o asemenea ispravă n-ar fi făcut-o în ruptul capului... ori, spre exemplu, Nadson.

— Mai taci din gură. Ce ai cu omul ? Se mai întîmplă...

— Eram sigur, murmură Lariosik... Am ghinion și pace...

— Stați: St...

Și îndată se lăsă o liniște deplină. Din depărtare, tocmai de la bucătărie, se auzi înăbușit, prin cele cîteva uși, țîrîitul soneriei. Cei din odaie continuau să tacă. Îndată, bocăniră niște tocuri mici, ușa se deschise și în prag se ivi Aniuta. Din vestibul, se arătă capul roșcat al Elenei. Mîșlaevski bătu toba cu degetele peste postavul verde al mesei și spuse :

— E cam prea devreme. Nu ?

— Așa zic și eu, făcu Nikolka, despre care se știa că e un adevărat specialist în problema perchezițiilor.

— Mă duc să deschid ? întrebă cu neliniște în glas Aniuta.

— Nu, Anna Timofeevna, răspunse Mîşlaevski, mai aşteaptă. Se ridică gemînd din fotoliu. Să ştii că de aci înainte am să deschid eu uşa. Nu te mai osteni dumneata.

— Să mergem împreună, propuse Caracudă.

— Prin urmare, domnilor, făcu Mîşlaevski şi-i privi pe cei din odaie, ca şi cînd s-ar fi aflat din nou în faţa unui pluton, să precizăm... Dincolo, totul e în ordine... Doctorul e bolnav de exantematic, etcetera. Tu, Lena, eşti sora lui... Caracudă, tu ai s-o faci pe medicul, ori poţi să le spui că mai eşti încă student la medicină... Fă-ţi de lucru prin dormitor... Găseşte acolo vreo seringă sau altceva... Sîntem cam mulţi. Dar nu importă...

Soneria izbucni din nou, nerăbdătoare. Aniuta tresări, iar chipurile tuturor se posomorîră şi mai mult.

— Să aştepte, făcu Mîşlaevski şi scoase din buzunarul de la spate al pantalonilor un revolver mic şi negru ca o jucărie.

— Uite, asta nu-mi mai place, spuse Şervinski, încruntîndu-se, zău, mă şi uimeşti. Ai putea să fii mai prevăzător. Cum de ai umblat cu el pe stradă ?

— Fii pe pace, îi spuse grav şi politicos Mîslaevski, o rezolvăm şi pe asta. Ţine-l, Nikolka, şi ia-o din loc spre bucătărie sau către o ferestruică. Dacă sînt arhanghelii de-ai lui Petliura, am să încep să trag, iar tu să-i faci vînt. Numai să-l putem găsi după aceea... E un lucru de preţ, m-a însoţit pînă la Varşovia... La tine totul e în ordine ?

— Poţi să fii liniştit, îi răspunse cu severitate şi mîndrie Nikolka, punînd mîna pe revolver.

— Aşadar. Mîşlaevski îl împinse în piept, cu arătătorul, pe Şervinski : tu eşti un cîntăreţ şi ai venit în vizită ; pe Caracudă : tu eşti medic : pe Nikolka : tu eşti fratele bolnavului ; pe Lariosik : iar tu un student, chiriaş al familiei. Acte ai ?

— Am un buletin de identitate de pe vremea ţarului, răspunse Lariosik, albindu-se, şi o legitimaţie de student din Harkov.

— Buletinul — la naiba. Arăţi legitimaţia.

Lariosik se împiedică de o draperie şi dispăru.

— Restul e fără importanţă, sînt femei... continuă Mîşlaevski. Domnilor, controlaţi-vă legitimaţiile. Să n-aveţi nimic de prisos prin buzunare... Hei, Larion !... Ia întrebaţi-l : are armă la el ?

— Hei, Larion ! strigă, venind în sufragerie, Nikolka, arme ai ?

— N-am, n-am, m-a ferit Dumnezeu, răsună de undeva glasul lui Lariosik.

Soneria zbîrnîi pentru a treia oară, lung, disperat, nerăbdătoare.

— Ei, Doamne ajută, rosti Mîşlaevski şi se urni din loc. Caracudă dispăru în dormitorul lui Turbin.

— N-am făcut decît o pasienţă, spuse Şervinski şi stinse toate lumînările.

Ca să ajungi din stradă în locuinţa Turbinilor, trebuia să treci prin trei rînduri de uşi. Una din ele dădea din vestibul spre scară, iar cea de a doua, cu geamuri, închidea, de fapt, întregul apartament. Jos, dincolo de uşa cu geamuri, se afla gangul întunecos şi rece de la intrare, înspre care dădea şi uşa de la apartamentul inginerului Lisovici. În sfîrşit, la capătul gangului se afla ultima, cea de a treia uşă, care da în stradă.

Treptele bubuiră şi, ajuns jos, la capătul gangului, Mîşlaevski răcni :

— Cine e ?

Simţi, sus, pe scară, în spatele său, cîteva siluete urmărindu-l. De după uşă, scînci un glas înăbuşit :

— Sun mereu şi nu vine nimeni... Talberg-Turbina aici locuieşte ?... Are o telegramă... Deschideţi...

„Pîn' aici ne-a fost", îi fulgeră prin minte lui Mîşlaevski. Îndată izbucni într-o tuse hîrîită. Una din siluetele de pe scară pieri ca prin farmec. Mîşlaevski trase încet zăvorul, întoarse cheia în broască şi, lăsînd uşa prinsă cu lănţişorul, o întredeschise.

— Dați-mi telegrama, spuse așezîndu-se în așa fel ca tăblia ușii să-l acopere. Se ivi un braț învelit în postav cenușiu și-i întinse un plic mititel. Uimit, Mîșlaevski își dădu seama că e într-adevăr o telegramă.

— Semnați aici, spuse furios glasul de după ușă.

Mîșlaevski aruncă iute o privire în stradă, dar nu văzu decît o singură siluetă, cea a poștașului.

— Aniuta, Aniuta, exclamă voios, uitînd de bronșită, adă-mi repede un creion.

În locul Aniutei, coborî în fugă Caracudă și i-l aduse. Pe un petec de hîrtie smuls din telegramă, Mîșlaevski scrise : „Tur" și-i șopti lui Caracudă :

— Dă-i o bumașcă.

Ușa bubui... Se închise...

Mîșlaevski, buimăcit, o porni împreună cu Caracudă în sus, pe scară. Într-una din odăi se adunară cu toții. Elena desfăcu telegrama și citi mașinal, cu voce tare :

„Mare nenorocire petrecut Lariosik stop. Lipski actor operetă..."

— Dumnezeule, exclamă vînăt la obraz Lariosik, a sosit !

— Cu șaizeci și trei de cuvinte, izbucni încîntat Nikolka, priviți, e scris de jur împrejur.

— Doamne, strigă Elena, ce-i asta ? Vai, iartă-mă, Larion..., am început s-o citesc. Am uitat cu totul de ca...

— Nu pricep nimic, făcu Mîșlaevski.

— L-a lăsat nevasta, îi șopti la ureche Nikolka, a ieșit un scandal pe cinste...

Bubuituri asurzitoare, venind dinspre ușa cu geamuri, pătrunseră în odaie ca o avalanșă. Aniuta țipă. Elena păli și se lăsă ușor spre perete. Bubuiturile erau atît de puternice, înfiorătoare și inexplicabile, încît pînă și Mîșlaevski făcu fețe-fețe... Șervinski o susținu pe Elena, el însuși albindu-se la obraz... Din dormitorul lui Turbin se auzi un geamăt...

— Ușa... țipă Elena.

Pe scară în jos, dînd peste cap tot planul strategic de pînă atunci, fugi Mîșlaevski, după el — Caracudă, Șervinski și Lariosik, acesta din urmă înspăimîntat de moarte.

— De data asta, am încurcat-o, mormăia Mîșlaevski.

Dincolo de ușa cu geamuri se agită o siluetă neagră, singuratică. Bubuiturile încetară.

— Cine-i acolo ? urlă ca pe cîmpul de instrucție Mîșlaevski.

— Pentru Dumnezeu... Pentru numele lui Dumnezeu... Deschideți, aici e Lisovici... Sînt Lisovici ! țipă silueta. Aici e Lisovici... Lisovici...

Vasilisa arăta îngrozitor... Părul care îi acoperea chelia mică și trandafirie îi căzuse pe o ureche. Cravata îi alunecase într-o parte, iar poalele sacoului i se bălăbăneau ca ușile unui dulap paradit. În ochii lui Vasilisa, tulburi ca la unul care a băut otravă, se citea nebunie. Urcă o treaptă a scării și deodată se clătină, prăbușindu-se în brațele lui Mîșlaevski. Mîșlaevski îl prinse, dar abia izbuti să-l oprească din cădere, lăsîndu-se el însuși pe una din trepte. Alarmat, hîrîi :

— Caracudă ! Apă !

15

Se înserase. Ceasul era aproape de unsprezece. Din pricina evenimentelor, strada, care nu fusese niciodată prea aglomerată, acum se văzu pustie cu mult înaintea orei obișnuite.

Ningea rar, fulgii zburau lin pe dinaintea ferestrelor, iar crengile salcîmului de lîngă trotuar, care umbreau vara locuința Turbinilor, se lăsau tot mai jos sub povara crestelor albe.

Totul începu încă la prînz, apoi veni o seară hidă, mohorîtă, cu tot felul de neplăceri, cu inima zvîcnind dureros în coșul pieptului. Nu se știe din ce pricină, lumina

electrică se aprinsese şi ea numai pe jumătate, iar la masă, Vanda îl servi cu nişte creieri. Creierii sînt în general o mîncare dezgustătoare, iar dacă îi găteşte Vanda, sînt chiar de nesuportat. Pînă la creieri a mai fost şi o supă, în care Vanda turnase untdelemn, astfel că Vasilisa se ridică de la masă, posomorît, cu senzaţia chinuitoare că n-a mîncat nimic. Către seară îl copleşiră tot felul de alte treburi, toate numai treburi grele, neplăcute. În sufragerie, masa cea mare zăcea cu picioarele în sus, iar jos, pe parchet, se afla trîntit un pachet cu hîrtii de-ale lui Lebid-Iurcik.

— Eşti o proastă, îi spuse Vasilisa nevestei-si.

Vanda se schimbă la faţă şi-i răspunse :

— Că eşti bădăran, o ştiu de mult. În ultima vreme comportarea ta a atins stîlpii lui Hercule.

Vasilisa simţi o dorinţă aprigă s-o lovească din răsputeri, oblic, peste obraz, s-o azvîrle înspre perete, peste muchiile bufetului. Pe urmă, încă şi încă o dată, s-o lovească într-una, pînă cînd fiinţa asta blestemată, cu ciolanele ei găunoase, îşi va închide pliscul şi se va simţi înfrîntă. El, Vasilisa, este istovit din cale-afară, doar munceşte de dimineaţă pînă seara, ca un bou, astfel că are tot dreptul să pretindă, să pretindă şi iar să pretindă ca acasă să fie ascultat. Scrîşni din dinţi, dar se abţinu, căci o agresiune asupra Vandei nu era de loc lipsită de pericol, cum s-ar fi părut la prima vedere.

— Fă aşa cum îţi spun, zise Vasilisa printre dinţi, înţelege odată, că bufetul ar putea fi dat la o parte şi atunci ce te faci ? Or, aşa, nu-i va trece nimănui prin minte. În oraş toată lumea procedează la fel.

Vanda se supuse, astfel că se apucară amîndoi de treabă : începură să prindă bancnotele în pioneze de suprafaţa interioară a mesei.

Curînd, toată tăblia dinăuntru licări în culori pestriţe, aidoma unui covor de mătase cu ornament complicat.

Vasilisa se săltă gemînd, cu obrazul congestionat şi aruncă o privire peste şesul presărat cu bancnote.

— E foarte incomod, spuse Vanda. Dacă ai nevoie de o hîrtie, trebuie să întorci masa cu dosu-n sus.

— Şi ai s-o întorci. Că n-o să-ţi cadă mîinile, făcu răguşit Vasilisa. Mai bine să întorci masa, decît să-ţi pierzi toţi banii. Doar ai auzit ce se petrece în oraş ? Ăştia sînt mai răi ca bolşevicii. Se zice că fac percheziţii zi şi noapte, tot îi caută pe ofiţeri.

Seara, la ora unsprezece, Vanda aduse de la bucătărie samovarul şi stinse lumina în celelalte încăperi. Venind în sufragerie, scoase din bufet o felie de caşcaval verzui şi o pungă cu colţucuri de pîine uscată. Becul agăţat deasupra mesei, la capătul unuia din cele trei braţe ale lustrei, prelingea de pe filamentele încinse pe jumătate o lumină crepusculară, roşiatică.

Vasilisa mesteca o felioară de franzelă. Caşcavalul cel verde îl irita ca o plictisitoare durere de măsele. La fiecare muşcătură, fărîme uscate, greţoase, îi plouau prin dreptul gurii, peste haină şi peste cravată. Vasilisa nu-şi dădea seama ce anume îl necăjeşte şi se uita pe sub sprîncene la fălcile Vandei, care rumegau într-una.

— Stau şi mă minunez cum de izbutesc ăştia să scape din încurcături, spunea Vanda, înălţîndu-şi privirea spre tavan, eram convinsă că o să fie omorît vreunul din ei. Cînd colo, s-au întors cu toţii, iar acum casa e din nou plină de ofiţeri...

Altă dată cele spuse de Vanda l-ar fi lăsat pe Vasilisa cu totul indiferent. Acum însă, cînd inima părea să-i sfîşie pe nişte tăciuni încinşi, găsi că o asemenea părere e de-a dreptul josnică.

— Mă uimeşti, spuse, ferindu-şi privirea ca să nu se enerveze şi mai mult, doar îţi dai seama foarte bine că, de fapt, au procedat cît se poate de corect. Trebuie cineva să apere oraşul de aceşti (Vasilisa îşi coborî glasul) ticăloşi... Şi apoi, degeaba îţi închipui că au scăpat basma curată... Cred că pe el l-au...

Vandei îi sticliră ochii şi dădu din cap cu multă energie:

— Şi eu, şi eu mi-am dat seama... Pot să jur că a fost rănit...

Se linse pe buze :

— Să ştii că nu mă bucur, ci numai constat că au scăpat teferi cu toţii... Pe mine mă interesează altceva. Dar dacă, ferească Dumnezeu, o să-ţi vină careva în casă şi-o să te întrebe, în calitatea ta de preşedinte al comitetului de locatari, cine locuieşte acolo, sus ? Au făcut sau n-au făcut parte dumnealor din armata hatmanului ? Ce-o să le spui ?

Vasilisa se încruntă şi o privi cu coada ochiului :

— Aş putea să le spun că el e doctor... La urma urmei, de unde să le ştiu pe toate ? De unde ?

— Tocmai aia e, de unde ?...

În clipa cînd rosti ultimul cuvînt, în vestibul ţîrîi soneria. Vasilisa păli, iar Vanda îşi răsuci gîtul vînos.

Vasilisa înghiţi în sec, se ridică de pe scaun şi spuse :

— Ştii ceva ? Poate că ar fi bine să dau fuga la Turbini, să-i chem şi pe ei ?

Vanda n-avu timp să-i răspundă, căci în clipa următoare soneria se auzi din nou :

— O, Doamne, făcu alarmat Vasilisa, n-am ce face, trebuie să deschid.

Vanda îl privi înfricoşată şi porni în urma lui. Deschiseră uşa către gangul comun. Vasilisa ieşi în prag, simţi pe obraz o adiere rece, iar în uşa întredeschisă rămase nemişcat chipul colţuros al Vandei, cu ochii larg deschişi, înspăimîntaţi. Deasupra ei, în cupa lui de metal sclipitor, curentul electric se zbătu cu încăpăţînare.

O clipă, lui Vasilisa îi trecu prin minte să bată la uşa Turbinilor : ar fi ieşit îndată cineva şi nu i-ar mai fi fost aşa teamă. Dar nu se hotărî s-o facă. Dacă mă ia cumva la rost : „De ce ai bătut la uşa de dincolo ? Ai ? Te simţi cu musca pe căciulă ?“ Apoi încercă o vagă speranţă că s-ar putea să nu fie cei de care se temea, ci altcineva, o vizită întîmplătoare...

— Cine e... acolo ? abia suflă Vasilisa, ajuns în dreptul intrării.

Îndată, broasca uşii îi hîrîi lîngă burtă cu glas răguşit, iar soneria din dreptul Vandei se zbătu încă şi încă o dată.

— Dă lăcata gios, făcu broasca, îi di la comandament. Şi nu ti mai olicăi, că-ţi facem de petrecanie pîn uşă...

— 'mnezeule... sughiţă Vanda.

Cu mîini ca de mort, Vasilisa trase de zăvor şi, fără să-şi dea seama, slobozi şi lănţişorul din cuibul lui.

— Haide, bre, grăbeşte... spuse cu grosolănie broasca.

Din stradă, întunericul abătu peste Vasilisa un petec de cer mohorît, o creangă de salcîm, mărunţi fulgi de zăpadă. Intrară trei inşi, dar lui Vasilisa i se păru că sînt o mulţime.

— Permiteţi să vă întreb... în ce chestiune ?

— Pirchiziţie, răspunse cu un glas de lup cel care vorbise primul şi îndată, păru că intră cu pieptul în Vasilisa. Gangul se răsuci, iar chipul Vandei din uşa întredeschisă păru dat din belşug cu pudră.

— Atunci, dacă nu vă supăraţi — glasul lui Vasilisa îşi pierduse cu totul culoarea — poate îmi arătaţi ordinul? Pentru că eu sînt un cetăţean paşnic... nu ştiu de ce aţi venit tocmai la mine ? — Eu n-am nimic, nu umblu cu — Vasilisa încercă din răsputeri să spună în ucraineşte şi o spuse — cu de-a mijoarca...

— Om vidé, răspunse omul.

Dînd înapoi, ca prin vis, din faţa celor care porniseră prin gang, Vasilisa îi desluşi tot ca prin vis pe fiecare. Cel dintîi care intrase avea pe drept cuvînt o înfăţişare de lup. Cel puţin aşa îl văzu Vasilisa. Avea o faţă îngustă, nişte ochi mici, duşi în fundul capului, o piele cenuşie, mustaţa îi creştea în smocuri răzleţe, iar peste obrajii nebărbieriţi i se săpaseră două cute adînci. Îşi rostogolea ciudat ochii, privind în jur pe sub sprîncene şi chiar acolo, în spaţiul strîmt al gangului, se văzu că înaintează cu un mers neomenesc, legănat, ca o sălbăticiune obişnuită nu-

mai cu nămeţii şi desişurile. Vorbea într-un jargon înspăimîntător, stîlcit — un amestec de cuvinte ruseşti şi ucrainiene — pe care îl cunosc prea bine acei locuitori ai Oraşului care se abat cînd şi cînd pe la Podol, la malul Niprului, unde, vara, şuieră, legănîndu-şi macaralele, întinsul debarcader, unde pîlcuri de oameni zdrenţăroşi descarcă de pe şlepuri pepenii cu miez roşu şi dulce... Lupul purta o căciulă militară, din vârful căreia spînzura un petec albastru, ţesut cu fir.

Cel de al doilea, un gigant, păru că umpluse întregul vestibul, ajungînd cu capul pînă aproape de tavan. Avea în obraji o rumeneală veselă şi sănătoasă, de codană, era tînăr, iar chipul încă nu-i cunoscuse ascuţişul briciului. Purta pe cap o căciulă cu marginile roase de molii, pe umeri o manta cenuşie, iar în picioarele nefiresc de mici nişte ciubote scîlciate, urîte la vedere.

Cel de-al treilea avea nasul mîncat, învelit într-o crustă verzuie, purulentă, iar buza de sus, cusută, îi era sfîrtecată de o cicatrice. Purta un chipiu vechi, ofiţeresc cu marginea roşie, cu o urmă de cocardă ofiţerească peste catifeaua roasă, era îmbrăcat într-un veston soldăţesc, dintr-o uniformă străveche, pe care îl încheiau nişte nasturi de aramă, cocliţi, cu o pereche de pantaloni negri, iar tălpile înfăşurate în ciorapi de lînă, cazoni, îi erau vîrîte în opinci. Cînd lumina slabă a lămpii i se abătea peste obraz, şerpuiau de-a lungul lui două culori : una violetă şi alta galbenă, de ceară, iar în ochi i se năştea un licăr chinuit şi în acelaşi timp pătruns de ură :

— Om vidé, om vidé, repetă lupul, amu, iacă-tă şi ordinul.

Cu aceste cuvinte, se căută prin buzunarele pantalonilor, scoase de acolo o hîrtie mototolită şi i-o întinse lui Vasilisa. Un ochi al său îi străpunse lui Vasilisa inima, celălalt, cel din stînga, saşiu, săgetă în fugă peste cuferele din vestibul.

Pe foiţa îndoită, cu antetul :

Comandamentul detaşamentului 1 al Secei,

stătea scris strîmb, cu creionul chimic, cu litere mari, aproape neciteţe :

„Poroncim a face perchiziţie la cetăţeanu Vasili Lisovici, povîrnişu Alexeevski Nr. 13. Pentru zurbă şi nesupunere, pedeapsă cu moartea prin împuşcare.

Comandant *Proţenko*
Aghiotant *Miklun*"

În colţul din stînga, jos, o ştampilă albastră, indescifrabilă.

Cîteva clipe, florile de pe tapete îşi săltară verdeaţa în ochii lui Vasilisa şi, în timp ce lupul îşi lua înapoi hîrţoaga, el se auzi rostind :

— Helbct, poftiţi, doar nu vă ascund nimic...

Lupul scoase din buzunar un browning negru, dat cu unsoare şi-l îndreptă spre Vasilisa. Vanda ţipă încetişor : „Vai". În mîna celui cu cicatricea apăru un colt care lucea şi el fiind proaspăt uns. Vasilisa îşi îndoi genunchii şi se lăsă un pic în jos, ceea ce-l făcu să pară mai scund. În mod inexplicabil, lumina din tavan străluci deodată albă, radioasă.

— E careva pîn casă ? întrebă răguşit lupul.

— Nu-i nimeni, îşi mişcă Vasilisa buzele albe, doar eu şi muierea...

— Haideţi, flăcăi, se întoarse lupul către insoţitorii săi, numai fără multă conacărie, că nu-i de drîmboit p-acilea...

Îndată, gigantul săltă în mîini cufărul din colţ şi îl scutură ca pe o cutie de carton, iar cel cu cicatricea fugi spre sobă. Pistoalele dispărură. Omul cu cicatricea bătu cu pumnii în teracotă şi deschise cu zgomot uşiţa. Dinăuntru, adie o boare abia călduţă, drămuită cu străşnicie.

— Arme e ? întrebă lupul.

— Vai de mine, se poate ?... Pe cuvîntul meu.

— Nu avem, abia suflă de alături umbra Vandei.

— Mai bine dă pe față, spuse apăsat lupul, că de nu — ai băgat de samă ce scrie ? — te cetluim, și la răzloagă cu tine...

— Pe Dumnezeul meu... de unde să le am ?

În cabinetul lui Vasilisa se aprinse lumina cea verzuie, iar Alexandru al II-lea îi privi pe cei trei, revoltat pînă în adîncul sufletului său de tuci. Intrînd în birou, Vasilisa își dădu seama pentru prima oară în viață cum poate cuprinde pe cineva, ca o amețeală grea, presimțirea unui leșin. Cei trei se apucară mai întîi să cerceteze țapetele. Gigantul dădu jos de pe raft, în teancuri, parcă jucîndu-se, toate cărțile, un șir după altul, pentru ca numaidecît șase miini să înceapă a pipăi pereteIe, lovindu-l ușor, cînd într-un loc, cînd într-altul... Buf... buf... duduia surd peretele. Poc, se auzi deodată placa din ascunzătoare. Ochii lupului sticlirå de bucurie.

— Ci v-am agrăit ? spuse în șoaptă. Gigantul sfîșie cu talpile greoaie pielea de pe fotoliu, ajunse cu capul chiar în tavan, sub degetele lui aprige ceva scîrțîi, plesni cu zgomot și omul dădu la iveală placa scoasă din perete. Pachetul învelit în hîrtie și legat cruciș cu sfoară ajunse în miinile lupului. Vasilisa simți că amețește și se sprijini de perete. Lupul începu să clatine din cap și clătină astfel îndelung, cu ochii la Vasilisa, care rămăsese nemișcat, mai mult mort decît viu.

— Păi cum vine asta, lighioană, făcu el cu amărăciune, ce ziceai adineaori ? Că n-am nimic, că nu umblu cu de-a mijoarca... fir-ai să fii de spurcat ! N-ai nimic, da banii i-ai văltucit în perete ? Păi acuma chiar că ar trebui să te omorîm !

— Nu ! țipă Vanda.

Cu Vasilisa se petrecu ceva straniu și care îl făcu să izbucnească deodată într-un rîs cu sughițuri, iar rîsul îi fu cu adevărat sinistru, pentru că în ochii albaștri i se zbătea groaza și nu-i rîdeau decît buzele, nasul și obrajii.

— Vai de mine, pane, dar pentru asta n-a ieșit încă nici un decret ! Aici sînt doar cîteva obiecte și niște hîrtii de bancă... Bani sînt prea puțini... Cîștigați și ei prin muncă cinstită... Și pe urmă banii guvernului țarist sînt de mult anulați...

Vasilisa vorbi privindu-l în așa fel pe lup, ca și cînd ar fi încercat pentru el o adîncă admirație.

— Ar trebui să te arestuim, spuse cu glas sever lupul. Agită pachetul prin aer, pe urmă și-l vîrî în buzunarul fără fund al mantalei zdrențăroase. Haidați, flăcăi, apucați-vă di saltare.

Din sertarele pe care le descuie însuși Vasilisa, ieșiră la iveală vrafuri de hîrtii, stampile, fotografii, tocuri, port-țigarete. Foi albe presărară covorul verde și postavul roșu al mesei, foi albe foșniră, fluturînd peste dușumea. Urîtul răsturnă din mers coșul pentru hîrtii. Trecînd dincolo, în salon, ciocăniră pereții într-o doară, parcă în silă. Gigantul trase de covor și bătu cu tălpile în dușumea, fapt de pe urma căruia rămaseră pe parchet niște urme stranii, parcă arse cu fierul roșu. Lumina electrică, prinzînd puteri o dată cu venirea nopții, revărsa în jur strălucire și făcea să sclipească floarea metalică a gramofonului. Vasilisa mergea în urma celor trei, izbutind doar cu multă caznă să-și tîrască picioarele. Îl cuprinsese o liniște nefirească, de parcă l-ar fi izbit careva în moalele capului, și gîndurile îi curseră mai puțin învălmășite. În cîteva clipe, dincolo, în dormitor, se instală haosul : din șifonierul cu oglinzi de cristal se rostogoliră, ca niște movile albe, plapomele și cearșafurile, iar salteaua se răsturnă și ea cu dosul în sus. Deodată, gigantul se opri, privi spre dușumea și chipul i se lumină de un zîmbet sfios. De sub patul răvășit ieșeau la iveală niște ghete noi ale lui Vasilisa, din piele subțire, cu vîrfurile lăcuite. Gigantul surîse din nou și îl privi cu sfiiciune pe Vasilisa.

— Strașnice botine, spuse cu glas subțire, oare nu mi-ar hi și mie pe potrivă ?

Vasilisa nu știu pe moment ce să-i răspundă, astfel că gigantul se aplecă și luă cu multă gingășie cele două ghete. Vasilisa se cutremură.

— Sînt de sevro, pane, hîrîi, neștiind nici el prea bine ce zice.

Lupul se răsuci spre el și în ochii oblici îi străluci o mînie amară :

— Tacă-ți gura, păduche, spuse amenințător. Tacă-ți gura ! repetă, înfuriindu-se fără veste. Ar trebui să ne porți veșnică recunoștință că nu te-am împușcat ca pe un lotru și un bandit ce ești, pentru odoarele pe care le-ai dosit. Să taci, continuă, rostogolindu-și furios ochii în cap și venind înspre Vasilisa, care se făcuse alb ca varul. Ai găvozdit boarfe, ești numa slănină, ca un porc la Ignat. Da' te-ai uitat incai cu ce umblă în picioare bieții oamenii aiștea ? Casca-ți ochii bine. Acela îi cu picioarele degerate, schiloade, că a stat să putrezească în tranșeu pentru de-alde tine, cînd tu ședeai binișor acasă și cîntai la gramafoane. U-u, mama ta..., în ochi i se citi dorința de a-i trage lui Vasilisa una zdravănă peste ureche, ba chiar brațul îi săltă într-o parte. Vanda țipă din nou : „Nu !"... Lupul nu îndrăzni să dea într-un om cu o înfățișare atît de impunătoare, doar îl împinse pe Vasilisa cu pumnul. Vasilisa se clătină pe picioare. Pumnul colțuros îl făcu să simtă o durere în piept și o amărăciune cruntă.

„Ce mai revoluție, gîndi cu capul său trandafiriu, tuns cu îngrijire, grozavă revoluție. Trebuia să-i spînzurăm pe toți, acum e prea tîrziu..."

— Încalță-te, Vasilko, spuse lupul cu blîndețe către gigantul de lîngă el. Acesta se așeză pe dormeza cu arcurile moi și își dădu jos ciubotele. Nu izbuti să-și tragă ghetele peste ciorapii groși, de lînă.

— Adu-i cazacului niște colțuni de mătase, i se adresă lupul cu severitate Vandei. Femeia zbură spre șifonier și scoase din sertar o pereche de ciorapi. Gigantul își lepădă

ciorapii cenușii, dînd la iveală niște tălpi cu degete roșii umflate și rosături adînci, negre. Apoi trase în picioare ciorapii. Nu izbuti nici acum, decît cu greutate, să încalțe ghetele lui Vasilisa. Unul din șireturi plesni cu zgomot. Zîmbind, fericit, copilărește, gigantul legă capetele rupte, pe urmă se ridică în picioare. Și, îndată, păru că se destramă ceva în relațiile atît de încordate dintre cei cinci oameni ciudați care înaintau, pas cu pas, prin încăperile tăcute. Se născu o anume simplitate. Cel cu cicatricea privi lung ghetele pe care le încălțase gigantul și deodată își întinse mîna și dădu jos cu repeziciune o pereche de pantaloni ai lui Vasilisa, agățați într-un cui, lîngă spălător. Lupul aruncă doar o privire bănuitoare spre Vasilisa : oare n-o mai spune ceva ? Dar nici Vasilisa și nici Vanda nu mai spuneau nimic ; erau amîndoi deopotrivă de albi la obraz, iar ochii le sticleau enormi, larg deschiși. Dormitorul păru un colț dintr-un magazin de îmbrăcăminte. Omul cu cicatricea rămăsese doar în niște izmene în dungi, făcute ferfeniță și cercetă pantalonii la lumina becului.

— Lucru scump, gabardină... spuse cu glas fornăit, după aceea se așeză pe marginea fotoliului și își trase pantalonii în picioare. Lupul își schimbă și el bluza murdară cu un sacou cenușiu de-al lui Vasilisa, ba chiar îi restitui acestuia niște hîrtiuțe, spunîndu-i : „Poate că ai nevoie, pane, de aiestea". De pe masă luă un ceas în formă de glob, cu cifre romane, groase și negre.

Pe urmă, lupul își trase mantaua pe umeri ; de sub poala ei continuă să răsune ticăitul înăbușit al ceasului.

— Un ceaș îi de mare trebuință. Făr-de ceas ti mănîncă gaia, vorbi lupul către omul cu cicatricea, domolindu-și tot mai mult ura față de Vasilisa, să te uiți noaptea cît e ceasul îi lucru mare.

După aceea, se urniră cu toții din loc și porniră înapoi, prin sufragerie, către biroul de alături. Vasilisa și Vanda mergeau tăcuți, unul lîngă altul, în urma celorlalți. Ajuns

în birou, lupul rămase îngîndurat, cu ochii aduși la rădăcina nasului, pe urmă îi spuse lui Vasilisa :

— Uite ce-i, pane, să ne dai o chitanție... (Părea că-l urmărește un gînd neștiut de ceilalți și își tot strîngea buzele crăpate.)

— Cum ? șopti Vasilisa.

— O chitanție precum că ne-ați eliberat de bunăvoie tăti lucrușoarele, îl lămuri lupul, cu ochii în pămînt.

Vasilisa se schimbă la față și obrajii i se colorară.

— Bine, dar cum pot eu... Păi, eu... (Ar fi vrut să strige: „Cum vine asta : tot eu să vă dau chitanță ?, dar vorbele astea i se opriră în gît și spuse cu totul altceva)... dumneata... dumneata ești acela care trebuie să-mi semnezi, ca să zic așa...

— Zău că meriți să fii ucis ca o javră ! Î-îh, bampirule... Știu prea bine ci-i în capul tău. Știu. Dacă ți-ar sta în putere, ne-ai strivi pi tăți ca pe niște păduchi. Î-hî, văd că nu-nțelegi de vorbă bună. Puneți-l la zid, flăcăi. Cînd ți-oi coși una, acuma...

Se înfurie și îl împinse nervos pe Vasilisa la perete, apucîndu-l cu mîna de gît, ceea ce îl făcu pe inginer să se facă, într-o clipită, roșu ca racul.

— Vai ! țipă îngrozită Vanda și-l prinse pe lup de braț, ce faci ? Îndură-te !... Vasea, semnează-le, semnează-le !...

Lupul își luă mîna de pe beregata inginerului, iar gulerul tare al acestuia sări deodată într-o parte, ca împins de un resort. Vasilisa nici nu observă cum ajunse în fotoliul de lîngă birou. Mîinile îi tremurau. Rupse o foaie dintr-un carnet de notițe și muie tocul în călimară. Se lăsă liniște și în liniștea aceea se auzi doar cum ticăie, în buzunarul lupului, micul glob de cristal.

— Cum să scriu ? întrebă Vasilisa, cu o voce slabă, răgușită.

Lupul se gîndi, clipi din ochi :

— Scrie așa... la ordinul comandamentului... tăti lucrurile... lucrurile... adică aiestea... le-am predat...

— Adică... păru să hîrîie cumva ciudat Vasilisa, dar îndată se potoli.

— Le-am predat la pirchiziție. Și nu ridic... nici o pretenție. Și iscălește...

În momentul acela, Vasilisa își adună ultimul strop de curaj și întrebă, ferindu-și ochii :

— Dar cui anume le-am predat ?

Lupul îl privi bănuitor, însă își stăpîni mînia și doar oftă scurt.

— Scrie : am primit... am primit totul, Nemoliaka (o clipă rămase pe gînduri, privindu-l pe cel cu cicatricea)... Kirpatîi și atamanul Uragan.

Privind tulbure hîrtia, Vasilisa scrise ceea ce i se dicta. Isprăvind de scris, așternu în loc de semnătură un tremurat „Vasilis“ și-i întinse lupului hîrtia. Lupul o luă și o cercetă cu atenție.

Tocmai atunci, undeva departe, pe scări, bubui ușa cu geamuri, se auziră pași alergînd și tună vocea lui Mișlaevski.

Chipul lupului se schimbă brusc, întunecîndu-se. Însoțitorii se foiră neliniștiți. Lupul se învineți și le strigă încet : „Lioarba !“ Își scoase browningul din buzunar și îl îndreptă spre Vasilisa. Acesta schiță un zîmbet de martir. Dincolo de ușă, pe gang, răsunară pași, strigăte. Pe urmă, se auzi zăngănind zăvorul, cîrligul și lănțișorul. Cineva închidea ușa de la capătul gangului. Mai răsunară niște pași, în goană, se auzi un glas de bărbat, rîzînd. Pe urmă, ușa cu geamuri pocni din nou, pașii se auziră tot mai stins, urcînd pe scară, și din nou pluti liniște. Cel cu cicatricea ieși în vestibul și se aplecă spre ușă, trăgînd cu urechea. Revenind, schimbă o privire semnificativă cu lupul și atunci se grămădiră cu toții la ușă, ca să iasă în vestibul. Acolo, gigantul își mișcă degetele vîrîte în ghetele cam prea strîmte și spuse :

— Ni-o hi cam rece afară.

Se aplecă și încălță galoșii lui Vasilisa.

Lupul se răsuci și el spre inginer și-i vorbi cu glas potolit, fără însă a-l privi în ochi :

— Uite care-i treaba, pane... Să vă țineți gura că v-am șmotruluit p-acilea. Că dacă umblați cu tilinca, flăcăii noștri vă și cîntă prohodul, în mare grabă. Și să nu dea naiba să ieșiți pînă mîini afară din casă, că amu' și pentru asta îi dințărit mare...

— S-avem iertăciune, spuse nasul căzut, sîsîind cu glas putred.

Gigantul cel cu bujori în obraz nu spuse nimic, doar îl privi cu sfială pe Vasilisa și trase fericit, cu coada ochiului, la galoșii sclipitori pe care îi încălțase. De la ușa lui Vasilisa la cea care dă în stradă merseră, nu se știe de ce, în vîrful picioarelor, grăbiți, împingîndu-se unul pe altul. Sunară zăvoarele, se abătu, iar, în jos, cerul nopții cu miile înghețate. Vasilisa abia izbuti să încuie ușa la loc. Amețise și, vreme de o clipă i se păru că visează. Inima îi căzu în călcîie, apoi începu să-i bată repede, repede. În vestibul, Vanda plîngea în hohote. Se azvîrlise peste cufărul din colț, capul i se lovea de perete, și lacrimile îi udaseră tot obrazul.

— Dumnezeule ! Ce-a fost asta ?... Dumnezeule, Dumnezeule. Vasea... Ziua, în amiaza mare ! Ce se petrece pe lume ?...

Vasilisa se opri înaintea ei, tremurînd ca o frunză bătută de vînt, iar chipul i se schimonosise.

— Vasea, exclamă Vanda, tu știi... Ăștia n-au venit de la nici un fel de comandament. Ăștia au fost niște bandiți !

— Mi-am dat seama, mi-am dat seama și eu, murmură Vasilisa, cu un gest de neputință.

— Doamne ! strigă Vanda. Trebuie să dăm fuga chiar acum, să-i reclamăm, să pună mîna pe ei. Să pună mîna ! Maică Precistă ! Toate lucrurile. Totul ! Totul ! Și măcar cineva, măcar cineva să... O !... Hohotele de plîns o înecară, lunecă de pe cufăr jos, pe parchet și își ascunse obrazul în palme. Părul i se răvășise, bluza i se descheiase la spate.

— Unde să ne ducem ? Unde ?... făcu Vasilisa.

— Doamne, la comandament, la vartă ! Să facem o plîngere. Mai repede. Pe ce lume trăim ?

Vasilisa, care se lăsa cînd pe un picior, cînd pe altul, o zbughi deodată afară din vestibul. În goana lui, se izbi de ușa cu geamuri și începu să bată în ea cu pumnii.

*

Toată lumea, afară de Șervinski și Elena, se îmbulzi în apartamentul de jos al lui Vasilisa. Lariosik, palid, se oprise în ușă. Mîșlaevski, proptit în călcîie, privi lung ciubotele și zdrențele lăsate de vizitatorii necunoscuți, pe urmă se întoarse spre Vasilisa :

— Nu mai puteți face nimic. Ăștia au fost niște bandiți. Să-i mulțumiți lui Dumnezeu că ați scăpat cu viață. Drept să vă spun, mă uimește că n-ați pățit-o și mai rău.

— Doamne... dacă ați ști ce ne-au făcut ! rosti Vanda.

— M-au amenințat cu moartea.

— E bine că nu și-au dus amenințarea la îndeplinire. N-am mai auzit ca ăștia să cruțe pe careva.

— Au mers la sigur, murmură Caracudă.

— Acum ce să fac ? întrebă Vasilisa cu glasul întretăiat. Să mă duc să reclam ? Dar cui să reclam ? Viktor Viktorovici, vă rog dați-mi și mie un sfat...

Mîșlaevski își drese glasul, stătu gînditor.

— Nu vă sfătuiesc să umblați cu reclamații, spuse. În primul rînd, n-o să-i prindă nici dracul, asta-i una. Își îndoi arătătorul lung și subțire. În al doilea rînd...

— Vasea, îți amintești ? Ți-au spus foarte clar : dacă ne reclami, te împușcăm.

— Astea sînt baliverne... se încruntă Mîșlaevski. N-o să vă împuște nimeni, dar vă repet : nici n-o să-i prindă nimeni și nici măcar n-o să-i caute. Iar în al doilea rînd,

își îndoi un alt deget, în reclamație va trebui să arătați că vi s-au furat, după cum mi-ați spus și mie, niște bani emiși de guvernul țarist... Așa că dumneavoastră o să mergeți cu reclamația pe undeva pe la comandamentele lor, iar ei s-ar putea să vă facă încă o percheziție...

— Foarte posibil, foarte posibil, întări Nikolka, în calitatea lui de mare specialist.

Vasilisa, cu hainele în neorînduială, udate cu apă de pe urma leșinului, își plecă ochii. Vanda plîngea încet, sprijinindu-se de ușă. Tuturor li se făcu milă de ei. Lariosik oftă greu în prag și își holbă ochii tulburi.

— Toată lumea are cîte un necaz, șopti.

— Cu ce erau înarmați ? întrebă Nikolka.

— O, Doamne. Doi dintre ei aveau pistoale, iar al treilea... Vasea, al treilea n-avea nimic ?

— Aveau numai două pistoale, îngăimă Vasilisa.

— N-ați băgat de seamă cum arătau armele ? continuă să se informeze Nikolka.

— Nu cunosc mărcile pistoalelor, răspunse Vasilisa cu un oftat, de unde să le cunosc ? Știu că era un pistol mare și negru, și încă unul, mai mititel. Era negru și acela și avea un lănțișor.

— Un lănțișor... oftă Vanda.

Nikolka se încruntă și-l privi pe Vasilisa dintr-o parte, ca o pasăre. Cîteva clipe se lăsă de pe un picior pe altul, pe urmă se urni din loc și o porni repejor spre ușă. Lariosik se duse încet în urma lui. Nu apucă să intre nici în sufragerie, cînd din odaia lui Nikolka răsună urletul acestuia și zăngăniră cioburi de geam. Lariosik se repezi într-acolo. Prin odaia lui Nikolka se revărsa lumina becurilor din tavan, pe ferăstruica deschisă venea un val de frig, iar dedesubtul ei geamurile se făcuseră țăndări de genunchii tînărului, care, în disperarea lui, căzuse de pe pervaz. Nikolka avea o privire rătăcită.

— Nu se poate ! strigă Lariosik, împreunîndu-și mîinile. Asta-i o adevărată vrăjitorie !

Nikolka se repezi spre ușă, trecu în fugă prin bibliotecă, prin bucătărie, pe lîngă Aniuta care țipă „Nikol, Nikol, pune-ți căciula în cap ! Dumnezeule, oare ce s-o mai fi întîmplat ?" și, în cele din urmă, ieși prin tindă afară, în curte. Aniuta își făcu mărunt semnul crucii, puse cîrligul la ușa din tindă, reveni în fugă la bucătărie și își lipi nasul de geam. Dar Nikolka nu se mai zărea nicăieri.

De fapt, cotise la stînga, coborîse pe lîngă zidul casei și se oprise în fața troianului care închidea trecătoarea îngustă dintre cele două clădiri vecine. Peste omătul alb nu se zărea nici o urmă. „Nu mai pricep nimic", murmură deznădăjduit și se azvîrli cu mult curaj înainte. Simțea că se sufocă. Se zbătu multă vreme prin zăpadă, scuipă și dădu din mîini, în cele din urmă izbuti să salte peste movila înghețată, pătrunse, plin de omăt pe haine, în trecătoare, aruncă o privire în sus și, în dreptul luminii care cădea pe fereastra odăii sale, văzu capetele negre ale piroanelor, umbrele lor scurte și ascuțite. Cutia însă, pe care o agățase de unul din ele, dispăruse.

Orbecăind, căzînd mereu în genunchi, cu o ultimă speranță în suflet la gîndul că poate s-a rupt sfoara cu care o legase, Nikolka pipăi îndelung vraful de cărămizi sparte de lîngă zidul casei. Dar cutia nu era de găsit.

Atunci, o lumină păru că i se revarsă în minte. „Aha-a ! țipă și își făcu loc mai departe către gardul care dădea în stradă. Ajuns acolo, îl împinse cu mîinile și, îndată, două din scîndurile late, cenușii, lunecară într-o parte, descoperind o trecere lată de două palme spre trotuarul cufundat în beznă. Acum, totul e limpede... Ăștia au smuls frumușel vreo cîteva cuie din gardul putred, s-au strecurat înăuntru și... sigur că da... au vrut să intre la Vasilisa prin ferestruica de la cămară, dar au dat de zăbrelele care o închid pe dinăuntru.

Alb de zăpadă din cap pînă în picioare, Nikolka intră tăcut în bucătărie.

— Dumnezeule! Stai nițel să te curăț... îi strigă Aniuta.

— Of, lasă-mă și tu în pace, îi răspunse și porni mai departe, prin casă, frecîndu-și de pantaloni mîinile învinețite. Larion, dă-mi una peste bot, i se adresă lui Lariosik. Acesta clipi des, își holbă ochii și spuse:

— Liniștește-te, Nikolașa. Nu te pierde așa cu firea. Începu să-și plimbe sfios mîinile peste spinarea lui Nikolka, scuturîndu-l de zăpadă cu mîneca hainei.

— Nu mă mai gîndesc că Alioșa o să mă facă una cu pămîntul, cînd o da Dumnezeu și s-o face bine, reîncepu Nikolka. Cel mai important lucru e pistolul lui Nai-Turs!... Mai bine m-ar fi împușcat pe mine, zău așa!... Să știi că asta-i pedeapsă de la Dumnezeu: că-mi băteam joc de Vasilisa. Îmi pare rău de inginer, dar îți dai seama: ăștia și-au făcut mendrele la el acasă chiar cu pistolul lui Nai. Și pentru că veni vorba, eu cred că ar fi putut să-i care totul din casă și fără nici un fel de pistoale... Așa e el, Vasilisa ăsta... Of... Ce istorie păcătoasă! Haide, Larion, ia o bucată de hîrtie, să mergem să astupăm geamul.

*

Noaptea tîrziu își făcură apariția din trecătoare Nikolka, Mîșlaevski și Lariosik, înarmați cu un topor, un ciocan și cu niște cuie. Trecătoarea fu înfundată cu ajutorul a cîtorva scînduri groase și scurte. Nikolka bătu furios cuiele în așa fel ca vîrfurile să le iasă cît mai mult în afară. Încă mai tîrziu, același trio, alcătuit din Nikolka, Mîșlaevski și Lariosik, traversă veranda, cu lumînări aprinse în mîini, și urcă în podul clădirii, pe scara aflată în cămara cea rece ca o ghețărie. Sus, în pod, umblară bocănind surd, amenințător, cu picioarele, se strecurară pe sub hornuri calde și pe sub rufele puse la uscat, pe urmă astupară cu scînduri și luminatorul care dădea spre acoperiș.

Aflînd despre această expediție, Vasilisa dădu dovadă de un interes deosebit și se alătură îndată celorlalți umblînd și el printre căpriori și aprobînd toate acțiunile lui Mîșlaevski.

— Ce rău îmi pare că n-ați putut să ne dați de veste, spunea Nikolka, picurînd pe jos cu ceara ce se prelingea de pe lumînare. Trebuia s-o trimiteți la noi pe Vanda Mihailovna. Să fi venit pe scara de serviciu.

— Nu, băiete, nu fi tu prea isteț, îi răspunse la aceasta Mîșlaevski, mai tîrziu, după ce reveniră în casă. Cu asemenea indivizi n-o scoți la capăt cu una, cu două. Crezi că nu s-ar fi apărat? Oho, ba bine că nu. Nici n-ai fi intrat bine în casă, că te-ai fi și pomenit cu un glonte în burtă. Pac, și aleluia cu tine. Este? Să nu le fi dat voie să intre, asta ar fi fost cu totul altă treabă.

— M-au amenințat că mă împușcă prin tăblia ușii, Viktor Viktorovici, spuse sincer Vasilisa.

— N-ar fi îndrăznit să tragă, ripostă Mîșlaevski, mînuind ciocanul. În nici un caz. Ar fi sculat toată strada.

Mai tîrziu, către miezul nopții, Caracudă, rămas în apartamentul Lisovicilor, se lăfăia ca Ludovic al XIV-lea. Faptului îi premerse următoarea discuție:

— Nici gînd să mai vină astăzi, fiți pe pace, spuse Mîșlaevski.

— Ba nu, ba nu, ba nu, strigară în unison, lîngă ușă, Vanda și Vasilisa, vă rugăm, vă implorăm, pe dumneavoastră sau pe Feodor Nikolaevici, vă rugăm din toată inima!... Doar n-aveți nimic de pierdut. Vanda Mihailovna o să vă facă un ceai. Avem un pat comod. Vă rugăm să veniți și mîine. Cum o să rămînă ea fără un bărbat în casă?!

— N-am să pot adormi, Doamne ferește, confirmă Vanda, înfășurîndu-se într-o broboadă pufoasă.

— Am și niște coniac, o să ne încălzim inima, făcu deodată cu un aer voinicesc Vasilisa.

— Du-te, Caracudă, spuse Mîșlaevski.

Și astfel Caracudă avu prilejul să se lăfăiască. Creierii și supa cu untdelemn nu erau decît simptomele unei boli

respingătoare care se cheamă avariție și de care Vasilisa o molipsise pe nevastă-sa. În realitate, apartamentul ascundea prin ungherele sale adevărate comori pe care nu le cunoștea decît Vanda. Pe masa din sufragerie apăru un borcan cu ciuperci marinate, friptură rece de vițel, dulceață de vișine și o sticlă de coniac „Șustov", veritabil, de calitate extra, cu celebrul clopot pe etichetă. Caracudă ceru un păhărel și pentru Vanda Mihailovna și i-l umplu cu mîna lui.

— Îmi turnați prea mult, prea mult, țipă Vanda.

Vasilisa dădu din mînă a pagubă și, supunîndu-se lui Caracudă, bău și el un păhărel.

— Nu uita, Vasea, că-ți face rău, îi spuse cu blîndețe Vanda.

După explicația competentă a lui Caracudă cum că această băutură nu poate fi în nici un caz dăunătoare, ba chiar li se dă, îndoită cu lapte, și celor bolnavi de anemie, Vasilisa mai bău un păhărel și, îndată, obrajii i se colorară, iar fruntea i se aburi de nădușeală. Caracudă bău cinci păhărele și căpătă o dispoziție din cele mai plăcute. „Asta dacă s-ar mai îngrășa, n-ar fi deloc de lepădat", gîndi privind-o pe Vanda.

Spuse, apoi cîteva cuvinte măgulitoare în legătură cu așezarea încăperilor din apartamentul Lisovicilor și, în cele din urmă, stabili un plan de semnalizare către cei care locuiau cu un etaj mai sus. Vasilisa urma să sune o dată la ușa cu geamuri și încă o dată la intrarea de serviciu în apartamentul Turbinilor. Atunci, ușa care da în stradă avea s-o deschidă Mîșlaevski, or, asta era cu totul altceva.

Caracudă lăudă mult locuința, zicînd că e foarte comodă, bine mobilată și n-are decît un singur neajuns : e friguroasă.

Puțin mai tîrziu, Vasilisa aduse un braț de lemne și făcu el însuși focul în soba din colțul salonului. Caracudă, dezbrăcat, sta tolănit pe canapea, între două cearșafuri de cea mai bună calitate și se simțea admirabil. Vasilisa, numai în cămașă, cu bretelele azvîrlite peste umeri, veni la el, se așeză în fotoliu și spuse :

— Ca să vedeți : nu am somn. Dacă-mi dați voie, aș mai sta de vorbă cu dumneavoastră.

Lemnele din sobă se făcură jeratic. Vasilisa, rotofei, acum potolit cu totul, se lăsase pe spătarul fotoliului, ofta și vorbea rar, molcom :

— Care va să zică, așa stau lucrurile, Feodor Nikolaevici. Tot ce-a fost cîștigat prin muncă cinstită, a trecu într-o singură seară în mîinile unor ticăloși... care au recurs la forță... Să nu credeți că sînt un adversar al revoluției, o, nu, eu înțeleg prea bine cauzele istorice care au provocat toate acestea.

Reflexe sîngerii jucau peste obrazul lui Vasilisa și peste închizătoarele de metal ale bretelelor. Cuprins de o nespus de plăcută moleșeală, adusă de aburii coniacului, Caracudă sta gata să ațipească, încercînd să-și păstreze pe chip expresia de politicoasă atenție.

— Totuși, recunoașteți și dumneavoastră, la noi, în Rusia, o țară, firește, din cele mai înapoiate, revoluția a degenerat acum într-un fenomen social aidoma răscoalei lui Pugaciov... [1] Ați văzut prea bine ce se petrece... În mai puțin de doi ani, am pierdut orice sprijin din partea legii, orice apărare a dreptului nostru de oameni și cetățeni. Englejii spun...

— Mm, desigur... adică englejii, mormăi Caracudă, simțind că un perete moale începe să-l despartă de cel așezat în fotoliu.

— ...Iar la noi, cum să mai poți vorbi de celebrul principiu, „casa mea — cetatea mea", cînd nu-ți garantează nimeni că în propriul dumitale apartament, închis cu șapte lacăte, o clică de bandiți, cum au fost cei care m-au vizitat astăzi, n-o să-ți ia nu numai averea, dar chiar și viața ? !

[1] **Referire la răscoala cazacilor ucraineni din 1773 împotriva autocratismului țarist, condusă de Emelian Pugaciov (1742—1775).**

— Le venim noi de hac... cu semnalizarea și cu obloanele, n-o prea nimeri Caracudă, gata să adoarmă.

— Lăsați astea, Feodor Nikolaevici. Doar nu numai de semnalizare e vorba ! Nici un fel de semnalizare nu poate opri acel proces de dezintegrare și descompunere care se petrece astăzi în sufletul oamenilor. Nu vă supărați, semnalizarea nu-i decît un amănunt. Dar dacă se va defecta ? Ce te faci atunci ?

— O reparăm, răspunse fericit Caracudă.

— Bine, dar viața nu se poate aranja numai cu semnalizări, ori, spre exemplu, cu pistoale. Problema se pune cu totul în altfel. Eu vorbesc în general, adică încerc să generalizez un caz particular. Vorba e că a dispărut respectul față de proprietatea privată. Or, dacă așa stau lucrurile, înseamnă că totul e pierdut. Înseamnă că ne-a sunat ceasul. Să știți că din fire sînt un democrat convins, sînt și eu un om din popor. Tatăl meu a fost un simplu muncitor la căile ferate. Tot ce vedeți în jur, plus ceea ce mi-au furat astăzi escrocii ăia, le-am dobîndit muncind numai cu mîinile astea ale mele. Și vă rog să mă credeți că n-am stat niciodată să apăr vechiul regim, dimpotrivă, vă mărturisesc între patru ochi că sînt un adept al partidului constituțional democrat. Acum însă, cînd am văzut cu ochii mei ce întorsătură au luat evenimentele, vă jur că mi se naște în suflet o convingere lugubră că nu ne poate salva decît un singur lucru... De undeva, din unduirea molatică ce-l învăluia pe Caracudă, se auzi o șoaptă... Autocrația. Da, domnule... Cea mai aspră dictatură din cîte se pot închipui... Numai o autocrație...

„Măi, ce-i mai turuie gura, gîndi potopit de plăcere Caracudă. M-da, autocrația e o chestie dată naibii." Ehe-mm... făcu el ca prin vată.

— Ah, du-du-du-du, *habeas corpus*, ah, du-du-du-du... Hai, du-du... bombănea glasul prin stratul de vată, hai, du-du-du, degeaba gîndesc ei că o asemenea stare de lucruri poate să dureze multă vreme, hai, du-du-du, și strigă mulți

ani trăiască. Nu, domnule ! Mulți ani nu va dura treaba aceasta și este cu totul ridicol să crezi că...

— Fortăreața Ivangorod, îl întrerupse deodată pe Vasilisa răposatul comandant, purtînd pe cap o cușmă ofițerească.

— mulți ani trăiască ! !

— Și Ardagan și Kars, confirmă Caracudă, învăluit în ceață,

— mulți ani trăiască !

Rîsetul pricăjit, politicos, al lui Vasilisa, în depărtare.

— Mulți ani trăiască ! !

cîntară cu bucurie glasurile din capul lui Caracudă.

16

Mu-ulți ani trăiască. Mulți ani trăiască.
Mu-u-u-ulți a-a-ani tră-ia-a-a-ască.

se înălțară spre boltă cei nouă bași din celebrul cor al lui Tolmașevski.

M-u-u-ulți a-a-ani tră-ia-a-a-a-a-a-ască...

izbucniră — cu glasuri de cristal — discanții.

Mulți... Mulți... Mulți...

risipindu-și glasurile de soprano, se înfipse, ca o spirală, corul, sus, în bolta catedralei.

— Iote-l, bre ! Iote-l, bre, Petliura în persoană...

— Iote-l, bre, Ivane...

— Taci, prostule... Petliura o și agiuns în piață...

În balcon, sute de capete se grămădeau unele peste altele, strivindu-se, spînzurînd peste balustradă printre străvechile coloane zugrăvite cu fresce negre. Răsucindu-se în vîltoare, împingîndu-se agitați, strivindu-se unii pe alții, veneau tot mai mulți înspre marginea balconului, să arunce

măcar o privire jos, în hăul catedralei, dar sutele de capete dinaintea lor spînzurau aidoma unor mere gălbui, în şir gros, întreit. Prin hăul negru, mii de capete tălăzuiau în valuri cuprinse de năduf, iar peste ele se legăna o încinsă învîrtejire de aburi şi năduşeală, fum de tămîie, fire de funingine de la sutele de lumînări, pîclă urcînd dinspre candelele prinse în lanţuri de argint. O draperie grea, cenuşiu-albastră luneca în scrîşnet de inele, coborînd peste uşile împărăteşti, dăltuite în urmă cu veacuri din metal şerpuit, forjat, tot atît de sumbru şi întunecos ca şi întreaga catedrală Sfînta Sofia. Pletele de foc ale lumînărilor din policandre trosneau, legănîndu-se, prelingîndu-şi în sus fuioarele fumurii. N-aveau aer îndeajuns. Înaintea altarului domnea o straşnică înghesuială. Din uşile laterale care dădeau în naos, peste treptele de granit cu marginile tocite, se rostogoleau odăjdii daurite, săltau în sus orarele. Din cutii rotunde de carton ieşeau la iveală potcapuri liliachii, de pe ziduri coborau, legănîndu-se, prapurii. Basul înfricoşător al protodiaconului Serebriakov urla de undeva din mijlocul mulţimii. Un veşmînt auriu, fără cap şi fără mîini, se agită cocoşat peste cei adunaţi, apoi dispăru în mulţime şi nu i se mai văzu decît o mînecă vătuită a reverendei, pe urmă cealaltă. Fluturau batiste cadrilate şi se păturerau în fîşii prelungi.

— Părinte Arkadi, leagă-te, bre, la obraz, afară-i un ger de crapă pietrele, dă-mi voie să te ajut.

Prapurii se înclinau în pragul uşilor ca nişte drapele ale unei oştiri învinse, pluteau prin văzduh tainice slove de aur şi chipurile cafenii ale sfinţilor ; ciucurii grei ai prapurilor măturau pardoseala.

— Daţi-vă la o parte...

— Fraţilor, unde să mai mergem ?

— Manka ! Ne calcă în picioare...

— Pe cine slăveşte ? (o voce de bas în şoaptă), Republica Populară Ucraineană ?

— Dracu să-i ştie (altă şoaptă).

— Lac să fie, că broaşte s-adună...

— Uşurel, uşurel...

Mulţi ani trăiască ! ! !

izbucni din nou corul, rostogolindu-se prin catedrală... Tolmaşevski, gras şi vînăt în obraz, îşi stinse lumînarea subţire, de ceară, şi îşi vîrî diapazonul în buzunar. Corul, în haine cafenii cu găitane de aur, scuturînd capetele bălaie, parcă lipsite de păr, ale micilor discanţi, legănînd beregatele şi fălcile groase, de armăsar, ale başilor, porni să curgă din balconul întunecos, lugubru. Năvălind în avalanşă printre coloane, îngroşîndu-şi rîndurile, mulţimea vui, strivită, clocoti în bulboană.

Din uşile altarului răsăreau într-una stihare, capete legate peste urechi, figuri zăpăcite cu ochii larg deschişi, potcapuri mici violete, de carton, ca nişte jucării. După ce-şi aşeză peste broboada cadrilată din cap o mitră care îşi juca în lumini pietrele preţioase, părintele Arkadi, parohul catedralei, un om pirpiriu şi slăbuţ, pluti şi el prin puhoi, dînd mărunţel din picioare. Ochii părintelui erau pătrunşi de deznădejde şi îi tremura întruna bărbuţa rară, căruntă.

— O să înconjoare biserica. Grăbeşte, Mitka.

— Mai încet, bre ! Aţi căpiat ? Le faceţi popilor de petrecanie...

— Ducă-se, învîrtindu-se.

— Oameni buni ! Moare copilul...

— Nu mai pricep nimic.

— Dacă nu pricepi, nici n-ai ce căta acilea. Fă bine şi du-te frumuşel acasă, că aici nu-i de matale...

— Portofelul ! Mi-au furat portofelul ! ! !

— Stai puţin, dacă ăştia sînt socialişti, ce rost mai au popii ?

— Uită-te pe unde calci !

— Pentru un pol, popii ăştia i-ar sluji şi necuratului liturghie.

— Să știi că acu-i de mers în piață și de dat buzna prin dughenile jidovești. Aista-i momentul...

— Eu nu vorovesc voroava matale.

— Au călcat o femeie, o femeie...

— Ha-a-a-a... Ha-a-a-a.

Din spațiile strîmte dintre coloane, de sus, din balcon, de pe o treaptă pe alta, umăr la umăr, să nu te poți mișca, nici întoarce, puhoiul înainta rotindu-se în cercuri, către ușă. Saltimbanci dintr-un secol neștiut, înveșmîntați în cafeniu, cu picioare groase, treceau, dansînd și cîntînd din fluier, peste vechile fresce de pe ziduri. Mulțimea pe jumătate sufocată, amețită de fum și tămîie, de aburul miilor de răsuflări, înainta pe sub bolți în scrîșnet amarnic și în vuiet. Dinlăuntrul ei țîșneau mereu țipetele scurte, de durere, ale femeilor. Hoții de buzunare cu fulare negre la gît operau încordați, lunecîndu-și anevoie mîinile savante, abile, prin bulgării lipicioși ai cărnurilor strivite. Șuierau peste pardoseală miile de picioare, mulțimea foșnea șopotind :

— Doamne, Dumnezeule...

— Iisuse Cristoase... Maica Domnului...

— Am făcut o prostie c-am venit. Ia te uită ce se petrece !

— Călca-te-ar să te calce, ticălosule...

— Oameni buni, ceasul, fraților, ceasul... Îi de argint, abia ieri l-am cumpărat...

— Ți l-au liturgisit cum s-ar zice...

— În ce limbă au făcut ăștia slujba, dragii mei, că n-am priceput ?

— Într-a lui Dumnezeu, mătușă.

— Or dat poroncă să nu mai hie voie pentru voroavă moscălească.

— Stați puțin, cum vine asta ? Nici în limba ta, pravoslavnică, nu mai ai dreptul să vorbești ?

— Cu carne cu tot s-or dus cerceii. O juma de ureche mi-au rupt...

— Cazaci, puneți mîna pe bolșevicul acela ! Îi spion ! Îi spion de-al bolșevicilor !

— Acilea nu vă mai merge ca-n Rusia, domnișorule.

— Doamne, uite-i că poartă cozi de cal... Îl vezi, Marusia, pe acela cu găitane ?

— M-mi se face r-rău....

— I s-a făcut rău la o femeie.

— La toți ni s-a făcut rău, coniță. La tot poporul îi e rău de nu mai poate. Ochiul, îmi scoateți ochiul, nu mai dați năvală. Ce, ați înnebunit, păgînilor ? !

— Afar' ! Afar', în Rusia ! Afar' din Ucraina !

— Ivan Ivanovici, acum să fi fost aici niște unități de poliție. Îți aduci aminte, altădată, în zilele de sărbătoare ?... Eh, eh, eh...

— Pe Nikolai sîngerosul l-ați vrea ? Las'că știm prea bine cam ce gînduri vă umblă în cap.

— Vezi-ți, domnule, de treaba dumitale. Ți-am făcut ceva ?

— Dumnezeule, să ajungem la ușă mai degrabă... Să putem trage nițel aer în piept.

— Eu nu mai ajung. Mor.

Prin ușile din față mulțimea se îmbulzea într-una și se năpustea afară, oamenii se răsuceau, se clătinau, își scăpau căciulile, suduiau, își făceau cruce. Prin ușile laterale, unde se și făcură țăndări cîteva geamuri groase, izbucni afară șirul de argint și de aur al preoților sufocați și buimaci, cu corul în urmă-le. Pete aurii plutiră prin vălmășagul negru, săltară potcapuri și mitre, prapurii, vîrîți oblic prin geamuri, se ridicară și plutiră cu vîrful în sus.

Se lăsase un ger cumplit. Orașul se învăluise în fum. Prin curtea catedralei, bătătorită de mii de picioare, zăpada scîrțîia fără încetare. Un abur străveziu se legăna prin aerul înghețat, suind spre înălțimi. Marele clopot al Sfintei Sofia vuia prelung în turla cea mai înaltă, încercînd să înăbușe țipetele acelui clocot înspăimîntător. Clopotele mici schelălăiau într-aiurea, luîndu-se la întrecere,

ca și cînd s-ar fi urcat însuși satana în clopotniță, chiar diavolul în reverenda lui neagră, și, jucîndu-se ar fi răscolit văzduhul. Prin despicăturile negre ale clopotniței cu mai multe caturi, care odinioară îi întîmpinase cu zvon de alarmă pe tătarii cei cu ochii mici și oblici, se vedea limpede cum își ies din fire și țipă într-una clopotele mărunte, aidoma unor cățel legați de lanț. Gerul trosnea, fumegînd. Frigul săgeta prin inimi, îngheța răsuflarea, dar lumea se revărsa neagră prin toată curtea catedralei.

Bătrînii cerșetori cu țestele descoperite, unele golașe ca niște dovleci copți, altele învelite în șomoioagele dese, roșcate, ale părului năclăit, se și așezaseră turcește, netinînd seama de mușcăturile gerului, de-a lungul potecii de piatră care ducea spre bolta străvechii clopotnițe și începuseră să îngîne cu glasuri hodorogite.

Cobzarii orbi răscoleau inimile cu disperatul lor cîntec despre Judecata de apoi. Șepci roase, murdare, cu gura în sus, stăteau rînduite în fața lor. Ca niște frunze de toamnă, cădeau în ele, ruble mototolite și își fluturau marginile grivne subțiri, soioase...

Oh, că sfîrșitul veacului e aproape, e aproape,
Și Marea judecată va să vină, va să vină...

Zvon tulbure, sinistru, creștea peste pămîntul cuprins de îngheț, pornea în scrîșnet din cobzele galbene cu gîturi răsucite, strîmbe.

— Fraților și surorilor, uitați-vă la mine, schilodul. Ajutați-mă, în numele Domnului, cu ce vă lasă inima.

— Să dăm fuga în piață, Fedosei Petrovici, c-o să fie prea tîrziu.

— Ăștia mai fac o slujbă.

— Or să ocolească biserica.

— Slujbă mare o să fie. Pentru victoria armatei revoluționare a poporului ucrainean.

— Cum vine asta ? Păi, n-au ieșit victorioși ?

— Las' c-o să mai fie și alte victorii !

— Om porni iar la luptă.

— Încotro ?

— Asupra Moscovei.

— Care Moscova ?

— Aia care este.

— Ba să vă puneți pofta-n cui.

— Ce-ai zîs ? Mai spune, bre, o dată. Flăcăi, ian auziți ce-o zîs aista.

— N-am spus nimic.

— Puneți mîna, puneți mîna pe el, banditul !

— Fugi, Marusia, pe poarta cealaltă, că pe dincoace nu-i de trecut. Zice lumea că Petliura e în piață. Să-l vedem și noi cum arată.

— Zăludo, Petliura e în biserică.

— Zăludă ești tu. Zice lumea că-i călare pe un cal alb.

— Slavă lui Petliura ! Slavă Republicii Populare Ucrainene ! ! !

— Don... don... don... Don-don-don... Tirlibang-bang... Don-bang-bang, înnebuniseră clopotele.

— Dați pentru niște copii orfani, cetățeni creștini, oameni buni... Dați orbului... Schilodului...

Un olog tuciuriu, cu un bazon de piele neagră prins de fundul pantalonilor, se tîra aidoma unei rățace strivite, înfigîndu-și mîinile în zăpada bătătorită. Cerșetorii, schilozii își arătau rănile de pe pulpele vinete, își scuturau capetele, prefăcîndu-se că sînt cuprinși de ticuri, paralizați, își dădeau ochii albi peste cap, ca orbii. Chinuind sufletele, scrijelind inimile, amintind de mizerie, de minciună, deznădejde și de sălbăticia fără sfîrșit a stepelor, scîrțîiau ca niște roți neunse, gemeau și urlau prin mulțime blestematele cobze.

— Întoarce-te, orfane, că-n lumea rea te-oi pierde...

Babe cu părul vîlvoi, cu capetele tremurînde, își întindeau, sprijinite în cîrje, mîinile osoase, de pergament și schelălăiau cu îndîrjire :

— Frumosule ! Să-ți deie bunul Dumnezeu sănătate !

— Cucoană, ai milă de-o bătrînă, de-o biată orfană miloagă.

— Dragii mei, fraţilor, Dumnezeu să vă răsplătească...

Cerşetoare cu talpa lată, prostălăi în bonete cu clape pentru urechi, ţărani purtînd negre cuşme de miel, fete rumene, funcţionari ieşiţi la pensie, cu urmele prăfuite ale cocardelor pe chipie, femei în vîrstă cu pîntecul ţuguiat, băieţandri iuţi la picior, cazaci în mantale, cu cozi de cal ce le spînzurau peste căciulile cu fundul din postav colorat, albastru, roşu, verde, vişiniu cu găitane, argintiu sau cu ciucuri de aur, ca cele de pe coşciuge, toată această gloată se revărsa ca o apă neagră prin curtea catedralei, iar prin uşile ei date de perete, ieşeau mereu alte şi alte valuri. Coborînd de pe trepte, îşi reveni, prinzînd puteri, şi auriul şir de preoţi, îşi potrivi pasul, se înviorară, şi din nou plutiră în ordine, în rînduri strînse capete descoperite, încinse cu broboade cadrilate, mitre şi potcapuri, coamele stufoase ale diaconilor, glugile monahilor, crucile ascuţite din vîrful unor prăjini subţiri, date cu aur, prapurii înfăţişîndu-l pe Hristos-Mîntuitorul şi pe Maica Domnului cu micul Iisus în braţe şi, în urma lor, înaintară încet, prelingîndu-şi ciucurii, toate celelalte steaguri bisericeşti, despicate, bătute cu aramă, roşii, aurii, scrise cu prelungi slove chirilice.

Nu-i nicidecum un nor cenuşiu cu pîntecul gros, de şarpe, cel ce se revarsă peste Oraş; nu sînt nicidecum rîuri cu apă tulbure cele ce potopesc uliţele bătrîne, sînt oştile nenumărate ale lui Petliura ce se îndreaptă către piaţa străvechii catedrale, la paradă.

Cea dintîi, fărîmînd gerul în tunet de fanfară, izbind cu sclipitoarele talgere, tăind în două şuvoiul negru al mulţimii, păşi înainte divizia albastră.

În caftane albastre, purtînd căciuli de oaie cu vîrfuri albastre, date voiniceşte pe spate, trecură apoi trupele galiţiene. În urma fanfarei, aplecate printre săbiile scoase din teacă, plutiră două steaguri bicolore, iar în urma lor,

strivind în cadenţă omătul de cleştar, înaintară vitejeşte şiruri de ostaşi îmbrăcaţi cu toţii în uniforme trainice, deşi din postav nemţesc. În urma celor din primul batalion, veniră alţii, tuciurii, în halate lungi, încinşi în curele, cu lighenaşe de oţel pe cap. Păduri de baionete cafenii se avîntau necontenit spre locul de paradă.

Se izvodiră apoi, în şiruri dese, fără număr, regimentele cenuşii ale puşcaşilor Secei. Veniră apoi alte regimente de haidamaci pedeştri, un batalion după altul şi, jucînd călări printre ele, înaintară comandanţii. În zvon de aur zvîrlit peste fluviul pestriţ, marşuri vitejeşti chemau la victorie.

În urma infanteriştilor, săltînd uşor în şa, veniră în trap regimentele de cavalerişti. Sclipiră orbitor în ochii mulţimii cuşmele moi, date pe ceafă, cu vîrfurile lor verzi şi roşii, cu ciucurii prelungi, în fir de aur.

Lăncile, agăţate cu lanţuri de braţele cavaleriştilor, săltau ca nişte ace subţiri. Printre şirurile de călăreţi băteau cu veselie tobele şi se avîntau, speriaţi de urletul fanfarei, armăsarii gorniştilor şi ai comandanţilor. Vesel şi gras, ca o minge, Bolbotun înainta în fruntea regimentului său, lăsîndu-şi pradă gerului fruntea joasă şi obrajii dolofani, fericiţi. Iapa cea roşcată privea chiorîş cu ochiul însîngerat, morfolind zăbala şi scăpînd pe jos bulgări de spumă ; se ridica în două picioare, îl scutura pe ofiţerul cel gras de şase puduri ; sabia lui îngustă uruia, pocnindu-l cu teaca, şi îndată, colonelul atingea uşor, cu pintenii, trupul roşcat, nervos.

Căci comandanţii sînt cu noi,
Cu noi, ca nişte fraţi !

cîntau săltînd în şa bravii haidamaci, şi le fluturau în bătaia vîntului steguleţele colorate.

Legănîndu-şi drapelul galben-albastru, ciuruit de gloanţe, trecu în sunet de armonică şi regimentul colonelului Kozîr-Leşko, cel oacheş, cu mustaţă ascuţită, suit pe

un armăsar uriaş. Colonelul era posomorît şi privea cu coada ochiului, lovind cu biciuşca, peste crupă, calul. Avea de ce să fie supărat. Salvele oamenilor lui Nai-Turs, răbufnite într-o dimineaţă ceţoasă pe şoseaua Brest-Litovsk, îl lipsiseră de cele mai bune plutoane, astfel că regimentul, care venise acum în trapul cailor îşi rostogoli peste caldarîmul pieţei, rîndurile mult rărite.

În urma lui Kozîr pătrunse în piaţă vestitul regiment al cavaleriştilor de la Marea Neagră, încă neînfrînt de nimeni şi care purta numele viteazului hatman Mazepa. Numele celui care fusese cît pe ce să-i aducă pieirea împăratului Petru în lupta de la Poltava [1] flutura, înscris cu litere de aur peste mătasea albastră a drapelelor.

Norii suri ai mulţimii de norod se prelingeau peste zidurile cafenii şi galbene ale clădirilor, îşi rostogoleau valurile prelungi, săltînd peste socluri şi parapete. Zeci de copilandri curioşi se căţărau pe stîlpii felinarelor, şedeau înghesuiţi pe stinghiile porţilor, pe acoperişuri, fluierau şi strigau fără încetare : ura... ura...

— Slavă ! Slavă ! le ţinea isonul lumea de pe trotuare.

Chipuri turtite se grămădeau la ferestre şi în uşile balcoanelor.

Birjarii se cocoţau pe caprele trăsurilor şi îşi fluturau biciuştile.

— V-aţi chihăit pînă mai amu că-s nişte bande... Văzut-aţi cum arată bandele. Ura-a !

— Slavă ! Slavă lui Petliura ! Slavă lu' tătuca al nostru !

— Ura-a !

— Mania, iacătă-l acolo, acolo... Îi chiar Petliura pi un cal sur. Ci frumos îi ! Ca o floari...

— Vezi-ţi, madam, de treabă, aista-i colonelu'.

[1] Mazepa (1644—1709), hatman al cazacilor ucraineni şi vasal al ţarului Petru I, şi-a trădat stăpînul aliindu-se cu Carol al XII-lea, rege al Suediei ; a fost înfrînt de Petru cel Mare la Poltava, în 1709 (n. red.).

— Oare ? Da Petliura pi unde-i ?

— Petliura e dus la palat. Primeşte pe solii francezi, veniţi de la Odesa.

— Ce tăt agrăieşti, conaşule ? Care soli ?

— Ştii, Piotr Vasilievici, se zvoneşte că Petliura (în şoaptă) e la Paris. Ce zici de asta ?

— Văzurăţi bandele ?... Un melion de soldaţi, nu alta...

— Da care-i Petliura ? Care-i, domnişorilor, Petliura aista ? Măcar cu un ochi să-l videm şi noi.

— Coniţă, să ştiţi că Petliura se află în piaţă şi primeşte defilarea.

— Da' de unde ! Petliura e la Berlin, la preşedinte, în legătură cu încheierea alianţei.

— La care preşedinte, bre ? Ci tăt umbli mata cu provocări dintr-aestea ?

— La preşedintele de la Berlin... în legătură cu republica...

— L-aţi văzut ? L-aţi văzut ? Ci om de vază !... O trecut pe strada Rîlski într-o caretă cu şase cai...

— Cum vine asta : cred şi ăştia în popi ?

— Eu nu zîc nici că cred, nici că nu cred. Am zîs doar că o trecut într-o caretă. Încolo, treaba'mneatale...

— Treaba e că popii fac astăzi slujbă...

— Cu popii e lucru mai trainic...

— Petliura, Petliura, Petliura, Petliura, Petliura...

Roţi grele se rotogoliră uruind sinistru, duduiră aprig chesoanele. În urma celor zece regimente de cavalerişti, se desfăşură, într-o şerpuire fără sfîrşit, artileria. Trecură mortiere groase, cu boturi teşite, lungi şi subţiri tunuri de cîmp. În vîrful chesoanelor şedeau servanţi veseli, bine hrăniţi, victorioşi, cei călări mergeau în deplină ordine şi pace. Armăsarii înalţi şi voinici cu crupele late, precum şi căluţii luaţi cu japca de pe la ţărani, mărunţi, aidoma unor purici cu burta mare, înaintau încordîndu-şi muşchii, trăgînd de harnaşamente. Venea mai uşoară, în uruit de

căruță goală, artileria de munte, iar tunurile ei mici săltau peste caldarîm, înconjurate și ele de călăreți.

— Eh... eh... ci-că nu sînt decît cincisprezece mii de oameni... Ne-au mințit cu nerușinare... Cincisprezece mii... banditul... descompunere... Doamne, le pierzi și numărul... Încă o baterie... încă una și încă...

Mulțimea îl înghesuise pe Nikolka, ducîndu-l cînd într-o parte cînd în alta. În cele din urmă, vîrîndu-și nasul ascuțit, de pasăre, în gulerul ridicat al mantalei studențești, izbuti să ajungă la o nișă într-un zid de cărămidă, de unde nu-i mai făcu vînt nimeni. O muierușcă veselă, cu pîslari în picioare, care se și instalase în nișa aceea, îi strigă rîzînd :

— Ține-te de mine, conașule, că eu mă țin de cărămida aiasta. Altminteri om cădea amîndoi.

— Mulțumesc, mormăi posomorît Nikolka din gulerul alb de promoroacă, am să mă țin de cîrligul ăsta.

— Unde o hi Petliura, Doamne, să-l văd și eu la față ? glăsuia muierușca cea bună de gură, văleu, că tare aș mai vrea să-l văd. Grăiește lumea că la soare te poți uita, da la dînsu ba.

— Îhm, mormăi Nikolka, în doi peri, învelit cu gulerul lui de miel, așa este. „Încă o baterie... ia te uită, naiba să-i ia... Acum înțeleg și eu..."

— Adineaori a zis cineva că l-o văzut trecînd cu otomobilu'... Mătăluță nu-l văzuși ?

— Nu este aici, e la Vinnița, răspunse Nikolka sec, cu glas cavernos, mișcînd degetele de la picioare, înghețate bocnă. „De ce naiba nu m-oi fi încălțat cu pîslarii ? E un ger de crapă pietrele."

— Iote-l. Iote-l. Aceala-i Petliura.

— Care Petliura, bre ? Îi comandantul vartei, tătă ziua.

— Petliura șade amu la Belaia Țerkov. De amu' Belaia Țerkov a hi capitala.

— Dar aici, în Oraș, oare nu vor veni ?

— Or veni și aici cînd or crede de cuviință.

— M-da, m-da, m-da...

Zang, zang, zang. Răpăitul înfundat al tobelor răsuna într-una dinspre piața Sf. Sofia, iar de-a lungul străzii porniseră acum, amenințînd cu mitralierele și legănîndu-și turelele grele, patru fioroase mașini blindate. Strașkevici însă, entuziastul cel rumen în obraz nu se mai afla înăuntrul nici uneia dintre ele. Strașkevici sta la ora aceea trîntit jos, neridicat de nimeni și nemaifiind rumen, ci galben ca o mînjită turtă de ceară și cu totul nemișcat, la Pecersk, în parcul Mariinski, chiar în spatele porții de intrare. O gaură mică i se căsca lui Strașkevici în frunte, alta, cu pete de sînge închegat pe margini în dosul urechii. Picioarele desculțe ale entuziastului ieșeau la iveală de sub zăpadă. Cu ochii sticloși, entuziastul privea drept în cer, printre crengile goale, desfrunzite, ale arțarilor. În jur plutea o tăcere adîncă. în parc nu se afla țipenie de om, ba nici pe stradă nu se arăta nimeni ; muzica din preajma bătrînei catedrale Sf. Sofia nu răzbătea nici ea pînă acolo, așa încît chipul entuziastului era cu totul liniștit.

Uruind și despicînd mulțimea blindatele plutiră prin puhoiul ei neostoit înspre piață, unde, profilîndu-se pe cer, se înălța în scări Bogdan Hmelnițki arătînd cu buzduganul spre răsărit și miazănoapte. Clopotul își mai rostogolea încă unda groasă peste colinele ninse și peste cotloanele orașului, încă mai bătea, încă mai bubuia toba din mijlocul furnicarului și se mai cățăra peste copitele negre ale monumentului puștimea înfrigurată de bucurie și emoție, cînd de-a lungul străzilor se și porniră să uruie și să-și sune lanțurile de la roți șiruri lungi de autocamioane. Urcate sus, pe platforme, purtînd lungi cojoace ucrainene de sub care le fluturau fotele țesute cu fir, veniră cîrduri de fete, cu coronițe din paie împletite pe frunți, veniră flăcăi cu șalvari albaștri vîrîți în cizme pe sub poa-

lele albe ale cojoacelor. Cîntară cu toții în unison, cu glasuri firave...

Chiar atunci, în ulicioara Rîlski, răbufni o salvă. Cu numai cîteva clipe înainte se răsuciră prin mulțime, în trîmbe de vifornița, țipetele muierilor. Cineva o luă la fugă urlînd înfricoșat :

— Văleu, jale mare !

Un alt glas țipa răgușit, înecîndu-se :

— Îi știu. Puneți mîna pe ei ! Îs ofițeri. Îs ofițeri. Îs ofițeri.... I-am văzut dăunăzi cu epoleții pi umăr...

Cîțiva flăcăi dintr-o companie a regimentului zece al Radei, care își aștepta rîndul să treacă și el prin piață, descălecară la iuțeală și se repeziră prin mulțime, încercînd să apuce pe cineva de mîini. Femeile țipau într-una. Scotea cîte un strigăt scurt, disperat, și căpitanul Pleșko pe care flăcăii puseseră mîna :

— Nu-s ofițer. Nu-i adevărat. Nu-i adevărat. Lăsați-mă. Sînt funcționar de bancă.

Puseră mîna și pe un altul de lîngă el. Acela, alb la față, tăcea, răsucindu-se din tot corpul ca să scape din strînsoare...

Apoi lumea se repezi prin ulicioară ca dintr-un sac prea plin, călcîndu-se unii pe alții în picioare. Lumea alerga înnebunită de groază. În urmă, rămase un loc cu desăvîrșire alb, doar cu o pată în mijloc : o căciulă azvîrlită de cineva. Prin ulicioară fulgeră scurt, un bubuit născu ecouri răsunătoare; și căpitanul Pleșko, cel care se lepădase de trei ori pînă atunci, își plăti scump dorința de a veni la paradă. A căzut la pămînt în dreptul grilajului vechii case parohiale a catedralei Sf. Sofia, trîntit pe spate, cu brațele în lături, iar celălalt, tăcutul, îi căzu peste picioare și capul i se răsuci cu fruntea spre trotuar. Îndată izbucniră din colțul pieței talgerele, lumea se îmbulzi din nou și fanfara se auzi răzbubuind ca și pînă atunci. Zvîcni un glas victorios : „Înainte marș !" Și, un rînd după altul, flutu-

rîndu-și găitanele sclipitoare, se urni din loc și regimentul de cavalerie al Radei.

*

Fără veste, zarea cenușie dintre cupole crăpă în două, iar prin negura tulbure se ivi, pe neașteptate, soarele. Îi era atît de uriaș chipul, cum nu-l mai văzuse nimeni nicicînd în Ucraina, și roșu cu desăvîrșire, ca sîngele curat. Dinspre globul care pătrunse în licăr trudnic prin mîzga norilor, se întinseră, netede, pînă hăt departe, fîșii de sînge închegat și de zemuială. Soarele vopsi cu sînge cupola cea mare a catedralei, și atunci, peste întinderea pieței se așternu o umbră stranie, chipul lui Bogdan se văzu vinețiu, iar mulțimea învîrtejită a norodului păru încă mai întunecată, mai deasă, cuprinsă și mai mult de zbucium. Se mai văzură atunci niște oameni cenușii, încinși în curele, care suiră pe stîncă, săltară de acolo pe trepte și, lovind cu baionetele, încercară să dea jos inscripția înfiptă în granitul negru. Dar baionetele loviră în zadar, lunecînd peste piatră. Bogdan își strunea cu furie armăsarul, încercînd să scape de cei care se agățau de copitele negre ale vajnicului său armăsar. Chipul lui Bogdan, îndreptat chiar către globul însîngerat al soarelui, era cuprins de mînie. Ca și pînă atunci, arăta cu buzduganul spre zări depărtate.

Cam tot atunci, mai multe brațe săltară peste cupa înghețată, lunecoasă, a fîntînii de lîngă Bogdan, peste vuietul răscolit al mulțimii, o siluetă omenească. Omul acela purta o haină neagră, îmblănită, iar căciula, nețiind seama de ger și-o scoase și, nemișcat, o ținea în mîini. Piața întreagă se mai frămînta și viermuia ca un furnicar răscolit, dar clopotul catedralei Sf. Sofia tăcuse, iar muzica se depărta, resfirîndu-se pe străzi cuprinse de geruială. La poalele fîntînii se adunase o mulțime uriașă.

— Petka, Petka. Cine-i aista, de-l săltară oamenii ?...

— Îmi pare că-i Petliura.
— Auziţi, Petliura ţine o cuvîntare...
— De ce amăgeşti lumea, bre ?... Aista-i un orator semplu...
— Marusia îi un orator. Îl vezi ? Îl vezi ?...
— Vor să facă o declaraţie...
— Aş. Or să citească Universalu'.
— Să trăiască Ucraina slobodă !
Omu suit pe cupa fîntînii privi cu ochi înflăcăraţi în sus peste unduirea miilor de capete, înspre bolta pe care se întrezărea tot mai limpede discul soarelui, poleind cu aur sîngeriu crucile Sf. Sofia, apoi îşi înălţă braţul şi strigă cu voce slabă :
— Poporul să trăiască !
— Petliura !... Iote-l pe Petliura !...
— Cum o să hie Petliura ? Ori nu sînteţi zdraveni la cap ?
— Ce să caute Petliura sus, pe fîntînă ?
— Petliura e la Harkov.
— Petliura e la banchetul de la palat...
— Nu umblaţi cu vorbe. Amu nu se ţîn bancheturi.
— Să trăiască poporul ! repetă omul şi îndată o şuviţă a părului auriu, luminos, îi săltă, căzîndu-i pe frunte.
— Linişte !
Glasul omului luminos prinse putere şi acum se auzi limpede prin murmurul mulţimii şi scîrţîitul zăpezii, prin vuiet şi zbucium, prin tunetul îndepărtat al tobelor.
— L-aţi văzut pe Petliura ?
— Doamne, sigur că da, chiar adineaori.
— Vai, ci fericită sînteţi ! Şi cum arată ? Cum arată ?
— Poartă o mustaţă neagră şi răsucită în sus ca Wilhelm, şi un coif pe cap. Uite-l că trece pe lîngă noi, uite-l, Maria Feodorovna, îl vedeţi, îl vedeţi ?...
— Nu îmblaţi cu provocări d-aiestea. Dumnealui îi comandantu' pompierilor.
— Să ştiţi, coniţă, că Petliura se află în Belgia...

— În Belgia ? De ce a plecat acolo ?
— Să stabilească alianţa cu aliaţii...
— Vezi-ţi de treabă, coane. Adineaori o trecut cu escorta încolo, înspre Duma.
— Ci grăieşte aceala ?
— Jurămîntul...
— Va depune jurămîntul ?
— Cum o să-l depună ? Lui o să-i depună alţii.
— Ba să ştiu că mor (în şoaptă), dar jurămînt n-am să depun...
— Nici n-o să aveţi nevoie... Cu femeile ăştia n-au de-a face.
— Cu jidanii or să aibă de-a face. Aista-i lucru garantat...
— Şi cu ofiţerii. O să le scoată maţele la toţi.
— Şi la moşieri. Jos cu ei ! !
— Linişte.
Omul cel luminos, purtînd în priviri un licăr de amară suferinţă şi în acelaşi timp o hotărîre fermă, arăta spre soare.
— Auzit-aţi cu toţii, fraţi orăşeni, tovarăşi, cum or cîntat mai adineaori cazacii : „Comandanţii îs cu noi, cu noi, ca nişte fraţi“. Cu noi sînt tăţi ! omul se bătu cu căciula în pieptul de care sta agăţată o imensă fundă purpurie. Cu noi. Căci ai noştri comandanţi or ieşit din sînul norodului şi or să moară tăt cu el, laolaltă. Cu noi or degerat pe zăpadă să cucerească Oraşul şi iată că l-or cucerit cu vitejie osebită, iar drapelul roşu se vîntură acum peste căşile lui...
— Ura !
— Stăi, cum, adicătelea, drapelul roşu ? Ce tăt grăieşte aista ? Ba-i galbăn cu albastru.
— Doar bolşevicii îl are roşu.
— Linişte ! Trăiască !
— Bre, da grăieşte tare stricat pe ucraineşte...

— Tovarăşi ! Astăzi aveţi în faţă o nouă sarcină : să ridicaţi şi să întăriţi o nouă şi neatîrnată Republică pentru fericirea la tăte elementele truditoare : muncitori şi plugari, că numai aiştea care or stropi cu sîngele lor curat şi cu sudoare ţărîna aiasta a noastră au dreptul a o stăpîni !

— Aşa e ! Slavă !

— Îl auzi, le zice „tovarăşi" ? Mari îţi sînt minunile, Doamne...

— Li-niş-te !

— De aceea, dragi cetăţeni, să jurăm aici, în această măreaţă zi a victoriei poporului — ochii celui care vorbea se luminară, işi întindea braţele cu tot mai multă înflăcărare spre cerul plumburiu şi tot mai puţine cuvinte ucrainene îi rămîneau în apriga cuvîntare — să ne dăm cuvîntul că nu ne-om depune armele pînă cînd drapelul roşu — simbol al libertăţii — nu va flutura peste întreaga lume truditoare.

— Ura ! Ura ! Ura ! Inter...

— Vaska, gura ! Ce, ţi-ai pierdut minţile ?

— Şciur, ce-i cu dumneata ? Taci din gură.

— Zău, Mihail Semionovici, nu mă pot stăpîni, scuzaţi... voi oro...

Favoriţii negri à la Oneghin lunecară în gulerul lat, de lutru, şi nu se mai zări de acolo decît licărul azvîrlit către înflăcăratul motociclist, pe care îl strivea mulţimea, licărul ochilor ciudat de asemănători cu ochii răposatului locotenent Şpolianski, căzut în noaptea de paisprezece decembrie. Mîna omului, vîrîtă într-o mănuşă galbenă, se întinse, strîngînd cu putere braţul lui Şciur...

— Bine. Bine, tac din gură, mormăi Şciur, urmărindu-l cu ochii larg deschişi pe omul cel luminos.

Acesta, izbutind să se stăpînească pe el însuşi ca şi pe cei din primele rînduri ale mulţimii, strigă acum cu glas răsunător :

— Să trăiască sovietele de deputaţi ai muncitorilor, plugarilor şi cazacilor. Să trăiască...

Deodată soarele se stinse şi peste cupolele catedralei Sf. Sofia se aşternu umbra, chipul lui Bogdan se profilă limpede, chipul omului de asemenea. Se văzu de departe cum îi saltă şuviţa aurie peste frunte...

— Ga-a... Ga-a, vui mulţimea...

— ...sovietele de deputaţi ai muncitorilor, ţăranilor şi ostaşilor Armatei Roşii. Proletari din toate ţările, uniţi-vă...

— Cum ? Cum ? Ce spune ? ! ! Slavă ! !

În rîndurile din spate, cîteva glasuri bărbăteşti şi unul subţire şi cristalin începură să cînte : „Cînd o fi să mor..."

— Ur-ra ! izbucniră strigăte triumfătoare din altă parte. Pe urmă, altundeva, se iscă o vîltoare.

— Puneţi mîna ! Puneţi mîna pe el ! ţipă un glas bărbătesc răguşit, în acelaşi timp plîngăreţ şi pătruns de ură. Prindeţi-l ! Aista-i provocator ! Îi bolşevic ! Muscal ! Puneţi mîna pe el ! L-aţi auzit ce grăieşte ?...

Două braţe se agitară în aer. Oratorul se azvîrli într-o parte, apoi îi dispărură picioarele, pîntecul şi, în cele din urmă, capul, acoperindu-se iar cu căciula.

— Prindeţi-l ! strigă, ţinîndu-i isonul celuilalt, un glas de tenor, subţire. Aista-i un orator fals. Nu-l lăsaţi să fugă, fraţilor, prindeţi-l, oameni buni.

— Ga, ga, ga ! Stai ! Cine e ? Pe cine au pus mîna ? Pe cine ? Ba n-au pus mîna pe nimeni ! ! !

Cel cu glas subţire se repezi înainte, spre fîntînă, agitîndu-şi braţele în aşa fel, ca şi cînd ar fi încercat să prindă un peşte mare şi lunecos. Dar tot atunci, Şciur cel zăpăcit, vîrît într-o scurtă îmblănită şi cu o căciulă cu urechi pe cap, se învîrti pe dinaintea lui, urlînd : „Prindeţi-l", şi deodată răcni cît îl ţinu gura :

— Staţi, fraţilor, că mi-a furat ceasul !

O femeie călcată peste picior ţipă cu glas înfricoşător.

— Cui i-a furat ? Unde-i ? Gata, oblojitule, crezi că-mi scapi ! ?

Cineva din spatele celui cu voce subţire îl prinse de haină şi-l ţinu în loc, iar din faţă o palmă lată şi rece îi

astupă dintr-o dată și gura și nasul cu o scatoalcă grea de vreo oca și jumătate.

— Up ! icni glasul subțire, se făcu alb ca varul și își simți capul gol, lipsit de căciulă. În aceeași clipă, îl arse cumplit o altă scatoalcă și cineva urlă de sus din ceruri :

— Uite-l, hoțul, pui de cățea ! Dă-i ! Dă-i !

— Stați oleacă ! se înălța glasul subțire. Nu dați, bre, în mine ! Nu sînt eu aceala ! Nu sînt ! Pe bolșevicu ăla să puneți mîna ! O-o ! răcni el cu putere.

— Văleu, Dumnezeule, Doamne, să fugim, Marusia, de aici, ia te uită ce-i fac !

Chiar în dreptul fîntînii, printre cei ce se striveau unii pe alții, izbucni, răsucindu-se, o bulboană, cineva, bătut crunt, urlă disperat, mulțimea fu zvîrlită în lături, dar — lucrul cel mai de seamă — oratorul pierise. Atît de miraculos pierise, cu adevărat ca prin farmec, de parcă ar fi intrat în pămînt. Unul zbură afară din bulboană, dar nicidecum cel căutat. Se știa bine că falsul orator avusese o căciulă neagră, pe cîtă vreme, acesta se văzu că poartă o cușmă brumărie. Peste numai cîteva minute bulboana se potoli de la sine, ca și cînd nici nu s-ar fi iscat vreodată, căci sus, în cupa arteziene, fu suit un alt orator, și din toate părțile se repezi, îmbrăcînd cu alte și alte straturi sîmburele central, o mulțime ce număra pe puțin două mii de oameni.

*

Într-o ulicioară albă, în dreptul unui grilaj de unde mulțimea se și îndepărtase urmînd trupele care plecau de la paradă, Șciur, gata oricînd să rîdă, nu izbuti să se mai stăpînească și se trînti jos, așezîndu-se pe marginea trotuarului.

— Aoleu, nu mai pot, hohoti, apucîndu-se de burtă. Rîsul țîșnea din el în cascade și dinții îi străluciră, albi. O să plesnesc de rîs, ca un cîine. Rău l-au mai bătut. Doamne Isuse !

— Nu mai sta aici ca la dumneata acasă, i se adresă necunoscutul cu blană la guler, care îl însoțise pînă atunci și care semăna ca două picături de apă cu răposatul Șpoleanski, celebrul locotenent și președinte al „Trioletului Magnetic".

— Gata, am plecat, am plecat, tresări Șciur și se ridică de pe trotuar.

— Mihail Semionovici, dă-mi o țigară, făcu cel de-al doilea însoțitor al lui Șciur, un om înalt, îmbrăcat cu un palton negru. Își dădu pe ceafă cușma brumărie și o șuviță de păr auriu îi căzu peste sprîncene. Răsufla greu și pufnea pe nări, de parcă i-ar fi fost grozav de cald pe gerul care se lăsase din nou.

— Cum e ? Ți-au dat de furcă ? îl întrebă cu blîndețe necunoscutul. Își desfăcu poala hainei și, dînd la iveală un mic porttigaret de aur, îi oferi blondului o țigară nemțească, fără cotor. Blondul o aprinse de la un chibrit, făcîndu-și mîinile pavăză și numai după ce suflă fumul afară, făcu ușurat :

— Uf ! Uf !

Cei trei porniră în grabă, cotiră pe o stradă lăturalnică și, îndată, pieriră din vedere.

Pe o altă stradelă, veniră din piață două siluete în mantale studențești. Unul din cei doi tineri era mititel de statură, vînjos, îmbrăcat cu grijă și purtînd în picioare o pereche de galoși scînteietori. Cel de-al doilea, înalt, spătos, își muta picioarele ca pe un compas, făcînd pași de cîte un stînjen.

Amîndoi își ridicaseră gulerele pînă la marginea șepcilor, iar cel înalt pînă și gura și-o acoperise cu un fular cadrilat, ceea ce nu era de loc de mirare, căci gerul înțepa al naibii. Cele două siluete își întoarseră capetele, ca la comandă, aruncară cîte o privire spre cadavrul căpitanului Pleșko și spre celălalt căzut pe spate, cu genunchii rășchirați peste zăpadă, apoi, fără să scoată o vorbă, merseră mai înainte.

Cîteva minute mai tîrziu, cînd cei doi studenți cotiră din ulicioara Rîlski, ieșind în strada Jitomirskaia, cel mai înalt dintre ei se întoarse către cel scund și-i spuse cu o voce hîrîită de tenor :

— Ai văzut ? Ce zici, stimabile ?

Scundul nu-i răspunse nimic, dar tresări din tot corpul și gemu îndată în așa fel, de parcă l-ar fi apucat brusc o durere de măsele.

— N-am să uit asta cîte zile oi mai avea, spune lunganul, înaintînd cu pași mari. Am să țin minte cît oi trăi.

Scundul îl urmă în tăcere.

— Slavă Domnului, m-au învățat minte. O, de-ar fi să dau ochii cîndva cu canalia aceea... cu hatmanul... De sub fular se auzi un hîrîit fioros. Să știi că am să-l... lunganul slobozi o înjurătură cumplită, dar nu și-o sfîrși. Cei doi ieșiră în Bolșaia Jitomirskaia, și calea le fu tăiată de o procesiune care se îndrepta spre Orașul Vechi, unde se înălța un foișor de foc. De fapt, drumul într-acolo ar fi fost drept și neted, dar pe Vladimirskaia încă se mai îmbulzea cavaleria ce nu apucase să plece de la paradă, astfel că procesiunea făcuse și ea un ocol ca și toți ceilalți.

O deschidea un stol întreg de băiețandri. Alergau, săltau într-un picior, mergînd cu spatele înainte și fluierau asurzitor. În urma lor se-mpleticea prin mijlocul străzii bătătorite de mulțime un om cu ochii rătăcindu-i de amărăciune și spaimă, îmbrăcat cu o scurtă sfîșiată și desfăcută la piept și în capul gol. Obrazul îi era însîngerat și din ochi îi curgeau lacrimi. Își tot căsca gura largă și țipa cu un glas subțire, dar cu totul răgușit, amestecînd cuvinte rusești și ucrainene :

— Deavolna, n-aveți dreptu' ! Sînt un vestit poet ucrainean. Numele meu îi Gorbolaz. Am publicat o antologie a poeziei ucrainene. Am să mă plîng președintelui Radei și ministrului. Aiasta-i o hîrtănie, nu alta !

— Bateți-l, ticălosul, tîlharul ! țipa lumea de pe trotuare.

— Eu am încercat să pun mîna pe el, urla disperat, cît îl ținea gura, omul însîngerat, răsucindu-se în toate părțile, am încercat să pun mîna pe un bolșevic provocător...

— Ce-i, ce-i, ce-i ? răsuna de-a lungul trotuarelor.

— Ce-i cu ăsta ?

— Un atentat asupra lui Petliura.

— Nemaipomenit !

— A tras, bestia, în tătucul nostru.

— Cum, bre, păi aista-i ucrainean de-al nostru.

— Ba-i o canalie sadea, mormăi o voce de bas, s-a apucat să fure portofele.

— Fi-u ! fluierau cu dispreț băiețandrii.

— Au prins pe un bolșevic provocător. Ar trebui să-l împuște pe loc, nemernicul.

În urma omului umplut de sînge se tîra o mulțime agitată, fluturară găitane aurii peste o căciulă militară și se legănară țevile a două carabine. Un flăcău încins cu un brîu colorat mergea, legănîndu-se, alături de omul însîngerat și, în răstimpuri, mai ales cînd acela se pornea să țipe mai tare, îl lovea ca un automat cu pumnul peste ceafă. Atunci bietul arestat care voise să prindă ceea ce nu poate fi prins amuțea pentru o clipă și începea să plîngă în hohote, cu glas neauzit.

Cei doi studenți lăsară procesiunea să treacă. După ce lumea se depărtă, cel înalt îl prinse pe cel scund de braț și-i șopti la ureche, grăbit și răutăcios :

— Bine-i face, bine-i face. Să știi că mă simt mai ușurat. Îți spun, Caracudă, una și bună : Bravo bolșevicilor ! Pe onoarea mea — bravo ! Asta zic și eu treabă ! Ai văzut cu ce iscusință i-au făcut vînt oratorului ? Și au un curaj !... Îmi plac, pentru că sînt curajoși, mama lor eu, astăzi și mîine !

Scundul spuse încet :

— Dacă nu trag acum o dușcă, pot să mă duc să mă spînzur.

— Grozavă idee, aprobă cu vioiciune lunganul. Ai ceva prin buzunare ?

— Am două sutare.

— Am și eu o sută cincizeci. Să intrăm la Tamarka, să luăm o butelcuță...

— La Tamarka-i închis.

— Las' c-o să ne deschidă.

Cei doi cotiră pe Vladimirskaia și ajunseră la o clădire cu etaj, de zidul căreia sta agățată o firmă : „Băcănie", iar alături alta : „Crama la castelul Tamarei". Strecurîndu-se pe scări în jos, cei doi bătură încet la ușa dublă cu geamuri întunecate.

17

Scopul de mult visat la care Nikolka gîndise mai ales în ultimele trei zile, cînd evenimentele se abătuseră ca niște bolovani asupra familiei sale, scopul legat de ultimele și enigmaticele cuvinte ale celui ce se prăbușise cîndva pe zăpadă, acest scop fu în sfîrșit atins. Dar pînă atunci, chiar în dimineața aceea, înainte de paradă, Nikolka a trebuit să alerge multe ore în șir prin oraș, încercînd pe puțin de nouă adrese. În cîteva rînduri fu gata să-și piardă curajul și să se dea bătut, apoi din nou își recăpăta forțele și în cele din urmă ieși victorios.

La marginea orașului, pe ulicioara Litovskaia, într-o căsuță pricăjită, îl găsi pe unul care făcuse parte din secția a doua a drujinei și află de la el adresa și numele întreg al lui Nai.

Preț de două ceasuri luptă cu furtunoasele valuri ale norodului, tot încercînd într-una să traverseze piața Sf. Sofia. Nu izbuti s-o facă și nimeni altul n-ar fi fost în stare. Văzînd aceasta, mai pierdu o jumătate de oră, înghețat bocnă, încercînd să scape din clește și să revină la punctul de plecare, de lîngă zidurile mănăstirii Mihailovski. Pe urmă, făcu un ocol mare, ca să iasă prin Kostiolnaia, în jos, către Kreșciatik, iar de acolo, prin ulicioarele dosnice ale Orașului de jos, să ajungă la Malo-Provalnaia. Nu izbuti nici de data aceasta. Pe Kostiolnaia, ca și pretutindeni în altă parte, armata înainta ca un șarpe enorm către locul de defilare. Atunci Nikolka făcu un ocol și mai mare și, în cele din urmă, se pomeni, singur-singurel, tocmai sus, pe Colina lui Vladimir. Fugi în mare grabă peste terase, dintr-o alee într-alta, înaintînd neobosit printre zidurile albe ale zăpezii. În goana lui se abătea și prin luminișuri unde omătul fusese măturat de crivăț. De pe treptele teraselor, se zărea așternută peste colinele din față, într-un ocean de zăpadă, marea Grădină Imperială, iar și mai departe, în stînga, dincolo de Niprul cel cărunt și plin de semeție în veșmintele lui scînteietoare, se pierdea în zare cîmpia făr' de hotar a Cernigovului, dormindu-și în tihnă somnul de iarnă.

Domnea o profundă pace și liniște, dar Nikolka nu mai voia să știe ce-i liniștea. Luptînd cu nămeții, urca o terasă după alta și doar din cînd în cînd își dădea seama, uimit, că pe alocuri zăpada e bătătorită de pași omenești, ceea ce arăta că și iarna își mai face cîte cineva drum peste Colină.

Coborînd, după aceea, pe o cărare șerpuită, răsuflă ușurat și, după ce se convinse că pe Kreșciatik nu se mai află armată, se avîntă din nou către locul cu pricina, în căutarea căruia abia pornise : Malo-Provalnaia 21. Astfel suna adresa pe care, în sfîrșit, o găsise. Cu toate că n-a stat să și-o noteze, îi rămăsese adînc întipărită în minte.

*

Se simțea intimidat și cuprins de îngrijorare... „Pe cine să întreb ? Doar nu cunosc pe nimeni..." Sună la ușa unei căscioare aflate pe cea dintîi treaptă a unei grădini în terase. Un timp nu-i răspunse nimeni. Abia într-un tîrziu răsunară niște pași tîrșîiți, și ușa legată cu lănțișorul se

întredeschise. Apăru un chip de femeie, împodobit cu un *pince-nez* și întrebă cu severitate din întunericul vestibu-lului:

— Ce dorești dumneata ?

— Aș vrea să vă întreb... Aici locuiește familia Nai-Turs ?

Chipul femeii deveni cu totul posomorît și neprietenos, iar prin sticlele ochelarilor îi fulgeră un sclipăt rece.

— Nu, aici nu stă nici un fel de Nai-Turs, spuse ea cu o voce joasă.

Nikolka roși, se zăpăci, rămase întristat :

— Nu este acesta apartamentul cinci ?...

— Asta e, răspunse bănuitoare, cu jumătate gură femeia, dar ce treabă ai dumneata ?

— Mi s-a spus că familia Turs locuiește aici...

Chipul se aplecă înainte. Femeia își azvîrli iute privirea în dreapta și în stînga, încercînd să vadă : nu cumva se mai află cineva în spatele lui Nikolka... Nikolka desluși prin semiîntuneric bărbia plină, durdulie.

— Și de ce te interesează, mă rog ?

Nikolka scăpă un oftat, pe urmă, aruncînd și el o privire peste umăr, spuse încet :

— În legătură cu Felix Felixovici... O știre...

Chipul luă brusc o altă înfățișare. Femeia clipi din ochi și întrebă :

— Cine ești dumneata ?

— Un student.

— Așteaptă o clipă. Ușa se trînti. și zgomotul pașilor se stinse.

După cîteva clipe, dincolo de ușă răsună un tropăit sonor de tocuri, apoi ușa se deschise larg, îngăduindu-i lui Nikolka să intre. În vestibul pătrundea lumina din salonul de alături, și Nikolka zări acolo o margine de fotoliu, moale și pufoasă, pe urmă o văzu și pe cucoana cu *pince-nez*-ul. Tînărul își scoase șapca și îndată zări o altă cucoană, scundă și uscățivă, cu un chip care mai păstra

încă urmele frumuseții de altădată. Cîteva din trăsăturile acestuia — greu de spus care anume — îl făcură totuși să-și dea seama — poate după forma tîmplelor, poate după culoarea părului — că se află în fața mamei lui Nai, și faptul îl înspăimîntă cu adevărat : oare cum va putea să-i spună cele ce știa... Femeia îl pironi cu o privire tăioasă a ochilor mari și strălucitori, iar Nikolka se zăpăci și mai tare... Lîngă el se mai afla o femeie, pare-se foarte tînără. Semăna și ea cu Nai.

— Spune-mi, spune-mi odată, rosti mama cu glas poruncitor.

Nikolka își învîrti în mîini chipiul, își ridică ochii la cea dinaintea lui și îngăimă :

— Să vedeți... eu...

Femeia cea uscățivă îl fulgeră cu o privire întunecată și, după cum i se păru, plină de ură, pe urmă slobozi un țipăt scurt și atît de răsunător, încît în spatele lui Nikolka zăngăniră geamurile de la ușă :

— Felix e mort !

Își strînse pumnii și îi agită pe dinaintea lui Nikolka. Țipă din nou :

— L-au ucis !... Auzi, Irina ? L-au ucis pe Felix !

Nikolka simți că amețește de spaimă și gîndi deznădăjduit : „Doamne, Dumnezeule !... Doar nu i-am spus nimic..." Cea grasă, cu ochelari, trînti grăbită ușa în urma lui Nikolka, apoi veni în fugă spre mama lui Nai, o cuprinse de umeri și-i vorbi repede, în șoaptă :

— Maria Franțevna, scumpa mea, liniștește-te... Se aplecă spre Nikolka și-l întrebă : Poate că nu-i adevărat ? Doamne... Spune, de ce taci ? Oare să fie chiar așa ?

Nikolka nu izbuti să-i răspundă... Doar privi cu disperare înainte și văzu din nou marginea pufoasă a fotoliului.

— Mai încet, Maria Franțevna, scumpa mea, mai încet... bîigui grăsana. Pentru Dumnezeu... Se aude... Așa a vrut Domnul...

Mama lui Nai se lăsă pe spate și strigă :

— De patru ani îl aștept !... De patru ani... Îl aștept mereu !... Îndată, cea tînără fugi de lîngă Nikolka și își prinse mama în brațe. Nikolka ar fi trebuit s-o ajute și el, dar, în clipa următoare cu totul pe neașteptate, izbucni într-un plîns cu hohote și nu se mai putu opri.

*

Storurile au coborît peste ferestre, salonul e cufundat în penumbră și plutește în jur un iz grețos de medicamente...

În cele din urmă, tăcerea o întrerupse cea tînără, sora lui Nai. Reveni de la fereastră și se apropie de Nikolka. Acesta se ridică din fotoliu și din nou își învîrti în mîini chipiul, de care, în acele împrejurări nefericite, nu se mai putea despărți de loc. Tînăra își potrivi mașinal o șuviță din părul său negru, lăsată în jos, își strîmbă gura și întrebă :

— În ce împrejurări a murit ?

— A murit, răspunse Nikolka cu cel mai frumos glas al său, a murit ca un erou... Ca un adevărat erou... Apoi continuă plîngînd : i-a alungat mai întîi pe toți iuncherii. Chiar în ultimul moment. Iar el a rămas pe loc, să le acopere retragerea. Cît pe ce să fiu împușcat și eu împreună cu dînsul. Ne-a surprins pe amîndoi o rafală de mitralieră. Povestind, Nikolka plînse fără să se poată opri ; rămăsesem numai noi doi, și el a strigat la mine să plec și m-a certat și a tras și el cu mitraliera... Ne înconjurase din toate părțile cavaleria, pentru că am fost trimiși să cădem ca niște șoareci în cursă. Ne înconjuraseră chiar din toate părțile.

— Poate că a fost rănit ?

— Nu, răspunse cu fermitate Nikolka, și se șterse la ochi, la nas și la gură cu o batistă murdară, nu, a fost ucis. Am căutat și eu să-mi dau seama. Un glonte l-a nimerit în cap, iar un altul mai jos, în piept.

*

Se întunecase și mai mult. Din odaia de alături nu se mai auzea nici un zgomot, căci Maria Franțevna se liniștise, iar în salon șușoteau, strînși unul lîngă altul, tustrei : Irina, sora lui Nai Lidia Pavlovna, femeia cea grasă, care, după cum află Nikolka, era proprietăreasa casei, precum și Nikolka însuși.

— Nu am bani la mine, spuse el în șoaptă, dar, dacă e nevoie, trag o fugă pînă acasă și după aceea putem să mergem.

— Bani am să vă dau eu, hîrîi glasul Lidiei Pavlovna, asta nu contează, numai să puteți face treabă acolo. Tu, Irina, să nu-i spui mamei tale nimic despre ceea ce am plănuit... Pe cuvînt dacă știu cum să rezolvăm toate astea...

— O să ne ducem amîndoi acolo, spuse Irina tot în șoaptă, și pînă la urmă o să izbutim. Dumneata să-i spui mamei că l-au dus la cazarmă și că ne trebuie o aprobare ca să-l luăm de acolo.

— Da, da... E bine... e bine...

Femeia cea grasă porni cu pași mărunți spre odaia de alături și îndată i se auzi de acolo glasul, care încerca să fie cît mai convingător.

— Maria Franțevna, stai culcată, pentru numele lui Dumnezeu... Dînșii au să plece chiar acum și-au să afle totul. Iuncherul spune că au să-l caute la cazarmă...

— L-or fi trîntit acolo pe vreo laviță... se auzi glasul cel atît de răsunător, pe care Nikolka îl simți și acum pătruns de o adîncă ură.

— Vai de mine, Maria Franțevna ! E depus la capelă, la capelă...

— Poate că mai zace și acum la răscruce și îl sfîșie cîinii...

— Vai, Maria Franțevna, cum poți să spui așa ceva ?... Stai liniștită, te rog din suflet...

— Mama, de trei zile încoace, parcă și-a ieșit din minți, spuse în șoaptă sora lui Nai și din nou își azvîrli de pe frunte șuvița neascultătoare. Privi undeva departe, în spatele lui Nikolka. Dar, de fapt, acum nimic nu mai are importanță...

— Plec și eu cu ei, se auzi din odaia vecină. Sora lui Nai tresări și îndată fugi dincolo.

— Mamă, mamă, n-ai să te duci. N-ai să te duci. Domnul iuncher refuză să intervină, dacă ai să vii și tu. Aceia pot să-l aresteze. Culcă-te, te implor, culcă-te...

— Ah, Irina. Irina, Irina, Irina, se auzi de dincolo. mi l-au omorît, mi l-au omorît pe Felix, iar tu... Cum a fost cu putință ?... Tu, Irina ?... Ce să mă fac, Irina acuma, cînd mi l-au ucis ? L-au ucis... Zace acolo, pe zăpadă... Îți dai seama ?... Răsunară din nou suspine, scîrții patul și se auzi iar glasul proprietăresei :

— Maria Franțevna, draga mea, trebuie să fii tare, să fii tare...

— Ah, Doamne, Doamne, făcu cea tînără și, revenind, fugi grăbită prin salon. Nikolka, pătruns de groază și deznădejde, gîndi tulburat : „Dar dacă nu-l vom găsi ? Ce ne facem ?"

*

Nikolka se opri în dreptul ușii aceleia înfricoșătoare, unde, cu tot gerul de afară, se simțea un miros greu, aducător de spaimă și spuse :

— Poate că ar fi mai bine să rămîi aici... Acolo miroase urît, și s-ar putea să-ți vină rău.

Irina se uita la tăblia cea verde, coșcovită, pe urmă la însoțitorul său și răspunse scurt :

— Ba nu. Merg și eu cu dumneata.

Nikolka trase de canatul greu al ușii. Intrară. Mai întîi, se pomeniră pe întuneric. Pe urmă, de o parte și de alta, se perindară șiruri nesfîrșite de cuiere goale. Sus, în tavan, licărea tulbure un bec electric.

Nikolka o privi îngrijorat pe cea de lîngă el, dar o văzu că se ține bine, merge înainte alături de el, doar chipul i s-a albit ușor și iat-o acum că se încruntă. În așa fel se încruntă, încît din nou îi amintește de Nai-Turs. Totuși nu-i decît o asemănare înșelătoare, căci Nai avusese un chip pe drept cuvînt turnat din fier, un chip simplu și bărbătesc, pe cîtă vreme aceasta e o adevărată frumusețe, dar nu pare a fi rusoaică, ci ai zice că-i o străină. O ființă minunată, uimitoare.

Mirosul de care se temuse Nikolka plutea peste tot. Mirosea pardoseala, miroseau zidurile, miroseau cuierele de lemn. Duhoarea era atît de înfiorătoare, încît părea că poate fi văzută cu ochii. Părea că zidurile sînt lipicioase, cuierele lucesc de unsoare, că pardoseala e și ea unsuroasă, iar aerul dens și grețos, mirosind a mortăciune. De fapt, te obișnuiești cu el foarte repede, nici nu-l mai simți, totuși e mai bine să nu-i dai prea multă atenție, nici să nu te gîndești la el. Mai ales să nu te gîndești. Altminteri, ajungi să-ți dai seama mult prea curînd ce înseamnă să-ți fie greață. Undeva, la capătul unui coridor, trecu, grăbit, un student, cu un palton pe el, și pieri din vedere. Dincolo de șirul cuierelor, în stînga, o ușă se deschise scîrțîind și în pragul ei se ivi un om încălțat cu cizme. Nikolka se uită la dînsul, apoi își mută privirea în altă parte, să nu-i mai vadă haina. Era tot atît de unsuroasă ca și cuierele : pînă și pe mîini părea că e dat cu unsoare.

— Pe cine căutați ? întrebă omul cu asprime în glas.

— Am venit să aflăm ceva, spuse Nikolka, am vrea să stăm de vorbă cu administratorul... Căutăm pe cineva care a fost omorît. Cred că aici îl putem găsi ?

— Pe cine anume ? întrebă omul, privindu-l pe sub sprîncene...

— L-au împușcat pe stradă, în urmă cu trei zile.

— Aha ! Care va să zică, ori iuncher, ori ofițer... E drept că ne-a mai picat și cîte unul din haidamaci. El ce era ?

Nikolka se temu să spună că Nai-Turs fusese ofițer, astfel că răspunse cam în doi peri :

— Păi, da, l-au omorît și pe el...

— A fost ofițer, mobilizat de hatman, numele său e Nai-Turs, spuse Irina și veni mai aproape.

Pesemne că omului îi păsa prea puțin ce anume a fost în viața lui Nai-Turs. O privi chioriș pe Irina și-i răspunse, tușind și scuipînd pe jos :

— Nu știu, zău, ce-i de făcut. Serviciul s-o terminat și toată lumea o plecat acasă. N-or mai rămas nici ăilalți paznici. Îi greu de căutat. Tare greu. Că toate cadavrele le-or dus la depozitele de la subsol. Îi greu, tare greu...

Irina își deschise poșeta, scoase de acolo o bancnotă și i-o întinse paznicului. Nikolka își feri privirea, bănuind că paznicul, om cinstit, va protesta. Dar paznicul n-a protestat...

— Mulțămim, domnișoară, spuse înviorat, de găsit l-om găsi, numa că trebuie să luați autorizație. Dacă profesorul vă dă voie, puteți lua orice cadavru.

— Cum putem ajunge la profesor ?... întrebă Nikolka.

— Dumnealui e aici, numai că-i tare ocupat. Știu și eu... Să vă anunț oare ?

— Da, da, te rog foarte mult, anunță-ne chiar acum, se rugă Nikolka, am să-l recunosc imediat pe cel ucis...

— De anunțat, se poate anunța, de ce nu, făcu paznicul și se urni din loc. Urcară apoi cîteva trepte și porniră de-a lungul unui coridor unde mirosul deveni și mai înfiorător. Un timp merseră înainte, pe urmă cotiră. Aici mirosul își pierdu din tărie, iar în jur se făcu mai multă lumină, pentru că în partea aceea a clădirii acoperișul era de sticlă. Ușile din dreapta și din stînga erau vopsite în alb. Paznicul se opri lîngă una din ele, bătu ușor, pe urmă își scoase căciula și intră înăuntru. În coridor era liniște și prin acoperiș se cernea lumină. În depărtare se adunau prin colțuri umbrele înserării. Paznicul reveni și spuse :

— Poftim, vă rog.

Nikolka intră, iar în urma lui veni și Irina Nai... Nikolka își scoase șapca și desluși mai întîi petele negre ale cîtorva storuri unsuroase, legănîndu-se la ferestrele unei încăperi uriașe, apoi un snop de lumină tăioasă, sinistră, căzînd peste o masă, iar în lumina aceea o barbă neagră, un chip ascetic cu riduri profunde și un nas coroiat. Pe urmă, privirea i se duse înfiorată de-a lungul pereților. În penumbră, licăreau nesfîrșite șiruri de dulapuri, în ele păreau să se întrezărească tot soiul de arătări monstruoase, întunecate și galbene, aidoma unor chipuri chinezești aducătoare de fiori. Mai zări de departe un om înalt care purta un șorț de preot păgîn, din piele neagră, și niște mănuși, negre și ele. Omul sta aplecat peste o masă de-a lungul căreia mai multe microscoape se înșiruiseră ca niște tunuri, zvîrlind în lumina becului cu abajur verde prelungi licăre aurii și scîntei mici și albe din jocul oglinzilor.

— Ce doriți dumneavoastră ? întrebă profesorul.

Chipul de ascet și bărbișonul negru îl făcură pe Nikolka să-și dea seama că cel de la birou e profesorul, iar celălalt, preotul păgîn, nu-i pesemne decît un ajutor al său.

Nikolka își drese glasul, stînd și acum cu ochii ațintiți la snopul tăios care pornea dintr-o lampă sclipitoare, straniu curbată, precum și la celelalte cîte se mai aflau acolo : la degetele îngălbenite de tutun ale profesorului, la obiectul urîcios și înfricoșător care se afla dinaintea lui : un gît omenesc și o bărbie înfățișînd sumedenie de artere și fire de mușchi, de care atîrnau zeci de foarfeci și cîrlige strălucitoare...

— Sînteți rudele lui ? întrebă profesorul. Avea o voce surdă, care se potrivea întru totul cu chipul său de martir și cu barba cea neagră. Își înălță privirea și se uită cu ochii mijiți la Irina Nai, la paltonul ei de blană și la șoșonii mici pe care îi purta.

— Sînt sora lui, spuse Irina, încercînd să nu se uite la ceea ce se afla înaintea profesorului...

— Acum îți dai seama și dumneata, Serghei Vasilievici, vorbi profesorul, cît de greu ne vine. Și nu este primul caz... Ba se prea poate să nu fie la noi. N-au fost transportate atîtea cadavre și la spitalul muncitoresc ?

— Cred că da, răspunse omul cel înalt și aruncă pe masă un bisturiu sclipitor...

— Feodor ! strigă profesorul...

*

— Nu, dumneata nu trebuie... n-ai voie să te duci acolo... mă duc numai eu... făcu Nikolka...

— Acolo vă vine rău, domnișoară, întări și paznicul. Puteți aștepta acilea, adăugă.

Nikolka îl luă deoparte, îi mai dădu două hîrtiuțe și îl rugă să-i aducă domnișoarei un taburet curat. Pufăind cu mahorca lui puturoasă ce împrăștia scîntei, paznicul scoase taburetul dintr-un cotlon unde se mai afla o lampă verde cu picior și mai multe schelete omenești.

— Nu cumva ăi fi medicinist, domnișorule ? Să știi că mediciniștii se obișnuiesc repede și, deschizînd o ușă, înaltă, răsuci un comutator. Sus, în tavanul de sticlă se aprinse un glob electric. Plutea și aici o duhoare grea. De-a lungul pereților, se înșirau mai multe mese de zinc. Erau goale, iar dintr-un colț se auzea apa picurînd într-o chiuvetă. Pașii celor doi făcură să răsune pardoseala de piatră. Amețind de mirosul înțepenit aici pentru vecie, Nikolka merse înainte, căutînd să nu-l ia în seamă. Împreună cu paznicul trecu printr-o altă ușă, ajungînd într-un coridor cu totul întunecos, unde însoțitorul său aprinse un bec mai mic. Mai făcu pe urmă doar cîțiva pași și se opri. Trase cu putere de un zăvor, deschise o ușă metalică și din nou mînui un întrerupător. Peste Nikolka se abătu un val de aer rece. În colțurile încăperii cu pereți negri se înălțau uriașe cutii cilindrice, pline vîrf cu bucăți și petece de carne omenească, fîșii de piele.

degete și frînturi de oase zdrobite. Nikolka își întoarse capul, înghițindu-și saliva, iar paznicul îi spuse :

— Trage-l pe nas, domnișorule.

Nikolka închise ochii și inspiră cu putere izul usturător al amoniacului din sticlă.

Ca prin vis deslușí apoi, stînd cu ochii mijiți, licărul ce pîlpîi în luleaua lui Feodor și simți o înviorătoare mireasmă de mahorcă. Feodor zăbovi un timp, tot răsucind cheia în ușa de sîrmă a liftului, o deschise în sfîrșit și trecu împreună cu Nikolka pe platforma mișcătoare. Trase de un mîner și, scîrțîind în răstimpuri, platforma se duse în jos. De acolo urcă o boare înghețată. Platforma se opri. Intrară într-un imens depozit. Nikolka văzu tulbure ceea ce nu mai văzuse nicicînd. Unele peste altele, ca niște lemne stivuite, zăceau trupuri omenești goale, răspîndind cu toată unduirea amoniacului un miros insuportabil, sufocant. Picioarele înțepenite sau moi ca ceara își răşchirau tălpile. Capetele femeilor atîrnau cu părul despletit, încurcat, iar sînii le erau zdrobiți, sfîșiați, plini de vînătăi.

— Acum eu le-oi întoarce, iar dumneata cată de-l ochește, supse paznicul aplecîndu-se. Apucă de picior un cadavru de femeie și acesta, unsuros, lunecă îndată cu zgomot, pe dușumea. Moarta i se păru lui Nikolka de o frumusețe fioroasă, ca o diavoliță, dar cu o piele năclăită, lipicioasă. Ochii îi erau deschiși și căutau țintă la Feodor. Nikolka își luă cu greu privirea de la cicatricea care îi încingea trupul ca o panglică roșie. Amețise și-i venea rău numai la gîndul că vor trebui să desfacă tot mormanul acela cleios de trupuri lipite unele de altele.

— Ba, nu-i nevoie. Stai, îi spuse deodată cu voce slabă lui Feodor și vîrî în buzunar sticla cu amoniacul. Uite-l colo. L-am găsit. E deasupra, îl vezi ?

Feodor porni îndată într-acolo, ținîndu-și echilibrul ca să nu alunece pe dușumea. Veni la stivă, îl prinse pe Nai-Turs de cap și trase de el cu putere. Peste pîntecul lui Nai zăcea trîntită o femeie slabă, lată în șolduri ; la

ceafă îi lucea în păr, ca o frîntură de geam, un pieptene mic pe care uitaseră să i-l ia. Mînuind cadavrele, Feodor puse la iuţeală mîna pe pieptene şi-l azvîrli în buzunarul şorţului, apoi îl apucă pe Nai-Turs de subţiori. Lunecînd din stivă, capul acestuia se bălăbăni, se lăsă pe spate, bărbia ascuţită îi săltă în sus, iar unul din braţe îi căzu spre duşumea.

Feodor nu-l azvîrli pe Nai cum o azvîrlise pe femeia de dinaintea lui, ci, ţinîndu-l cu grijă de subţiori, îi îndoi trupul fără vlagă, astfel că picioarele îi lunecară pe duşumea, apoi îl întoarse cu faţa spre Nikolka şi zise :

— Vezi, domnişorule, aista o fi ? Să nu facem careva vreo greşeală.

Nikolka îl privi pe Nai drept în ochi. Ochii sticloşi, larg deschişi ai lui Nai îl priviră fără nici o expresie. Obrazul stîng îi era atins de mucegai, iar pe piept şi pe pîntece i se lăţeau nişte pete mari întunecoase, de bună seamă pete de sînge.

— El e, spuse tînărul.

Ţinîndu-l într-una de subţiori, Feodor îl urcă pe Nai pe platforma liftului şi îl aşeză la picioarele lui Nikolka. Mortul rămase cu braţele desfăcute şi din nou îşi săltă bărbia. Feodor urcă şi el, trase de mîner şi platforma porni în sus.

*

În aceeaşi noapte, totul fu rînduit la capelă aşa cum voise Nikolka. Se simţea împăcat în sinea sa, deşi continua să fie abătut şi grav. În bisericuţa cea pustie şi mohorîtă de lîngă sala de disecţie coborîse parcă mai multă lumină. Într-un colţ, coşciugul unui necunoscut fu acoperit cu capacul şi mortul acela străin, greoi şi urît, fioros la vedere, nu-i mai tulbură liniştea lui Nai. Însuşi Nai, în sicriul său, păru mai fericit şi mai vesel.

Nai — cel spălat de paznicii mulţumiţi acum şi buni de gură, Nai cel curat, purtînd un veston fără epoleţi,

Nai, avînd pe frunte o coroniţă cu trei luminări, dar mai ales, pe sub cămaşă, o panglică pestriţă, lungă de-un arşin, a Crucii Sfîntul Gheorghe, aşezată de mîna lui Nikolka peste pieptul său rece şi împietrit. Bătrîna lui mamă îşi întoarse capul tremurător de la cele trei luminări, se uită la Nikolka şi-i spuse :

— Băiatul meu, îţi mulţumesc...

Vorbele ei îl făcură pe Nikolka să plîngă din nou şi să iasă din capelă afară, pe zăpadă. În jur, peste curtea din preajma sălii de disecţie, peste covorul de ninsoare, coborîse noaptea ; licăreau în cruce stelele şi plutea în tării alba Cale lactee.

18

Turbin intră în agonie în ziua de douăzeci şi două decembrie. Ziua aceea fu albă, tulbure, pătrunsă de licărul apropiatei sărbători a Crăciunului. Licărul acela se vădi mai ales în strălucirea parchetului din salon, ceruit prin efortul comun al Aniutei, al lui Nikolka şi al lui Lariosik, care apucaseră să-l lustruiască numai cu o zi înainte. Venirea Crăciunului se făcu simţită şi prin sclipătul candelelor curăţite de mîna Aniutei. Şi, în sfîrşit, pluti în jur şi o suavă mireasmă de cetină, iar fulguirea ei verde lumină întreg colţul încăperii de lîngă Valentin cel multicolor, uitat pare-se pentru vecie peste clapele descoperite ale pianului...

Pe sora mea...

Către amiază, Elena ieşi din odăiţa lui Turbin, venind tăcută, cu paşii nesiguri, în sufragerie, unde o aşteptau amuţiţi Caracudă, Mîşlaevski şi Lariosik. Nu mişca nici unul, căci le era teamă s-o privească în faţă. Elena intră în dormitor, iar în urma ei draperia căzu din nou şi faldurile ei grele împietriră.

Mîşlaevski se smulse din nemişcare :

— Asta e, spuse într-o şoaptă răguşită, comandantul le-a organizat bine pe toate, numai cu Alioşka a cam greşit-o...

Caracudă şi Lariosik rămaseră tăcuţi : Lariosik clipi des din ochi, şi umbre violete i se aşternură peste obraji.

— Ei... drace, adăogă Mîşlaevski ; se ridică de pe scaun, merse cu pas legănat către uşă, acolo se opri nehotărît, se întoarse şi le făcu celorlalţi semn înspre odăiţa Elenei : Uite ce-i, fraţilor, mai aveţi şi voi grijă... Să nu care cumva...

Mai stătu cîteva clipe lăsîndu-se cînd pe un picior, cînd pe altul, pe urmă intră în bibliotecă şi paşii nu i se mai auziră. După un timp, glasul îi răsună tocmai din cămăruţa lui Nikolka, însoţit de nişte sunete prelungi şi stranii.

— Plînge Nikol, şopti deznădăjduit Lariosik. Oftă, se duse în vîrful picioarelor către uşa Elenei, se aplecă spre broasca uşii, dar nu desluşi nimic. Atunci îşi întoarse privirea spre Caracudă şi începu să-i facă semne, să-l tot întrebe muteşte ceva de neînţeles. Caracudă veni şi el la uşă, se codi o clipă, totuşi ciocăni de cîteva ori cu unghia şi spuse cu glas scăzut :

— Elena Vasilievna, mă auziţi, Elena Vasilievna ?...

— Vai, nu vă fie teamă, răzbi înăbuşit glasul Elenei de după uşă. Să nu intraţi aici.

Caracudă se dădu brusc înapoi de la uşă şi, o dată cu el, Lariosik. Revenirǎ la locurile lor — pe scaunele de lîngă soba de Saardam — şi tăcură mîlc.

Nici Turbinii şi nici cei care erau legaţi de ei prin legături strînse, prin legături de sînge, nu aveau, de fapt, ce să caute în odaia lui Alexei. Mai ales că şi în lipsa lor prezenţa a trei bărbaţi care intraseră acolo cu puţin timp înainte făcuse odăiţa cu totul neîncăpătoare. Unul din ei era ursul cel binecunoscut, cu ochelarii de aur, altul — un tînăr zvelt, bine ras, aducînd mai mult a ofiţer de gardă decît a medic : cel de-al treilea nu era altcineva decît bătrînul profesor al lui Alexei. Încă din ziua de şaisprezece decembrie, cînd venise la ei pentru prima oară, măiestria de care dădea dovadă îi dezvăluise lui şi întregii familii a Turbinilor veşti din cele mai proaste. Intuise totul încă de pe atunci şi le spusese că Turbin e bolnav de tifos exantematic. Din ziua aceea, rana de la braţul lui Alexei păru să treacă pe un plan secundar. Acum, tot profesorul fusese acela care, ieşind doar cu un ceas mai devreme în salon, împreună cu Elena, şi, încercînd să-i răspundă la întrebarea stăruitoare, întrebare ce păru să-i pornească nu numai din gură, ci şi din ochii uscaţi, de pe buzele crăpate şi din şuviţele în dezordine ale părului, îi şoptise posomorît, că nu mai e decît puţină speranţă pentru ea, privind-o în ochi, cu ochii unui om care, datorită unei experienţe atît de îndelungate, nutreşte compasiune pentru toată lumea, să adauge : „Foarte puţină speranţă". Înţeleseră prea bine cu toţii, şi, o dată cu ei, Elena, că prin aceasta voise de fapt să le spună că nu mai este nici un fel de speranţă, că Alexei e pe moarte. Curînd după aceea, Elena intră în dormitorul fratelui său şi rămase acolo multă vreme în picioare, privindu-i chipul. Abia atunci înţelesese ce înseamnă să nu mai fie nici o speranţă. Chiar neavînd o măiestrie deosebită, ca aceea a bunului şi bătrînului profesor, oricine ar fi putut să-şi dea seama că, într-adevăr, doctorul Alexei Turbin e pe moarte.

Zăcea cuprins încă de fierbinţeală, acum de o fierbinţeală nesigură, nestatornică, gata-gata să se stingă cu totul. Pe chip începură să i se întrevadă, cînd şi cînd, nişte culori stranii, ca de ceară, nasul i se schimbase şi el, subţiindu-se, şi un aer de disperare părea să-i învăluie chipul întreg, pornind mai ales de la creasta nasului acvilin, acum ieşită mult în afară. Elena îşi simţi picioarele îngheţate şi, stînd astfel, în aerul înecăcios, cu iz de puroi

și camfor, al dormitorului, o neguroasă durere îi sfîșie inima. Făcu un efort cumplit să-și vină în fire.

Pieptul lui Turbin parcă îl strivise un bolovan. Răsufla cu un șuier subțire, trăgînd printre dinții încleștați șuvoiul cleios al aerului care aproape nu mai izbutea să-i pătrundă în plămîni. Nu-și mai revenise de multă vreme în simțiri. Nu mai vedea și nu mai înțelegea nimic din cele ce se petreceau în jurul său. Elena stînd mereu nemișcată, îl privea lung. Profesorul o prinse ușor, de braț și-i șopti :

— Du-te, Elena Vasilievna. Vom face totul singuri.

Elena se supuse și plecă numaidecît. Dar profesorul nu mai făcu nimic.

Își scoase halatul, se șterse pe mîini cu niște cocoloașe de vată umezită și mai cercetă o dată chipul lui Turbin. Umbre vineții i se și așternuseră acestuia peste cutele nasului și ale gurii.

— Nu mai e într-adevăr nici o speranță, spuse foarte încet profesorul la urechea celui tînăr. Te rog, doctore Brodovici, să rămîi lîngă el.

— Camfor ? întrebă Brodovici în șoaptă.

— Da, da, da.

— Cîte o seringă ?

— Nu — profesorul privi pe fereastră, o clipă rămase gînditor — nu, cîte trei grame deodată. Și mai des. Se gîndi iar și adause : în caz extrem, te rog să-mi telefonezi la clinică. Aceste cuvinte profesorul le șopti cu multă precauție, ca nu cumva Turbin să le înregistreze chiar prin vălul negurei și al febrei. Dacă nu se va întîmpla nimic voi reveni aici îndată după curs.

*

În ziua de douăzeci și patru decembrie, din an în an, de cînd își puteau Turbinii aduce aminte, candelele se aprindeau în casa lor la ora amurgului, iar mai tîrziu, seara, prindeau să strălucească în salon o puzderie de

luminițe tremurătoare de-a lungul crengilor înfoiate, verzi, de brad. Acum însă, rana cea vicleană, pricinuită de glonte, precum și hîrîiala tifosului amestecară și dădură totul peste cap, iuțiră însuși ritmul vieții din casa Turbinilor, și astfel, o dată cu aceasta, și ivirea luminii din candelă. Elena închise ușa care da spre sufragerie, veni să ia o cutie de chibrituri de pe noptieră, pe urmă se urcă pe un scaun și aprinse o flăcăruie în candela grea, prinsă în patru lanțuri înaintea unei icoane vechi, îmbrăcată în metal. Cînd flacăra crescu, pîlpîind, coronița din fruntea oacheșă a Maicii Domnului se făcu de aur, iar ochii din icoană căpătară și ei o lumină blîndă. Chipul aplecat ușor într-o parte o privi lung pe Elena. Prin cele două pătrate ale ferestrelor, pătrundea, albă, mută, lumina zilei de decembrie, însă dincolo, în colțul odăii, luminița tremurată înfăptuise de pe acum seara ajunului. Elena coborî de pe scaun, își dădu jos broboada de pe umeri și se lăsă în genunchi. Împrinse deoparte colțul covorului, făcîndu-și loc pe parchetul lucios și împlini în tăcere cea dintîi mătanie.

Prin sufragerie trecu Mîșlaevski, iar în urma lui, Nikolka. Pleoapele îi erau lăsate în jos, alburii. Fuseseră amîndoi în odaia lui Turbin. Revenind în sufragerie, Nikolka le spuse celorlalți :

— Moare... și trase aer în piept.

— Uite ce e, vorbi Mîșlaevski, eu cred că ar trebui să chemăm un preot. Ce zici Nikol ?... Cum așa, să rămînă nespovedit...

— Trebuie să vorbim cu Elena, făcu Nikolka cu un aer speriat, trebuie să știe și ea. Dar dacă și ei i se face rău ?...

— Ce a spus doctorul ? întrebă Caracudă.

— Ce să spună. Acum nu mai e nimic de spus, hîrîi Mîșlaevski.

Se mai sfătuiră multă vreme în șoaptă și doar din cînd în cînd se auzea cum oftează, palid, cu ochii încețoșați,

Lariosik. După un timp, se mai duseră o dată la doctorul Brodovici. Acesta ieşi pentru cîteva clipe în vestibul, îşi aprinse o ţigară şi le spuse în şoaptă că Turbin e în agonie, că preotul fireşte, poate fi chemat şi că lui personal acest lucru îi este indiferent, pentru că bolnavul zace şi aşa în nesimţire şi faptul nu-i poate dăuna cu nimic.

— Ultima spovedanie...

Tot discutară între ei în şoaptă, dar deocamdată nu se hotărîră să cheme preotul. Cît despre Elena, încercară să-i bată în uşă, dar ea le răspunse cu o voce surdă, de dincolo : „Plecaţi... am să vin mai tîrziu..."

Astfel că plecară cu toţii.

Îngenuncheată, privind pe sub sprîncene coroniţa zimţată de pe chipul măsliniu cu ochi luminoşi, înălţîndu-şi spre el braţele, Elena vorbea în şoaptă :

— Prea multă durere ne trimiţi dintr-o dată, Măicuţa noastră ! Doar într-un singur an să ne destrami căminul... Pentru ce ?... Ne-ai luat-o pe mama, nu-l mai am nici pe soţul meu şi îmi dau seama că n-am să-l mai văd niciodată. Iar astăzi vii să ni-l iei şi pe fratele cel mare. Pentru ce ?... Cum vom rămîne numai eu cu Nikol ?.. Priveşte ce se întîmplă peste tot, priveşte... Măicuţa noastră, oare nu te vei îndura de noi ?... Poate că sîntem nişte oameni răi, totuşi de ce ne pedepseşti atît de crunt ?

Mai bătu o mătanie, îşi atinse cu lăcomie fruntea de duşumea, se închină şi, înălţîndu-şi din nou braţele, se rugă :

— Doar în tine-i speranţa, Fecioară preacurată ? În tine. Înduplecă-l pe Fiul tău, înduplecă-l pe Domnu Dumnezeu să facă o minune...

Elena se ruga cu patimă, bîlbîindu-se în răstimpuri, dar şoapta-i era neîntreruptă, se revărsa fără stavilă. Tot mai des se prosterna sora Turbinilor, peste parchetul rece, aruncîndu-şi, apoi, peste cap, şuviţele părului, care, scăpînd din pieptene, îi cădeau pe frunte. Ziua pieri din pătratele ferestrelor, şoimul cel alb nu se mai văzu nici el,

la ora trei se prelinse cu paşi neauziţi gavota cea săltăreaţă. Apoi, tot atît de neauzit, veni Acela către care, prin ruga Fecioarei cu chip măsliniu, îşi înălţase strigătul Elena. Se ivi lîngă mormîntul cu lespedea prăvălită, înviat din morţi, blînd la chip, desculţ. Inima Elenei păru că nu-i mai încape în piept, pete roşii i se iviră în obraji, ochii i se încărcară de lumină, i se umplură de un plîns usturător, fără lacrimi. Se lipi cu fruntea şi obrazul de lemnul parchetului, înălţîndu-şi sufletul întreg spre lumina candelei şi nu mai simţi asprimea scîndurilor peste care căzuse. Flăcăruia străluci mai vie, chipul tăiat de marginea coroniţei prinse viaţă, iar ochii celei din icoană îi ceru Elenei mereu alte şi alte vorbe de rugă. O linişte deplină plutea dincolo de ferestre şi uşi, amurgul cobora cu repeziciune şi, deodată, se ivi din nou ca o vedenie : lumina de sticlă a cerului, ciudate movile de nisip roşiatic, o pădurice de măslini rămuroşi şi ca o boare rece prin inimă, întunericul şi liniştea de veacuri a unei uriaşe catedrale.

— Fecioară bună, murmura cu buze fierbinţi Elena, înduplecă-l ! Iată-l aici. Ţi-e uşor s-o faci. Îndură-te de noi. Fie-ţi milă ! Iată că au venit zilele tale, sărbătoarea ta, Alexei va face mult bine dacă se va însănătoşi, şi mă voi ruga şi de tine să-mi ierţi păcatele. Fie ca Serghei să nu se mai întoarcă niciodată... Dacă mi l-ai luat, ia-mi-l de tot, dar pe cestălalt nu mi-l osîndi la moarte... Din trecut, ne apasă pe toţi sîngele unor făpturi omeneşti, dar asupra lui să nu vii cu osîndă. Iată-l pe el, iată-l aici...

Flăcăruia din candelă se sparse în raze prelungi, iar una din ele se duse departe, departe, pînă la ochii Elenei. Şi atunci, prinzînd licăr de nebunie, ochii îi desluşiră limpede că, acolo, sus, pe tăblia icoanei chipul împodobit cu cunună de aur îşi dezlipeşte buzele şi i se aprinde în priviri o lumină atît de stranie şi nemaivăzută, încît inima Elenei fu sfîşiată de teamă şi de o îmbătătoare bucurie. Lăsîndu-se peste duşumea, rămase multă vreme astfel, în nemişcare.

*

Prin toate odăile zburătăci ca un vînt uscat neliniștea, iar prin sufragerie cineva merse din nou, în vîrful picioarelor. Altcineva începu să zgîrie la ușă și îndată răsună o șoaptă grăbită : „Elena... Elena... Elena..." Elena, ștergîndu-și cu dosul palmei fruntea rece, lunecoasă, își dădu pe spate șuvița rebelă, pe urmă se ridică, privind înainte cu ochii albi, ca o sălbatică, și, fără a se mai uita spre colțul cel sclipitor al odăii, porni spre ușă, simțind cum i se îmbracă inima într-o aspră platoșă de oțel. Fără a-i mai aștepta învoirea, ușa se dădu de perete, și în pragul ei apăru Nicol, încadrat în legănarea draperiilor. Ochii i se holbară îngroziți spre Elena și păru că se sufocă :

— Elena, știi... nu te teme... nu te teme... du-te acolo... mi se pare că...

*

Doctorul Alexei Turbin, cu trupul ca de ceară, aidoma unei lumînări frînte, vînzolită de niște mîini pline de nădușeală, zăcea zvîrlindu-și peste plapumă mîinile osoase cu unghiile mari, netăiate și săltîndu-și spre tavan bărbia aspră și ascuțită. Trupul i se topise cu totul într-o sudoare cleioasă, doar pieptul, mai zvîntat, unsuros, i se înălța spasmodic, zărindu-i-se prin tăietura cămășii. Pe urmă își lăsă capul în jos, își propti bărbia în piept, își descleștă dinții îngălbeniți și întredeschise pleoapele. În pupile i se mai legănau, ca un văl sfîșiat, dogoarea și negura, dar printre marginile lui întunecate și zdrențuite se zări lumină. Cu glas foarte slab, subțire și hîrîit, spuse :

— A trecut criza, Brodovici. Ce zici... Am să trăiesc? Da, da, da.

Caracudă ridicase lampa cu mîna ce-i tremura mărunt, lumina gălbuie se abătu peste patul lăsat în jos, iar printre cearșafurile mototolite lunecară umbre albastre.

Medicul cel tînăr strînse cu degetele nesigure un mușchi slăbit, nevolnic, și-i vîrî în braț lui Turbin acul mic al seringii. Pe frunte îi răsăriseră mărunte broboane de sudoare. Se tulburase și își simțea sufletul zguduit.

19

Pettura. Doar patruzeci și șapte de zile îi fu dat să petreacă între fruntariile orașului. Peste căminul Turbinilor trecu în zbor asprul ianuarie al anului 1919, cel îmbrăcat în zale de gheață și în mantii de zăpadă viscolită, apoi sosi februarie și iscă la rîndu-i grele, biciuitoare vifornițe.

La 2 februarie, prin locuința Turbinilor se văzu trecînd o siluetă neagră cu o tichiuță de mătase, neagră și ea, peste țeasta bărbierită. Era însuși Turbin cel înviat din morți. Chipul i se schimbase mult. În colțurile gurii i se săpaseră, se vede pentru totdeauna, două cute adînci, pielea îi era ca de ceară, ochii i se înconjuraseră de umbre cafenii, îi rămaseră pentru totdeauna posomorîți, lipsiți de lumina caldă a surîsului.

Intrînd în salon, Turbin se duse, ca și în urmă cu patruzeci și șapte de zile, la fereastră și trase cu urechea. Și tot ca în ziua aceea, cînd dincolo de geamuri scînteiau în zare zeci de luminițe, zăpada, un decor de operă, se auziră și acum, în depărtare, înfundate lovituri de tun. Încruntîndu-se amarnic, Turbin se lăsă cu toată greutatea trupului peste bastonul de care se sprijinea și privi lung în stradă. Își dădea seama că zilele se făcuseră, ca prin farmec, mai lungi și era mai multă lumină, cu toate că, dincolo de geamuri, viscolul mai rostogolea încă și acum milioane de fulgi albi.

Sub tichia de mătase, gîndurile i se desfășurau acum limpezi, severe, lipsite de bucurie. Capul i se părea a fi aidoma unei cutii goale, aparținînd altcuiva, iar gîndurile acelea veniră parcă și ele din afară, ba chiar într-o or-

dine pe care și-o alcătuiseră fără voia lui. Turbin se bucură de singurătatea lui de lîngă fereastră și mai stătu multă vreme privind astfel afară, în stradă...

„Pettura... Se va întîmpla chiar în noaptea aceasta. Pettura nu va mai fi... Dar a fost el oare, vreodată?... Sau tot ce s-a petrecut în Oraș n-a fost decît un vis ? Nu se știe, n-ai cum s-o afli. Lariosik e un tip foarte simpatic. Nu ne incomodează, dimpotrivă, ne este de ajutor. Trebuie să-i mulțumesc pentru felul în care m-a îngrijit... Dar Șervinski ?... Dracu să-l știe... Mare bucluc și cu femeile astea. De bună seamă, Elena o să se încurce cu dumnealui, asta e fără dar și poate... Ce-o fi găsit la el ? Poate doar vocea ? Are într-adevăr o voce de toată frumusețea, totuși vocea poți să i-o asculți și fără să te gîndești neapărat la căsătorie... De fapt, asta n-are importanță. Dar ce anume este astăzi mai important ? A, da, tot Șervinski spusese mai adineaori că aceia poartă stele roșii la căciuli... De bună seamă, va fi prăpăd pe străzile Orașului. Nici vorbă... Așadar, chiar în noaptea asta... Convoaiele, pesemne, au și pornit... Totuși am să mă duc; am să mă duc, ziua... Și am să-i duc pachetul... Cling. Pune mîna pe el ! Sînt un ucigaș. Ba nu, l-am împușcat în luptă dreaptă. Poate doar l-am rănit... Ea cu cine o fi locuind oare în căsuța aceea? Unde i-o fi soțul ? Cling. Dar Malîșev ? Pe unde o mai fi și el ? Parcă a intrat în pămînt. Dar Maxim... Alexandru I ?“

Gîndurile îi lunecau în voie, pînă cînd le întrerupse zbîrnîitul soneriei. În casă nu mai rămăsese decît Aniuta. Toți ceilalți plecaseră în Oraș, să-și rezolve treburile înainte de a cădea întunericul.

— Aniuta, dacă-i un pacient, să-l primești.

— Bine, Alexei Vasilievici.

Cineva urcă scara în urma Aniutei, își scoase în vestibul paltonul din blană de capră și trecu în salon.

— Poftește dincoace, îi spuse Turbin.

Din fotoliu se ridică un tînăr slăbuț și galben la față, îmbrăcat cu o hăinuță cenușie. Ochii îi erau tulburi, privirea, încordată. Turbin, care își pusese între timp un halat alb, se dădu la o parte, făcîndu-i loc să intre în cabinet.

— Stai jos, rugu-te. Cu ce îți pot fi de folos ?

— Sînt bolnav de sifilis, spuse cu o voce răgușită noul-venitul și, posomorîndu-se, îl privi pe Turbin drept în ochi.

— Ai urmat pînă acum vreun tratament ?

— M-am tratat, într-adevăr, însă prost și la întîmplare. Nu m-a ajutat tratamentul decît prea puțin.

— Cine te-a îndrumat la mine ?

— Părintele Alexandr, parohul bisericii Sfîntul Nicolae cel Bun.

— Poftim ?

— Zic, părintele Alexandr m-a trimis.

— Cum adică ? Vă cunoașteți ?...

— M-am spovedit sfinției sale, și vorbele pe care mi le-a spus mi-au ușurat sufletul, glăsui noul-venit, cu ochii spre cer. De fapt, nici nu trebuia să mă tratez... Așa am crezut o vreme. Ar fi trebuit să îndur fără a cîrti pedeapsa pe care mi-a trimis-o Dumnezeu pentru păcatul de care m-am făcut vinovat, dar părintele mi-a deslușit că nu judec bine. Și atunci i-am ascultat povața.

Turbin cercetă cu multă atenție pupilele pacientului, apoi, înainte de toate, începu să-i controleze reflexele. Dar posesorul blănii de capră se dovedi să aibă niște pupile din cele mai normale, doar că i se vîntura prin ele o mohorîtă tristețe.

— Uite ce e, spuse Turbin, lăsînd deoparte ciocănelul, pesemne că ești un om religios.

— Într-adevăr, mă gîndesc zi și noapte la Dumnezeu și mă rog lui. El este singura mea liniște și alinare.

— Foarte bine, făcu Turbin, privindu-l țintă în ochi, am pentru asta cel mai profund respect. Totuși, te sfă-

tuiesc ca în timpul tratamentului să nu te mai gîndeşti cu atîta stăruinţă la Dumnezeu. Trebuie să ştii că asta începe să se cam asemene cu o idee fixă. Or, în situaţia dumitale, faptul e cu totul dăunător. Dumneata ai nevoie de aer, de mişcare şi de foarte mult somn.

— Noaptea, stau şi mă rog.

— Nu, cu asta nu mai pot fi de acord. Va trebui să reduci şi timpul afectat rugăciunii. Asta te oboseşte, or, dumitale îţi trebuie odihnă.

Bolnavul îşi coborî privirea, supus.

Sta dezbrăcat în faţa lui Turbin, lăsîndu-se cercetat cu de-amănuntul.

— Cocaină ai prizat ?

— Printre celelalte vicii şi ticăloşii la care m-am dedat se afla şi aceasta. Dar m-am lăsat...

„Naiba-l ştie... dar dacă o fi vreun escroc ?... poate că se preface ; să nu dispară cumva hainele de blană din vestibul."

Cu coada ciocănelului, Turbin desenă pe pieptul bolnavului un semn de întrebare. Semnul se albi, apoi se făcu roşu.

— Să nu-ţi mai baţi capul cu probleme religioase. Şi, în general, caută să nu te gîndeşti prea mult la lucruri neplăcute. Poţi să te îmbraci. De mîine începem tratamentul cu mercur, iar peste o săptămînă îţi voi face prima injecţie.

— Bine, domnule doctor.

— Cocaina ţi-e interzisă. Vinul la fel. Ca şi femeile...

— De femei şi otrăvuri m-am lecuit de mult, spuse bolnavul, încheindu-şi cămaşa. M-am lecuit şi de oamenii care nu mi-au vrut binele. Geniul rău al vieţii mele, vestitorul lui Anticrist, a plecat şi el spre oraşul unde stăpîneşte diavolul.

— Băiete, nu mai vorbi în halul ăsta, gemu Turbin, aşa poţi să ajungi direct la spitalul de nebuni. La ce fel de Anticrist te referi ?

— La vestitorul său Mihai Semionovici, Şpolianski, om cu ochi de şarpe şi favoriţi cum e smoala. A plecat în împărăţia lui Anticrist, la Moscova, pentru a da semnalul şi a aduce în Oraşul nostru hoardele de îngeri ai întunericului, întru pedeapsa celor ce locuiesc aici. Aşa, precum au pierit odinioară Sodoma şi Gomora...

— Bolşevicilor le zici îngeri ai întunericului ? În ceea ce-i priveşte, sînt şi eu de acord cu dumneata. Totuşi aşa nu se poate... O să-ţi mai dau şi nişte brom. Să bei cîte trei linguri pe zi...

— Să ştiţi că e încă tînăr. Dar e mai ticălos decît zece diavoli bătrîni la un loc. Pe femei le îndeamnă la desfrîu, pe tineri la viciu, iar din depărtări au şi început să se audă trîmbiţînd oştile păcatului. Răsare peste cîmpii chipul Satanei, care vine în urma lui.

— Chipul lui Troţki ?

— Da, acesta este numele pe care şi l-a pus acum. Adevăratul lui nume este în limba ebraică Abadon, iar în greceşte Apollion, ceea ce înseamnă nimicitorul.

— Uite, îţi spun în mod foarte serios că dacă nu te laşi de chestiile astea... nu vezi că ai şi început să ai un fel de manie ?

— Nu, domnule doctor, să ştiţi că sînt normal. Cu cît se onorează, domnule doctor, sfînta dumneavoastră trudă?

— Of, de ce-i fi folosind într-una cuvîntul sfînt ? Nu văd nici o sfinţenie în munca mea. Iar pentru tratament primesc acelaşi onorariu ca şi toţi ceilalţi. Dacă eşti hotărît să te tratezi la mine, am să te rog să-mi laşi un acont.

— Preabine.

Hăinuţa cenuşie fu desfăcută din nou.

— Poate că stai prost cu banii, mormăi Turbin, privind pantalonii roşi în genunchi ai pacientului. „Nu, ăsta nu-i un escroc... dar de scrîntit, se poate scrînti foarte curînd."

— Ba nu, domnule doctor, bani se mai pot găsi. Am vrut să spun adineori că prin munca dumneavoastră alinaţi suferinţele oamenilor.

— Asta-i drept. Ba uneori chiar cu foarte multă eficienţă. Bromul te rog să-l iei la ore fixe.

— Şi totuşi, stimate domnule doctor, să ştiţi că deplina alinare a suferinţelor noastre n-o vom găsi decît numai acolo, bolnavul, cu un chip transfigurat, arătă în sus, către tavanul alb al odăii. Acum însă, ne stau în faţă încercări prin care încă nu ne-a fost dat să trecem... Şi ele vor veni mai curînd decît ne aşteptăm.

— Ba, să-mi fie cu iertare. Am suferit destule şi pînă acum.

— Să nu vorbiţi aşa, domnule doctor, vai, să nu vorbiţi aşa, murmură bolnavul, trăgîndu-şi pe umeri, în vestibul, blana lui de capră, că scris este : cel de-al treilea înger şi-a vărsat cupa în izvoarele apelor şi apele s-au făcut sînge.

„Parcă am mai auzit asta undeva... Ba da, se vede că o fi stat de vorbă cu preotul pe săturate. Chiar că s-au potrivit amîndoi de minune."

— Te rog stăruitor să nu mai citeşti atita din Apocalips. Îţi mai spun o dată că-ţi face rău. Şi acum, la revedere. Te aştept mîine, la ora şase. Aniuta, condu-l pe dumnealui...

*

— Te rog să nu mă refuzi... Doresc mult ca cea care mi-a salvat viaţa să păstreze din partea mea măcar o mică amintire... este brăţara răposatei mele mame...

— Nu trebuie... Pentru ce ?... Nu vreau, se feri Reiss, dar Turbin insistă şi-i petrecu peste încheietura palidă a mîinii o brăţară de metal forjat, întunecată şi grea. Mîna se făcu îndată parcă şi mai frumoasă, şi însăşi Reiss păru să capete o nouă frumuseţe. Chiar prin umbra asfinţitului, chipul i se zări îmbujorîndu-se.

Turbin nu se mai putu stăpîni, o îmbrăţişă cu braţul drept, o atrase la pieptul său şi o sărută de mai multe ori pe obraz... Mişcarea bruscă îl făcu să scape din mîini bastonul, care i se rostogoli cu zgomot lîngă piciorul mesei.

— Pleacă... îi şopti Reiss, e tîrziu. E tîrziu. Convoaiele trec întruna pe stradă. Să nu-ţi facă rău cineva.

— Îmi eşti dragă, şopti Turbin. Dă-mi voie să mai vin la dumneata.

— Să vii...

— Spune-mi, de ce eşti singură şi a cui e fotografia asta de pe birou ? Văd acolo un bărbat brunet cu favoriţi.

— Este vărul meu... spuse Reiss, coborîndu-şi privirea.

— Cum îl cheamă ?

— De ce vrei să ştii ?

— Dumneata mi-ai salvat viaţa... Vreau să ştiu.

— Te-am salvat şi ai dreptul să ştii ? Bine. Îl cheamă Şpolianski.

— Se află aici, în Oraş ?

— Nu, a plecat... A plecat la Moscova. Văd că eşti foarte curios.

Ceva păru să tresară în sufletul lui Turbin. Mai rămase nemişcat cîteva clipe, privind favoriţii şi ochii cei negri... Un gînd neplăcut, obsedant, i se ivi deodată şi nu-l mai părăsi cît timp stătu să studieze fruntea şi buzele aceluia care, odinioară, fusese preşedintele „Trioletului magnetic". Era un gînd tulbure... Vestitorul lui Anticrist... Nenorocitul acela cu blană de capră... Oare ce mă supără? Ce mă obsedează ? De fapt, n-ar trebui să mă intereseze nimic. Îngerii întunericului ?... Ah, mi-e totuna... Numai să mai pot veni aici, în căsuţa asta ciudată şi liniştită, unde licăresc în penumbră portrete cu epoleţi de aur.

— Pleacă. E tîrziu.

— Nikol ? Tu ești ?

Cei doi frați se întîlniră nas în nas, în dreptul unei alte căsuțe, care se aploșise pe cea mai de jos treaptă a misterioasei grădini înzăpezite. Nikolka păru zăpăcit, de parcă ar fi fost prins în flagrant delict.

— Am trecut și eu pe aici, Alioșa, pe la familia Nai-Turs, căută Nikolka să-și lămurească fratele. Avea însă o înfățișare, de parcă l-ar fi prins cineva la furat mere.

— Nu văd nimic rău în asta. A rămas singură maică-sa ?

— Ba să știi, Alioșa, că mai are și o soră... Cam asta-i situația, vreau să spun.

Turbin îl privi cu coada ochiului, dar nu-i mai puse nici o întrebare.

Un timp cei doi frați merseră fără a mai sta de vorbă. Pe urmă Turbin rupse tăcerea :

— După cum văd, băiete, Pettura ăsta ne-a cam adus pe amîndoi în strada Malo-Provalnaia. Este ? Ce putem face, vom mai veni și de-aci încolo. Dar la ce rezultat vom ajunge, asta n-o mai poate ști nimeni. Este ?

Nikolka ascultă cu o desăvîrșită atenție fraza aceasta enigmatică. Apoi întrebă la rîndul său :

— Ai vizitat și tu, Alioșa, pe cineva ? Pe Malo-Pravalnaia ?

— Îhî, răspunse Turbin, își ridică gulerul paltonului, dispăru în el și, pînă în pragul casei lor, nu mai scoase nici un cuvînt.

*

În ziua aceea de seamă, cu adevărat istorică, toată lumea se adunase să ia masa de prînz la Turbini. Veniseră atît Mîșlaevski cu Caracudă, cît și Șervinski. Era cea dintîi masă comună din ziua în care Turbin fusese rănit. Toate erau ca mai înainte, afară de un singur lucru : pe masă

nu se mai zărea nici un mănunchi de trandafiri din cei încinși, mohorîți, căci nu mai exista de mult nici binecuvîntata Marchiză, cea cu bomboneria din centru, plecată și ea spre zări neștiute, de bună seamă tot acolo unde și-o fi găsit odihna și cealaltă : *madam* Anjou. Nici epoleți nu se mai zăreau pe umerii celor care se așezaseră la masă. Pieriseră și epoleții undeva în necunoscut, destrămîndu-se prin viscolul care se zbuciuma neîncetat peste Oraș.

Toată lumea îl asculta cu gura căscată pe Șervinski, pînă și Aniuta venise de la bucătărie și sta sprijinită de tăblia ușii.

— Și ce fel de stele sînt acelea ? întrebă posomorît Mîșlaevski.

— Sînt ca niște cocarde mici în cinci colțuri, continuă să relateze Șervinski. Le poartă pe căciuli. Și vin, frate, cîtă frunză și iarbă... La miezul nopții vor intra negreșit pe porțile Orașului...

— De unde atîta precizie : chiar la miezul nopții...

Șervinski nu izbuti să răspundă, căci după un scurt zbîrnîit de sonerie, în pragul ușii apăru Vasilisa.

Salutînd în dreapta și în stînga și strîngînd cu multă căldură mîinile celor de față, în special pe cea a lui Caracudă, Vasilisa se îndreptă, însoțit de scîrțîitul botinelor sale, drept spre pianul din colț. Elena, cu un zîmbet radios, îi întinse mîna, iar Vasilisa chiar făcu un mic salt, pentru a se apleca să i-o sărute. „Naiba știe ce o fi și cu Vasilisa ăsta ; de cînd l-au ușurat de bani a devenit foarte simpatic, gîndi Nikolka, apoi își încheie cugetarea cu un gînd filozofic : Poate că banii te împiedică să fii simpatic ? Iată, spre exemplu, nici unul din cei de față nu are bani, dar de simpatici sînt simpatici cu toții."

Nu, Vasilisa nu vrea să bea ceai. Le mulțumește profund pentru invitație. Ba da, se simte foarte, foarte bine. He, he ! Ce plăcut e la dumneavoastră, cu toate întîmplările îngrozitoare prin care trecem. E... he... Nu, le mulțumește profund. Adineaori a sosit de la țară sora

Vandei Mihailovna, și el trebuie să plece numaidecît acasă. A venit doar să-i aducă Elenei Mihailovna o scrisoare. Chiar acum a umblat la cutia de lîngă ușă și a găsit-o acolo. „Am socotit de datoria mea. Vă salut pe toți cu respect." Săltînd din nou, Vasilisa își luă rămas bun și, imediat, dispăru pe ușă.

Elena luă scrisoarea și trecu dincolo, în dormitor...

„O scrisoare din străinătate ? Să fie cu putință ? Iată că se mai primesc și asemenea scrisori. Doar iei plicul în mîini, și pe loc îți și dai seama cam ce poate cuprinde. Totuși, cum de-a izbutit să vină ? Pînă și din Jitomir nu mai poți trimite în Oraș o scrisoare decît numai printr-o ocazie. Cît de absurd și primitiv e totul în țara asta a noastră. Oare ocazia aceea cu pricina nu vine și ea cu trenul ? Atunci de ce să nu călătorească și scrisorile în același fel, de ce să dispară pînă a ajunge la destinație ? Uite că asta a izbutit să vină. Păi, se poate ! O asemenea scrisoare își va găsi oricînd destinatarul. Var... Varșovia. E din Varșovia. Dar scrisul nu-i al lui Talberg. Ce dureros s-a pornit inima să-mi bată !"

Cu toate că, acum, lampa de pe noptieră avea abajur, dormitorul Elenei căpătă brusc o înfățișare nesuferită, ca și cînd cineva ar fi smucit de învelitoarea înflorată, ca și cînd lumina ar fi împuns în jur cu raze veninoase și ar fi apărut din nou haosul unor pregătiri de plecare. Chipul Elenei se schimbă, devenind aidoma chipului sobru al mamei care o privea din perete, de după rama sculptată a portretului. Buzele Elenei tremurară, dar numai o clipă, încremenind apoi într-o cută disprețuitoare. Gura îi zvîcni și ea. Pe noptieră, fila de hîrtie groasă, cenușie, ivită din plicul rupt la margine, rămase nemișcată într-un ochi de lumină.

„...Abia aici, la Varșovia, am aflat cu surprindere că ai divorțat ; Ostroumovii l-au văzut pe soțul tău la ambasadă. Pleacă la Paris, împreună cu familia Herz ; se zice că e pe cale de a se căsă-

tori cu Lidocika Herz ; ce lucruri ciudate se petrec în învălmășeala asta. Îmi pare foarte rău că n-ai plecat și tu. Vă plîngem pe toți, cei ce ați rămas în ghearele mujicilor. Gazetele de aici scriu că Petliura se apropie de Oraș. Noi trăim cu speranța că nemții îl vor respinge..."

Prin capul Elenei, pătrunzînd prin pereți și prin ușa acoperită de către Ludovic al XIV-lea, se zbătea mecanic, bocănind fără întrerupere, marșul pe care, dincolo, îl cînta Nikolka. Ludovic rîdea și își da la o parte mîna cu bastonul învăluit în panglici. Cineva bătu la ușă cu mînerul unui alt baston, și intră Turbin, făcînd pași mărunți prin semiîntuneric.

O privi cu coada ochiului pe soră-sa, gura îi zvîcni cum îi zvîcnise și ei adineauri, pe urmă o întrebă :

— E de la Talberg ?

Elena tăcu. Îi fu rușine și îi veni greu să-i răspundă. Totuși izbuti să se stăpînească și împinse foița scrisă spre Turbin : „E de la Olia... din Varșovia..." Turbin își înfipse privirile în rîndurile scrise, pupilele îi alergară de-a lungul lor pînă ce isprăvi de citit întreaga scrisoare, pe urmă relua rîndurile de la început :

„Dragă Lenocika, nu știu dacă va izbuti să-ți parvină..."

Peste obraji îi jucară pete multicolore. Pielița îi rămăsese gălbuie, de șofran, dar la pomeți i se încinse, trandafirie, iar ochii albaștri i se făcură negri.

— Cu ce plăcere... făcu printre dinți, cu ce plăcere i-aș arde una peste bot...

— Cui ? întrebă Elena și se smiorcăi, gata să plîngă.

— Chiar mie, răspunse, mistuit de rușine, doctorul Turbin, pentru că l-am sărutat în seara aceea.

Elena izbucni în plîns.

— Fă-mi, te rog, un serviciu, continuă Turbin, aruncă porcăria asta undeva la mama dracului, și lovi cu mînerul bastonului într-un portret aflat pe masă. Suspinînd,

Elena i-l întinse. În clipa următoare, Turbin smulse din ramă fotografia lui Serghei Ivanovici și o făcu bucăți. De data aceasta, Elena boci ca la țară, săltînd din umeri, și își ascunse obrazul la pieptul lui Turbin. Privi chioriș, cu o groază superstițioasă, către icoana cafenie din colț, înaintea căreia ardea, nestinsă, candela cea cu ornament auriu.

„Doar eu am fost aceea care m-am rugat... doar am făcut și un legămînt... dar ce pot să fac... să nu te superi pe mine, Sfîntă Fecioară, să nu te superi...“ gîndi Elena, pradă superstiției. Turbin se încruntă :

— Taci, te rog mult să taci... ți-ar plăcea să te audă ceilalți ?

Dar cei de dincolo, din salon, nu auziră nimic. Pianul, [illegible]tat de Nikolka, continua să reverse înverșunatul *Vulturul imperial* și. din cînd în cînd, izbucneau

20

Măreț și înfricoșător fu anul de la Hristos 1918, dar 1919 se arătase a fi venit cu groază sporită.

În noaptea de două spre trei februarie, la capătul Podului cu lanțuri de peste Nipru, doi vlăjgani tîrau peste zăpadă un om cu obrazul vînăt și roșu de sînge închegat, purtînd pe umeri un palton negru, jerpelit. Alături de el alerga pan polcovnicul și-l izbea peste cap cu o vergea de aramă. Capul omului sălta la fiecare lovitură, dar el nu mai putea să țipe, doar gemea în răstimpuri. Grea și usturătoare se înfigea vergeaua în paltonul din care curgeau zdrențele și fiecărei izbituri îi răspundea cîte un geamăt hîrîit :

— Vîh... a...

— Ha, mutră jidovească ce ești, răcnea scos din fire pan polcovnicul, puneți-l la stivă, să-l împușcăm la dracu !

Ți-arăt eu ție să te mai pitești pîn locuri dosnice. Ți-ar-răt eu ție ! Ce făceai acolo, în spatele stivei ? Ai ? Șpionule !...

Omul însîngerat nu-i răspunse nimic pan polcovnicului. Atunci pan polcovnicul îl ocoli în fugă, venindu-i în față, iar cei doi vlăjgani săriră în lături, să nu-i nimerească și pe ei iureșul sclipitor al vergelei. În clipa aceea pan polcovnicul nu mai izbuti să-și stăpînească mîna, și vergeaua se lăsă fulgerător peste capul omului. Ceva trosni înăuntru, iar omul cel negru nu mai spuse nici „vîh“... Răsucindu-și mîna și dînd din cap, căzu, din genunchi, pe o parte și, azvîrlindu-și larg brațul celălalt prin aer, și-l repezi în jos, ca și cînd ar fi căutat să prindă cît mai mult din pămîntul acela bătătorit și amestecat cu bălegar. Degetele i se încîrligară încet, zgîriind omătul murdar. Pe urmă, omul se mai zbătu de cîteva ori prin balta întunecată de sub el și rămase nemișcat.

Peste cel căzut sîsîia felinarul electric de la capătul podului, în jurul lui se foiau umbrele agitate ale haidamacilor cu cozi în vîrful capetelor, iar sus de tot, se înălța bolta neagră a cerului și licăreau stelele.

În clipa cînd cel de jos își dădu sufletul, steaua căreia îi zice Marte. aflată deasupra Orașului, explodă fără veste în cerul cuprins de îngheț, zvîrli în jur flăcări și bubui asurzitor.

În urma stelei, zările vinete de peste Nipru, zările care duceau spre Moscova, răzbubuiră și ele, greu și îndelung. Îndată plesni o altă stea, dar mai jos, chiar peste casele învelite în zăpadă.

Și atunci întreaga divizie albastră a haidamacilor se urni de pe pod, dădu năvală în Oraș, trecu prin el în marș forțat și pieri în depărtări pentru totdeauna.

În urma diviziei albastre, trecură, ca niște lupi hămesiți, călare pe caii lor arși de ger, oamenii lui Kozîr-Leșco, se hurducăi o bucătărie militară... pe urmă totul se destrămă în zare, de parcă nici n-ar fi fost vreodată. În urma

celor plecați, rămase doar cadavrul evreului de lîngă pod, smocurile de fîn bătătorit și bălegarul cailor.

Și numai cadavrul acela putea dovedi că Petliura n-a fost în nici un caz un mit, că el fusese cu adevărat pe acele meleaguri... Zing... Clang... chitara, turcul... un felinar forjat pe Bronnaia... coadele fetelor măturînd zăpada, răni de gloanțe, urlet de fiare în noapte, gerul... Va să zică, totul a fost adevărat.

Hai, Grițko, flăcău, la muncă...
Nu, că-i mai bine pe luncă...

Dar pentru ce a trebuit să fie ? Nimeni n-ar putea s-o spună. Oare va plăti cineva sîngele vărsat ?

Nu. Nimeni.

Doar se va topi zăpada la primăvară, iarba verde va răsări prin toată Ucraina și va împînzi pămîntul... se vor înălța lanuri bogate... soarele va încinge cîmpiile... și nu va mai rămîne nici o urmă de sînge. Căci e tare ieftin sîngele prin cîmpiile acelea și nimeni nu va veni să-l plătească.

Nimeni.

*

Soba de Saardam fusese încinsă din vreme, astfel că a păstrat căldură pînă tîrziu în noapte. De pe trupul dulgherului de Saardam inscripțiile dispăruseră. Nu mai rămăsese decît una :

...Len... am luat un bilet pentru Aid...

Casa de pe povîrnișul Alexeevski, acoperită de căciula generalului alb, ațipise de multă vreme și dormea adînc. Aburul somnului clătina storurile, se legăna prin fulguirea umbrelor.

Dincolo de geamuri, înflorea, atotcuprinzătoare, noaptea geroasă, învăluind, neauzită, pămîntul. Clipeau stelele, micșorîndu-se și din nou intețindu-și licărul, dar mai

presus de toate se înălțase pe boltă o stea roșie în cinci colțuri, numele căreia era Marte.

Prin odăile calde, își făcură culcuș visele.

Turbin dormea în odăița lui, iar visul i se plecase deasupra, ca un tablou schițat în tușeuri palide. Încet, legănîndu-se, pluti prin vis un vestibul cu scări de marmoră, iar Alexandru I arse într-o sobiță de tuci nomenclatoarele divizionului... Trecu, ușoară, Iulia, făcu semn cu mîna și rîse, și tot atunci se năpusti în galop un șir de umbre, strigînd : „Puneți mîna pe el ! Puneți mîna pe el !"

Puștile trosniră fără zgomot, Turbin încercă să fugă dinaintea lor, dar picioarele i se lipiră, acolo, pe Malo-Provalnaia, de lespezile trotuarului. Și atunci, în clătinarea aspră a visului, Turbin muri. În clipa următoare se trezi cu un geamăt greu, îl auzi din salon pe Mîșlaevski sforăind, iar pe Caracudă și pe Lariosik șuierînd subțire, dincoace, în bibliotecă. Se șterse pe frunte de nădușeală, își reveni cu totul, surîse ușor, pe urmă se uită la ceas.

Ceasul arăta orele trei.

— De bună seamă au și plecat... Pettura... Nu va mai veni nicicînd.

Și adormi din nou.

*

Noaptea înflorea. Curînd începură a miji zorile, dar casa cufundată în zăpada moale încă nu se trezise. În apartamentul său, nevolnicul Vasilisa dormea învelit în cearșafuri reci, încălzindu-le cu mădularele sale subțiate. Visă Vasilisa un vis rotund, fără nici o noimă. Se făcea că n-a fost nici un fel de revoluție, că totul a fost doar o bolmojeală prostească. Asta în vis. Și îndată veni să-l învăluie o legănătoare și nestatornică fericire. Parcă era vară, iar Vasilisa tocmai își cumpărase o grădină de zarzavaturi. Doar în cîteva clipe au crescut acolo sumedenie de legume. Straturile s-au acoperit de cîrcei răsuciți, prin-

tre care au ieşit la iveală, ca nişte bombiţe verzi, castraveţii. Vasilisa, cu nişte pantaloni de doc traşi în picioare, se oprise printre straturi şi, scărpinîndu-se pe burtă, se uita la soarele călduţ, care pornise să asfinţească...

După aceea, Vasilisa îşi visă ceasul furat, rotund ca un glob de cristal. Ar fi vrut să-i pară rău de pierderea ceasului, dar soarele încălzea atît de plăcut, că nu izbuti să simtă nici un fel de tristeţe.

Dar iată că în clipele acelea atît de frumoase năvăliră în grădină o turmă de purcei trandafirii şi rotunzi şi, cu boturile lor cîrne, făcură prăpăd prin straturi. Pămîntul răscolit zbură în sus. Vasilisa apucă o jordie şi se repezi să alunge purceii, dar în clipa următoare îşi dădu seama că sînt fioroşi la vedere, şi că au nişte colţi lungi şi ascuţiţi. Purceii se întoarseră să vină spre Vasilisa şi, în acelaşi timp, se apucară să sară în sus, căci înăuntrul lor aveau fiecare un fel de arcuri. Vasilisa urlă, înfricoşat de un asemenea vis. Atunci o aripă neagră veni să acopere purceii, intrară cu toţi în pămînt, iar înaintea lui apăru din nou, ca dintr-o apă tulbure, dormitorul său sumbru, cu pereţii jilavi.

*

Noaptea înflorea. Aburul somnului trecu peste Oraş, zbură ca o pasăre albă pe lîngă crucea lui Vladimir, căzu dincolo de Nipru în vălmăşagul de umbre al nopţii şi lopătă înainte, de-a lungul căii ferate. Ajunse la gara Darniţi şi abia acolo făcu popas. Pe linia a treia, se oprise un tren blindat. Platformele înguste erau ferecate pînă spre osia roţilor de plăcile plumburii ale blindajelor. Locomotiva se înălţa în faţă ca un bolovan cu muchii teşite. Din pîntece îi răsărea un snop de lumină purpurie, azvîrlindu-se peste şine, şi se părea de departe că măruntaiele locomotivei sînt pline cu cărbuni aprinşi. Maşina sforăia încet, cu ură, undeva, prin pereţii laterali, se auzea picurînd apa, iar botul turtit, duşmănos, căta în tăcere către

zăvoaiele Niprului. De pe cea din urmă platformă, un tun enorm, cu botniţă groasă în vîrful ţevii îndreptate spre bolta neagră şi albastră, ţintea la douăsprezece verste înaintea lui, drept în crucea albă din zare.

Gara încremenise de groază. Îşi trăsese bezna peste ochi şi licărea prin ea cu luminiţele sale gălbui, tulburate încă de rafalele din ajun. Peste peronul de lemn al gării, lumea, neţinînd seama de ora tîrzie, se agita fără întrerupere. Din cele trei ferestre ale barăcii joase, unde se afla telegraful, se revărsa o lumină mai vie, iar de dincolo de geamuri, trei aparate se auzeau ţăcănind fără întrerupere. De-a lungul platformei alergau încolo şi încoace, fără a ţine seama de ger, siluete de oameni în scurte îmblănite, în mantale şi în bluze negre, marinăreşti. De cealaltă parte a trenului blindat şi în urma lui, se întinsese, lipsită de somn, garnitura unui eşalon militar, înşirînd strigăte şi pocnind cu uşile grele ale vagoanelor de marfă.

În faţa trenului blindat, chiar în dreptul locomotivei şi al primului vagon ferecătuit în oţel, umbla, ca un pendul neodihnit, un om îmbrăcat cu o manta pînă la pămînt. În picioare cu nişte pîslari zdrenţuiţi şi avînd pe cap un capişon ascuţit, ca un vîrf de lance. Arma şi-o purta cu gingăşie pe braţ, cum îşi poartă o mamă ostenită pruncul. Iar jos, printre şine, prin licărul flămînd al felinarului, îi umbla la picioare aşchia subţire a umbrei, repezind în sus un vîrf de baionetă negru. Omul era cuprins de o cumplită oboseală şi îngheţase bocnă, ca o sălbăticiune hăituită de ger. Mîinile-i vinete şi reci, răscoleau cu degetele ţepene, zadarnic, în căutare de adăpost, marginile zdrenţuite ale mînecilor. Din căuşul strîmb, tivit cu ciucuri mărunţi, albi, de promoroacă, al capişonului strîns în dreptul gurii degerate, învelită şi ea în chiciură, priveau doi ochi umbriţi de povara îngheţată, albă, a genelor. Ochii albaştri mărturiseau suferinţă, erau moleşiţi şi încărcaţi de somn.

Omul umbla cu pas egal, coborîndu-și baioneta și nu se mai gîndea decît la un singur lucru : oare cînd aveau să ia capăt ceasurile acelea de ger și chin, pentru ca el să poată scăpa din apriga încleștare a văzduhului, să intre înăuntru, unde revarsă o dumnezeiască văpaie țevile care încălzesc eșaloanele, unde, vîrît în cușca strîmtă a vagonului, căzînd peste patul îngust, va putea să se lipească de el, să se facă una cu așternutul. Omul și umbra lui se mișcau încet între pata de foc a pîntecelui blindat și peretele negru al primului vagon de luptă, pînă în dreptul inscripției zugrăvite acolo cu vopsea neagră :

Trenul blindat „Proletarul".

Umbra, cînd dreaptă și întinsă, cînd cocîrjată, dar mereu ascuțită în vîrf și ageră, zgîria omătul cu neagra ei baionetă.

Razele albăstrui ale felinarului pluteau în văzduh la spatele sentinelei. Două discuri lunare sclipeau reci, amăgitoare, peste peron. Omul încerca să găsească un foc cît de nevolnic pe undeva, dar nu-l afla nicăieri. Cu fălcile încleștate, nemaiizbutind să-și dezmorțească degetele de la picioare, și le mișca totuși în cizme, iar privirea și-o azvîrlea necontenit spre stele. Cel mai adesea ochii i se opreau la steaua numită Marte care scînteia drept în fața lui, peste cartierul Slobodka. Omul o privea dus. Privirea lui străbătea căi de milioane de verste, fără a se abate o clipă de la steaua cea vie, cu licărul ei roșietic. Ea se strîngea, apoi se mărea din nou, vădind prea bine că-și duce o viață a ei, și era și ea o stea în cinci colțuri. Din cînd în cînd, istovit, omul își lăsa patul armei pe zăpadă. Oprindu-se locului, îl cuprindea îndată un somn străveziu, fără ca din apa lui înșelătoare să piară cu totul pereții negri ai trenului blindat și nici zgomotele ce se perindau dinspre gară. Dar acestora li se adăugau altele. Creștea în visul omului un cer nemaivăzut. Cu totul purpuriu, strălucitor și împînzit cu mii de stele roșii, aidoma lui Marte în sclipătul lor viu, neîntinat. Și atunci, sufletul omului tresălta de fericire. Din beznă se ivea un călăreț necunoscut, învăluit în taină, venea în legănat ușor, sunîndu-și zalele, către omul cel nemișcat și îl îmbrățișa frățește. Negrul tren blindat părea atunci că se topește cu totul prin beznă, și îi lua locul, pierdut în omături, un mic cătun, pe nume Malîe-Ciugrî. El, omul, se făcea că stă la marginea satului, și vede că-i vine în întîmpinare un consătean care pe deasupra, îi mai era și vecin.

— Tu ești, Jilin ? întreba, neauzit de nimeni, creierul omului, dar tot atunci, un glas sever, un glas al datoriei îi rostea în piept doar trei cuvinte :

— Postul... sentinela... gerul...

Și atunci, omul își sălta cu un efort supraomenesc arma din zăpadă, și-o punea la subsuoară și, trăgîndu-și cu greu picioarele, pornea mai departe.

Înainte-înapoi. Înainte-înapoi.

Aburii somnului piereau încet-încet și iarăși cobora peste întinderile geruite mătasea albastră a cerului găurit de țeava neagră, nimicitoare a tunului de pe platformă. Juca în ape roșii și Luceafărul de ziuă, iar jos, în cernerea albastră a luminii, sclipea în pieptul omului, ca un ecou, o altă stea. Era o stea micuță și tot în cinci colțuri.

*

Aprig s-au mai zbuciumat aburii cețoși ai somnului. S-au învolburat pe Nipru în sus, au lăsat în urmă debarcaderele pierdute în muțenie și au coborît încet peste Podol. Aici nu se mai zărea nici o lumină. Toată lumea dormea de mult. Numai într-o clădire de piatră cu trei etaje, aflată în colțul dinspre Volînskaia, într-o odăiță din apartamentul unui bibliotecar, îngustă ca o cămăruță ieftină de hotel, Rusakov, cel cu ochii albaștri, ședea, în fața unei lămpi cu abajurul verzui de sticlă. Înaintea lui, pe masă, sta desfăcută o carte groasă, cu copertă galbenă

din piele de vițel. Ochii îi lunecau încet, solemn, peste rîndurile negre :

„Și am văzut pe morți, pe cei mari și pe cei mici, stînd înaintea tronului, și cărțile fură deschise și altă carte fu deschisă, care este cartea vieții, și morții fură judecați din cele scrise în cărți, potrivit cu faptele lor.

Și marea a dat pe morții cei din ea și moartea și iadul au dat pe morții lor, și judecați au fost, fiecare după faptele sale.

Iar cine n-a fost scris în cartea vieții, a fost aruncat în iezerul de foc.

Și am văzut un cer nou și un pămînt nou. Căci cerul cel dintîi și pămîntul cel dintîi au trecut ; iar marea nu mai este."

Cu cît mai adînc pătrundea în tîlcurile ascunse, zguduitoare, ale cărții, cu atît își vedea propria sa minte ca pe un paloș sclipitor despicînd întunericul.

Suferința și bolile i se păreau acum lipsite de însemnătate. Chinul trupului i se destrăma cum se destramă coaja putrezită de pe o creangă de arbore. Părea că vede aievea bezna albastră, nesfîrșită a secolelor, uriașul coridor al mileniilor. Dar nu încerca teamă, ci doar o înțeleaptă supunere și evlavie. Pacea i se pogorîse în suflet și astfel, împăcat, ajunse la cuvintele : „...orice lacrimă din ochii lor și moartea nu va mai fi ; nici plîngere, nici strigăt nici durere nu vor mai fi, căci cele dintîi au trecut."

*

Negura cenușie se risipi, și locotenentul Șervinski păși spre Elena. Ochii săi bulbucați îi surîdeau familiar.

— Sînt demonul, spuse, lovindu-și călcîiele, să știi că dumnealui, domnul Talberg, nu va mai veni, iar eu îți voi cînta, îți voi cînta mereu...

Scoase din buzunar o uriașă stea de carton, apoi și-o prinse în piept, în partea stîngă. Negura somnului îi șerpui în jur, iar printre vălătucii ei sinilii, chipul i se întrezări rumen, ca de păpușă. Începu să cînte pițigăiat, cu totul altfel decît în realitate.

— Vom trăi, da, vom trăi ! !

— Iar cînd ceasul ne-o suna, cu toții vom muri... cîntă Nikolka, ivindu-se și el din negură.

Ținea în mîini o chitară, dar gîtul îi era însîngerat și pe frunte îi licărea o coroniță cu mai multe icoane mici. Elenei îi fulgeră prin minte că Nikolka va muri și el. Izbucni în plîns și se trezi țipînd în noapte !

— Nikolka. O, Nikolka !

Suspină îndelung, înconjurată de bolboroseala surdă a nopții.

Noaptea plutea mereu peste întinsul pămîntului.

*

Și, în sfîrșit, Petka Șceglov, cel din odăile care dădeau în curte, visă și el un vis fermecat.

Petka era mititel, nu-l interesau nici bolșevicii, nici Petliura și nici Demonul. De aceea visul îi fu și el simplu și luminos, ca un glob sclipitor în razele soarelui.

Se făcea, în vis, că el, Petka, străbate în pas domol o cîmpie întinsă și verde, iar pe cîmpia aceea se află un uriaș glob de cleștar care îi trece de creștetul capului. Cînd cei mari visează că trebuie s-o ia la fugă, de fiece dată picioarele le rămîn lipite de pămînt, de aceea ei încep să geamă, să se zbată, încercînd să scape de noroiul mlaștinii. Pe cîtă vreme picioarele copiilor rămîn ușoare și sprintene. Petka ajunse în grabă la globul de cleștar și, rîzînd de fericire, îl cuprinse cu brațele. În jur îi zburară stropi scînteietori. Acesta i-a fost tot visul. De bucurie, Petka rîse în noapte cu glas cristalin. Tot atît de vesel îi răspunse greierașul de după cuptor. După aceea, Petka visă alte vise ușoare și vesele, iar greierașul își cîntă și el cîntecul țîrîitor, stînd

ascuns undeva, lîngă ulciorul cu apă în colțul curat de lîngă cuptor, căutînd să înveselească noaptea cea întrețesută cu somn și cu murmurul stins care plutea prin odaie.

Înflorise și cea din urmă noapte. În a doua ei jumătate, întreaga beznă albastră, pologul Domnului care învăluie lumea, se acoperi de stele. Părea că sus, în tăria cerului, dincolo de acea legănare albastră, înaintea unor uși împărătești, se slujește liturghia de noapte. Lumînări fără număr se aprindeau în altar, licărind prin draperia subțire și alcătuind mulțimi nesfîrșite, strălucitoare. De dincolo de Nipru, dinspre pămîntul viscolit, însîngerat, încărcat de păcate, se înălța mereu spre bolta neagră, întunecată, marea cruce a lui Vladimir. De departe părea că stinghia de la mijlocul ei a pierit, unindu-se cu cea verticală și astfel crucea părea că s-a preschimbat într-un paloș ascuțit și amenințător.

Dar paloșul acesta nu-i de temut. Toate sînt trecătoare. Chinuri, suferințe, vărsări de sînge, molimă, foamete. Paloșul va pieri, dar stelele de pe cer voi dăinui și atunci cînd jos, pe pămînt, nu va mai rămîne nici măcar umbra noastră sau a înfăptuirilor noastre. Nu se află nimeni pe fața pămîntului care să n-o știe. Și atunci de ce nu vrem să ne îndreptăm privirea spre stele ? De ce ?

ȘTERGARUL CU COCOȘ

Traducere de Natalia Radovici

ȘTERGARUL CU COCOȘ

Omului care n-a avut prilejul să străbată cu căruța drumurile de țară, pierdute printre lanuri, nu am ce să-i povestesc : oricum, n-o să înțeleagă nimic. Iar celui care a bătut aceste drumuri, nu vreau să-i prilejuiesc triste aduceri aminte.

Pe scurt, cele patruzeci de verste care despărțeau orașul-capitală de județ Gracevka, de spitalul din Murievo, le-am făcut, surugiul meu și cu mine, exact în douăzeci și patru de ore. Chiar uimitor de exact : la 16 septembrie 1917, orele paisprezece, treceam de ultimul depozit de cereale, aflat la bariera minunatului oraș Gracevka, iar la 17 septembrie al aceluiași de neuitat an 1917, orele șaisprezece și cinci minute, am pășit în curtea spitalului din Murievo, călcînd pe iarba bătătorită, ofilită și muiată de ploaia măruntă de toamnă. Stăteam în mijlocul curții, într-o stare jalnică : picioarele îmi înțepeniseră, și în așa hal, încît, stînd acolo în curte, am răsfoit în gînd, ca prin ceață, paginile manualelor, silindu-mă să-mi reamintesc, cu mintea tulbure, dacă există într-adevăr sau am visat eu noaptea trecută, în satul Grabilovka, unde dormisem, o boală care se manifestă prin atrofia mușchilor. Cum i-o

fi zicînd pe latinește, naiba s-o ia ? În fiecare din mușchii ăștia simțeam o durere de nesuportat care amintea de durerea de măsele. Nu mai vorbesc de degetele de la picioare — înțepeniseră, acolo, în cizme, nemișcate ca niște bucăți de lemn. Recunosc că atunci, într-un acces de lașitate, am blestemat în șoaptă medicina și cererea de înscriere pe care o adresasem cu cinci ani în urmă rectorului universității. De sus, din cer, cernea o ploaie măruntă. Paltonul mi-era ud și greu, ca un burete. Cu degetele mîinii drepte, mă străduiam zadarnic să înhaț mînerul geamantanului și, în cele din urmă, am scuipat cu năduf în iarba udă. Degetele nu mă mai ascultau de fel și, din nou, în capul meu ticsit de tot soiul de cunoștințe dintre cele mai interesante, culese din paginile unor cărți de medicină, răsări o altă boală — paralizia. *Paralisis,* mi-am zis în gînd cu disperare, dracu știe pentru ce.

— Pp... pe drumurile astea ale voastre — am rostit eu, cu buzele vinete, țepene — omul trebuia să se d... deprindă să meargă cu căruța.

După care mi-am oprit, nu știu de ce, privirea plină de ură tocmai asupra surugiului, care, de fapt, nu avea nici o vină.

— Eh... tovarășe doctor — dădu glas acesta, abia mișcîndu-și și el buzele năpădite de o mustăcioară bălaie — de cinș'pe ani tot bat drumurile astea și nu mă pot deprinde cu ele.

M-am cutremurat, apoi, după ce mi-am plimbat ochii cu jale peste clădirea cu etaj a spitalului, scorojită toată, peste pereții din bîrne nevopsite ale căsuței ocupate de felcer și peste viitoarea mea reședință — un edificiu cu etaj, foarte curat, cu ferestre lugubre, enigmatice — am scos un oftat prelung. Și îndată, în locul cuvintelor latinești, îmi străfulgeră fraza dulce pe care o cîntase în capul meu amețit de frig și de hurducăieli un tenor dolofan cu pulpe albăstrii :

„...Salut... lăcaș divin și tainic..." [1]

Adio, adio pentru multă vreme Teatrului Mare tapisat tot în roșu și auriu, Moscovei, vitrinelor... ah, adio !

„Data viitoare am să-mi pun cojocul... — gîndeam cu furie și disperare, încercînd să apuc cu mîinile țepene de curelele geamantanului — am să... deși data viitoare înseamnă octombrie... te pomenești că o să-mi vină să îmbrac două cojoace, nu unul. Că de dus, mai devreme de o lună nu mă duc, nu mă duc la Gracevka nici să mă pice cu ceară... Gîndiți-vă și dumneavoastră... am fost nevoit să înnoptez acolo ! Douăzeci de verste am făcut și ne-a prins noaptea pe drum... Întuneric beznă... ca-n mormînt... A trebuit să dormim la Grabilovka.... ne-a primit la el învățătorul... Azi-dimineață am plecat pe la orele șapte... și am' mers... și-am tot mers... mamă-Doamne... mai încet decît merge omul cu piciorul. Cu o roată am nimerit într-o groapă, alta... s-a ridicat în sus. Geamantanul... buf ! drept pe picioarele mele... apoi mă lovește într-o coastă, în cealaltă, alunec, dau cu nasul în el, apoi cu ceafa. Iar de sus, din cer, cerne într-una o ploaie măruntă-măruntă, de-mi îngheață și oasele. N-aș fi crezut în ruptul capului ca pe la mijlocul unui septembrie cenușiu, ploios, omul poate să dîrdîie în cîmp deschis ca-n toiul unei ierni aprige ! Cînd colo, poate ! Și-n timp ce mori de o moarte lentă, vezi mereu unul și același lucru, unul și același... În dreapta, un cîmp gheboșat, parcă ros, de gol ce e ; în stînga, o pădurice anemică, iar în preajmă-i, izbe cenușii dărăpănate, vreo cinci-șase. Și ai impresia că sînt pustii, că nu afli țipenie de om înăuntru. De jur împrejur, numai tăcere, o tăcere adîncă..."

În cele din urmă, vizitiul îi veni de hac geamantanului : proptindu-se în el cu burta, îl împinse drept spre mine. Am vrut să-l prind de curea, dar mîna a refuzat să m-asculte, și tovarășul meu de drum — de care și așa eram

[1] Începutul ariei lui Faust din opera cu același nume, de compozitorul francez Charles Gounod (1818—1893) (n. t.).

sătul pînă-n gît — plin doldora cu cărți și cu tot felul de boarfe, se prăbuși drept pe iarbă, izbindu-mă zdravăn peste picioare.

— Of, Doam'... — începu vizitiul, speriat, eu însă nu aveam nici o pretenție la el : picioarele mele, și așa, nu mai erau bune de nimic. Hei, care ești acolo ? Hei ! zbieră vizitiul meu, dînd din mîini cum dă cocoșul din aripi. Hei !... V-am adus medicul !...

Drept răspuns la aceste zbierete, la ferestrele întunecate ale căsuței unde locuia felcerul se iviră niște chipuri, se lipiră de geamuri, se auzi o ușă trîntindu-se și am văzut venind spre mine, șontîc-șontîc, un bărbat cu un paltonaș zdrențăros și cu cizme în picioare. Cu un gest grăbit, politicos, își scoase șapca, se apropie în fugă și, oprindu-se la doi pași de mine, schiță un zîmbet rușinat și mă salută cu glas slab, hîrîit :

— Să trăiți, tovarășe doctor !

— Cine ești dumneata ? am întrebat.

— Îs Egorîci — se recomandă omul meu — paznicul de aici. De cînd vă tot așteptăm să veniți...

Spunînd acestea, Egorîci înșfăcă geamantanul meu și, săltîndu-l pe umăr, porni cu el. L-am urmat șchiopătînd, străduindu-mă, fără succes, să vîr mîna în buzunarul pantalonilor ca să scot de acolo portmoneul.

De fapt, omul se mulțumește cu puțin, cu foarte puțin. În primul rînd are nevoie de foc. Pregătindu-mă să plec la Murievo, acest fund de țară, mi-aduc aminte că, încă la Moscova fiind, m-am jurat să mă port cu demnitate și prestanță. Aerul meu juvenil îmi otrăvea existența, chiar de la primii pași ai carierei mele profesionale.

Trebuia să mă prezint fiecăruia :

— Doctorul cutare...

Și fiecare, ridicînd neapărat din sprîncene, mă întreba:

— E cu putință ? ! Și eu care ziceam că ești student.

— Nu mai sînt, am terminat facultatea — răspundeam posomorît, iar în sinea mea îmi spuneam : „Trebuie să-mi

procur niște ochelari, asta-i !“ Dar n-avea nici un rost să port ochelari, aveam ochi sănătoși și senini : nu mi-i întunecase încă experiența vieții. Neavînd posibilitatea să mă apăr cu ajutorul ochelarilor de nelipsitele zîmbete prietenoase și condescendente, mă străduiam să-mi iau un aer anume, care să inspire respect. Căutam să vorbesc măsurat și cu aplomb, să evit pe cît posibil orice mișcare bruscă, să nu alerg, cum aleargă la 23 de ani cei care abia au absolvit universitatea, ci să adopt un mers de om serios. Toate acestea, așa cum îmi dau seama astăzi, după atîta amar de ani, nu-mi reușeau de fel.

În momentul de față călcasem acest cod nescris al meu de bună purtare. Ședeam chircit, numai în ciorapi, și nu în cabinetul medical, ci în bucătărie, și, asemenea unui pirolatru inspirat și pătimaș mă întindeam spre bucățile de lemn de mesteacăn ce ardeau în sobă. Cu mîna stîngă, sprijineam un ciubăr așezat cu fundul în sus, pe care se aflau ghetele mele : alături de ele, un cocoș jumulit, cu gîtul însîngerat, iar lîngă leșul cocoșului se ridica un morman din propriile-i pene multicolore. Trebuie să spun că, fiind încă rebegit de frig, apucasem să întreprind o serie de acțiuni, dictate de însăși viața. Pe Axinia, nevasta lui Egorîci, o femeie cu nasul ascuțit, am instituit-o în funcția de bucătăreasă în serviciul meu. Drept consecință a acestei numiri, cocoșul a pierit, răpus de mîna Axiniei, și urma să-l mănînc. Făcusem cunoștință cu tot personalul spitalului. Felcerul se numea Demian Lukici, moașele — Pelagheia Ivanovna și Anna Nikolaevna. Reușisem să vizitez spitalul, dîndu-mi seama cît se poate de limpede că dispunea de un instrumentar foarte bogat. Tot atît de limpede am văzut și am fost nevoit să recunosc (în sinea mea, desigur) faptul că îmi era total necunoscută destinația multora dintre aceste instrumente strălucitoare și virgine. Nu numai că nu le ținusem în mînă, dar, mărturisesc sincer, nu le văzusem pînă atunci niciodată.

— Hm ! am mîrîit cît se poate de semnificativ. Dar aveți un instrumentar de toată frumusețea. Hm...

— Cum să nu... — interveni cu dulceață în glas Demian Lukici. Toate acestea sînt rodul strădaniilor predecesorului dumneavoastră, Leopold Leopoldovici. Trebuie să știți că opera de dimineață pînă seara.

La auzul acestor cuvinte am simțit cum mă trec sudori reci și am privit cu adîncă tristețe dulăpioarele strălucitoare de cristal. Apoi am colindat saloanele pustii, unde m-am convins că în ele pot încăpea foarte bine patruzeci de paturi.

— Leopold Leopoldovici avea uneori și cincizeci de bolnavi internați — mă liniști Demian Lukici, iar Anna Nikolaevna, care purta în jurul capului o cunună de păr încărunțit, rosti cam nelalocul său :

— Arătați atît de tînăr, doctore, tare tînăr !... Este chiar de mirare... Parc-ați fi student...

„Fir-ar-al dracului — am zis în sinea mea — parcă s-au vorbit între ei, zău așa !"

Și am bombănit rece, printre dinți :

— Hm... nu sînt... adică... da, arăt mai tînăr decît sînt...

După aceea am coborît în farmacia spitalului, unde, din capul locului, am constatat că avea și ce nu visasem. În cele două încăperi cam întunecoase stăruia un iz puternic de ierburi, iar rafturile erau pline cu de toate. Aveau pînă și preparate străine, doar lapte de cuc n-aveau, și e de prisos să spun că nici n-auzisem de existența lor.

— Leopold Leopoldovici le-a cerut — îmi raportă foarte mîndră Pelagheia Ivanovna.

„Un om genial, nu alta, Leopold ăsta" — gîndii în sinea mea, încercînd un sentiment de respect pentru misteriosul Leopold, care părăsise liniștitul colț Murievo.

În afară de foc, omul are nevoie și de un răgaz pentru acomodare. Mîncasem de mult cocoșul ; Egorîci umpluse pentru mine o saltea cu fîn, acoperind-o cu un cearșaf ; în cabinet — reședința mea — era aprinsă o lampă. Ședeam privind vrăjit cea de-a treia performanță a lui Leopold : un dulap ticsit cu cărți. Numai tratatele de chirurgie, în limbile rusă și germană, ajungeau, după calculul meu sumar, la vreo treizeci de volume. Dar terapeutica ! Dar minunatele atlase dermatologice !

Se apropia seara și eu mă acomodam.

«N-am nici o vină — gîndeam chinuitor, cu încăpățînare — am diploma în buzunar, am nota maximă la cincisprezece materii. Am prevenit doar pe cei în drept, cînd mă aflam în orașul acela, capitală de județ, că vreau să lucrez ca medic secund. N-au vrut. Îmi tot zîmbeau și o țineau una și bună : „O să vă acomodați !" Ei, acomodează-te dacă poți ! Și dacă îmi vine o hernie ? Spuneți-mi, vă rog, cum o să mă acomodez cu ea ? Și, mai ales, cum se va simți nenorocitul cu hernie intrat pe mîna mea ? O să se acomodeze el pe lumea cealaltă (la acest ultim gînd, un fior de gheață îmi trecu pe șira spinării)...

Dar apendicita gangrenoasă ? Ha ! Dar crupul difteric la copiii de la țară ? Cînd anume este indicată traheotomia ? De altfel, chiar și fără traheotomie, o să fie cam albastru pentru mine... Dar... dar... nașterile ? Uitasem de ele ! Pozițiile patologice ale fătului... Ce-am să mă fac ? Puteți să-mi spuneți ? Ce om ușuratic ! Trebuia să refuz postul acesta. Trebuia ! Ar fi găsit ei vreun Leopold.»

Cu inima grea, am făcut cîțiva pași prin cabinetul cufundat în penumbră. Oprindu-mă în dreptul lămpii, am văzut în întunericul fără hotar al cîmpiilor, apărînd și dispărînd chipul meu palid, alături de luminițele lămpii reflectate în geam.

„Semăn cu Falsul Dimitrie" — mi-am zis deodată prostește, așezîndu-mă din nou la masa de lucru.

Vreo două ceasuri, în singurătatea mea, m-am tot chinuit și am continuat așa pînă ce nervii cedară la grozăviile create de imaginația mea. Din clipa aceea am început să mă liniștesc și să schițez unele planuri.

«Așa-a... numărul celor care vin la consultații e foarte scăzut, zic ei. La sate se melițǎ inul, drumurile sînt desfundate... „Tocmai acum o să-ți vină o hernie, tună în creierul meu un glas aspru, pentru că, pe drumuri desfundate, omul care are guturai (boală ușoară) n-o să plece de-acasă, pe cînd hernia ți-o cară pînă aici, fii pe pace, scumpe tovarășe doctor"...»

Nu era prost de loc glasul acela, nu-i așa ? Am tresărit și i-am ripostat :

„Taci, nu-i neapărat nevoie să fie hernie ! Ce-i cu apucăturile astea de neurastenic ? Dacă ai pornit să faci o treabă, trebuie să te ții de ea."

„Dacă ai intrat în horă trebuie să joci" — rosti veninos glasul.

Așa... a... va să zică... n-am să mă despart nici o clipă de îndreptar... Dacă trebuie să scriu vreo rețetă, am răgaz să mă gîndesc bine, în timp ce mă spăl pe mîini. Îndreptarul am să-l țin deschis, așezat pe registrul de consultații. Am să prescriu rețete care dau rezultate bune, însă nu rețete complicate. De pildă, cum ar fi : salicilat de sodiu 0,5, cîte un cașet, de trei ori pe zi...

„Poți să prescrii bicarbonat !" dădu glas, vădit în bătaie de joc, interlocutorul meu lăuntric.

N-are ce căuta aici bicarbonatul. Am să prescriu și o infuzie de ipecacuana... în soluție de 180 sau 200. Dați-mi voie...

Și deși nimeni nu-mi cerea *ipeca*, în singurătatea mea, aici la lumina lămpii, am răsfoit cu lașitate îndreptarul cu rețete, mi-am verificat cunoștințele despre *ipeca* și, totodată, am citit mașinal că există pe lume un oarecare *insipin*, care nu este altceva decît eter sulfuric al acidului metilglicolic.

Pare-se că nu are gust de chinină ! Dar la ce e bun ? Și cum se prescrie ? O fi sub formă de praf ? Naiba să-l ia !

„Lasă insipinul, cum rămîne cu hernia ?" se ținea scai de mine frica, preschimbată în glas.

„Bag bolnavul în baie — mă apăram eu cu înverșunare — da, în baie. Și am să încerc să i-o așez la loc."

„Strangulată, îngerașule ! De unde naiba ai scos băile? Care băi ! Strangulată ! îmi cînta la ureche glasul demonic al fricii. Trebuie operată..."

Aici m-am predat și era cît pe ce să încep să plîng. Am trimis chiar o rugăciune spre întunericul ce se ridica de partea cealaltă a ferestrei : fie ce-o fi, numai hernie strangulată să nu fie !

Și oboseala îngîna :

„Culcă-te, Esculap nenorocit ! Ai să-ți faci porția de somn, iar mîine dimineață vedem noi. Liniștește-te, tinere neurastenic ! Privește, întunericul de afară e calm, dorm cîmpiile înghețate ; nu e nici o hernie. Mîine dimineață, vedem noi ! Ai să te acomodezi... Dormi... Dă la o parte atlasul... La ora asta, și așa nu înțelegi nici pe dracu. Inelul hernial..."

Nici nu mi-am dat seama cum a dat buzna în cabinet. Țin minte cum a început să zăngăne zăvorul de la ușă. Axinia a piuit ceva — subțire, subțire. Și pe sub ferestre am auzit scîrțîind o căruță.

Omul era fără căciulă, cu cojocul descheiat, cu barba scurtă, răvășită, și avea ochi de nebun. Își făcu semnul crucii, se trînti în genunchi și se izbi cu fruntea de podea. Toate acestea mi se adresau mie.

„S-a zis cu mine" — mi-am spus cu profundă tristețe.

— Ce-i cu dumneata, ce faci, ce te-a apucat ? mormăiam trăgîndu-l de mîneca cenușie a cojocului.

Fața i se schimonosi și, drept răspuns, înecîndu-se, începu să bolborosească întretăiat :

— Domnule doctor... domnule... unica... unica... unica! strigă el deodată cu glas tineresc, atît de răsunător, încît abajurul lămpii se cutremură. Of, Doamne... Of !... Își frîngea mîinile, cuprins de deznădejde, apoi din nou se porni să-și izbească fruntea de scînduri, ca și cînd ar fi vrut să

și-o spargă : Pentru ce ? Ce-am făcut ? De ce mă pedepsești așa ?... Cu ce-am păcătuit ?

— Ce-i cu dumneata ? Ce ți s-a întîmplat ? strigai eu, simțind cum îmi îngheață obrazul.

Sări în picioare, se repezi spre mine și-mi șopti :

— Domnule doctor... vă dau bani... ce vreți... Luați-mi cît vreți... oricît. O să v-aducem alimente... Numai să nu moară. Să nu moară ! Dacă rămîne schiloadă, n-are nimic. Las' să rămînă ! țipa el, cu ochii în tavan. Am cu ce s-o hrănesc, am...

În dreptunghiul negru al ușii atîrna chipul palid al Axiniei. O amărăciune fără margini se încolăcise asemenea unui șarpe în jurul inimii mele.

— Ce este ? Ce-i ? am strigat cu glas bolnav.

Omul se liniști deodată și-mi spuse ca în taină, șoptit, în timp ce ochii îi erau adînci ca două hăuri :

— A nimerit într-o meliță...

— Într-o meliță... O meliță ?... — repetam eu, întrebător. Ce-i asta ?

— Melițau inul ele... inul... domnule doctor... — mă lămuri în șoaptă Axinia — meliță inul...

„Poftim, a început. Poftim ! O, de ce am venit aici ? !" m-am întrebat îngrozit.

— Cine e ?

— Fata mea — îmi răspunse omul în șoaptă, apoi strigă : Ajutați-mă ! Și din nou se trînti pe podea, iar păru-i tuns cu oala i se revărsă peste ochi.

*

Am văzut-o întinsă pe masa de operație, pe albul mușamalei ce mirosea a proaspăt, sub lumina arzătoare a lămpii petromax, cu abajurul ei de tablă, și hernia păli în amintirea mea.

Părul bălai, cu o ușoară nuanță roșcată, strîns într-o coadă cît toate zilele, se revărsa de pe masă, încîlcit. Vîrful cozii atingea podeaua.

Fusta de stambă era sfîșiată, iar petele de sînge de pe fustă — unele cafenii, altele aprinse, roșii. Lumina lămpii mi se păru galbenă, vie, iar chipul fetei ca de hîrtie, alb, cu nasul ascuțit. Pe chipul acesta alb, nemișcat, parcă de ghips, se stingea o frumusețe rară, pe drept cuvînt ieșită din comun. Nu de multe ori îți este dat să vezi un astfel de chip.

În sala de operație, timp de vreo zece secunde, stărui o tăcere adîncă, prin ușile închise se auzea însă de alături cum cineva striga surd și se izbea, se izbea mereu cu capul de podea.

„Și-a ieșit din minți — îmi ziceam eu — iar infirmierele îi dau să bea un calmant, pesemne... Cum de-i atît de frumoasă ? De fapt, și el are trăsături regulate... Se vede că și mama fetei a fost frumoasă... E văduv..."

— E văduv ? întrebai mașinal în șoaptă.

— Văduv — îmi răspunse încet Pelagheia Ivanovna.

Cu o mișcare bruscă, mînioasă parcă, Demian Lukici sfîșie de jos pînă sus fusta și o dezgoli pînă la brîu. M-am uitat, și ceea ce am văzut întrecea așteptările mele. Piciorul stîng, de fapt, nu mai exista. De la genunchiul, complet zdrobit, atîrnau niște țesuturi lacerate care sîngerau, mușchi roșii striviți și, în toate direcțiile, asemenea unor bețe ascuțite, se ridicau niște oase albe strivite. Cel drept era fracturat la nivelul gambei, o fractură atît de urîtă, încît capetele celor două oase, perforînd pielea, ieșiseră în afară. Ceea ce făcea ca laba piciorului să stea fără viață, întoarsă într-o parte, separată parcă de restul piciorului.

— Da... — rosti încet felcerul și nu mai adăugă nici un cuvînt.

Atunci am ieșit din starea de amorțeală în care mă aflam și am încercat să-i iau fetei pulsul. Era de negăsit, iar mîna rece ca gheața. Peste cîteva secunde am prins o undă slabă, aproape imperceptibilă. Se pierdu... apoi urmă o pauză în care am apucat să mă uit la nasul ei, care începuse să se învinețească în jurul nărilor, și la buzele albe

ca varul... Am vrut să spun : „S-a sfîrşit"... din fericire însă, m-am stăpînit... din nou trecu o undă, subţire cît un firicel.

„Iată cum se stinge un om sfîşiat — mi-am zis — aici n-ai ce-i face..."

Şi deodată am rostit aspru, cu o voce pe care nici eu nu mi-o mai recunoşteam :

— Camfor.

Anna Nikolaevna se plecă spre urechea mea şi-mi şopti :

— La ce bun, doctore ? N-o chinuiţi ! Pentru ce s-o mai înţepăm ? Moare îndată... N-o puteţi salva.

I-am aruncat o privire sumbră, ostilă şi am repetat :

— Camfor, vă rog...

Tonul meu o făcu pe Anna Nikolaevna să se repeadă spre măsuţă şi să spargă o fiolă cu camfor. Se aprinsese la faţă şi avea un aer jignit.

Nici felcerul, se vede, nu aproba camforul. Cu toate acestea, luă repede, cu îndemînare, seringa în mînă şi oleul gălbui intră sub pielea umărului. „Mori, mori mai repede — gîndii eu — mori ! Altfel, ce mă fac cu tine ?"

— Acuşi se duce — şopti felcerul, ghicindu-mi parcă gîndul. Se uită cu coada ochiului la cearşaf, dar se răzgîndi, pesemne : îi părea rău să-l păteze. Peste cîteva clipe însă a trebuit s-o acopere. Fata zăcea întinsă ca un cadavru, dar nu murise. Capul mi se lumină deodată, de parcă mă aflam sub plafonul de sticlă al depărtatului nostru amfiteatru de anatomie.

— Mai daţi camfor — am rostit hîrîit.

Din nou felcerul, supus, injectă camforul.

„E cu putinţă oare să nu moară ?... mi-am zis apoi cu disperare. Voi fi oare nevoit..."

Creierul mi se limpezea tot mai mult şi, deodată, fără manuale, fără sfaturi, fără nici un ajutor, am înţeles — convingerea că am înţeles era de neclintit — că îndată, pentru prima oară în viaţă, voi fi nevoit să fac o amputaţie. Unui om gata să se stingă. Şi că omul acesta va muri pe masa de operaţie. Ah, va muri sub cuţit ! Dar nu mai are nici un pic de sînge ! S-a scurs tot printre oasele zdrobite în timp ce-o aducea taică-său încoace, cale de zece verste ; nici nu se ştie dacă în clipa asta mai simte, dacă mai aude ceva. E mută. Of, de ce nu moare ? Ce-o să-mi spună tatăl ei, care şi-a pierdut minţile ?

— Pregăteşte totul pentru amputaţie — i-am zis felcerului, cu o voce care nu era a mea.

Moaşa îmi aruncă o privire fioroasă, în ochii felcerului însă am surprins o străfulgerare de simpatie, iar în clipa următoare îşi făcu de lucru la dulapul cu instrumente, apoi am auzit vuietul primusului pe care-l aprinsese...

Trecu un sfert de ceas. Cu groază superstiţioasă, priveam ochiul stins, ridicînd o pleoapă rece. Nu reuşeam să pricep : cum de mai pîlpîie viaţa în acest semicadavru ? De sub boneta albă, sudoarea îmi curgea potop pe frunte, şi Pelagheia Ivanovna îmi ştergea cu o bucată de tifon picăturile sărate. Acum, în picul de sînge din vinele tinerei fete mai plutea şi cofeina. Trebuia să i-o injectez sau nu ? Atingîndu-i uşor coapsele, Anna Nikolaevna masa tumefierile provocate de serul fiziologic injectat. Iar fata tot mai trăia.

Am luat în mînă bisturiul, străduindu-mă să imit (o singură dată în viaţă, la facultate, asistasem la o amputaţie) nu ştiu pe cine... Acum imploram soarta ca în jumătatea de oră ce va urma fata să nu moară... „Să moară în salon, după operaţie..."

Pentru mine acţiona doar bunul meu simţ, sub impulsul situaţiei cu totul ieşite din comun. Asemenea unui măcelar experimentat, am incizat cu îndemînare, circular, şoldul, cu un bisturiu ascuţit şi pielea se dădu în lături, fără să apară măcar un strop de sînge. „Dacă încep să sîngereze vasele, ce mă fac ?" gîndeam eu şi mă uitam fioros, cu coada ochiului, la mormanul de pense hemostatice. Am tăiat o bucată mare din ţesuturile piciorului şi

un vas de forma unui tubuleț albicios — din care însă nu se ivi nici o picătură de sînge. Am strîns vasul cu o pensă și am continuat să lucrez. Am fixat pensele hemostatice peste tot unde presupuneam că există vase... *„Arteria... arteria...* cum naiba îi zice ?..." Sala noastră de operații semăna acum cu o clinică. Pensele torsionale atîrnau ciorchini-ciorchini. După ce asistenții mei le-au dat într-o parte cu ajutorul unor comprese de tifon, împreună cu carnea, am luat un ferăstrău strălucitor de amputație cu zimți fini și m-am apucat să tai osul rotund. „Cum de nu moare ?... E de-a dreptul uimitor... ah, ce rezistent e omul !"

În cele din urmă osul se desprinse de trup. Demian Lukici ținea în mîinile lui ceea ce fusese piciorul fetei. Fîșii de carne, oase ! Toate acestea le dădurăm la o parte și pe masă rămăsese tînăra, scurtată cu o treime, și cu ciotul întors într-o parte, orientat în afară. „Puțin, încă puțin... Nu muri, te rog — gîndeam surescitat — rabdă pînă te ducem în salon, lasă-mă să ies cu bine din această groaznică întîmplare din viața mea."

Apoi am făcut ligaturile, după acea am început să prind pielea prin suturi rare... deodată însă m-am oprit, străfulgerat de o idee, am chibzuit la ce am de făcut, am lăsat loc pentru drenă... și am introdus un tampon de tifon... Sudoarea îmi încețoșa ochii și aveam impresia că sînt la baia de aburi...

Am răsuflat o clipă. Mi-am oprit o privire grea asupra ciotului, asupra chipului ca de ceară de pe masă și am întrebat :

— Trăiește ?

— Trăiește... — dădură glas, concomitent, asemenea unui ecou abia șoptit, felcerul și Anna Nikolaevna.

— Mai rezistă ea cîteva clipe — urmă la urechea mea, din vîrful buzelor, felcerul. Apoi se opri și, delicat, mă sfătui : Cred că-i mai bine, doctore, să nu mai umblăm la celălalt picior. Știți, să-l bandajăm bine... altfel, te pomenești că nu ajunge în salon... Ce ziceți ? Mai bine, totuși, să nu moară pe masa de operație.

— Dați-mi ghipsul — am ripostat cu glas hîrîit, împins de o putere neștiută.

Podeaua era toată numai pete albe, iar noi toți leoarcă de sudoare. Semicadavrul zăcea nemișcat ; cu un pansament ghipsat la piciorul drept și, la gambă, pe locul fracturii, se deschidea fereastra, pe care, inspirat, o lăsasem.

— Tot mai trăiește ! hîrîi mirat felcerul.

Apoi o ridicară și, sub cearșaf, se zări un gol imens — o treime din trupul ei rămăsese în sala de operație.

În coridor, legănîndu-se și tremurînd, se mișcară niște umbre ; infirmierele alergau de colo-colo ; am văzut, proiectîndu-se pe perete, furișată, o siluetă de bărbat cu părul zbîrlit și am auzit țipătul lui slab. Dar infirmierele îl duseră undeva și se lăsă tăcere.

În sala de operație mă spălam pe mîini, pline de sînge pînă la cot.

— Probabil ați avut de multe ori prilejul să amputați ? mă întrebă Anna Nikolaevna. Foarte, foarte bine ați făcut-o... Așa cum amputa și Leopold...

În gura ei, cuvîntul „Leopold" suna întotdeauna ca Doyen [1]. Pe sub sprîncene am aruncat o privire asupra personalului meu. În ochii tuturor am citit mirare și respect.

— Hm... eu... Știți, numai de două ori am făcut amputații...

De ce oi fi mințit ? Astăzi nu pot înțelege.

Spitalul amuți. O tăcere adîncă stăruia peste tot.

— Cînd moare, trimiteți negreșit după mine — ordonai cu glas scăzut felcerului, care, nu știu de ce, în loc să spună „bine", mi-a răspuns plin de respect :

— Am înțeles, vă rog...

---

[1] Doyen (Eugène-Louis) — chirurg francez, celebru pentru operațiile sale reușite, inovator în domeniul chirurgiei și al instrumentarului chirurgical (n. t.).

Peste cîteva clipe mă aflam în fața lămpii verzui, în cabinetul sălașului meu de medic. Și aici domnea o tăcere desăvîrșită.

În geamul negru ca cerneala se reflecta un chip palid.

«Nu, nu semăn cu Falsul Dimitrie și, vedeți dumneavoastră, am impresia că am îmbătrînit, nu știu cum... Am o cută deasupra rădăcinii nasului... Îndată o să aud ciocănind la ușă... Vor veni să-mi spună : „A murit..."

...Da, am să mă duc să mă uit la ea pentru ultima oară... îndată am să aud ciocănind...»

*

Am auzit ciocănind la ușă. Peste două luni și jumătate. Afară scînteia una din primele zile de iarnă.

Intră el, abia atunci l-am văzut ca lumea. Da, într-adevăr avea trăsături regulate. Să fi avut cam vreo patruzeci și cinci de ani. Ochii îi sclipeau plini de vioiciune.

Apoi am auzit un foșnet și în cabinet se săltă în două cîrje o fată frumoasă, fermecătoare, cu un singur picior. Purta o fustă largă-largă, cusută pe poale cu un suitaș roșu. Cînd mă privi, se îmbujoră toată.

— La Moscova... numai acolo — am bolborosit eu și m-am așezat să le scriu o recomandare. Acolo o să-ți facă rost de o proteză, un picior artificial.

— Sărută-i mîna — rosti deodată taică-său.

M-am fîstîcit în așa hal, încît, în loc să o sărut pe obraz, am sărutat-o pe nas.

Atunci, lăsîndu-se cu greutatea brațelor în cîrje, fata desfăcu un pachet, dînd la iveală un ștergar lung, alb ca neaua, pe care era brodat fără prea multe artificii un cocoș roșu.

Va să zică, asta era! N-am știut ce ascundea ea cu atîta strășnicie sub pernă, ori de cîte ori veneam la vizită în salon. Iată de ce, țin minte și acum, pe măsuța de lîngă patul ei văzusem mătase roșie.

— Nu-l iau — am declarat sever și chiar am clătinat din cap cu înverșunare.

Dar pe chipul ei, în ochii ei am citit atîta mîhnire, încît l-am luat.

Și mulți ani l-am avut atîrnat în dormitorul meu din Murievo, apoi m-a însoțit în pribegirile mele. În cele din urmă, s-a învechit, s-a șters, s-a găurit și a dispărut, cum se șterg și dispar amintirile.

1926

UN GÎTLEJ DE OȚEL

Așadar, am rămas singur, casa e îngropată în nămeți, în hornuri urlă vîntul. În jurul meu, întuneric adînc de noiembrie, ninsoare, viscol. Toți cei douăzeci și patru de ani ai mei îi petrecusem într-un oraș mare și credeam că viscolul urlă numai în romane. Cînd colo, urlă de-adevăratelea. Aici, serile erau neînchipuit de lungi, lampa, sub abajurul ei albastru, se reflecta în geamul întunecat, iar eu visam uitîndu-mă la pata luminoasă ce se proiecta în stînga mea. Visam la orașul-capitală de județ, aflat la patruzeci de verste depărtare. Grozav aș fi vrut să las baltă punctul meu sanitar și să fug acolo ; aveau lumină electrică, patru medici ! — la nevoie te puteai sfătui cu ei ; oricum, aveai mai mult curaj ! Era însă cu neputință să fug, și-apoi aveam momente cînd îmi dădeam și eu seama că ar fi fost o lașitate din partea mea. Doar pentru asta am urmat facultatea de medicină...

„...Dar dacă o să ni se aducă o femeie cu naștere distocică ? Sau să presupunem o hernie strangulată ? Ce-am să mă fac ? Fiți buni, dați-mi dumneavoastră un sfat ! Acum patruzeci și opt de zile am absolvit cu mențiune

facultatea, dar menţiunea e una, şi hernia e alta. O singură dată am văzut un profesor operînd o hernie strangulată. El opera, iar eu şedeam în amfiteatru. Şi atît..."

Ori de cîte ori mă gîndeam la hernie, simţeam cum mi se prelinge sudoarea rece pe şira spinării. În fiecare seară, după ce-mi beam ceaiul, şedeam mereu în aceeaşi poziţie: în stînga aveam toate îndreptarele de obstetrică, iar deasupra, un mic Doderlein. În dreapta mea se înălţau vreo zece volume ilustrate de chirurgie operatorie. Gemeam, fumam, iar în răstimpuri sorbeam din ceaiul rece, negru ca cerneala...

...Şi am adormit ! Ţin foarte bine minte noaptea aceea: era douăzeci şi nouă noiembrie ; m-au trezit nişte bătăi asurzitoare în uşă. Peste cinci minute, trăgîndu-mi pantalonii, fixam cu ochi rugători cărţile sfinte de chirurgie operatorie. Auzeam scîrţîitul tălpicelor în curte : urechile îmi deveniseră grozav de sensibile ! Ceea ce mă aştepta era, poate, mai cumplit decît hernia, decît o poziţie patologică a fătului: seara, la ora unsprezece, la spitalul meu — punct de prim-ajutor din Nikolskoe — a fost adusă o fetiţă. Am auzit-o pe infirmieră spunînd :

— Fetiţa e în stare gravă, trage să moară... Poftiţi, doctore, pînă la spital...

Am traversat, ţin minte, curtea şi, îndreptîndu-mă spre felinarul cu petrol ce se înălţa la intrarea spitalului, mă uitam la el vrăjit cum clipeşte. În sala de consultaţii, lumina era aprinsă şi personalul mă aştepta. Toţi în păr, cu halate albe : felcerul Demian Lukici, un om încă tînăr, foarte capabil, şi cele două moaşe — Anna Nikolaevna şi Pelagheia Ivanovna — amîndouă cu experienţă. Pe cînd eu eram doar un medic de douăzeci şi patru de ani, proaspăt absolvent, numit să conduc spitalul din Nikolskoe.

Felcerul deschise larg şi solemn uşa şi în prag apăru mama fetiţei. Intră ca o vijelie, în zbor parcă, alunecînd cu pîslarii pe podea ; pe broboada ei mai stăruiau fulgi de zăpadă. Ţinea în braţe un pachet care şuiera şi horcăia.

Femeia avea chipul schimonosit, lacrimile îi curgeau pe obraji. După ce îşi lepădă cojocul şi broboada şi despături pachetul, am văzut în braţele ei o fetiţă de vreo trei ani. Am privit-o şi, o bucată de vreme, am uitat şi chirurgia, şi singurătatea mea, şi tot balastul inaplicabil al cunoştinţelor din universitate, am uitat totul pe lume în faţa frumuseţii fetiţei. Cu ce aş putea s-o compar ? Asemenea copii sînt înfăţişaţi numai pe cutiile de bomboane : părul i se ondula natural în inele mari de culoarea spicului de grîu copt. Avea ochii albaştri-sinilii, mari de tot şi obrajii ca păpuşile de porţelan. Aşa erau zugrăviţi odinioară îngerii. Numai că în adîncul ochilor ei se cuibărise o tulbureală ciudată şi mi-am dat seama că e groaza : nu avea aer, se sufoca. „Va muri peste un ceas" — mi-am zis convins şi am simţit cum inima mi se strînge îndurerată...

Fosetele amigdaliene din gîtul fetiţei se contractau la fiecare inspiraţie, vinele se congestionau, iar obrazul trandafiriu al copilului căpăta o nuanţă violacee. Din capul locului observasem această nuanţă, dîndu-mi seama ce am în faţă, şi primul meu diagnostic în cariera de medic l-am pus exact şi, mai ales, o dată cu moaşele — ele, cel puţin, aveau multă experienţă: „Fetiţa are crup difteric, gîtul e prins de membrane false, în curînd se va obstrua..."

Personalul spitalului mă înconjura, tăcut, în aşteptare.

— De cîte zile e bolnavă fetiţa ? am întrebat.

— Azi e a cincea zi, a cincea... — răspunse maică-sa şi mă priviră doi ochi pătrunzători, uscaţi.

— Crup difteric — am aruncat printre dinţi felcerului, iar mamei i-am spus : Unde ţi-a fost capul pînă acum? Unde, te-ntreb ?

Şi chiar atunci, în spatele meu, răsună un glas plîngăreţ :

— A cincea, maică, a cincea !

Întorcînd capul, am văzut o băbuţă îmbrobodită, blajină, cu faţa ca o lună plină. „Bine ar fi fost fără băbuţele

astea pe lume — mi-am zis, presimţind cu amărăciune primejdia, şi am adăugat cu glas tare :

— Matale, bunică, să taci, mă-ncurci aici. Adresîndu-mă din nou mamei, am repetat : Unde ţi-a fost capul? Cinci zile ! Ia spune ?

Deodată, trecînd-o cu o mişcare automată pe fetiţă în braţele bătrînei, femeia căzu în genunchi în faţa mea:

— Dă-i niscai picături, rogu-te ! rosti ea, lovindu-se cu fruntea de podea. Dacă se prăpădeşte, mă spînzur.

— Ridică-te numaidecît, altfel nu mai stau de vorbă cu dumneata — i-am zis.

Mama se ridică repede, în foşnetul fustei largi, luă copilul din braţele bătrînei şi începu să-l legene. Baba se apucă să se roage la usciorul uşii, în vreme ce copiliţa răsufla ca şi înainte cu un şuierat ca de şarpe.

— Aşa fac ei toţi, fără excepţie — observă felcerul. Prostime ! adăugă el, tărăgănat, în timp ce mustaţa îi fugea într-o parte.

— Adicătelea, o să moară fata ? mă întrebă mama, privindu-mă, după cum mi se păru, cu o crîncenă duşmănie.

— O să moară — i-am răspuns încet, dar ferm.

Baba îşi sumese numaidecît poala fustei şi se apucă să-şi şteargă ochii. Iar mama îmi strigă cu glas ameninţător :

— Dă-i ceva, ajut-o ! Dă-i picături !

Vedeam limpede ce mă aşteaptă şi mă ţineam tare.

— Ce picături să-i dau ? Învaţă-mă ! Fetiţa se înăbuşe. Gîtlejul îi este prins. Ai ţinut copilul cinci zile, l-ai nenorocit, cînd aveai numai cincisprezece verste pînă la mine ! Şi acum ce vrei să mai fac ?

— Matale ştii mai bine, taică ! se porni pe scîncit baba, cu un glas prefăcut, proptindu-şi capul de umărul meu stîng, şi din prima clipă mi-a fost nesuferită.

— Taci odată ! i-am zis şi, adresîndu-mă felcerului, i-am cerut să ia fetiţa.

Mama întinse moaşei copilul, care începu să se zbată, vrînd pesemne să ţipe, dar glasul îi pierise de tot. Mamă-sa încercă să-şi apere fetiţa de noi, însă o dădurăm la o parte şi, cu ajutorul petromaxului, izbutii să mă uit în gîtul copilului. Pînă atunci nu văzusem, în materie de angină difterică, decît nişte cazuri uşoare, pe care le-am şi uitat. În gîtul fetiţei clocoteau membranele albe, ca nişte fîşii rupte. Deodată, expirînd, mă scuipă drept în faţă, dar nu m-am speriat, preocupat mai departe de gîndurile mele.

— Uite ce am să-ţi spun — am zis, uimit de propriu-mi sînge rece — trebuie să ştii adevărul. Este prea tîrziu. Fetiţa moare şi nimic nu-i poate ajuta, afară de un singur lucru : operaţia.

Am spus-o şi m-am îngrozit de vorbele mele, dar n-am mai avut încotro. „Şi dacă ele se învoiesc ?" îmi fulgeră prin minte.

— Cum adică ? întrebă mama copilului.

— Va trebui să-i tai gîtul cît mai jos şi să-i introduc acolo un mic tub de argint, ca să-i dăm posibilitatea fetiţei să respire ; atunci, poate, vom reuşi s-o salvăm — i-am explicat eu.

Mama fetei se uită la mine ca la un nebun, apucă fetiţa, în aşa fel ca eu să nu pot pune mîna pe ea, în timp ce baba bodogăni din nou :

— Vino-ţi în fire! Nu-l lăsa s-o taie ! Vino-ţi în fire ! Auzi vorbă ! Să-i taie gîtul?! Unde s-a mai pomenit una ca asta ?!

— Pleacă de aici, bunică! i-am zis eu cu duşmănie. Fă-i, te rog, copilului o injecţie cu camfor — l-am rugat apoi pe felcer.

Văzînd seringa, mama nu vroia să dea copilul, dar noi i-am explicat că nu e nimic înspăimîntător.

— Poate că o s-o ajute ? mă întrebă mama.

— Nici un pic.

Atunci femeia izbucni în hohote de plîns.

— Potolește-te ! i-am zis. Am scos ceasul din buzunar și am adăugat : Te las cinci minute să te gîndești. Dacă nu vă hotărîți, după cinci minute nici eu n-am să mă mai apuc s-o operez.

— Nu mă învoiesc — rosti tăios femeia.

— Nu ne învoim ! adăugă baba.

— Ei, faceți cum vreți — am încheiat eu discuția cu glas surd și mi-am zis în gînd : „Asta-i tot ! Pentru mine, e mai simplu așa. Le-am spus tot ce-am avut de spus, le-am propus să operez copilul... uite ce mirate mă privesc moașele ! Femeile nu s-au învoit să operez copilul și eu sînt salvat." Și îndată ce mi-au trecut prin minte aceste gînduri, altcineva parcă în locul meu, un glas necunoscut, străin a rostit : Ați înnebunit ? Cum adică nu vă învoiți ? O să moară fetița din cauza voastră ! Lăsați-mă s-o operez ! Cum de nu vă e milă de copil ?

— Nu ! strigă din nou mama.

În sinea mea mi-am zis : „Ce fac ? De ce insist ? Dacă operez, omor copilul". Iar cu glas tare :

— Hai, mai repede ! Hotărîți-vă odată ! Ce stați ? Haideți ! Nu vedeți că au început să i se învinețească unghiile ? !

— Nu ! Nu !

— Ei, ce să-i faci, în cazul acesta, duceți-le într-un salon să stea acolo.

Felcerul le conduse pe femei printr-un coridor întunecos. Auzeam plînsetele femeilor și șuierul ce ieșea din gîtul fetiței. Numaidecît însă felcerul se înapoie vestindu-ne :

— Au zis „da" !

Înăuntrul ființei mele am simțit ca un fel de împietrire, cu toate acestea am rostit răspicat :

— Sterilizați numaidecît bisturiul, foarfecii, cîrligele, sonda !

În clipa următoare am traversat în fugă curtea, unde se învîrteja și vuia îndrăcit viscolul, am ajuns într-un suflet la locuința mea și, numărînd clipele, am înșfăcat manualul, l-am răsfoit și am găsit schița care înfățișa o traheotomie. Acolo totul apărea limpede și simplu : un laringe deschis, cu bisturiul înfipt în trahee. M-am apucat să citesc textul, dar nu înțelegeam nimic, cuvintele îmi jucau înaintea ochilor. Nu văzusem niciodată o traheotomie. „Eh, acum este prea tîrziu !" — mi-am zis, privind cu disperare albastrul viu al desenului în culori și simțind pe umerii mei o povară grea, înspăimîntătoare ; fără să bag în seamă viscolul de afară, m-am întors îndărăt la spital.

În sala de așteptare, o umbră cu fuste largi ca un clopot se lipi de mine și am auzit un glas scîncind :

— Cum adicătelea, maică, să-i tai gîtul feticăi ? Cînd s-a mai pomenit una ca asta ? Fie-mea, muiere proastă, s-a învoit. Dară eu nu dau voie în ruptul capului ! S-o doftoricești cu picături, te las, dară ca să-i tai gîtul ba !

— Afară cu baba asta ! am zbierat eu și am adăugat cu înverșunare : Matale ești o muiere proastă ! Matale, și nu ea, cealaltă ! Cealaltă-i femeie deșteaptă. Și, dacă-i vorba pe-așa, nimeni nu-ți cere părerea. Afară cu ea !

Moașa o prinse zdravăn pe bătrînă de umeri și o împinse afară din cabinet, unde reușise să se strecoare în urma mea.

— Gata ! rosti deodată felcerul.

Intrarăm în mica sale de operație și, ca printr-un văl, am văzut instrumentele strălucitoare, lampa ce lumina orbitor, mușamaua... Pentru ultima oară m-am dus la mama copilului. A trebuit să-i smulgem cu de-a sila fetița din brațe. Am auzit-o rostind cu glas răgușit :

— Bărbatu-meu nu-i acasă. S-a dus la oraș. Cînd s-o întoarce și o afla ce-am făcut, mă omoară !

— Te omoară ! repetă bătrîna, privindu-mă cu groază.

— Să nu le dați drumul în sala de operație ! am ordonat eu. Și rămaserăm singuri. Personalul, eu și cu Lidka — fetița. Ședea pe masă, în pielea goală, și plîngea mut. Ajutoarele mele o întinseră și o prinseră de masă. Îi spă-

lară gîtul, îl unseră cu iod, iar eu am luat bisturiul în mînă și în clipa aceea m-am întrebat : „Ce fac ?" În sala de operație stăruia o liniște adîncă. Am luat bisturiul și am tras o linie verticală pe gîtul alb, plinuț. Nu se arătă nici o picătură de sînge. Am trecut a doua oară cu bisturiul peste dunga albă ce se ivise între buzele secțiunii. Din nou nici un pic de sînge. Încet de tot, străduindu-mă să-mi amintesc niște schițe din atlasurile de anatomie, am început să despart țesuturile subțirele cu ajutorul unei sonde canelate. Și atunci, în josul plăgii, țîșni de undeva un sînge întunecat care se revărsă într-o clipă peste plagă, prelingîndu-se pe gît. Felcerul îl tampona, dar sîngele curgea într-una. Aducîndu-mi aminte de tot ce văzusem în facultate, am început să comprim marginile plăgii cu pense, dar nu ajungeam la nici un rezultat.

Am simțit că mă ia cu frig, fruntea mi-era toată numai sudoare. În clipa aceea am regretat amarnic că urmasem facultatea de medicină, că nimerisem în acest fund sălbatic de țară. Cu furie și disperare am înfipt pensa la întîmplare, undeva în preajma plăgii, am strîns-o și îndată sîngele se opri. Tamponarăm cu tifon plaga, care apăru în fața mea curată și absolut de neînțeles. Traheea — nicăieri. Plaga mea nu semăna cu nici o schiță din carte. Încă vreo două-trei minute, în care, automat, fără nici un rost, am scormonit cînd cu bisturiul, cînd cu sonda, în căutarea laringelui. Spre sfîrșitul acestui interval nu-mi mai rămăsese nici o speranță. „S-a isprăvit — mă gîndeam — la ce bun am făcut-o ? Puteam doar să nu propun operația și Lidka ar fi murit liniștită, la mine în spital, pe cînd așa va muri cu gîtul spintecat, și niciodată, cu nimic, n-am să pot dovedi că, oricum, ar fi murit, că nu i-am provocat eu moartea..." Fără să scoată o vorbă, moașa îmi șterse fruntea. «Trebuie să pun jos bisturiul și să spun : „Nu știu ce-i de făcut mai departe"» mi-am zis, și, ca aievea, am văzut ochii mamei.

Din nou am ridicat bisturiul și, fără vreun rost anume, cu o mișcare tăioasă, am mai făcut o incizie adîncă. Țesuturile se desfăcură și pe neașteptate se ivi traheea.

— Cîrligele ! am aruncat atunci cu glas hîrîit.

Mi le întinse felcerul. Am înfipt unul de o parte, al doilea — de cealaltă, iar pe al treilea l-am trecut felcerului. Acum nu vedeam altceva decît inelele cenușii ale traheei. Am înfipt acolo bisturiul și am rămas încremenit. Laringele ieșise din plagă. „A înnebunit felcerul" — mi-a fulgerat prin minte ; se apucase deodată s-o tragă afară. În spatele meu, cele două moașe scoaseră niște exclamații de uimire. Ridicînd ochii, mi-am dat seama despre ce era vorba : de zăpușeală, felcerul era gata să leșine și, fără să lase din mînă cîrligul, rupea laringele. „Toate sînt împotriva mea, așa a vrut soarta — mi-am zis eu ; acum, fără doar și poate, noi am omorît-o pe Lidka — și am adăugat aspru, tot în gînd : Cum ajung acasă, mă împușc..." În clipa aceea, moașa-șefă, care văzuse probabil multe la viața ei, se năpusti ca o pasăre de pradă asupra felcerului, îi smulse cîrligul din mînă și, încleștîndu-și dinții, îmi spuse :

— Continuați, doctore...

Felcerul se prăbuși cu zgomot pe podea, lovindu-se, dar nici nu ne-am uitat la el. Înfigînd bisturiul în laringe, am introdus un tub de argint, care lunecă ușor pe trahee. Lidka însă rămase nemișcată. Aerul nu-i intrase în laringe, cum ar fi trebuit. Am răsuflat adînc și m-am oprit : nu mai aveam nimic de făcut. Simțeam dorința să cer iertare nu știu cui, să mă căiesc de ușurința cu care procedasem, de faptul că m-am înscris cîndva la facultatea de medicină. Stăruia o tăcere adîncă. Vedeam cum Lidka se cianozează. Eram gata să las totul baltă și să plîng, cînd deodată Lidka se cutremură toată, scoase afară prin tubul de argint un jet de cheaguri urîte și, în clipa următoare, aerul îi intră șuierînd în laringe ; apoi fetița începu să respire și se puse pe bocit. Tocmai atunci felcerul își re-

veni, se ridică, palid și transpirat, se uită îngrozit la gîtul Lidkăi și îmi dădu o mînă de ajutor să-l cos.

Ochii mi se împăienjeneau de somn și de sudoare, vedeam ca prin ceață chipurile fericite ale moașelor, iar una din ele îmi spuse :

— Să știți, tovarășe doctor, ați făcut splendid operația.

Crezînd că rîde de mine, am privit-o pe sub sprîncene. Apoi ușa se deschise larg, și în sală intră o adiere de aer rece. O scoaseră pe Lidka, înfășurată în cearșaf, și, în aceeași clipă, în prag se ivi mama. Ochii îi erau ca ai unei sălbăticiuni în primejdie.

— Cum e ? mă întrebă.

Cînd i-am auzit glasul, am simțit sudoarea curgîndu-mi pe șira spinării — abia atunci mi-am dat seama ce s-ar fi întîmplat dacă Lidka murea pe masa de operație. Dar i-am răspuns cît se poate de calm :

— Fii liniștită ! Trăiește. Va rămîne, sper, în viață. Numai că, pînă nu-i scoatem tubul acela, n-o să vorbească de fel, vă spun asta ca să nu vă speriați.

Deodată răsări ca din pămînt băbuța ; se închină la clanța ușii, la mine, la tavan. Dar nu m-am mai supărat pe ea. M-am întors, dînd dispoziții să i se facă Lidkăi o injecție cu oleu camforat și cineva să stea mereu de gardă la patul ei. După care m-am dus acasă, traversînd din nou curtea. Îmi amintesc că în birou ardea o lumină verzuie ; pe masă era deschis tratatul lui Doderlein și am zărit, aruncate în neorînduială, cîteva cărți. M-am apropiat de canapea, îmbrăcat cum eram, m-am întins și nu am mai văzut nimic, cufundîndu-mă într-un somn adînc, fără vise.

Trecu o lună, trecură două. Am văzut multe, unele cazuri și mai grave decît al Lidkăi. Ba chiar și uitasem de el. În jurul meu se așternea zăpada, numărul bolnavilor care veneau la consultații creștea mereu. Într-o zi — era după Anul nou — în cabinetul meu intră o femeie ținînd de mînă o fetiță atît de înfofolită și îmbrobodită, încît pă-

rea rotundă. Ochii femeii străluceau de fericire. M-am uitat mai atent și am recunoscut-o :

— Aha, Lidka ! Ei, cum merge ?

— Bine, ce să zic...

Îi scoaseră broboada ca să-i lase gîtul liber. Copila se ferea de mine, speriată, totuși am reușit să-i ridic bărbia și s-o examinez. De-a lungul gîtului trandafiriu se întindea o cicatrice cafenie verticală și două transversale, subțirele, de la suturi.

— Totul e în ordine — am spus — nu mai e nevoie să veniți.

— Vă mulțumesc, domnule doctor, vă mulțumesc din suflet — zise mama și-i porunci Lidkăi : Spune-i lui nenea „mulțumesc".

Lidka însă nu binevoi să-mi adreseze nici un cuvînt.

N-am mai văzut-o niciodată. Începusem s-o uit. Numărul bolnavilor mei la consultații creștea într-una. Într-o bună zi am examinat o sută zece pacienți. Începusem consultațiile la orele nouă dimineața, iar ultimul bolnav ieși din cabinet la opt seara. În timp ce-mi scoteam halatul, clătinîndu-mă, moașa — felcerița-șefă — îmi spuse :

— Pentru afluența asta de pacienți să fiți recunoscător traheotomiei. Știți ce vorbește lumea prin sate ? Cică atunci cînd v-au adus-o pe Lidka, i-ați pus în locul gîtlejului ei un gîtlej de oțel și i l-ați cusut. Oamenii se duc special în satul acela să se uite la fetiță. Așa că v-a mers faima, doctore, vă felicit !

— Și trăiește așa, cu gîtlej de oțel ? m-am interesat eu.

— Așa. Dar trebuie să vă spun, doctore, sînteți grozav ! Și operați cu atîta sînge rece, o splendoare !

— M-da... Trebuie să știi că niciodată n-am emoții — am zis, dîndu-mi seama însă că, de obosit ce sînt, nu mi-e rușine de minciuna mea. Mi-am ferit doar ochii de privirea ei, mi-am luat rămas bun și m-am dus acasă.

Ningea cu fulgi mari, zăpada se așternea pretutindeni, felinarul de la intrarea spitalului era aprins și casa mea se înălța singuratică, tăcută și semeață. Iar eu traversam curtea, rîvnind la un singur lucru : să dorm.

1925

BOTEZUL FOCULUI

Zilele treceau în zbor la spitalul X și, puțin cîte puțin, începusem să mă obișnuiesc cu noua mea viață.

Prin sate, țăranii tot mai melițau in, drumurile rămîneau impracticabile, și la consultații veneau cel mult cinci bolnavi pe zi. Serile eram liber și mi le petreceam cercetînd biblioteca, citind manuale de chirurgie și stînd îndelung, singur, la ceaiul de seară, lîngă samovarul ce-și îngîna încetișor cîntecelul.

Ploua zile și nopți în șir, și stropii grei băteau fără istov darabana pe acoperișul casei — auzeam cum toarnă în dreptul ferestrei, șuvoiul de apă curgînd cu zgomot prin jgheab într-un hîrdău. Afară era noroi, ceață și un întuneric beznă în care singurele pete de lumină, palide și difuze, erau felinarul de lîngă poartă și ferestrele casei unde locuiau felcerul și moașele.

Într-o seară ca asta ședeam în cabinet, aplecat asupra unui atlas de anatomie topografică. În jur domnea o liniște adîncă, doar arareori tulburată de șoareci, care ronțăiau în spatele bufetului din sufragerie.

Am citit pînă cînd pleoapele grele, ostenite începură a-mi da în gene. În cele din urmă, căscînd, am împins la o parte atlasul, hotărît să merg la culcare. Întinzîndu-mă și savurînd dinainte un somn liniștit în zgomotul și răpăielile ploii, am trecut în dormitor, m-am dezbrăcat și m-am culcat.

N-am apucat să-mi pun capul pe pernă, că în fața ochilor, din negura visului, se ivi chipul Annei Prohorova, o fată de șaptesprezece ani, din satul Toropovo. Annei trebuia să i se facă o extracție dentară. Apoi, la fel de ireal, trecu silueta lui Demian Lukici, felcerul ; ținea în mînă un cleşte sclipitor. Mi-am amintit atunci cum felcerul, avînd slăbiciune pentru stilul ales, bombastic în vorbire, spune, în loc de „altfel", „altmintrele", am zîmbit ironic și am adormit de-a binelea.

Dar, cel mult peste o jumătate de oră, m-am trezit brusc, de parcă cineva m-ar fi tras de mînă ; m-am așezat în capul oaselor și, scrutînd speriat întunericul din odaie, am tras cu urechea.

Cineva bătea stăruitor, cu străşnicie în ușa de la intrare și, din capul locului, ciocăniturile acelea mi s-au părut rău prevestitoare.

Da, cineva bătea la ușa locuinței mele.

Apoi ciocăniturile conteniră, se auzi zdrăngănind cîrligul ce fereca intrarea de jos, răsună întîi glasul bucătăresei, după aceea un altul, nedeslușit, îi răspunse, apoi cineva urcă scara în scîrțîitul treptelor, trecu încetișor pe lîngă cabinet și ciocăni la ușa dormitorului.

— Cine-i acolo ?

— Eu sînt, Axinia — îmi răspunse o șoaptă respectuoasă — sînt de gardă.

— Ce vrei ?

— Anna Nikolaevna m-a trimis după dumneavoastră, a zis să veniți cît mai repede la spital.

— Ce s-a întîmplat ? am întrebat, simțind cum mi se strînge inima.

— Păi ne-au adus o femeie din Dulțevo. Au apucat-o durerile facerii și-i cam de rău cu ea.

„Uite, a și început ! îmi fulgeră prin minte în timp ce nu izbuteam să-mi vîr picioarele în pantofii aliniați lîngă

pat. Uf ! Drace ! Chibriturile nu se aprind. Deh, mai devreme sau mai tîrziu tot trebuia să se întîmple. Doar n-o să am baftă toată viața să-mi vină numai laringite și gastrite.“

— Bine. Du-te și spune-le că vin îndată ! am strigat ridicîndu-mă din pat.

Pașii Axiniei se depărtară clămpănind pe scări și, din nou, jos, se auzi zdrăngănitul cîrligului de la ușă. Somnul îmi pieri ca prin farmec. Cu degetele tremurînde, am aprins grăbit lampa și am început să mă îmbrac. Unsprezece și jumătate... «Ce-o fi avînd femeia aceea, de zice Axinia că-i cam de rău cu ea ? Hm... o fi vorba de o poziție anormală a fătului... bazin prea îngust... Sau, poate, ceva și mai grav, te pomenești că va fi nevoie de forceps. Ce-ar fi s-o trimit la oraș, la centrul raional ? Nu, imposibil ! Toți or să înceapă : „Halal doctor, nimic de zis !“ Și-apoi nici n-am dreptul să procedez astfel. Nici vorbă, trebuie să intervin eu. Dar cum ? Naiba știe ! Are să fie vai și amar dacă mă pierd ; pe deasupra, mă fac de rîs în fața moașelor. Dar mai întîi să văd cum stă cazul, nu merită să-mi fac nervi înainte de vreme...»

M-am îmbrăcat, mi-am aruncat pe umeri paltonul și, sperînd în sinea mea că totul se va termina cu bine, am rupt-o la fugă prin ploaie, spre clădirea spitalului, pe niște scînduri așezate anume, care clămpăneau. În dreptul intrării, în semiîntuneric, era trasă o căruță și am auzit cum calul lovea cu copita în scîndurile putrede.

— Matale ai adus lehuza ? întrebai fără noimă momîia care trebăluia pe lîngă cal.

— Noi... cum să nu, noi, taică — îmi răspunse plîngăreț un glas de muiere.

Cu toate că era noapte tîrziu, am găsit în spital un du-te-vino și o atmosferă de agitație. În sala de așteptare era aprinsă lampa petromax. Într-un coridor mic ce ducea la secția maternitate, trecu pe lîngă mine, grăbită, Axinia, cu un lighean în mîini. Deodată, din spatele ușii, răzbi

un geamăt slab, care amuți în clipa următoare. Am deschis ușa și am intrat în sala de nașteri. Lampa din tavan lumina viu o cameră nu prea mare, văruită. Pe un pat, așezat în apropierea mesei de operație, era întinsă o tînără femeie, învelită cu pătura pînă la bărbie. Avea chipul schimonosit de durere, iar șuvițele de păr ude i se lipiseră de frunte. Cu termometrul în mînă, Anna Nikolaevna pregătea o soluție într-un irigator, în timp ce Pelagheia Ivanovna, cealaltă moașă, scotea dintr-un dulap cearșafuri curate. Rezemat cu spatele de perete, felcerul stătea într-o atitudine napoleoniană. Văzîndu-mă, toți trei se înviorară, iar lehuza deschise ochii și, frîngîndu-și mîinile, se porni din nou să geamă jalnic și chinuit.

— Ei, care e situația ? am întrebat, eu însumi mirat de tonul meu, atît de calm și de ferm.

— Poziție transversală — îmi răspunse scurt Anna Nikolaevna, continuînd să adauge apă în soluție.

— A-șa-a... — am zis și m-am încruntat — ia hai să vedem...

— Axinia ! Tovarășul doctor trebuie să se spele pe mîini ! strigă atunci Anna Nikolaevna. Avea chipul solemn și grav.

În timp ce apa curgea șiroaie, luînd clăbucul de pe mîinile mele, roșii de atîta frecat cu peria, îi puneam Annei Nikolaevna niște întrebări cu totul lipsite de importanță, care sunau cam așa : „E mult de cînd a fost adusă femeia ?“ „De unde este de fel ?“... Pelagheia Ivanovna dădu la o parte pătura, iar eu, așezîndu-mă pe marginea patului, am început să palpez ușor pîntecele umflat. Femeia gemea, se întindea cît era de lungă, își înfigea degetele în cearșaf și-l mototolea.

— Mai încet, potolește-te... mai rabdă — îi ziceam eu, lipindu-mi cu grijă mîinile de pielea fierbinte și uscată.

De fapt, după ce Anna Nikolaevna, experimentată cum era, îmi suflase despre ce este vorba, examenul meu nu mai avea nici un rost. Oricît aș fi palpat pîntecele femeii,

tot nu aflam mai mult decît aflase Anna Nikolaevna. Diagnosticul ei, desigur, era exact : poziție transversală a fătului. Diagnosticul a fost stabilit, și mai departe ?...

Încruntîndu-mă, continuam să palpez pîntecele femeii din toate părțile, uitîndu-mă cu coada ochiului la cele două moașe, amîndouă grave și concentrate, și în ochii lor am citit aprobarea acțiunilor mele. Într-adevăr, gesturile îmi erau ferme, precise, exacte, iar tulburarea ce pusese stăpînire pe mine m-am străduit s-o ascund cît mai adînc, să nu se arate sub nici un chip.

— Bun... — am zis cu un oftat, ridicîndu-mă — întrucît nu mai aveam ce vedea pe dinafară, s-o examinăm puțin local.

Din nou am citit aprobarea în ochii Annei Nikolaevna.

— Axinia !

Și din nou se porni să curgă apa.

„Eh, uite acum ar trebui să citesc din Doderlein !", îmi spuneam în sinea mea, amărît, în timp ce-mi săpuneam mîinile. Dar, din păcate, era cu neputință s-o fac chiar atunci. Și-apoi, cu ce m-ar fi ajutat în clipa aceea ? După ce am dat jos clăbucul gros și mi-am limpezit mîinile, mi-am uns degetele cu iod. Apoi un cearșaf curat foșni sub degetele Pelagheiei Ivanovna și, plecîndu-mă spre lehuză, am început cu prudență temătoare examenul local. În minte îmi apăru fără voie sala de operație a Clinicii universitare de obstetrică. Becuri electrice cu globuri mate luminează viu ; pardoseala din mozaic e sclipitoare, pretutindeni robinete și tot felul de instalații scînteietoare. Asupra unei lehuze stă aplecat un asistent al profesorului, îmbrăcat cu un halat alb ca neaua, iar în jurul lui trei externi, ajutoarele sale, apoi medici care-și fac lucrările practice și o droaie de studenți. Totul se desfășoară de minune, fără nici un pericol, și cu multă lumină în jur.

Pe cînd aici sînt singur-singurel, asist o femeie care se chinuiește cumplit ; răspund pentru viața ei. Cum s-o ajut, nu știu, întrucît la viața mea am văzut numai două nașteri, în clinică, și erau perfect normale. În momentul de față fac o investigație, palpez, ceea ce însă nu e de nici un ajutor — atît pentru mine, cît și pentru lehuză ; nu înțeleg absolut nimic, nu pot palpa ca lumea ceea ce se întîmplă înăuntrul ei — și ar fi timpul să iau o hotărîre.

— Poziție transversă... și dacă-i poziție transversă, înseamnă că se impune... se impune...

— Întoarcerea fătului — nu se putu stăpîni și zise ca pentru sine Anna Nikolaevna.

Un medic bătrîn, cu experiență, s-ar fi uitat chiorîș la ea pentru faptul că se bagă cu concluziile ei... În ce mă privește însă, nu sînt un om supărăcios...

— Da... — am confirmat semnificativ — întoarcerea...

Și îndată, prin fața ochilor minții, începură să mi se perinde paginile manualului lui Doderlein. Întoarcere dreaptă... întoarcere combinată... întoarcere...

Pagini și iar pagini... toate cu ilustrații. Un bazin de femeie, prunci cu trupurile strîmbate, turtite și capete uriașe... o mînuță care atîrnă ca o cîrpă, înnodată !

Și doar citisem recent din cartea asta ! Ba am mai și subliniat unele fraze, căutînd să pătrund cu luare-aminte fiecare cuvînt, să-mi închipui în gînd corelația dintre organe, procedeele care trebuiesc aplicate. Și, în timp ce citeam, mi se părea că textul mi se întipărește pentru totdeauna în minte.

Acum însă, din tot ce-am citit, îmi reamintesc limpede o singură frază :

„Poziția transversă este o poziție cu totul nefavorabilă."

Ce-i drept e drept. Cu totul nefavorabilă, atît pentru femeia care naște, cît și pentru medicul care, cu șase luni în urmă, a ieșit de pe băncile Facultății de medicină.

— Ei... eu zic să începem — am spus, ridicîndu-mă.

Chipul Annei Nikolaevna se însufleți.

— Demian Lukici — se adresă ea felcerului — pregătește, te rog, masca de cloroform.

Grozav a făcut că a spus-o, pentru că eu nu știam prea bine dacă intervenția asta se face cu anestezie sau fără ! Da, sigur că se face cu anestezie, altfel nici nu se poate !

Oricum, trebuie să-mi arunc un ochi în Doderlein, să văd ce scrie...

Și, după ce m-am spălat pe mîini, am zis :

— Bu-un... pregătiți totul pentru anestezie, instalați femeia pentru intervenție, mă întorc îndată, numai să-mi iau țigările de-acasă.

— Duceți-vă, aveți tot timpul — îmi răspunse Anna Nikolaevna.

M-am șters pe mîini, infirmiera îmi aruncă pe umeri mantaua și, fără s-o îmbrac ca lumea, am dat o fugă pînă acasă.

Am aprins lampa în cabinet și, uitînd să-mi scot căciula, m-am repezit la dulapul cu cărți.

Iată Doderlein-ul : *Obstetrica operatorie.* Răsfoiesc în grabă paginile lucioase...

„...întoarcerea fătului constituie întotdeauna o operație primejdioasă pentru mamă..."

Încerc o senzație neplăcută, de frig de-a lungul șirei spinării.

„...Pericolul principal constă în eventualitatea unei perforări spontane a uterului."

Spon-ta-ne...

„...În cazul cînd, introducînd mîna în uter, datorită fie unui uter îngust, fie contractării pereților acestuia, obstetricianul întîmpină unele dificultăți în acțiunea întreprinsă pentru a pătrunde pînă la piciorușul fătului, el trebuie să renunțe la oricare alte încercări de a efectua întoarcerea..."

Bine. Dacă, să zicem, printr-o minune oarecare, voi reuși să stabilesc prezența acestor *„dificultăți"* și voi renunța la *„oricare alte încercări"*, ce-am să mă fac, vă întreb, cu femeia din Dulțevo, căreia i s-a și aplicat, la ora asta, masca de cloroform ?

Mai departe :

„...Este cu desăvîrșire contraindicată încercarea de a pătrunde spre piciorușele fătului de-a lungul spinării..."

Vom lua în considerație această indicație.

„...Se consideră greșită încercarea de a apuca piciorușul în porțiunea lui superioară, întrucît aceasta poate avea ușor, drept rezultat, o răsucire în ax a fătului, ceea ce duce uneori la o schilodire gravă a acestuia și, drept urmare, la cele mai triste consecințe..."

„Triste consecințe". Cuvinte puțin cam nelămurite, dar foarte impunătoare ! Dar dacă bărbatul femeii din Dulțevo rămîne văduv ? Mi-am șters fruntea asudată, mi-am luat inima în dinți și, trecînd peste toate aceste pasaje înspăimîntătoare, m-am străduit să rețin numai esențialul : ce trebuie să fac, de fapt, cum și unde să introduc mîna. Dar, parcurgînd rîndurile manualului, dădeam iar și iar de alte fraze terifiante. Îmi săreau în ochi :

„...avînd în vedere marea primejdie a unei perforări... întoarcerea internă și cea combinată constituie operațiuni ce trebuiesc privite ca fiind pentru mamă cele mai primejdioase intervenții obstetricale..."

Și, în chip de acord final :

„...Cu fiecare ceas de întîrziere, primejdia crește..."

Ajunge ! Lectura și-a dat roadele : în capul meu totul s-a încîlcit definitiv, m-am convins într-o clipă că nu înțeleg o boabă și, în primul rînd, că habar n-am care anume din aceste întoarceri am s-o aplic : combinată, necombinată, dreaptă sau vreo alta... Las cartea lui Doderlein și mă

cufund într-un fotoliu, străduindu-mă să-mi adun gîndurile. Apoi mă uit la ceas. Drace ! Constat că sînt acasă de douăsprezece minute. Şi dincolo sînt aşteptat !

„...Cu fiecare ceas..."

Ceasurile sînt formate din minute, iar în asemenea împrejurări minutele fug ca vîntul. Arunc cît colo Doderlein-ul şi alerg înapoi la spital.

Acolo totul era gata pentru intervenţie. Felcerul stătea în picioare lîngă o măsuţă, pregătind masca şi sticluţa cu cloroform. Lehuza era întinsă pe masa de operaţie. Gemetele ei neîntrerupte răsunau în tot spitalul.

— Rabdă, mai rabdă puţin... — bolborosea prietenoasă Pelagheia Ivanovna, aplecîndu-se spre femeie — îndată domnul doctor îţi va alina durerea şi te va ajuta...

— O-of ! Nu mai pot... Nu mai po...ot ! N-am să rezist !

— Nu te teme... nu te teme... — mormăia moaşa pe acelaşi ton — ai să rezişti ! Acuş îţi dăm să miroşi o doctorie şi n-ai să simţi nimic.

Apa porni să curgă cu zgomot din robinete, iar Anna Nikolaevna şi cu mine începurăm să ne spălăm mîinile şi braţele pînă la cot. Şi, în timp ce femeia gemea şi ţipa, Anna Nikolaevna îmi povesti cum făcea întoarcerile predecesorul meu — chirurg cu experienţă. O ascultam cu nesaţ, silindu-mă să nu-mi scape nici un cuvînt. Şi aceste zece minute mi-au dat mai mult decît tot ceea ce citisem la obstetrică pentru examenul de stat, cînd tocmai la acest obiect am luat „foarte bine". Din unele cuvinte disparate, fraze abrupte sau aluzii aruncate într-o doară, am aflat acel esenţial absolut necesar, ceea ce nu găseşti în nici o carte. Şi pe cînd îmi ştergeam cu un tifon steril mîinile perfect de albe şi curate, m-am simţit plin de hotărîre, iar în mintea mea se contură un plan limpede şi ferm. Întoarcere combinată sau necombinată, acum nu mai este cazul să mă gîndesc la astfel de amănunte.

În clipa de faţă, toate aceste cuvinte savante nu au nici un rost. Un singur lucru este important : trebuie să introduc în uter mîna, cu cealaltă să ajut dinafară întoarcerea şi, bazîndu-mă nu pe ştiinţa din cărţi, ci pe simţul măsurii, fără de care medicul nu face doi bani, să aduc jos, cu băgare de seamă, dar, în acelaşi timp, insistent, un piciorus şi, trăgînd de el, să scot copilul.

Trebuie să fiu calm şi precaut şi, totodată, foarte hotărît şi fără umbră de teamă.

— Pune-i masca — i-am ordonat felcerului şi am început să-mi ung degetele cu iod.

Pelagheia Ivanovna încrucişă îndată mîinile lehuzei, iar felcerul puse masca pe chipul ei chinuit. Din sticluţa de un galben închis începu să picure cloroformul. Un miros dulceag, greţos se răspîndi prin cameră. Atît felcerul cît şi moaşele aveau întipărită pe faţă o expresie gravă, inspirată parcă...

— A-a ! A ! ! ţipă dintr-o dată femeia. În clipele ce urmară se smuci spasmodic, silindu-se să-şi smulgă masca de pe faţă.

— Ţineţi-o !

Pelagheia Ivanovna o apucă de mîini şi o întinse la loc, apăsîndu-i pieptul. Sucindu-şi obrazul ca să scape de mască, femeia mai ţipă de cîteva ori, dar tot mai rar... mai rar... Apoi mormăi surd :

— A-a... dă-mi drumul !... A !...

După aceea tot mai slab, mai slab. Şi în cele din urmă, în odaia albă se instăpîni tăcerea. Picăturile străvezii cădeau mereu pe tifonul alb...

— Cum e pulsul, Pelagheia Ivanovna ?

— Bun.

Pelagheia Ivanovna ridică mîna lehuzei şi-i dă drumul : mîna cade inertă, ca o bucată de lemn, pe cearşaf. Săltînd uşor masca, felcerul examinează pupila femeii :

— Doarme.

O băltoacă de sînge. Mîinile îmi sînt mînjite pînă la cot. Pete de sînge pe cearşafuri. Cheaguri roşii şi bucăţi de tifon mototolite, roşii. Pelagheia Ivanovna a şi început să scuture pruncul, să-l lovească uşurel cu palma. Axinia zdrăngăne cu căldările, umple cu apă ligheanele. Pruncul este cufundat ba în apă rece, ba în apă caldă. Tace, iar capul i se bălăbăne în toate părţile, de parcă s-ar ţine de un firicel de aţă. Deodată însă se aude un fel de scîrţîit sau oftat, urmat de cel dintîi ţipăt slab, răguşit.

— E viu, e viu... — mormăie Pelagheia Ivanovna, culcîndu-l îndată pe o pernă.

Şi mama trăieşte. Din fericire, nu s-a întîmplat nimic rău. Acum îi iau şi eu pulsul. Da, e un puls regulat, precis, iar felcerul îi atinge umărul, o scutură uşurel şi-i spune :

— Hai tuşă, hai, trezeşte-te...

Cearşafurile însîngerate sînt date la o parte şi, după ce o acoperă repede cu altul curat, felcerul şi cu Axinia o duc pe mamă într-un salon. Pruncul, înfăşat, pleacă şi el pe perna lui. Fetişoara-i cafenie şi zbîrcită este încadrată de albul boneţelei, iar piuitul său jalnic şi subţirel nu mai conteneşte.

Apa curge din robinetele spălătoarelor. Anna Nikolaevna şi-a aprins o ţigară, trage cu lăcomie fumul în piept, se îneacă şi tuşeşte.

— Aţi făcut bine întoarcerea, doctore, cu multă siguranţă, aş zice.

Îmi frec conştiincios mîinile cu peria şi mă uit la ea cu coada ochiului... nu cumva rîde de mine ? Dar pe chipul ei citesc o expresie sinceră de mîndrie şi satisfacţie. Inima mi-e plină de bucurie. Privesc dezordinea albă şi însîngerată din jur, apa înroşită din lighean şi mă simt învingător. Undeva însă, adînc de tot, mă roade viermele îndoielii.

— Să vedem ce se va întîmpla mai departe — zic eu.

Anna Nikolaevna se uită la mine mirată :

— Ce să se întîmple ? Totul este cum nu se poate mai bine.

Mormăi ceva în doi peri drept răspuns. De fapt, aş fi vrut să-i spus : „Mă întreb, oare mama copilului n-a păţit nimic, nu i-oi fi pricinuit vreun traumatism, vreo perforare în timpul intervenţiei ?"... Gîndul acesta mă chinuie surd. Dar cunoştinţele mele în obstetrică sînt prea confuze, prea teoretice şi trunchiate ! O perforare ? Oare cum trebuie să se manifeste ? Şi cînd va da de ştire dacă s-a produs... acum, pe loc, sau, poate, mai tîrziu ?... Nu, mai bine să nu mă aventurez pe această temă.

— Ei, cîte nu se pot întîmpla... — spun cu glas tare — nu este exclusă eventualitatea unei infecţii... — repet la întîmplare o frază din nu ştiu care manual.

— Ah, la asta vă referiţi ! îmi răspunse calm, tărăgănat Anna Nikolaevna. Cu ajutorul lui Dumnezeu, n-o să se întîmple nimic. Şi-apoi, de unde ? Totu-i steril, curat.

Cînd m-am întors acasă, era trecut de unu noaptea. În cabinet, pe masă, chiar în pata de lumină ce cade de la lampă, rămăsese netulburat tratatul lui Doderlein, deschis la capitolul *Primejdiile întoarcerii*. Am mai stat cam un ceas răsfoind paginile şi sorbindu-mi ceaiul rece. Şi atunci s-a întîmplat un lucru din cale afară de interesant : toate pasajele, obscure pînă atunci, le-am priceput deodată perfect, de parcă se revărsase o lumină peste ele, şi acolo, la lumina lămpii, noaptea, în acest colţ pierdut de ţară, am înţeles ce înseamnă adevărata ştiinţă.

„La ţară poţi cîştiga o experienţă imensă — gîndeam eu, gata să adorm — atîta doar că trebuie să citeşti, să citeşti cît mai mult, cît mai mult cu putinţă..."

1925

Scoate urlete de fiară,
Ori ca un copil scîncește... [1]

Cum a început toată povestea asta ? După spusele atotștiutoarei Axinia, întîi și întîi impiegatul Palcikov, domiciliat la Șalometievo, s-a îndrăgostit de fata agronomului. Era o dragoste înflăcărată, care mistuia sărmana lui inimă. Îndrăgostitul plecă la centrul județean Gracevka, unde își comandă un costum de haine. Costumul a ieșit o capodoperă, și nu este de loc exclus ca dungile gri să fi hotărît soarta nefericitului tînăr. Fata agronomului consimți să se mărite cu el.

În ce mă privește, fiind medicul spitalului dintr-o circumscripție a guberniei, după ce i-am amputat piciorul fetei care nimerise într-o meliță, m-am acoperit într-atît de glorie, încît, sub povara celebrității mele, eram cît pe ce să-mi pierd viața.

Pe un drum de sanie bătătorit veneau la mine pentru consultație cîte o sută de țărani pe zi. Nu apucam nici să mănînc la prînz. Aritmetica este o știință necruțătoare. Să presupunem că fiecare pacient al meu, din cei o sută, îmi răpea numai cinci minute... numai cinci ! Cinci sute de minute, ceea ce înseamnă opt ore și douăzeci de minute. În șir, notați, vă rog. Unde mai pui că aveam un staționar cu treizeci de paturi și unde mai pui că operam...

În concluzie, cînd ieșeam din spital la orele nouă seara, nu-mi mai ardea nici de mîncare, nici de băut, și nici de somn. Un singur lucru vroiam — să nu vină careva să mă cheme la vreo naștere. Și pe puțin de cinci ori, în decurs de două săptămîni, m-au luat în toiul nopții, pe drum de sanie.

[1] Din poezia *Seară de iarnă* de A. S. Pușkin (în românește de Al. Philippide, B.P.T. 109) (n.t.).

Ochii mi-erau lăcrămoși și încercănați, iar deasupra rădăcinii nasului se așternuse o cută verticală care semăna cu un vierme. Noaptea, ca într-un fel de ceață difuză și mișcătoare, visam operații nereușite, coaste dezgolite, iar mîinile mele, pline de sînge omenesc, și mă trezeam, scăldat de o sudoare rece, lipicioasă, cu toate că soba olandeză din dormitorul meu era încinsă.

La vizită pășeam impetuos, iar în urma mea, în trap bătut, veneau felcerul, o felceriță și două infirmiere. Oprindu-mă lîngă patul omului, care, topit de febră și de boală, răsufla jalnic, anevoie, storceam din creierul meu tot ce se putea stoarce, tot ce poseda el. Degetele mele bîjbîiau pe pielea uscată, mistuită parcă de flăcări, mă uitam în pupilele bolnavului, îi ciocăneam coastele, ascultam cum, în adîncul pieptului, îi bate tainic inima, și un singur gînd mă chinuia : cum să-l salvez ? Și pe ăsta ! Pe toți să-i salvez !

Lupta nu contenea aproape deloc. Zi de zi, începea dis-de-dimineață, la lumina palidă a zăpezii, și se încheia în clipirile galbene ale lămpii petromax.

„Aș fi curios să știu cum se vor isprăvi toate astea ? îmi spuneam eu noaptea. Oare așa or să vină ei cu sania și-n ianuarie, și-n februarie, și-n martie ?"

Am scris la Gracevka, amintind celor de-acolo, politicos, că în circumscripția sanitară X se cuvine să mai fie numit încă un medic.

Scrisoarea mea o porni la drum în sanie țărănească, plutind pe oceanul neted al omătului cale de patruzeci de verste. Peste trei zile sosi răspunsul : „Desigur, desigur — scria acolo... Negreșit... dar nu acuma... deocamdată nimeni nu vrea să vină la X..."

În încheiere, scrisoarea conținea cîteva aprecieri măgulitoare la adresa activității mele, precum și urări de noi succese.

Înaripat de aceste aprecieri și urări, m-am apucat să tamponez, să vaccinez cu ser antidifteric, să deschid abcese

de proporţii monstruoase, să aplic pansamente ghipsate etc...

Marţi sosiră o sută unsprezece bolnavi, faţă de cei o sută de pînă atunci, şi am isprăvit cu consultaţiile la orele nouă seara. Am adormit, străduindu-mă să ghicesc cîţi vor veni a doua zi — miercuri ? Şi am visat că sosisera nouă sute.

Dimineaţa se uita pe fereastra dormitorului meu, albă din cale afară. Am deschis ochii şi nu puteam să înţeleg ce anume m-a trezit. Apoi mi-am dat seama : cineva ciocănea la uşă.

— Doctore... — am recunoscut eu glasul moaşei Pelagheia Ivanovna. V-aţi sculat ?

— Îhî... — i-am răspuns cu o voce fioroasă, de adormit ce eram.

— Am venit să vă spun să nu vă grăbiţi la spital. N-au sosit decît doi bolnavi.

— Dumneata... glumeşti ?

— Pe cuvîntul meu ! Afară e viscol, doctore, viscol — repetă ea, radioasă, vorbind tot timpul în gaura cheii. Aştia doi au măsele cariate. Extracţiile are să le facă Demian Lukici.

— Nu zău... De surprins ce eram, am sărit fără nici un rost din pat.

A fost o zi grozavă. După ce am isprăvit cu vizita, m-am plimbat pînă la prînz prin vastele mele apartamente (medicului îi era rezervată o locuinţă compusă din şase camere —parter-etaj : trei camere sus, iar celelalte trei şi bucătăria, la parter), am fluierat arii din opere, am fumat şi am bătut darabana în geamuri. Afară se petrecea un lucru pe care nu avusesem încă ocazia să-l văd. Dispăruseră şi cerul, şi pămîntul. Vîrtejuri şi învolburări albe în lung şi-n lat, şi pieziş şi curmeziş. Ai fi zis că se joacă dracul cu niscai praf de dinţi.

La amiază i-am dat poruncă Axiniei, care îndeplinea funcţia de bucătăreasă şi femeie de serviciu pe lîngă locuinţa medicului, să pună apa la încălzit în trei căldări şi un cazan — de o lună de zile nu mă spălasem ca lumea. După care eu şi Axinia scoaserăm din cămară o albie de proporţii uriaşe, o instalarăm în bucătărie, pe podea (de baie, desigur, nici nu putea fi vorba la X. În spital erau, dar defecte).

Pe la orele două, vîrtejurile ce se învolburau prin faţa ferestrei se răriră considerabil, iar eu şedeam în copaie gol-puşcă şi cu capul numai clăbuc.

— Aş-şa înţeleg şi eu... — mormăiam cu desfătare, turnîndu-mi pe spate apă fierbinte, aş-şa înţeleg şi eu ! După aia, o să luăm masa, iar apoi o să tragem un pui de somn. Dacă reuşesc să dorm pe săturate, mîine pot veni o sută cincizeci de bolnavi, n-au decît ! Ce noutăţi mai sînt, Axinia ?

Axinia şedea în dosul uşii, aşteptînd să isprăvesc cu operaţia îmbăierii.

— Impiegatul de la Şalometievo se însoară — îmi servi ea prompt.

— Nu spune ! Ea e de acord ?

— Este, zău dacă vă mint ! E-ndrăgostit lulea... — urmă Axinia cu glas cîntat, zăngănind cu nişte vase.

— Mireasa cum e, drăguţă ?

— O frumuseţă rară ! Blondă, subţirică...

— Ia te uită !

În clipa aceea se auziră bubuituri în uşă. Posomorît, am turnat apă peste mine şi am ciulit urechea.

— Medicul face baie... — lămurea pe cineva Axinia, cu acelaşi glas cîntat.

— Mrr... mrr... — mormăia o voce de bas.

— Aveţi un bilet, domnule doctor — mă vesti apoi Axinia, piţigăiat, pe gura cheii.

— Întinde-mi-l prin uşă.

Ridicîndu-mă din copaie, zgribulit şi supărat foc pe soarta nedreaptă, am luat din mîinile Axiniei un plic cam umed.

„Pe dracu ghem ! Nu plec nicăieri, rămîn în copaie. Sînt și eu om, la urma urmei" — mi-am zis, nu tocmai convins și, lăsîndu-mă din nou în albie, am despăturit biletul.

„*Stimate coleg* (uriaș semn de exclamație) *Te impl* (tăiat cu o linie) *Vă rog insistent să veniți de urgență. Bolnava de sex feminin, în urma lovirii cu capul, prezintă hemoragie din cavita* (tăiat cu o linie) *din gură și din nas. Fără cunoștință. Nu pot face față. Rog insistent. Caii — foarte buni. Pulsul prost de tot. Oleu camforat avem. Doctor* (semnătura indescifrabilă)."

„N-am noroc în viață" — mi-am zis cu adîncă mîhnire, uitîndu-mă la lemnele care ardeau vesel în sobă.

— Cine a adus biletul, un bărbat ?

— Da, un bărbat.

— Să vină aici.

Cînd se ivi în ușă, mi se păru că am în fața mea un roman din antichitate, asta din cauza coifului strălucitor pe care și-l pusese peste căciula cu clape. Omul avea o șubă din blană de lup și, o dată cu intrarea lui în bucătărie, mă izbi un șuvoi subțire de frig.

— De ce porți coif ? l-am întrebat acoperindu-mi cu un cearșaf trupul spălat numai pe jumătate.

— Sînt pompier la Șalometievo. Avem acolo o unitate de pompieri... — îmi răspunse romanul.

— Cine-i doctorul ăsta care-mi scrie ?

— A venit ca invitat la agronomul nostru. Un medic tînăr. A dat o nenorocire peste noi, o mare nenorocire...

— Cine e femeia accidentată ?

— Logodnica impiegatului nostru.

— Aoleu ! făcu Axinia de cealaltă parte a ușii.

— Cum s-a întîmplat ? (Am auzit cum Axinia se lipi cu trup cu tot de ușă.)

— Ieri au avut logodna, iar după logodnă, impiegatul a vrut s-o plimbe pe viitoarea lui soție cu sania. A înhămat un trăpaș tinerel, a așezat-o pe fată în sanie și... p-aci ți-e drumul ! Trăpașul a luat-o razna din capul locului, mireasa,

de zdruncinătură, s-a lovit cu capul de stîlpul porții și a zburat din sanie. Grozavă nenorocire, nici n-am cuvinte să spun... Pe impiegat nu-l lăsăm singur o clipă, nu cumva să se spînzure. Și-a pierdut mințile de durere.

— După cum vezi, fac baie — am zis eu, jalnic. De ce n-au adus-o aici ? Și zicînd acestea, mi-am turnat apă în cap și tot clăbucul a curs în covată.

— Cu neputință, stimate cetățene doctor — rosti cu aprindere pompierul și, împreunîndu-și mîinile ca pentru rugăciune, urmă : E absolut cu neputință. Moare fata...

— Păi cum să mergem ? E viscol afară !

— S-a liniștit. Nu vedeți ? S-a liniștit de tot. Caii-s sprinteni. Într-un ceas sîntem la Șalometievo...

Cu un geamăt blînd, am ieșit din copaie, mi-am mai turnat cu înverșunare două căldări de apă, apoi, stînd pe vine la gura căscată a sobei, îmi tot vîram capul în ea, să-l usuc cît de cît.

„De bună seamă n-am să scap fără o congestie pulmonară. O dublă congestie, după asemenea voiaj. Și ce-i mai important, ce mă fac cu ea, cu logodnica ? Medicul ăsta, se vede și din bilet, are și mai puțină experiență decît mine. Eu nu știu nimic, doar c-am mai învățat cîte ceva în cele șase luni de cînd mă aflu aici ; el... nici atîta. Pesemne că mai ieri a ieșit de pe băncile facultății. Și pe mine mă ia drept medic cu experiență..."

Reflectînd astfel, nici nu știu cînd m-am îmbrăcat. Și nu era un ritual simplu : pantaloni, bluză, pîslari, peste bluză o scurtă de piele, peste scurtă palton, peste palton șubă din blană de oaie, căciulă, geantă cu cofeină, oleu camforat, morfină, adrenalină, pense hemostatice, pansamente sterile, fețe, tifon, seringă, sondă, browning, țigări, ceas, stetoscop.

La ieșirea din sat mi se păru că nu-i chiar prăpăd afară, deși se întuneca și ziua era pe sfîrșite. Viscolea mai puțin parcă, pieziș, într-o singură direcție, din dreapta, așa încît vîntul îmi sufla în obrazul drept. Crupa primului cal n-o

vedeam, o acoperea pompierul, care se înălța ca un munte în fața mea. Caii o porniră într-adevăr sprinten, unul în urma celuilalt, și mica sanie înainta legănîndu-se la hopuri. Tolănit în ea, m-am încălzit pe dată : m-am gîndit la dubla congestie pulmonară, apoi la fată, care s-ar putea să aibă o fisură a osului cranian, pe dinăuntru, și o așchie de os să i se fi înfipt în creier...

— Caii sînt ai pompierilor ? am întrebat, înfofolit în gulerul de oaie.

— Îhî... îhî... — încuviință mormăind vizitiul meu, fără să se întoarcă.

— Da' doctorul ce i-a făcut pînă acum ?

— Păi dumnealui... hm, hm... vezi, Doamne, se pricepe la bolile venerice... îhî... îhî...

Uu-uu... vui viscolul în crîngul apropiat, apoi șuieră dintr-o parte și porni să toarne din nou zăpadă mai vîrtos... Sania mă legăna, mă tot legăna la nesfîrșit... pînă m-am pomenit la „Băile Sandunov" din Moscova. Și, așa cum eram, cu șuba pe mine, iată-mă la vestiar. Transpirat leoarcă. Apoi s-a aprins o torță, mă izbi un val de frig, am deschis ochii și am zărit un coif strălucitor sîngeriu. Mi-am zis că e un incendiu... apoi m-am dezmeticit, dîndu-mi seama că am ajuns. Mă aflam la intrarea unei clădiri albe cu coloane, de pe vremea lui Nicolae I, pesemne. Jur împrejur, întuneric de nepătruns, iar flăcările pe care le zărisem dănțuiau deasupra capetelor pompierilor : ieșiseră să mă întîmpine. Trăgînd afară, prin crăpătura șubei, ceasul, am constatat că e cinci.. Făcuserăm deci două ore și jumătate, și nu o oră, cum cumpănise pompierul-vizitiu.

— Mă întorc numaidecît înapoi, să-mi dați cai — am precizat eu.

— Am înțeles, vă rog — îmi răspunse vizitiul.

Buimac de somn și ud, ca într-o compresă sub scurta mea de piele, am intrat în vestiar. Dintr-o parte mă izbi lumina unei lămpi ; se așternea ca o dungă pe podeaua vopsită. În aceeași clipă ieși în goană să mă întîmpine un tînerel cu părul de culoarea grîului copt, cu ochii de fiară încolțită. Purta pantaloni cu dunga proaspăt călcată, cravata-i albă cu picouri negre atîrna într-o parte, plastronul îi ieșise din pantaloni și-i ședea ca o cocoașă la piept, haina însă era la patru ace, nou-nouță, impecabilă, iar cutele păreau croite din metal.

Tînărul dădu din mîini ca din aripi și le înfipse în șuba mea, mă scutură zdravăn și, lipindu-se de mine, începu să strige nu prea tare :

— Dragul meu... doctore... mai repede... moare... Eu sînt ucigașul ! Privi undeva într-o parte, deschise larg ochii severi, în care se cuibărise noaptea, și spuse cuiva : Sînt ucigaș, asta-i...

Apoi izbucni în hohote de plîns, se apucă de păru-i cam firav, trase și am văzut cum își smulge cu adevărat smocuri întregi, răsucindu-le pe degete.

— Încetează ! i-am zis, strîngîndu-i cu putere încheietura mîinii.

Fu dus îndărăt în casă. Apoi apărură niște femei. Cineva îmi scoase șuba și mă conduse pe niște preșuri, așternute în chip festiv, lîngă un pat alb. În întîmpinarea mea se ridică de pe scaun un medic tînăr de tot. Avea ochii chinuiți și pierduți. O clipă am citit în ei mirarea — nu se aștepta să fiu și eu tot atît de tînăr ca și el. Semănam amîndoi ca două portrete ale unuia și aceluiași personaj, făcute în același an. În clipa următoare însă s-a bucurat atît de mult că am venit, încît era cît pe ce să se înece.

— Cît de mult mă bucur... dragul meu coleg... poftim... vedeți, pulsul e tot mai rar. De fapt, sînt specialist în boli dermato-venerice. Mă bucur nespus, nespus de mult că ați venit...

Pe masă, pe o fîșie de tifon, am văzut o seringă și cîteva fiole cu un lichid galben uleios. Prin ușă răzbiră plînsetele impiegatului, cineva închise ușa, iar în spatele meu răsări silueta unei femei în alb. Dormitorul era cufundat în penumbră, lampa era acoperită dintr-o parte cu o bucată de

pînză verde. În umbra verzuie, pe pernă, am văzut un chip alb ca hîrtia. Părul bălai atîrna în şuviţe, răvăşit, pe pernă. Nasul i se ascuţise, în nări avea vîrîte bucăţi de vată, trandafirii din cauza sîngelui.

— Vedeţi pulsul... — îmi şopti medicul.

Luînd în mîinile mele mîna inertă, fără viaţă, i-am palpat pulsul, cu un gest devenit obişnuinţă, şi am tresărit. Sub degetele mele am simţit un tremur mărunt, des, care începu apoi să se rărească, să se stingă. Am încercat obişnuita senzaţie de frig la lingurică : o aveam ori de cîte ori dădeam piept cu moartea. O urăsc. Apucasem să sparg vîrful fiolei şi să umplu seringa mea cu oleu camforat. Am introdus însă acul maşinal, împingîndu-l inutil sub pielea braţului.

Uitîndu-mă la chipul fetei, am văzut cum falca începu să-i tresară, de parcă bolnava s-ar fi înecat cu ceva, apoi se lăsă în jos, trupul i se încordă sub pătura care o învelea, încremeni, apoi se muie. Ultimul firicel de viaţă se pierdu sub degetele mele.

— A murit... — am zis la urechea medicului.

Silueta albă, cu părul cărunt, se prăvăli peste pătura ce se aşternea acum dreaptă, se lipi de trupul fără viaţă, zguduită de plîns.

— Mai încet, mai încet, vă rog... — am şoptit la urechea femeii, iar medicul celălalt se uită, chinuit, cu coada ochiului la uşă.

— Ce-a putut să mă tortureze băiatul ăsta ! rosti el încet de tot.

După aceea, pe mama, care plîngea, o lăsarăm în dormitor ; nu suflarăm nimănui o vorbă, iar pe impiegat îl duserăm într-una din odăile din fund.

— Dacă nu ne laşi să-ţi facem o injecţie, nu ne mai ocupăm de nimic — i-am zis eu. Ne chinuieşti, ne împiedici să lucrăm !

Auzind acestea, nefericitul primi condiţiile noastre ; plîngînd încetişor, îşi scoase haina, îi răsucirăm mîneca

albă a cămăşii lui elegante de ginere şi-i făcurăm o injecţie cu morfină. Medicul plecă la moartă, chipurile s-o îngrijească, iar eu am rămas lîngă impiegat. Morfina îşi făcu efectul mai rapid decît mă aşteptam. Peste un sfert de ceas, jelindu-se şi plîngînd tot mai încet şi mai confuz, nefericitul începu să moţăie, apoi, culcîndu-şi obrazul plîns pe mîini, adormi de-a binelea. Nu mai auzi foiala, foşnetele, plînsetele şi ţipetele surde stîrnite în casă.

— Dragul meu coleg, ascultă ce-ţi spun, e periculos să pleci acum. Puteţi rătăci drumul — îmi şoptea colegul meu de breaslă, în vestiar. Rămîi, dormi aici...

— Nu pot, mi-e imposibil. Plec orice-ar fi. Mi-au promis să-mi pună imediat la dispoziţie caii ca să mă pot întoarce.

— Sigur că o să ţi-i pună la dispoziţie, numai, vezi dumneata...

— Am trei bolnavi de tifos atît de gravi, încît nu-i pot lăsa în voia soartei. Trebuie să-i văd în cursul nopţii.

— Ia seama să nu regreţi, te-am prevenit... Diluă puţin spirt alb, îmi dădu să-l beau şi, chiar acolo, în vestiar, am înghiţit o bucată de şuncă. În burtă mi se prelinse puţină căldură, iar la inimă parcă nu-mi mai dădea atîta ghes urîtul. Pentru ultima oară am intrat în dormitor să mă uit la moartă, apoi în odaia unde dormea impiegatul şi, lăsînd colegului meu o fiolă de morfină, înfofolindu-mă din nou, am ieşit în cerdac.

Afară şuiera viscolul, caii stăteau trişti, cu capul plecat, îi biciuia zăpada. Flacăra torţei aprinse dănţuia şi se clătina.

— Cunoşti drumul ? l-am întrebat pe vizitiu, ferindu-mi gura de frig.

— De cunoscut cunoaştem noi drumul — îmi răspunse vizitiul meu cu glas tare trist (nu mai purta coif), da' ar fi trebuit să rămîneţi acilea peste noapte...

Pînă şi după clapele căciulii lui se vedea că tare n-avea chef s-o pornească la drum.

— Trebuie să rămîneți — adăugă un alt pompier, ținînd o torță care ardea înverșunat — e primejdios în cîmp deschis.

— Sînt douăsprezece verste de drum... — am bombănit eu, posac — ajungem... Am acasă, la spital, niște bolnavi grav...

Zicînd acestea, m-am cățărat în sanie.

N-am mai adăugat, iertat să-mi fie, că numai gîndul de a rămîne în casa unde s-a întîmplat o mare nenorocire, unde sînt neputincios să ajut și absolut inutil mi se părea de nesuportat.

Pierzînd ultima speranță, vizitiul se trînti pe capră, se așeză drept, se legănă ușurel și, în clipa următoare trecurăm dincolo de poartă. Torța aprinsă pieri ca prin farmec, parcă ar fi intrat în pămînt sau ar fi stins-o vîntul dintr-o suflare. Îndată însă altceva îmi stîrni interesul. Răsucindu-mă anevoie, am văzut că, în urma noastră, pe lîngă torță, pierise și întreaga așezare Șalometievo, cu clădirile ei, cu tot. Ca într-un vis. Constatare ce îmi pricinui un fel de împunsătură neplăcută.

— Fantastic !... mi-am zis în gînd sau, poate, am mormăit chiar.

După ce-am scos nasul afară un minut, mi l-am vîrît din nou în gulerul șubei, atît de urît era afară. Universul întreg se transformase într-un ghem pe care vîntul îl zgîlțîia și-l trăgea în toate părțile.

„N-ar fi mai bine să mă întorc ?“ îmi trecu prin minte. Dar am gonit acest gînd și, cuibărindu-mă cît mai adînc în fîn, pe fundul saniei, ca într-o barcă, m-am făcut covrig și am închis ochii. Și îndată am revăzut ca aievea lampa, cu pînza ei verde pe abajur, și chipul acela alb. Deodată mintea mi se lumină : „Fractura bazei craniene... Da, da... aha... asta a fost !“ Eram convins că diagnosticul meu este exact. O revelație. Și la ce-mi servește ? Acum, la nimic, și nici mai devreme n-ar fi salvat situația. Ce să-i faci ! Ce soartă îngrozitoare ! Ce stupidă și înspăimîntătoare

este viața pe lumea asta ! Ce-o să urmeze acum în casa agronomului ? Te-apucă jalea cînd te gîndești ! Apoi mi se făcu milă de mine : „Ce viață grea duc ! Oamenii dorm la ora asta, sobele duduie înfierbîntate, și eu care n-am apucat nici măcar o dată să mă spăl ca lumea. Mă poartă viscolul ca pe-o frunză. Uite, ajung acasă și te pomenești că iar o să mă care la vreun caz urgent. Pînă la urmă, fac o congestie pulmonară și mor aici“... Astfel, plîngîndu-mi propria-mi soartă, m-am prăbușit în întuneric și nu știu cît am stat așa. De data asta nu am nimerit în nici un fel de băi, dar, pe neașteptate, am simțit că mi-e frig, din ce în ce mai frig. Cînd am deschis ochii, am văzut înaintea mea un spate negru, apoi mi-am dat seama că stăm pe loc și nu mai înaintăm.

— Am ajuns ? întrebai, căscînd ochii tulburi.

Silueta neagră se mișcă a lehamite, apoi omul se dădu jos de pe capră — mie îmi făcu impresia că-l răsucește vîntul ca pe un titirez — și rosti fără pic de respect :

— Am ajuns pe dracu !... Trebuia să ascultați ce spun alții... Nu vedeți ce jale e !... Ne ducem la pierzanie și prăpădim și caii...

— Am rătăcit cumva drumul ? l-am întrebat, simțind cum îmi îngheață sîngele în vine.

— Care drum ? ! glăsui vizitiul meu, amărît. La ceasul ăsta, oriunde-ai porni în lumea largă, tot aia e. S-a zis cu noi, pierim de-a surda... De patru ceasuri mergem, dar încotro ?... Jale mare, prăpăd...

Patru ceasuri ! Am început să mă foiesc, am dibuit ceasul, mi-am scos chibritele. La ce bun ? N-avea nici un rost, nici un băț nu s-a aprins. Scăpăram, țîșnea o flăcăruie, pe care vîntul însă o stingea numaidecît.

— Nu vă spun ? De vreo patru ceasuri hălăduim — rosti cu glas de înmormîntare vizitiul. Ce ne facem acușa ?

— Totuși, unde ne aflăm ?

Întrebarea era atît de nătîngă, încît vizitiul nu găsi cu cale să-mi răspundă. Se răsucea în toate direcțiile, mie

însă mi se părea uneori că stă nemişcat şi că eu sînt cel care mă învîrtesc cu sanie cu tot. Dîndu-mă jos, am constatat că lîngă tălpice zăpada îmi venea pînă la genunchi. Calul din spate se împotmolise într-un troian de zăpadă ce-i ajungea pînă la burtă. Coama îi atîrna cum atîrnă lațele unei femei în capul gol.

— Singuri s-au oprit ?

— Singuri. Îs sleite dobitoacele...

Deodată mi-am amintit unele povestiri şi, n-aş putea să spun de ce, dar am avut un sentiment de ură față de Lev Tolstoi.

„Lui îi convenea la Iasnaia Poliana — mi-am zis — că pe el nu-l căra nimeni pe la fel şi fel de bolnavi care trag să moară"...

Mi se făcu milă de pompier şi de mine însumi. Apoi din nou mă încercă senzația aceea de frig şi de teamă sălbatică. Dar am înăbuşit-o în pieptul meu.

— E o laşitate — am mormăit printre dinți. Şi o energie clocotitoare puse stăpînire pe mine. Uite ce-i, unchiaşule — i-am zis, simțind că-mi îngheață dinții — n-avem voie să ne lăsăm pradă disperării, pentru că, aşa, într-adevăr ne ia dracu' ! Caii au stat puțin, s-au odihnit, trebuie să mergem mai departe. Dumneata ia-o înainte, apucă primul cal de dîrlogi, iar eu mă sui pe capră. Trebuie să ieşim din troienele astea, altfel ne-nzăpezim aici...

Urechile căciulii vădeau o deznădejde fără margini, cu toate acestea vizitiul se strecură în față. Şchiopătînd, prăbuşindu-se la fiecare pas în zăpadă, ajunse la calul înaintaş. Atelajul nostru mi se păru nesfîrşit de lung. Silueta vizitiului n-o mai vedeam, vîntul îmi arunca în ochi zăpadă măruntă, uscată.

— Di-i ! gemu vizitiul.

— Di ! Di ! am strigat eu, trăgînd de hățuri.

Caii porniră încetişor, frămîntînd zăpada, sania se legăna ca o barcă pe valuri. Vizitiul ba creştea, apropiindu-se, ba se micşora, depărtîndu-se, luînd-o înainte...

Vreun sfert de ceas ne-am croit drum în felul acesta, pînă ce, în sfîrşit, mi-am dat seama că tălpicele scîrțîie ceva mai ritmic pe zăpadă. Apoi o bucurie fără margini îmi umplu inima : am văzut copitele dinapoi ale calului călcînd prin omăt.

— S-a subțiat stratul de zăpadă, e drumul !

— Ho... ho !... rosti vizitiul. Şontîcăi spre mine şi deodată l-am văzut în toată înălțimea lui. S-ar zice că-i drumul.. — încuviință el, bucuros, şi chiar cu o undă de veselie în glas. Numai de nu l-am rătăci din nou... Te pomeneşti...

Îşi reluă locul pe capră, eu în sanie. Caii înaintau mai vioi. Viscolul nu mai avea aceeaşi tărie, începuse să scadă, după cum mi se păru — sus însă şi în lături stăruia o tulbureală de nepătruns. Nu mai nădăjduiam să ajung la spital. Voiam să ajung undeva. Drumul trebuia să ne scoată la vreo aşezare omenească.

Deodată caii se smuciră şi porniră să-şi mişte mai sprinten picioarele. Eram bucuros, neştiind încă adevărul.

— Au simțit, poate, o aşezare omenească ? l-am întrebat pe pompier.

Omul nu-mi răspunse. M-am săltat uşurel în sanie, căutînd să străpung cu privirea întunericul din jur. Undeva în beznă, se stîrni un sunet ciudat, înverşunat şi trist, care se stinse îndată. Am avut o senzație neplăcută şi, fără să ştiu de ce, mi-am amintit de impiegat cum scîncea cu glas subțire, cu capul culcat pe brațe. Deodată în dreapta saniei se ivi un punct negru, care crescu şi se făcu repede cît o pisică neagră, mai crescu nițel şi se apropie de noi. Pompierul îşi întoarse fața spre mine şi mă întrebă, în timp ce falca de jos îi tremura de spaimă :

— Ați văzut, cetățene doctor ?

Unul din cai se smuci la dreapta, celălalt la stînga ; pentru o clipă, pompierul se lăsă cu toată greutatea pe genunchii mei, gemu, apoi se îndreptă sprijinindu-se cu străşnicie de capră şi trăgînd de hățuri mai să le rupă. Caii,

fornăind, își luară vînt. Răscoleau zăpada, aruncînd-o bulgări și împrăștiind-o. Înaintau smucit, tremurînd ca varga.

De cîteva ori mă trecură și pe mine fiori. Venindu-mi în fire, am băgat mîna în sîn și am scos browning-ul, blestemîndu-mă că am lăsat acasă a doua încărcătură. Și dacă n-am rămas peste noapte la Șalometievo, de ce nu am luat o torță cu mine ?!

Ca aievea, am și văzut o scurtă notiță în ziar anunțînd sfîrșitul nostru : al meu și al nefericitului pompier.

Pisica se făcu cît un cîine și porni rostogolindu-se prin preajma saniei. M-am întors și, la cîțiva pași de sanie, am zărit o a doua făptură patrupedă. Pot să jur că avea urechile ascuțite și venea în urma saniei ușor, ca și cînd ar fi călcat pe parchet. Avea ceva amenințător și neobrăzat în impetuozitatea ei. „O fi o haită, sau sînt numai doi ?" mă întrebam și, la gîndul că ar putea fi „o haită", am avut senzația unui duș fierbinte sub șubă, iar degetele de la picioare, amorțite pînă atunci, mi se încălziră într-o clipită.

— Țin'te mai cu nădejde și strunește caii ! Am să trag îndată — i-am spus vizitiului, cu un glas străin, pe care nu mi-l cunoșteam.

Drept răspuns, vizitiul oftă, vîrîndu-și capul între umeri. Deodată, întunericul din fața mea fu străpuns de o scînteiere, urmată de un pocnet asurzitor. Apoi încă o dată și încă o dată. Nu-mi aduc aminte cît au durat toate astea. Zăcînd pe fundul saniei, auzeam fornăitul sălbatic, strident al cailor, în vreme ce eu strîngeam în mînă browning-ul, apoi, după ce m-am lovit cu capul de sanie, am căutat să mă salt din fîn, gîndindu-mă, cuprins de o frică de moarte, că, dintr-o clipă în alta, am să mă pomenesc cu un trup uriaș, vînos de fiară pe pieptul meu. Vedeam ca aievea mațele mele sfîșiate...

În clipa aceea vizitiul urlă :

— Oho... ho !... Uite-l... uite... Doamne, apără-ne și ne mîntuiește !...

În cele din urmă am reușit să-i vin de hac cojocului greu de oaie cu care mă războiam, mi-am scos afară mîinile și m-am ridicat. Nici în urma saniei, nici în lături, nu mai erau fiarele negre. Viscolea rar și cu totul suportabil, iar prin vălul rar clipea cel mai fermecător dintre ochi, ochiul pe care l-aș fi recunoscut dintr-o mie, pe care-l recunosc și azi : clipea felinarul spitalului meu. În spatele lui se înălța ceva mare, întunecat. „E mult mai frumos decît un palat"... — îmi trecu prin minte, și deodată, în extaz, am mai tras de două ori cu browning-ul în urma saniei, într-acolo unde dispăruseră lupii.

*

Pompierul se oprise pe la mijlocul scării interioare din minunata locuință a medicului, eu — pe palierul de sus, iar Axinia, îmbrăcată cu cojoc, jos, la parter.

— Munți de aur să-mi dați — zise vizitiul — dar altă dată nu mai... Nu-și isprăvi vorba. Sorbind dintr-o înghițitură paharul cu spirt diluat, icni înspăimîntător și, întorcîndu-se spre Axinia, adăugă, întinzînd brațele în lături atît cît îi îngăduia statura lui : Iote atîta ia erau...

— A murit fata ? N-ați putut s-o salvați ?

— A murit — i-am răspuns, nepăsător.

Peste un sfert de oră se lăsă liniștea. Jos, lumina se stinse. Am rămas sus singur. Mi-am zîmbit cam strîmb, spasmodic, mi-am descheiat nasturii la bluză, i-am încheiat, m-am dus la raftul cu cărți, am scos de acolo un volum de chirurgie, vrînd să răsfoiesc capitolul privind fracturile bazei craniului, dar m-am lăsat păgubaș.

Cînd m-am dezbrăcat și m-am băgat sub plapumă, vreo jumătate de minut am tremurat mărunt, apoi m-am liniștit și am simțit revărsîndu-mi-se în tot trupul un val de căldură.

— Munți de aur să-mi dați — mormăiam eu, moțăind — nu mai mă duc eu pe...

— Ba... ai să te duci, ai să... — șuiera ironic viscolul.

Se rostogoli cu vuiet peste acoperiş, apoi cîntă în coşul casei, ieşi în zbor afară pe coş, foşni sub fereastră şi pieri.

— Te duci... te duci... te duci — ticăia ceasul, dar tot mai surd, şi mai surd...

Apoi nimic. Tăcere. Somn adînc.

1926

ÎNTUNERIC BEZNĂ

Ce s-o fi întîmplat cu întregul univers astăzi, în ziua mea de naştere ? Unde or fi felinarele electrice ale Moscovei ? Dar oamenii ? Dar cerul? Dincolo de geamuri, nimic ! Întuneric beznă...

Sîntem izolaţi de restul lumii. Nu găseşti felinare cu petrol decît la nouă verste depărtare de spitalul nostru, la staţia de cale ferată. Cred că acolo clipeşte un biet felinar, pîlpîie gata-gata să-şi dea duhul de atîta viscol. La miezul nopţii trece ca o vijelie rapidul de Moscova şi nici nu opreşte măcar : ce nevoie are el de prăpădita asta de gară uitată de-lume, îngropată sub troiene ! Doar dacă s-o înzăpezi linia...

Felinare electrice nu vezi decît la patruzeci de verste depărtare de spitalul nostru, în oraşul-reşedinţă de judeţ. Acolo viaţa e o desfătare. Cinematograf, magazine. În timp ce pe cîmpii urlă vîntul şi ninge într-una, pe ecrane, poate, se perindă unduind trestii mlădioase, se leagănă palmierii, apare şi dispare o insulă pierdută la tropice...

Iar noi sîntem singuri.

— Întuneric beznă — observă felcerul Demian Lukici, ridicînd puţin storul de la fereastră.

Felcerul îşi rosteşte solemn, dar foarte potrivit vorbele. Chiar aşa — întuneric beznă.

— Mai serviţi un pahar, vă rog — îmi îndemn musafirii.

Zău, nu mi-o luaţi în nume de rău ! Un medic, un felcer, două moaşe — oameni sîntem şi noi ! Luni de-a rîndul nu vedem pe nimeni în afară de bolnavi — cu sutele. Muncim. Îngropaţi de vii în zăpadă. Nu ne este oare îngăduit şi nouă să bem nişte alcool acolo, diluat cu apă în proporţie îngăduită, cîte două păhărele de căciulă, iar ca gustare, sardele afumate, în ulei, din cele fabricate în judeţul nostru, şi asta în ziua de naştere a medicului ?

— În sănătatea dumneavoastră ! toastează cu emfază Demian Lukici.

— Vă urăm să vă acomodaţi la noi ! zise Anna Nikolaevna şi, ciocnind cu mine, îşi potrivi rochia de gală cu broderie.

Cealaltă moaşă, Pelagheia Ivanovna, ciocni şi ea cu mine, sorbi o înghiţitură din pahar, după care se lăsă pe vine şi începu a scormoni cu vătraiul jarul din sobă, ceea ce făcea să treacă un licăr fierbinte peste chipurile noastre, în timp ce eu simţeam cum mi se revarsă în piept căldura după votca băută.

— Nu pot pricepe şi pace — am zis surescitat, cu privirea ţintă la norul de scîntei stîrnite de vătrai — ce-a putut să facă muierea asta cu belladona ? E ceva de spaimă !

Pe chipurile moaşelor ca şi pe al felcerului înflori un zîmbet.

Iată despre ce era vorba. Dimineaţa, la orele mele de consultaţii, în cabinet dădu buzna o muieruşcă rumenă, de vreo treizeci de ani. Salută din cap scaunul ginecologic care se înălţa în spatele meu, apoi scoase din sîn un flacon cu gîtul larg şi grăi cu glas cîntat, linguşitor :

— Vă mulțumesc, tovarășe doctor, pentru picăturile acelea. Grozav m-au mai ajutat !... Mai dați-mi, vă rog frumos, încă un borcănel.

Luînd din mîinile ei flaconul, mi-am aruncat privirea pe etichetă și am văzut negru înaintea ochilor... Cu litere lăbărțate (am recunoscut scrisul lui Demian Lukici) pe etichetă scria : *Tinct. Belladonn...* etc. *16 decembrie 1917.*

Cu alte cuvinte, chiar ieri i-am prescris acestei muieruști o doză considerabilă de belladonă, iar astăzi, în ziua mea de naștere, 17 decembrie, dumneaiei a sosit cu flaconul gol-goluț și cu rugămintea să i-l umplu din nou.

— Ai... ai... luat ieri tot flaconul ? am întrebat-o îngrozit.

— Pînă la fund, tăicuțule, pînă la fund, sufletelule ! cîntă mai departe femeia, cu glas plin. Să-ți dea Domnul sănătate pentru picăturile celea... cum am ajuns acasă, am băut juma din borcănel, iar cealaltă jumătate la culcare. Parcă mi-a luat cu mîna suferința...

Sprijinindu-mă cu spatele de scaunul ginecologic, am rostit cu glas gîtuit :

— Cîte picături ți-am zis să iei pe zi ? Cîte cinci... Ce-ai făcut, femeia lui Dumnezeu ? Păi dumneata... păi eu...

— Zău le-am luat ! Să mor dacă nu ! zicea muierea, convinsă că nu o cred de fel că s-ar fi tratat cu belladona mea.

I-am prins în palme obrajii rumeni, privindu-i cu atenție pupilele. Pupilele erau ca orice pupile. Destul de frumoase și absolut normale. Și pulsul femeii era perfect. În general nu se manifesta nici un simptom de intoxicație cu belladona.

— Imposibil !... am exclamat eu, apoi am urlat : Demian Lukici ! ! !

Felcerul, îmbrăcat cu halat alb, țîșni din punctul nostru farmaceutic.

— Privește și matale, Demian Lukici, ce figură a putut să facă frumoasa asta ! Eu, unul, nu pricep nimic.

Muierea își răsucea capul în toate părțile, speriată, nu glumă, dîndu-și seama că a făcut-o de oaie.

Demian Lukici puse mîna pe flacon, îl mirosi, îl suci și-l răsuci, apoi îi vorbi cu asprime femeii :

— Minți, drăguță, minți cu nerușinare ! N-ai luat tu doftoria asta !

— Zău, că am... — începu muierea.

— Muiere, nu ne prosti, te rog — urmă Demian Lukici, cu chip încruntat și strîmbîndu-și gura. Sîntem lămuriți de-a binelea. Mărturisește pe cine ai doftoricit cu picăturile astea ?

Muierea își înălță pupilele normale spre tavanul proaspăt văruit și-și făcu semnul crucii :

— Să n-ajung eu...

— Lasă, lasă... — mormăi Demian Lukici, apoi către mine : Așa fac ele, tovarășe doctor. Se duce o poamă de-asta la spital, i se prescrie o doftorie, și cînd se întoarce în sat ospătează tot muieretul.

— Ce tot vorbești, tovarășe *fercel*...

— Las' că te știu eu ! i-o reteză felcerul. De șapte ani sînt aici, la voi. Vă cunosc bine. Sînt sigur că a umblat cu flaconul pe la toate casele și l-a golit picătură cu picătură, să aibă fiecare — urmă el.

— Mai dați-mi picături din astea — se rugă lingușitor femeia.

— Ei, asta s-o crezi matale, femeie — am intervenit eu, ștergîndu-mi sudoarea de pe frunte — n-o să te mai tratăm cu picături de-astea. Ți-a mai trecut burta ?

— Parcă mi-a luat cu mîna durerea, nu alta !...

— Foarte bine ! Îți scriu eu alte picături, tot foarte bune.

I-am prescris valeriană și femeia plecă, decepționată.

Tocmai despre cazul acesta vorbeam toți patru, de ziua mea, în apartamentul medicului, în timp ce afară atîrna

perdeaua grea a întunericului bîntuit de viscol ce se lăsase peste tot pămîntul.

— Asta nu-i nimic — zicea Demian Lukici, mestecînd delicat o sardeluţă în ulei — asta nu-i nimic ; noi, ăştia, ne-am obişnuit aici. Dumitale însă, scumpe doctore, după facultate, după viaţa de capitală, îţi trebuie timp, mult timp ca să te acomodezi. Fund de ţară, ce vrei !

— Şi ce fund de ţară ! se auzi ca un ecou Anna Nikolaevna.

Viscolul se porni să urle prin hornuri, trecu foşnind pe lîngă zidul casei. Reflexe sîngerii se aşternură pe foaia de tablă întunecată din faţa sobei. Binecuvîntat fie focul care încălzeşte personalul medical din acest fund de ţară !

— Despre predecesorul dumneavoastră, despre Leopold Leopoldovici, cred că aţi mai auzit ? vorbi din nou felcerul şi, după ce, prevenitor, o servi cu o ţigară pe Anna Nikolaevna, aprinse şi el una.

— Era un medic minunat ! rosti cu exaltare Pelagheia Ivanovna, aţintindu-şi ochii strălucitori asupra flăcărilor binefăcătoare. În părul ei negru, un pieptene de zile mari, presărat cu pietricele false, îşi aprindea şi-şi stingea scînteierile.

— Da, o personalitate remarcabilă — confirmă felcerul. Ţăranii, pur şi simplu, îl adorau. Ştia să-i ia. Să se lase operat de Liponti, poftim, oricînd ! În loc de Leopold Leopoldovici, îi ziceau Liponti Lipontievici. Aveau încredere în el. Dar şi dumnealui ştia să vorbească cu ei. Şi uite aşa, soseşte într-o bună zi la el, la consultaţii, Feodor Kosoi, un prieten al lui din Dulţevo. „Am cutare şi cutare, Liponti Lipontici, zice, mi-e pieptul înfundat, nu pot să răsuflu. Şi, colac peste pupăză, parcă mă rîcîie şi-n gît."

— Laringită — am rostit maşinal.

Într-o lună de grabă nebună mă obişnuisem cu diagnosticele-fulger pe care medicul de ţară este nevoit să le pună.

— Exact, aveţi perfectă dreptate. „Ai să vezi, zice Liponti, îţi dau eu ceva să-ţi treacă. Te faci bine în două zile. Uite, ţine aceste cataplasme cu muştar. Una o pui pe spate, între omoplaţi, cealaltă pe piept. Le ţii zece minute şi le dai jos. Stînga împrejur ! Marş şi fă precum ţi-am poruncit !" A luat omul cataplasmele şi a plecat. Peste două zile vine din nou la consultaţii. „Ce s-a întîmplat ?" îl descoase Liponti. Iar ăla de colo : „Apoi, ce să fie, Liponti Lipontici, nu ajută de fel cataplasmele matale". „Tu să nu mă duci ! îi ripostează Liponti. Nu se poate să n-ajute cataplasmele cu muştar ! Nu le-ai pus, asta trebuie să fie !" „Cum să nu le pun ! zice. Una stă şi-acum"... Spunînd acestea, omul se întoarce cu spatele : avea cataplasma lipită de cojoc !...

Am pufnit în rîs, iar Pelagheia Ivanovna chicoti, izbind vîrtos cu vătraiul într-o bucată de lemn aprins.

— N-ai să mă convingi că nu e o anecdotă — am zis eu. Imposibil să se fi întîmplat una ca asta !

— Anecdo-otă ? ! Ziceţi că-i o anecdotă ? ! săriră care mai de care moaşele.

— Nu-u ! exclamă cu înverşunare felcerul. Să ştiţi că aici, la noi, toată viaţa constă din asemenea anecdote... La noi, aici, se petrec nişte lucruri...

— Dar povestea cu zahărul ? ! îşi aminti Anna Nikolaevna. Pelagheia Ivanovna, povesteşte despre zahăr !

După ce închise întîi uşiţa sobei, Pelagheia Ivanovna vorbi sfielnică, cu ochii în podea :

— Mă duc odată la Dulţevo, la o lehuză...

— Satului ăsta, Dulţevo, i s-a dus buhul — nu se putu abţine să nu remarce felcerul şi adăugă : Îmi cer scuze ! Continuaţi, colega !

— Se înţelege că o examinez — urmă colega felcerului — şi simt sub degetele mele în canalul obstetrical ceva neînţeles... Ba fărîmicios, ba bucăţele... Cînd colo, era zahăr cubic !

— Poftim anecdotă ! observă solemn Demian Lukici.

— Dați-mi... voie, nu înțeleg nimic...

— Baba ! mă lămuri Pelagheia Ivanovna. Baba doftoroaia o învățase. „Nașterea, zice, îi grea din cale afară. Pruncul nu vrea să iasă la lumină. Deci trebuie momit." Și atunci l-au momit, va să zică, dîndu-i dulciuri !

— E îngrozitor ! am zis.

— Uneori lehuzelor li se dă să mestece păr — mă mai informă Anna Nikolaevna.

— Pentru ce ?

— Naiba-i știe ! Vreo trei cazuri din astea ni s-au adus. Stă și scuipă într-una biata femeie : toată gura îi e plină de păr. E un semn la ei, o superstiție, cică în felul ăsta nașterea va fi mai ușoară...

Anna Nikolaevna și Pelagheia Ivanovna își depănau amintirile și ochii prinseră a le străluci. Am stat cu toții multă vreme la gura sobei, bînd ceai, iar eu ascultam ca vrăjit aducerile-aminte ale celorlalți. Cum Pelagheia Ivanovna lasă totdeauna să meargă înainte sania cu femeia care e adusă, din satul ei, la spitalul nostru să nască, iar dînsa, în sania spitalului, încheie procesiunea : asta, ca familia să nu se răzgîndească pe drum, să nu facă calea întoarsă, dînd femeia pe mîinile doftoroaiei. Cum odată, în cazul unei poziții anormale a fătului, femeia a fost atîrnată de tavan, ca pruncul să se întoarcă așa cum trebuie, cu picioarele în sus. Cum, auzind de pretutindeni că medicii practică puncția sacului amniotic al lehuzei, luînd un cuțit simplu, doftoroaia din Korobovo a rănit în așa hal capul pruncului, încît nici Liponti, un om atît de vestit și de îndemînatic, nu a reușit să-l salveze și bine că măcar pe mă-sa a scăpat-o din ghearele morții. Cum...

Soba e de mult închisă. Oaspeții mei s-au retras în cealaltă clădire, la casele lor. O vreme, la Anna Nikolaevna lumina a mai rămas aprinsă. Apoi s-a stins. Totul pieri în noapte.

Viscolește. Seara întunecată de decembrie, cu vălul ei negru pogorît peste fire, mi-a ascuns cerul și pămîntul.

Măsuram în lung și în lat cabinetul, podeaua scîrțîia sub pașii mei, soba de faianță răspîndea o căldură plăcută, iar undeva se auzea un șoarece rozînd pe îndelete.

„Nu, cu mine nu merge — gîndeam — voi lupta cu întunericul ăsta așternut peste tot pămîntul, atît cît îmi va fi dat să rămîn aici, în fundul ăsta de țară. Zahăr cubic... Ia te uită !"...

În visarea ce mă cuprinse la lumina lămpii, sub abajurul ei verde, se înălța un oraș universitar gigantic, cu o clinică, iar clinica avea o sală imensă, cu pardoseala toată numai plăci de mozaic, cu robinete sclipitoare, cu cearșafuri albe sterile și cu un asistent cu bărbuță înspicată, în chip de cioc, o bărbuță de înțelept...

În astfel de clipe o bătaie în ușă te tulbură întotdeauna, te înspăimîntă. Am tresărit...

— Cine a venit, Axinia ? am întrebat, aplecîndu-mă peste balustrada scării interioare (locuința medicului ocupa parterul și etajul : sus cabinetul și dormitoarele, jos sufrageria, încă o cameră cu destinație imprecisă și bucătăria, în care se instalase Axinia, bucătăreasa, cu bărbatul ei, unicul paznic al spitalului).

Zăvorul greu scrîșni, jos se aprinse o lămpiță, flacăra începu să se clatine și veni un șuvoi de aer rece. Apoi Axinia îmi raportă :

— Păi a sosit acolo un bolnav...

Să spun drept, m-am bucurat. Nu mi-era încă somn, iar din cauza amintirilor ce mă năpădiseră și a șoarecelui care nu contenea o clipă cu ronțăitul lui mă simțeam oarecum trist și singur. Unde mai pui că era vorba de un bolnav, deci nu femeie și nici naștere, ceea ce ar fi fost cumplit.

— Merge singur ?

— Merge — încuviință căscînd Axinia.

— Să treacă în cabinet.

Treptele scîrțîiră îndelung. Un om voinic, trupeș urca anevoie pesemne. Iar eu mă și instalasem în fotoliul din

fața biroului, străduindu-mă din răsputeri să stăpînesc vioiciunea celor douăzeci și patru de ani ai mei să nu țîșnească, pe cît posibil, din învelișul profesional al esculapului. Mîna dreaptă o țineam pe stetoscop, ca și cînd aș fi avut un revolver.

Pe ușă pătrunse anevoie o momîie în șubă din blană de oaie și cu pîslari în picioare. Căciula o ținea în mîini.

— De ce vii atît de tîrziu, tataie ? îl întrebai așa, într-o doară, luîndu-mi un aer grav.

— Vă rog să mă iertați, cetățene doctor — îmi răspunse cu glas cald și plăcut momîia — dar viscolul ăsta-i nenorocire curată ! Am întîrziat pe drum, ce să-i faci, vă rog să nu mi-o luați în nume de rău !

„E politicos" — mi-am zis încîntat.

Momîia îmi plăcu nespus, pînă și barba deasă, roșcată îmi făcu impresie bună și era, se vede, o barbă îngrijită. Posesorul ei o mai tundea pe ici pe colo, ba o mai și ungea, și pentru un medic stabilit la țară, chiar de puțină vreme, nu era greu să-și dea seama că substanța cu care își pomăda omul barba era untdelemnul.

— Ce s-a întîmplat ? Scoate-ți șuba. De unde ești ? Șuba căzu morman pe scaun.

— Frigurile m-au dat gata — se plînse bolnavul, aruncîndu-mi o privire chinuită.

— Frigurile ? Mda ! Ești din Dulțevo ?

— Da, vă rog. Sînt morarul din Dulțevo.

— Ei, și cum te chinuiesc frigurile ? Ia povestește-mi !

— În fiecare zi, cum se face douăsprezece, capul începe să mă doară, apoi să mă ia cu fierbințeală de nu mai știu pe ce lume sînt... Mă scutură așa vreo două ceasuri și mă lasă.

„Diagnosticul ca pe tavă" — îmi zvîcni un gînd triumfător prin cap.

— Dar în restul zilei nu simți nimic ?

— Slăbiciune, mi se moaie picioarele...

— Mda... Descheie-te ! Hm...

Spre sfîrșitul consultației, bolnavul reuși să mă farmece de-a binelea. După toate bătrînele proaste și zăpăcite, după adolescenții speriați, care se trag înapoi îngroziți la vederea unui *baisse-langue* metalic, după tărășenia cu belladona din dimineața aceea, ochiul meu de om cu studii universitare se odihnea privindu-l pe morar.

Vorbea ca un om cu scaun la cap. Am aflat, pe deasupra, că știe carte, iar fiecare gest al lui era pătruns de respect pentru știința care este marea mea pasiune — pentru medicină.

— Uite ce-i, drăguță — îi spuneam ciocănindu-i pieptul lat cît toate zilele și cald — matale ai malarie. Friguri cu febră remitentă... Am în clipa de față un salon complet gol. Te sfătuiesc foarte serios să te internezi aici, la mine. Te ținem sub observație, așa cum se cuvine. O să încep tratamentul dîndu-ți niște prafuri, iar dacă nu ajută, o să-ți facem și niște injecții. Reușim noi să te scăpăm de friguri. Ce zici, te internăm ?

— Mulțumesc frumos ! rosti plin de respect morarul. Am auzit noi multe despre dumneavoastră. Toți sînt tare mulțumiți. Zice lumea că ajutați foarte... la boală... Mă supun și la înțepături, numai să mă fac bine.

„Da, orice s-ar zice, iată și o lumină în întuneric !" mi-am zis și mi-am reluat locul în fotoliu, să scriu. Încercam un sentiment grozav de plăcut, era ca și cînd sosise la mine la spital, în vizită, un frate al meu de sînge, și nu un morar oarecare, un străin.

Pe o foiță de rețetar am scris :

Morarul Hudov
D.T. dos. Nr. 10
Chinini mur. 0,5
pt. 1 cașet.
Cîte un cașet la orele 24.

Urma o semnătură lăbărțată. Iar pe o altă hîrtie : *„Pelagheia Ivanovna ! Primește, te rog în salonul 2*

pe morarul Hudov. Are malarie. Îi dați chinină, după cum se cuvine, cîte un cașet, cu patru ore înainte de criză, deci la orele 24.

Poftim o excepție de la regula generală! Morarul este un om civilizat!"

După ce m-am culcat în pat și eram gata să adorm, am primit din mîna Axiniei, care era posomorîtă și căsca întruna, un răspuns tot în scris:

„Dragă doctore! Am executat întocmai dispozițiile primite. Pel. Lbova."

Am adormit.

...Și m-am trezit.

— Ce vrei? Ce s-a întîmplat? Ce-i, Axinia?! mormăiam, buimac de somn.

Aplecată deasupra patului meu, stătea Axinia, acoperindu-se, rușinoasă, cu fusta ei (picățele albe pe fond întunecat). Flacăra pîlpîitoare a luminării de stearină îi lumina chipul adormit și îngrijorat.

— Adineaori a fost Maria pe aici, în fugă. Pelagheia Ivanovna a trimis-o să vă cheme, să vă duceți numaidecît la spital.

— Ce s-a întîmplat?

— Zicea că morarul din salonul 2 trage să moară.

— Cu-um?! Trage să moară? Cum adică trage să moară?!

M-am dat jos din pat și, fiindcă nu reușeam să nimeresc, pe întuneric, direct în papuci, am simțit cu picioarele goale răcoarea podelei. Rupeam bețele de chibrit, unul după altul, ducîndu-le la căpăcelul lămpii, pînă cînd, în cele din urmă, se aprinse o mică flacără albăstrie. Ceasornicul arăta orele șase dimineața.

„Ce s-o fi întîmplat? Ce-o fi? E cu putință oare să fie altceva decît malarie?! Ce-o fi cu el? Avea un puls perfect..."

În cel mult cinci minute, cu ciorapii puși pe dos, încălțat cu pîslari, cu haina descheiată și cu părul vîlvoi, am

traversat în goană curtea, cufundată încă în noapte, și am intrat valvîrtej în salonul 2. Morarul ședea pe patul răvășit, cu cearșaful mototolit alături, îmbrăcat cu o cămașă de noapte de-a spitalului, luminat de flacăra unei lămpițe mici cu gaz. Barba îi era încîlcită, iar ochii mi s-au părut negri și enormi. Se clătina ca un om beat, privea cu groază în jur, răsufla greu...

Maria, infirmiera, se uita cu gura căscată la obrazul lui stacojiu-închis.

Pelagheia Ivanovna se repezi spre mine. Își îmbrăcase anapoda halatul și pe cap nu avea bonetă.

— Doctore! strigă ea, cu glas cam hîrîit. Vă jur, n-am nici o vină! Cine se aștepta la una ca asta?! Chiar dumneavoastră mi-ați scris: *„Un om civilizat"*...

— Dar ce s-a întîmplat?

Gesticulînd disperată, Pelagheia Ivanovna mă lămuri:

— Închipuiți-vă! A înghițit toate cele zece cașete deodată. La orele douăzeci și patru.

Mijeau zorile tulburi ale unei dimineți de iarnă. Demian Lukici strîngea sonda gastrică cu care-i făcuse morarului o spălătură. Mirosea a oleu camforat. Pe podea mai rămăsese un lighean plin cu un lichid cafeniu-murdar. Morarul zăcea întins pe pat, sleit de puteri, palid, învelit pînă la bărbie cu un cearșaf alb. Barba roșcată îi stătea vîlvoi. Aplecîndu-mă și luîndu-i pulsul, m-am convins că trecuse cu bine hopul.

— Cum te simți? l-am întrebat.

— Văd... întuneric beznă... O-oh... — îmi răspunse o voce slabă de bas.

— Și eu! i-am răspuns iritat.

— Aud? glăsui din nou morarul (nu auzea încă prea bine).

— Ia explică-mi mie, nene, un lucru: de ce-ai făcut una ca asta?! i-am strigat drept în ureche.

Îmi răspunse o voce de bas posomorît, aş zice chiar duşmănos :

— Păi, mi-am zis eu, ce să mă moşmondesc aici cu voi... un praf pe zi ? ! Le iau pe toate o dată şi gata socoteala.

— E monstruos ! am izbucnit eu.

— Anecdotă, ai ? rosti felcerul. cu melancolie veninoasă.

„Nu, n-am să las lucrurile aşa... Am să lupt. Am să... Eu..." Şi, după o noapte grea, un somn dulce mă cuprinse. Ca un văl, se lăsă un întuneric beznă... şi în acest întuneric se făcea că aveam o spadă sau un stetoscop în mînă. Merg înainte... lupt... Într-un fund de ţară... Dar nu sînt singur. Cu mine e oastea mea : Demian Lukici, Anna Nikolaevna, Pelagheia Ivanovna. Toţi cu halate albe. Şi mergem tot înainte, mereu înainte...

Mare lucru e somnul !

1926

OCHIUL DISPĂRUT

Aşadar, a trecut un an. Exact un an de cînd am descins în faţa acestei clădiri. Atunci, la fel ca acum, afară atîrna pînza deasă a unei ploi de toamnă şi, tot atît de trist, se plecau sub stropii grei ultimele frunze galbene de mesteacăn. S-ar părea că nimic nu s-a schimbat în jurul meu... Dar... m-am schimbat eu, mult de tot. Să sărbătoresc deci, în tăcerea singurătăţii mele, o seară a amintirilor...

Am trecut, pe podeaua ce scîrţîia, în dormitor şi m-am privit în oglindă. Da, e o diferenţă izbitoare. Cu un an în urmă, din oglinda pe care o adusesem cu mine în geamantan mă privise un chip bărbierit. O cărare piezişă împodobea pe-atunci un cap de douăzeci şi trei de ani. Astăzi cărarea a dispărut. Părul este dat pe spate, simplu, fără pretenţii de cochetărie. La treizeci de verste de cea mai apropiată staţie de cale ferată nu ai pe cine ademeni purtînd cărare. Povestea se repetă şi în ce priveşte rasul. Deasupra buzei de sus s-a instaurat de nădejde o dungă, ca o perie de dinţi aspră, îngălbenită, obrajii-mi sînt ca o raspă, astfel încît, ori de cîte ori mă mănîncă umărul în timp ce lucrez, încerc o senzaţie plăcută scărpinîndu-l un pic cu obrazul. Aşa se întîmplă cînd omul, în loc să se bărbierească de trei ori pe săptămînă, o face numai o dată.

Am citit undeva, cîndva... unde anume, nu-mi aduc aminte... despre un englez care nimerise pe o insulă pustie, pierdută în ocean. [1]

Foarte interesant englezul ăsta. A stat acolo singur-cuc atîta amar de vreme, încît începuse să aibă halucinaţii, iar atunci cînd, în sfîrşit, o corabie s-a apropiat de insula aceea pustie şi din barca trimisă la ţărm au coborît mateloţi din echipaj — salvatorii lui — el, sihastrul, i-a întîmpinat cu focuri de revolver, luîndu-i drept miraj, iluzie a imensităţii, a pustiului de apă. Dar omul era bărbierit ! Se bărbierea în fiecare zi pe insula aceea pierdută în ocean. Mi-aduc aminte că mi-a inspirat un profund respect acest mîndru fiu al Britaniei. Cînd am pornit încoace, mi-am pus în geamantan o maşină de ras „Gilette", cu vreo douăsprezece lame de rezervă, un brici şi un pămătuf. Luasem hotărîrea fermă să mă bărbieresc o dată la două zile, pentru că aici, unde mă aflu, nu este cu nimic mai prejos decît pe o insulă pustie.

Dar iată că odată — lucrurile se petreceau în luna senină a lui aprilie — abia apucasem să etalez toate aceste minunăţii englezeşti în lumina unei raze piezişe, aurii de

[1] Este vorba de povestirea *Viaţa lui Hnorr* de Alexandr Grin (n.t.).

soare şi să-mi bărbieresc obrazul drept, care lucea ca oglinda, cînd dădu buzna în casă, tropotind ca un cal, Egorîci, paznicul, încălţat cu cizme rupte, şi-mi raportă că acolo sus, într-un tufiş, pe malul rîului, chiar lîngă rezervaţie, pe o femeie au apucat-o durerile facerii. Ţin minte că mi-am şters cu prosopul obrazul stîng şi am zbughit-o afară, urmat de Egorîci. Am alergat apoi tustrei spre rîul tulbure, umflat de ape, străjuit de pîlcuri golaşe de răchită : în frunte se afla moaşa, cu o pensă într-o mînă, un pachet de tifon şi o sticlă cu iod în cealaltă, apoi eu, cu ochii holbaţi ca de nebun, procesiunea încheind-o. Egorîci. La fiecare cinci paşi, paznicul se aşeza jos şi, blestemînd de mama focului, trăgea de talpa cizmei stîngi care se desfăcuse. Vîntul zbura în întîmpinarea noastră, dulcele şi sălbaticul vînt al primăverii ruseşti ; moaşa, Pelagheia Ivanovna, îşi pierduse pieptenul ce-i ţinea părul, şi acum alerga cu pletele în vînt, revărsate pe umeri.

— Îţi bei toţi banii, ce dracu ? mormăiam din mers, adresîndu-mă lui Egorîci. E curată porcărie ! Cogeamite paznic la spital şi umbli într-un hal... ca un derbedeu, nu alta...

— Ăştia-s bani ? se oţărî furios Egorîci. Pentru douăzeci de ruble pe lună duci o viaţă de mucenic... Uf, fir-ai tu să fii ! Bătea din picior, scormonind pămîntul ca un cal nărăvaş. Bani, zici, apăi cu banii ăştia nu numai că nu-ţi iei cizme, nu-ţi ajung nici de mîncare şi băutură, asta-i...

— La tine, băutura-i pe primul plan — hîrîiam eu — de-aia umbli în zdrenţe...

Lîngă un podeţ de lemn putred răsună un ţipăt slab, jalnic, zbură peste apele revărsate vijelios şi se stinse. Alergînd în direcţia de unde venise glasul acela, găsirăm o femeie cu părul despletit care se chircea de durere. Basmaua îi lunecase de pe cap, părul i se lipise de fruntea asudată, dădea ochii peste cap de atîta chin şi rupea cu unghiile cojocul de pe dînsa. Pete de sînge de un roşu aprins stropiseră iarba tînără, pipernicită, verde-palidă, ce năpădise pămîntul mănos, sătul de apă.

— N-ai ajuns, n-ai reuşit s-ajungi pînă la noi — vorbea repede Pelagheia Ivanovna, desfăcînd pachetul de tifon şi, aşa cum era, cu părul despletit, semăna cu o vrăjitoare.

Chiar acolo, ascultînd vuietul apei ce se năpustea vrînd să treacă peste pilonii din bîrne întunecate ce susţineau podeţul, Pelagheia Ivanovna şi cu mine moşirăm un prunc, un băiat. Venise teafăr pe lume şi o salvarăm şi pe mamă. Apoi, două infirmiere ajutate de Egorîci, cu piciorul stîng desculţ, eliberat în cele din urmă de talpa ruptă care-i făcuse atîta sînge rău, o transportară pe lehuză la spital, culcată pe o targă.

Cînd femeia, palidă şi liniştită, stătea întinsă pe un pat de spital, învelită cu cearşaf, cînd pruncul a fost instalat într-un leagăn, lîngă dînsa, şi totul adus pe un făgaş normal, am întrebat-o :

— Păi bine, maică dragă, alt loc mai bun n-ai găsit ca să naşti ? Taman lîngă pod ? De ce n-ai venit cu căruţa la spital ?

— Nu mi-a dat socru-meu calul — îmi răspunse lehuza. „Nu-s decît cinci verste, mi-a zis, ajungi. Eşti muiere zdravănă. N-am de ce să pun calul pe drumuri."

— E un nătîng socru-tău şi-i şi porc pe deasupra — am trîntit eu.

— Ah, ce oameni întunecaţi la minte ! adăugă inimoasa Pelagheia Ivanovna şi-şi încheie tirada cu un chicotit, naiba ştie de ce.

Urmărindu-i privirea, mi-am dat seama că fixa obrazul meu stîng. Ieşind din sala de naşteri, m-am îndreptat spre o oglindă, care arătă ceea ce arăta de obicei : fizionomia schimonosită a unui tip vădit degenerat avînd ochiul drept împodobit parcă cu un felinar. Dar — şi aici oglinda n-avea nici o vină — pe obrazul drept al degene-

ratului se putea dansa ca pe parchet, în timp ce obrazul stîng era năpădit de o vegetaţie deasă, un fel de tufe roşcate. Hotarul îl constituia bărbia. Mi-am adus aminte de o carte cu scoarţe galbene intitulată *Sahalinul* ; acolo văzusem tot soiul de fotografii de bărbaţi dubioşi.

„*Omor, spargere, topor însîngerat*, scria dedesubtul fiecăreia... *zece ani muncă silnică*... Ce viaţă originală duc totuşi pe insula mea pustie ! Trebuie să-mi bărbieresc şi celălalt obraz..."

Sorbind aerul înmiresmat de aprilie adus de pe cîmpiile încă negre, ascultam trăncăneala ciorilor adunate în vîrful mestecenilor şi, cu ochii mijiţi, orbit de primele raze sclipitoare ale soarelui, mă îndreptai, prin curte, spre casă, să închei cu bărbieritul. Era în jurul orei trei. Dar abia pe la nouă seara am reuşit să-mi rad obrazul stîng. După cîte am putut observa, la Murievo, surprizele, ca de pildă o naştere în tufişuri, nu vin niciodată singure. Cum am ajuns în pragul casei mele, apăru în poartă un bot de cal, şi căruţa mînjită de noroi, pe care dobitocul o trăgea, se zgudui din toate încheieturile. Hăţurile le ţinea o muiere care striga cu glas subţirel :

— N-uo, lua-te-ar boala !

Şi, din prag, am auzit cum într-un maldăr de cîrpe scînci un copil.

Bineînţeles, a trebuit să se constate că are piciorul fracturat, şi iată-ne, timp de două ceasuri, felcerul şi cu mine, moşmondindu-ne, aplicînd ghipsul băieţelului, care a urlat două ceasuri în şir. Apoi a trebuit să stau la masă, după care mi-a fost lene să mă apuc de bărbierit ; am dat să citesc ceva, dar veni tiptil amurgul, depărtările se întunecară şi, strîmbîndu-mă plictisit, mi-am terminat în cele din urmă corvoada aceea fără sfîrşit. Dar pentru că „Gilette"-ul zimţat zăcuse uitat în apa cu clăbuc de săpun, rămase pentru totdeauna împodobit cu o dunguţă de rugină, drept amintire a naşterii ce avusese loc lîngă podeţ, în luna lui april.

Da... nu aveam de ce să mă bărbieresc de două ori pe săptămînă. Uneori rămîneam înzăpeziţi de-a binelea. Vuia un viscol turbat şi eram claustraţi cîte două zile la spitalul din Murievo. Nu trimiteam nici măcar după ziare, la Voznesensk, localitate situată la nouă verste depărtare de spitalul nostru. În serile acelea nesfîrşite măsuram în lung şi în lat biroul meu, chinuit de o sete nebună de ziare, cum numai în copilărie am cunoscut, rîvnind după *Căutătorul de urme* de Cooper. Oricum însă, „apucăturile englezeşti" nu s-au stins de tot pe insula pustie a Murievului şi, din cînd în cînd, scoteam din tocul ei negru jucăria aceea strălucitoare şi mă bărbieream în silă, arătînd după aceea neted şi curat la faţă, asemenea mîndrului englez de pe insulă. Păcat că nu avea cine să mă admire.

Daţi-mi voie... păi... a mai fost un caz, după cîte ţin minte, îndată ce am scos jucăria aceea — cu cîteva clipe înainte, Axinia îmi adusese apă fiartă într-o cană ciobită — tocmai atunci răsună un ciocănit ameninţător în uşă — şi iată-mă chemat la spital, de unde, Pelagheia Ivanovna şi cu mine, încotoşmăniţi în cojoace de oaie, pornim spre depărtările înfricoşătoare, trecem în zbor, asemenea unei năluci negre, alcătuite din cai, vizitiu şi noi, prin oceanul alb dezlănţuit, turbat. Viscolul şuiera, urla ca o vrăjitoare bătrînă, scuipa, hohotea, totul dispăruse dracului, în vreme ce eu aveam undeva, prin preajma plexului solar, senzaţia aceea de înfiorare, la gîndul că în această beznă satanică mişcătoare, învolburată, am putea rătăci drumul şi pieri cu toţii într-o noapte : Pelagheia Ivanovna, vizitiul, caii şi cu mine. Mi-aduc aminte că îmi mai trecu prin cap ideea nătîngă că atunci cînd vom fi pe cale să îngheţăm, pe jumătate acoperiţi de un strat de zăpadă, am să fac moaşei, mie şi vizitiului cîte o injecţie cu morfină... De ce ?... Apoi aşa, ca să nu ne chinuim... „Ai să îngheţi foarte bine, măi vraciule, şi fără morfină, îmi răspundea, ţin minte, un glas rece, lucid,

merge şi aşa..." U-hu-hu !... Ha-o-o-o ! şuiera vrăjitoarea şi ne zdruncina, şi ne tot legăna sania... Da, şi într-un ziar din capitală o să apară pe ultima pagină, că uite, aşa şi aşa, au pierit la datorie medicul cutare, precum şi Pelagheia Ivanovna, şi vizitiul, şi doi cai. Pace rămăşiţelor lor pămînteşti, îngropate în oceanul de zăpadă ! Pfui... ce mai prostii îţi pot trece prin cap cînd te poartă şi te tot poartă prin fel şi fel de coclauri aşa-numitul simţ al datoriei...

Nu am pierit, nu am rătăcit drumul, ci am sosit în satul Grişcevo, unde m-am apucat să fac cea de-a doua întoarcere în viaţa mea. Lehuza era soţia învăţătorului din sat şi, în timp ce Pelagheia Ivanovna şi cu mine, plini de sînge pînă la coate şi leoarcă de sudoare, ne luptam la lumina lămpii, încercînd întoarcerea, se auzea cum, după uşa din scînduri, în odaia de toate zilele, gemea şi nu-şi găsea locul bărbatul. În gemetele lehuzei şi-n scîncelile lui neîntrerupte, am fracturat copilului, între noi rămîne vorba, o mînuţă. Venise însă pe lume mort. Uf, cum mi-au mai curs nădușelile pe şira spinării ! Mi-a fulgerat prin minte că, îndată va veni cineva negru şi gigantic şi, dînd buzna în casă, va spune cu glas implacabil : „Aha, să i se retragă numaidecît diploma !" Simţind că mă sfîrşesc, priveam la trupşorul gălbui, fără viaţă, şi la mamă-sa, toată ca de ceară, întinsă, nemişcată : nu-şi venise în simţiri, după masca de cloroform. Pe gemuleţul deschis intra un şuvoi de aer rece şi viscol — îl deschisesem pentru o clipă, ca să mai atenuez mirosul înăbuşitor de cloroform — şi şuvoiul acesta se transforma în aburi învolburaţi. Apoi l-am închis, fixînd din nou cu privirea mînuţa aceea care se bălăbănea neputincioasă în braţele moaşei. Vai, îmi este cu neputinţă să exprim acea stare de deznădejde în care mă întorceam acasă, singur, întrucît pe Pelagheia Ivanovna o lăsasem să-i dea îngrijiri mamei. Sania care mă zgîlţîia înainta prin viscolul parcă mai potolit acum, şi pădurile sumbre mă priveau mustrător, cu deznădejde, cu disperare. Mă simţeam învins,

distrus, strivit de o soartă nemiloasă. Ea mă aruncase în acest fund pierdut de ţară, silindu-mă să lupt de unul singur, fără sprijin, fără nici un fel de îndrumări. Prin ce greutăţi de neînchipuit îmi este dat să trec ! Mă pot pomeni cu cine ştie ce caz dubios sau complicat pur şi simplu, de cele mai multe ori de chirurgie, şi eu trebuie să-i fac faţă (nebărbierit cum sînt) şi să-i vin de hac, mă aşteaptă chinul, uite, ca acum cînd mă zgîlţîi prin hîrtoapele drumului, iar în urma mea au rămas trupşorul pruncului născut mort şi mama lui. Mîine, îndată ce viscolul se va potoli, Pelagheia Ivanovna o va aduce la spital şi este un mare semn de întrebare dacă voi reuşi sau nu s-o salvez. Şi-apoi, cum s-o *salvez* ? Cum trebuie să înţeleg acest cuvînt plin de măreţie ? De fapt, acţionez pe bîjbîite, fără habar. Bine, pînă acum am avut baftă cu toptanul în situaţiile cele mai extraordinare, dar astăzi nu mi-a mers ! Ah, mă doare inima, mă doare de singurătate, de frig şi pentru că nu am un suflet de om lîngă mine. Iar, pe deasupra, poate că am săvîrşit o crimă — mă refer la mînuţa aceea de copil... Ar trebui să mă duc undeva, să m-arunc la picioarele cuiva, şi să-i spun : „Uite, aşa şi aşa, eu, medicul cutare, am rupt mînuţa unui prunc. Poftim diploma mea, n-o merit, dragii mei colegi, trimiteţi-mă pe insula Sahalin." Pfui, neurastenia, bat-o s-o bată !

M-am trîntit în fundul saniei, m-am ghemuit tot, ca să nu mă dea gata gerul ăsta atît de cumplit, şi mă vedeam pe mine însumi un căţel prăpădit, un cîine de pripas, neajutorat... Am mers aşa multă, multă vreme, pînă cînd, în sfîrşit, scînteie în poarta spitalului felinarul cel veşnic drag inimii mele. Clipea, se stingea, se aprindea iar în depărtare, ca apoi să piară din nou şi din nou să mă cheme cu flacăra lui. Zărindu-l, mi-am simţit un pic mai uşoară inima însingurată, şi cînd lumina lui deveni statornică, în timp ce creştea şi se apropia din ce în ce, cînd zidurile spitalului, din negre se făcură albicioase,

atunci, intrînd pe poartă, mi-am vorbit cam în felul următor :

„Mînuţa... fleacuri. Nu contează. Ai rupt mîna unui prunc mort. Nu trebuie să te gîndeşti la mînuţă, ia aminte că mama trăieşte !"

Felinarul m-a înviorat, la fel şi intrarea, familiară mie, dar, ajuns în casă, în timp ce suiam scara şi mă îndreptam spre birou, simţind căldura pe care o răspîndea soba încinsă, bucurîndu-mă dinainte de somnul care urma să mă izbăvească de toate chinurile, bolboroseam cam aşa :

„Toate-s bune, dar viaţa asta a mea, aici, este, orice-ai zice, cumplită şi însingurată. Tare însingurată."

Maşina de ras se afla pe masă, iar alături cana cu apă care se răcise de mult. Am zvîrlit cu dispreţ maşina într-un sertar. Tare, tare ar trebui să mă rad...

...Iată deci că a trecut un an de zile ! În timp ce se tîra, părea cu multe faţete, variat, bogat în imagini, complicat şi înspăimîntător, deşi acum înţeleg că a trecut ca un uragan. Mă uit în oglindă şi văd urma pe care mi-a lăsat-o pe chip. Ochii îmi sînt mai severi şi mai neliniştiţi, pe cînd gura mai fermă şi mai virilă, iar brazda săpată la rădăcina nasului acolo va dăinui pînă la sfîrşitul zilelor mele, aşa cum vor dăinui şi amintirile. Le văd în oglindă, aleargă în şir năvalnic. Staţi puţin, daţi-mi voie, oare-s atît de depărtate zilele cînd tremuram cu gîndul la diploma mea, la faptul că nu ştiu ce instanţă fantastică mă va judeca şi ce judecători cumpliţi mă vor întreba cu asprime :

— Şi unde-i maxilarul soldatului ? Răspunde, ticălos absolvent al facultăţii de medicină !

Cum să nu ţin minte ! Adevărul este că, deşi pe lume exista felcerul Demian Lukici, care făcea extracţii cu aceeaşi îndemînare cu care un tîmplar smulge cuiele ruginite din cuiburile lor vechi, tactul şi simţul demnităţii

mele personale îmi spuseseră chiar de la primii mei paşi la spitalul din Murievo că şi eu trebuie să învăţ să fac extracţii. Demian Lukici poate lipsi sau se poate îmbolnăvi, şi moaşele noastre pot orice afară de un singur lucru : nu scot măsele, să le fie cu iertare, nu-i meseria lor treaba asta.

După cum spuneam... ţin perfect de bine minte o faţă rumenă, deşi cu semne de suferinţă — omul instalat pe taburet, dinaintea mea. Era un soldat, venit, ca toţi ceilalţi, de pe frontul ce se destrăma după revoluţie. Şi tot atît de bine îmi amintesc măseaua lui uriaşă, înfiptă zdravăn în maxilar, cu o carie cît toate zilele. Mijindu-mi ochii cu un aer doct şi oftînd îngrijorat, am prins măseaua în cleşte şi, trebuie s-o mărturisesc, în clipa aceea mi-am amintit limpede schiţa lui Cehov atît de cunoscută tuturor, în care se povesteşte cum unui dascăl i s-a scos un dinte. Şi atunci pentru prima oară, schiţa cu pricina nu mi se păru de loc hazlie. În gura pacientului se auzi un pîrîit grozav, urmat de un urlet scurt :

— A-a-ah !

După care, mîna mea n-a mai întîmpinat nici o rezistenţă, iar cleştele ieşi la iuţeală din gura soldatului, cu un obiect însîngerat şi alb strîns în el. Mi s-a făcut inima cît un purice, întrucît obiectul în cauză întrecea ca volum orice dinte, fie el şi o măsea de ostaş. La început n-am înţeles nimic, după aceea însă am fost cît pe ce să mă plîng cu hohote : în cleşte era strîns, ce-i drept, şi molarul cu nişte rădăcini lungi cît toate zilele, dar de molar atîrna o bucată mare de os de un alb sclipitor.

„I-am rupt maxilarul"... — mi-am zis şi am simţit că mi se moaie picioarele. Binecuvîntînd soarta că nici felcerul, nici moaşele nu erau lîngă mine, am înfăşurat într-un tifon, cu o mişcare hoţească, rodul isprăvii mele şi l-am ascuns în buzunar. Stînd pe taburet, soldatul se legăna ca o pendulă, cu o mînă înfiptă spasmodic în pi-

ciorul scaunului ginecologic, cu cealaltă — în piciorul taburetului, şi mă privea cu ochi holbaţi, de nebun. Neştiind ce să mai fac, zăpăcit, i-am întins un pahar cu soluţie de hipermanganat, poruncindu-i :

— Clăteşte-te !

Un gest nătîng din parte-mi. Omul luă o gură din conţinutul paharului, iar cînd îl scuipă, acesta se scurse, amestecat cu sînge roşu ca focul, transformîndu-se pe drum într-un lichid dens de culoare nemaivăzută. Apoi sîngele îi ţîşni din gură cu atîta putere, încît am înmărmurit. Dacă i-aş fi trecut nenorocitului cu briciul peste gîtlej, nu cred că ar fi ţîşnit un şuvoi mai puternic. Dînd la o parte paharul cu soluţie de hipermanganat, m-am năpustit asupra soldatului meu cu tampoane de tifon, astupîndu-i găuroiul ce se căscase în maxilar. Dar tifonul se înroşea cît ai clipi şi, scoţîndu-l, constatam cu groază că în gaura aceea ar încăpea uşor o prună mare „renglotă".

„L-am aranjat pe cinste" — gîndeam deznădăjduit, trăgînd fîşii lungi de tifon din borcan. În cele din urmă, sîngele se opri şi am uns groapa din maxilar cu iod.

— Vreo trei ceasuri să nu mănînci nimic — i-am zis cu glas tremurător pacientului meu.

— Vă sînt adînc recunoscător — rosti soldatul, privind cu oarecare mirare în scuipătoarea plină de sînge.

— Tu, dragă prietene — am zis eu, jalnic — uite ce faci... treci mîine sau poimîine pe la mine, să te văd. Trebuie... trebuie... să văd neapărat.... Mai ai alături un dinte suspect... Ne-am înţeles ?

— Adînc recunoscător — repetă posomorît soldatul şi ieşi cu mîna la falcă, iar eu am dat buzna în camera de gardă şi am rămas un timp acolo, cu capul în palme, legănîndu-mă ca şi cînd pe mine însumi m-ar fi chinuit durerea de dinţi. De vreo cinci ori am scos din buzunar boţul acela tare, însîngerat, şi din nou l-am ascuns. O săptămînă încheiată am trăit ca într-o ceaţă ; slăbisem şi mă jigărisem rău.

„Soldatul o să facă gangrenă, septicemie... Fir-ar a dracului să fie de treabă ! Cine m-a pus să mă bag cu cleştele să-i scot măseaua ?"

Mi se înfăţişau fel şi fel de tablouri — unele mai stupide decît altele : pe soldatul meu încep să-l scuture frisoanele. Întîi umblă de colo-colo, povesteşte despre Kerenski, despre front, apoi devine tot mai tăcut. Nu-i mai arde de Kerenski. Iată-l cu capul culcat pe o pernă cu faţa din stambă, delirînd. Are 40 de grade. Tot satul vine să-l vadă. După aceea este întins pe masă, sub icoane, cu nasul ascuţit.

Prin sat oamenii încep să murmure :

— Din ce i s-o fi tras, oare ?

— Doftorul i-a scos o măsea...

— Asta, va să zică... aşa...

Mai departe, lucrurile se complică. Se deschide o anchetă. Soseşte un individ aspru, mă ia la întrebări :

— Dumneata i-ai făcut soldatului o extracţie ?

— Da... eu.

Îl dezgroapă. Urmează un proces. O ruşine fără seamăn. Eu port vina morţii nefericitului. Apoi constat că nu mai sînt medic, ci un om nenorocit, aruncat peste bord, mai bine zis, cineva care a fost cîndva om.

...Soldatul nu se mai arăta ; eram trist, necăjit, boţul se usca, ruginiu, pe masa mea de lucru. Trebuia să plec peste o săptămînă la centrul judeţean, să aduc salariile personalului. Am plecat peste cinci zile şi, în primul rînd, m-am dus la medicul spitalului judeţean. Acest om cu bărbuţa îmbîcsită de fum de tutun era de douăzeci şi cinci de ani medic de spital. Văzuse multe în viaţa lui. În seara sosirii mele şedeam în biroul lui, beam abătut ceai cu lămîie zgîrîind cu unghia faţa de masă şi, în cele din urmă, nu m-a mai răbdat inima : am început să îndrug pe ocolite, fals şi nebulos că, uite... sînt oare posi-

bile cazuri din astea... dacă cineva face o extracţie... şi-i rupe maxilarul pacientului... nu-i aşa că nu este exclusă gangrena ?... Ştiţi, o bucată... am citit...

Celălalt m-a ascultat, cît m-a ascultat, fixîndu-mă cu ochişorii lui spălăciţi, ascunşi sub tufărişul sprîncenelor, şi deodată zise :

— I-ai rupt alveola... Ai să faci extracţii straşnice... Lasă ceaiul şi hai să bem o votcă înainte de a ne aşeza să cinăm.

Şi, pe loc, soldatul care mă făcuse să trec prin toate chinurile iadului, îmi ieşi din cap pentru totdeauna.

O, tu, oglindă a amintirilor ! A trecut un an. Îmi vine să rîd cînd îmi aduc aminte de alveola aceea ! E drept, niciodată n-o să reuşesc să scot măselele aşa cum o face Demian Lukici. Păi te cred ! Felcerul are cîte cinci extracţii pe zi, pe cînd eu, la două săptămîni una. Totuşi le fac, cum mulţi ar vrea să le facă ! Şi nu rup alveolele, ba chiar, dacă mi s-ar întîmpla să rup una, nu m-aş speria.

Dar dinţii-s fleac, o nimica toată. Cîte n-am văzut şi n-am făcut în acest an unic care s-a scurs !

...Seara se prefira în odaie. Aprinsesem lampa şi, plutind în fumul de ţigară amărui, făceam bilanţul. Inima îmi deborda de mîndrie. Aveam la activ două amputări de femur, iar cît priveşte degetele amputate, le pierdusem şi numărul. Uite, am notat aici optsprezece. Dar hernia ? Dar traheotomia ? Le-am făcut şi pe-astea, şi amîndouă cu succes. Cîte abcese gigantice, pline de puroi am deschis ! Dar cîte pansamente, cu ghips şi simple ! Cu cîte luxaţii n-am avut de-a face ! Tubaje. Naşteri. Veniţi la mine cu ce doriţi. Ce-i drept, cezariană nu m-apuc să fac. O pot trimite la spitalul orăşenesc. Însă forceps, întoarceri, fac cît poftiţi.

Mi-aduc aminte că la examenul de stat, ultima materie pe care am dat-o a fost medicina legală.

— Vorbeşte-mi despre rănirile directe — mă invită profesorul.

Am început să vorbesc degajat, fără pic de sfială, şi i-am vorbit îndelung, în faţa ochilor plutindu-mi aievea o pagină dintr-un manual gros de tot.

În cele din urmă am răsuflat, iar profesorul, privindu-mă cu un suveran dispreţ, rosti cu glas scîrţîit :

— În cazul rănirilor directe nu se întîmplă nimic din tot ce ai debitat dumneata. La cîte materii ai „foarte bine" ?

— La cincisprezece — i-am răspuns.

În dreptul numelui meu profesorul puse „suficient" şi am ieşit de-acolo ameţit, acoperit de ruşine...

Am ieşit de-acolo, apoi nu a trecut mult şi am plecat la Murievo. Iată-mă-s aici, singur cuc. Dracu ştie ce se întîmplă în cazul rănirilor directe ! Cînd însă aici, în faţa mea, pe masa de operaţie, stătea întins un om căruia îi răsăreau într-una clăbuci în colţul buzelor, mi-am pierdut eu stăpînirea de sine ? Nu, cu toate că pieptul îi era făcut ciur de alice de vînătoare şi i se vedea plămînul, iar carnea atîrna fîşii-fîşii. Şi nu m-am fîstîcit de fel ! Peste şase săptămîni i-am făcut ieşirea şi a plecat teafăr ! Cînd eram la facultate, nu m-am învrednicit o dată măcar să ţin în mînă forcepsul, iar aici, tremurînd, ce-i drept, l-am aplicat într-o clipă. N-am să ascund că pruncul venit pe lume arăta cam straniu : jumătate din cap era umflat, vînăt-sîngeriu, fără ochi. Văzîndu-l, am simţit că mă ia cu frig şi am ascultat ca prin vis cuvintele de consolare ale Pelagheiei Ivanovna :

— N-are nimic, doctore, i-aţi aplicat o lingură drept în ochi.

Două zile în şir am tremurat ca varga, după care capul căpătă un aspect normal.

Ce plăgi am închis cu suturi ! Ce pleurezii purulente am văzut, fiind nevoit, ca să le lichidez, să deschid coaste, ce cazuri de pneumonie, de febră tifoidă, cancer, sifilis,

hernie, hemoroizi, sarcom. Am deschis cu însufleţire registrul de consultaţii ambulatorii şi, timp de o oră, am stat să număr — şi am numărat. Într-un an de zile, pînă la ceasul de seară, văzusem 15.613 bolnavi. Numai la două sute din aceştia starea nu se ameliorase şi muriseră şase.

Am închis registrul şi m-am dus tîrîş la culcare. După ce am sărbătorit jubileul meu de un an de activitate (la douăzeci şi patru de ani ai mei), stăteam întins în pat şi, adormind, îmi ziceam că am o experienţă uriaşă. De ce aş putea să mă mai tem ? De nimic. Am scos boabe de mazăre din urechile plozilor, am tăiat, şi iar am tăiat... Am o mînă neînfricată, nu tremură. Am văzut fel de fel de nazuri, de uneltiri şi am învăţat să înţeleg vorbele muiereşti, pe care nimeni nu le înţelege. În ce mă priveşte, mă descurc în ele ca Sherlock Holmes în documentele misterioase... Somnul se apropia... tot mai mult...

— Categoric — am mormăit adormind — nu-mi închipui să mi se aducă un caz cu care să nu mă pot descurca... cine ştie, s-ar putea ca acolo, în capitală, să se spună că fac felcerism... n-au decît să spună... lor le convine... stînd în clinici... în universităţi... în cabinete radiologice... Aici însă, eu sînt... totul... ţăranii nu pot trăi fără mine... Cum mai tremuram altădată cînd auzeam ciocănind la uşă, crispat tot de frică...

Pe cînd acum...

— Cînd s-a întîmplat ?

— Păi să tot fie o săptămînă, taică, şapte zile, drăguţule... I-a ieşit...

Şi muierea se porni să scîncească.

Pe fereastră se uita o dimineaţă cenuşie de octombrie, dimineaţa primei zile care deschidea cel de-al doilea an al meu la Murievo.

În ajun, seara, mă făleam şi mă lăudam înainte să adorm, iar de dimineaţă stăteam îmbrăcat în halat alb şi mă uitam şi mă tot uitam fîstîcit...

Femeia ţinea în braţe, ca pe un butuc, un băieţel de un an, şi băieţelul avea ochiul stîng lipsă. În locul ochiului, dintre pleoapele subţiate, întinse, se zărea ieşind afară un fel de minge galbenă cît un măr nu prea mare. Băieţelul urla, chinuit, mă-sa scîncea. Şi eu m-am fîstîcit.

Îl examinam din toate părţile, învîrtindu-mă în jurul lui. Demian Lukici şi una din moaşe stăteau în spatele meu fără să scoată o vorbă. În viaţa lor nu văzuseră ceva asemănător.

„Ce-o fi asta ?... Hernie cerebrală ? ...Hm... totuşi copilul trăieşte... Sarcom ?... Hm... prea moale pentru sarcom... E o tumoare cum nu mi-a mai fost dat să văd, te-apucă groaza, nu alta... De unde s-o fi dezvoltat ?... Din locul unde fusese ochiul... Sau poate nici nu a avut ochiul stîng... În orice caz, acum nu-l are..."

— Uite ce-i — i-am zis cu însufleţire mamei — va trebui să-i scoatem, să-i tăiem drăcia asta...

Şi îndată mi-am imaginat cum am să fac o incizie pe pleoapă : o desfac şi...

„Şi ce... ce-o să fac după aceea ? Şi dacă vine din creier ? Pfui, drace... Cam moale... s-ar putea să fie creier..."

— Unde să-l tai ? sări muierea, pălind de spaimă. La ochi ? Nu dau voie...

Şi, cuprinsă de groază, se grăbi să-şi înfăşoare copilul în cîrpe.

— Care ochi ? Nu vezi că n-are nici un ochi acolo — am explicat pe un ton categoric. Priveşte şi dumneata ! Unde să fie ? Copilul dumitale are o umflătură ciudată...

— Dă-i matale ceva picături... — mă rugă femeia, îngrozită.

— Îţi rîzi de mine, femeie sau ce ? Care picături ? Aici nu ajută nici un fel de picături !

— Cum vine asta ? Să rămînă va să zică pruncul meu fără ochi ?

— Dacă-ţi spun că n-are ochiul stîng...

— Acum două zile îl avea ! strigă disperată muierea.

„Draci !"

— Nu ştiu, l-o fi avut... fir-ar să fie... numai că acuma nu-i... Şi dacă-i vorba pe-aşa, ştii ceva, drăguţă, du-l pe pruncul matale la oraş. Uite, chiar acum, du-l acolo, la spital, o să-i facă operaţie... Demian Lukici, matale ce spui ?

— M-da... — zise felcerul, grav şi concentrat, neştiind nici el ce să spună — e o drăcie nemaivăzută.

— Să-l taie la oraş ? făcu şi mai îngrozită femeia. Nu dau voie.

În cele din urmă plecă de la noi, ducîndu-şi odrasla cu ea, fără să ne îngăduie să ne atingem de ochiul cu pricina.

Două zile în şir mi-am stors creierii, am tot dat din umeri a neputinţă, am scotocit în bibliotecă, am examinat nişte planşe unde erau înfăţişaţi plozi cu băşici ce se iţeau în locul ochilor... Drace !

Iar peste două zile am uitat de copil.

Trecu o săptămînă.

— Anna Juhova ! am strigat numele bolnavului ce urma. Eram la orele de consultaţii.

M-am pomenit cu o femeie surîzătoare, veselă, cu un copil în braţe.

— Ce te doare ? i-am pus eu întrebarea obişnuită.

— Mă ia cu junghiuri în şale şi nu pot să răsuflu — îmi spuse muierea, zîmbind zeflemitor.

Glasul ei mă făcu să tresar şi s-o privesc mai atent.

— Mă recunoaşteţi ? mă întrebă batjocoritor.

— Stai... aşteaptă.... Ce-i asta ?... Stai puţin... e copilul ăla ?

— Ăla ! Ţineţi minte, dom'le doctor, ziceaţi că ochiul nu-i şi că-i musai să i-l taie...

Am rămas stupefiat. Muierea mă privea triumfătoare, ochii îi jucau de rîs, iar în braţele ei şedea tăcut pruncul şi privea lumea cu doi ochi căprui. Nici urmă de băşica aceea galbenă...

„Vrăjitorie curată..." — mi-am zis, mirat la culme. Apoi, venindu-mi puţin în fire, am dat cu grijă la o parte pleoapa cu pricina. Plodul se porni să scîncească, încercă să se smulgă, dar am apucat să văd o cicatrice minusculă pe membrana mucoasă. Asta a fost...

— Numai ce-am apucat atunci să plecăm de la matale, că a şi spart...

— Lasă, femeie, nu-mi mai povesti — i-am zis stînjenit — am priceput despre ce-a fost vorba...

— Şi matale ziceai : „Ochiul nu-i"... Cum vezi, a crescut la loc acuşa.

Şi muierea chicoti, bătîndu-şi joc de mine.

Am priceput, naiba să mă ia... pe pleoapa de jos se formase un abces uriaş, a tot crescut şi, împingînd ochiul, l-a acoperit... apoi a spart... După ce s-a scurs puroiul, lucrurile au intrat în normal...

Nu ! Niciodată, nici chiar atunci cînd sînt pe cale să adorm, n-am să mormăi fălos că nimic nu mă mai poate impresiona. Nu ! A trecut un an, va mai trece unul, tot atît de bogat în surprize, ca şi primul... În concluzie, trebuie să învăţ cuminte, docil.

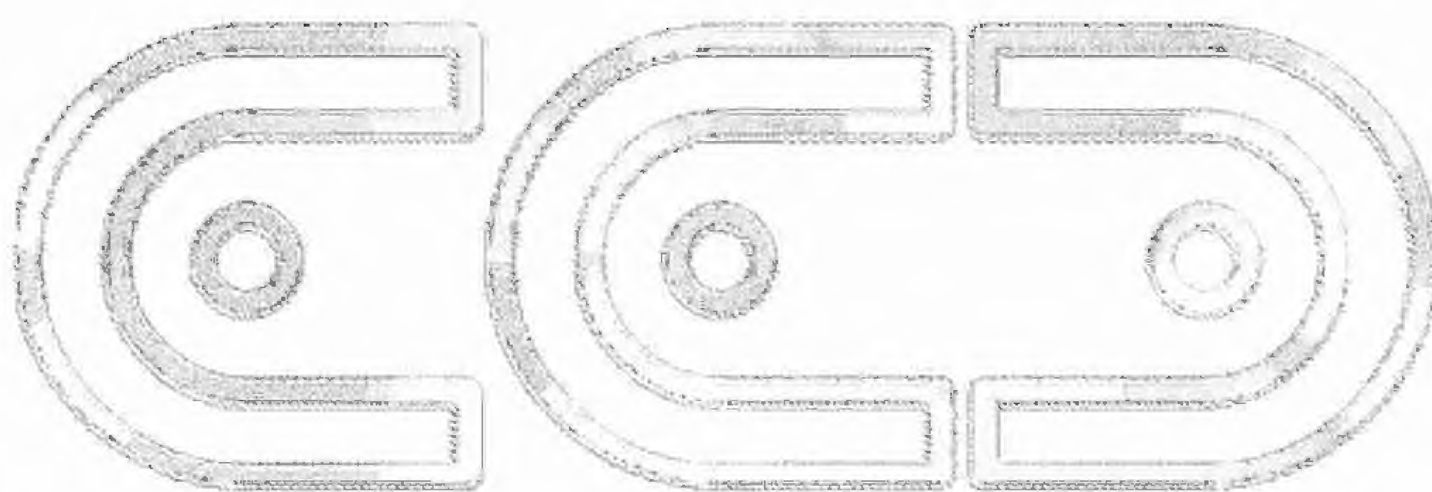
1926

CUPRINS

GARDA ALBĂ

ŞTERGARUL CU COCOŞ

Scanare și prelucrare digitală

de

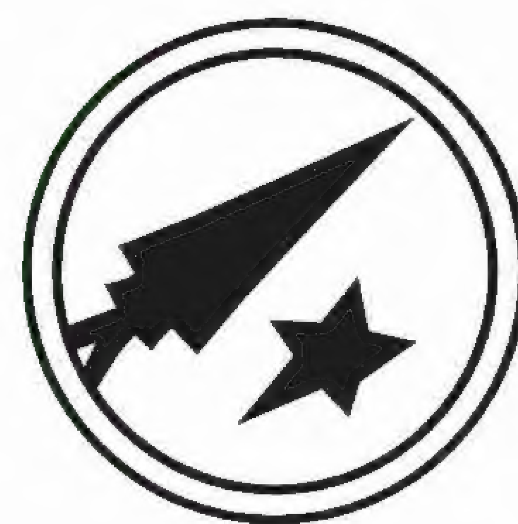
Anonim

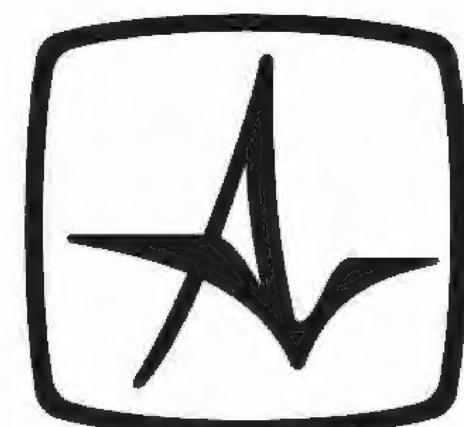

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

